

A-4694 III

Meremehe esu ja osu.

Gesti meremehe reisi kirjad
ja
jutustamised.

Jurjewis (Tartus).
Schnakenburg't trükk ja kulu.
1902.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 24 января 1902 года.

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

217398

...

...

191

Geskone.

Meie Gesti rahwas on ju wanal ajal merel sõitnud.

Meie wanad esiwanemad oliwad juured meresõitjad ja ka wahwad, wäga kardetud mererööwliid.

Ka praegu on Gesti meremehed julged ja igast laewakaptenist meie kui ka wäljamaal otjitud ja hää meelega wastuwõetud mehed. Et niüüd meie rahwa sees, päälegi rannas ja ranna lähedal elawa rahwa sees, see wana wahwa esiwanemate weri woolab, arwastin mina, et, kui meresõitudest ja meremeeeste elust ning olekust jutustan, see ometi mõnele auustatud lugejale wähe ajawiidet pakuks ja wanadele meremeeestele kadunuid, sinise taewa ja wee wahel röömsasti elatud päewi meelde tuletaks.

Mina ei ole küll enam kui 21 aastat merel sõitnud ja sõidaksin praegu weel, kui mind mitte wead, mis ma ses elus ja selle töö juures saanud, maale jääma ei sunniks. Sellegi pärast olen mina selle aja sees elu meie maa, nagu ka Saksa-, Inglise-, Amerika- ja Austriamaa, laewades hästi tundma õppinud, pikad purjulaewa reisid teinud ning ka kõige suuremates wäljarändajate aurulaewades olnud ja loodan, et mõnest asjast auustatud lugejatele rääkida tohin, mis ehk ühele wõi teisele meelt mööda wõiks olla.

Mis mina maailmast näinud olen, tahan mina nõnda seletada, kuidas ta on ja kuidas mina temast aru olen saanud; siis aga sõnadele sarwed päha ja saba taha, kui need sarwed ühelegi kahju ei tee.

Meie rahwa kirjanduses on wähe mereelust lugeda; mis sääl on, on enamasti sähardused Saksaakelest ümbertõlgitud jutud, et kananahk üle ihu jookseb ja konnafilmad walutama hakkawad, kui meremees neid loeb. Need raamatud on mehed kirjutanud, kes merd ja mereelu ei tunne. Asjadel on wõlts nimed, ja teod, mis üsna wõimata on, tehtakse nendes wõimalikuks.

Kuidas üks taluolefuga tuttaw inimene tahab lugeda, kui üks, kel loomadest ja põlluriistadest nõnda palju teadust on, kui sündinud lapsel hiinlaste Konsutsiuse usuõpetustest, kirjutab: wifatitega olewat ruffid peffetud, peremees sirbiga habet ajanud, perenaene õlekatuft tõrwanud, wana Bärt adraga piipu puhastanud, lehmäl olewat 12 pöršast ja Wahemetsa Beetri wanal ruunal suur, ilus wafikas sündinud?

Nõndasama on lugu meremehega, kui üks mees laewa riistu ja asju, millest tema mitte midagi ei tea, norima hakkab.

Nii lugesin mina korra ühest raamatust, mis Saksakeelest ümber tõlgitud oli, kuidas üks ifamaad Jumalaga jättis. Suur purjulaew läks merde, tema seisib nuttes ees, kurwalt oma palawat otsa bugspriidi (Bugspriet) wastu litsudes ja parema käega nagu unes kahwlit (Gaffel) silitades. Kui see laew üks barklaew oli, siis pidiwad mehel käed mitu sada jalga pikad olema, sest üks ast on ees ja teine tagumises mastis ülewal. — See jutu wäljaandja oli need nimed kuulnud wõi kusgilt lugenud, ei teadnud aga mitte, mis asjad ja kus nemad laewas on. Nõndasama on siis meie Gesti mees, kes meremees ei ole olnud, neid ümber tõlkinud.

Mina palun auustatud lugejat, minu jutustamistega wähegi rahul olla; mina tahan neid ajaga ifka paremaks ja paremaks muuta ja oma kõige parema jõuu kofku wõtta.

Auupakklikult

A. P.

I.

Hamburist New-Yorki.

See oli weebruari- ehk kiiinlakuu esimeses päewades 1896. aastal, kui mina jälle kord ühe suure wäljarändajate-laewaga Hamburist, Saksamaa kõige suuremast ja rikkamast merelinnast, tee pääle läfsin. Meie reisisiht oli tore New-York, Põhja-Amerika Ühendatud Riikide kõige suurem mere- ja kaubalinn. Sinna tahtsid kõik wäljarändajad ja teised reisijad ehk passasfritid, sinna pidi kaubawaragi, mis laewa ruumis oli, wiidama.

Meil oli ligi 400 wäljarändajat oma naiste ja lastega laewas ja pääle selle weel palju teisi esimese ja teise klassi passasfritid (reisijaid).

Tublid laewa ohwitserid (tüürimehed j. n. e.) ning tublid meremehed juhtiswad laewa kauge sihi poole.

Ilm oli ilus, ehk küll külm, ja ruttu jätsime wana merelinna oma kāraga, oma wabrikute, laewaehitamise ja parandamise platsidega, mis tofikideks (Docks) nimetatakse, oma elektriwāega aetud uulitsaraudteedega ja inimeste kisa ning kōikimoodu täidetud õhuga oma taha; siis tuliwad ruttu Blankenese, Brunshüttel ja kõik need wāiksed kohad ja kohakesed Elbe jõe paremas ääres, kuni wiimati ka Gyrhaveni tuletorn selja taga weel hādawaewalt nagu wāikene tikufene näha oli.

Siis läks sõit põhjameres tulelaewasid mööda edasi, kuni hää ilmaga South-Forelandi ja Doveri, Inglisemaa esimesed tuletornid, Põhjamereist kanali sõites, selja taha jätsime ja sel moodul Englise kanalisse jõudnud olime.

Laewameeste elu ja töö läks omas korralises moodus. Agarasti sai õõsel wälja luusitud, et mitte teiste laewadega kokku ei jookse.

Reisijad wiitsiwad igauks omal aega, kōndisiwad tekis, oliwad oma kajutites; rikkad tagateki pääl ning I. ja II. klassi kajutites,

maesemad, waheteki passastrid, eesteki pääl ehk wahetekis. Rõit oliwad täis rõõmu ja lootust, kui kanalist wälja jõudsiwe, ning Bizzard ja Sandsend, wiimane Europamaa, mis näha saab, ka kaugel selja taga ära kadusiwad, nagu oleks nad merde wajunud.

Nüüd olime suures maailmameres, Atlantikus. Igauks mere-mees wõib seda juba weest ära tunda, sest wesi on sääl must-sinine. Kanalis on wesi, kui päew paistab, sinine. Põhjameres — roheline-sinine, meie Väanemeres roheline. Rõnda kui laew kanalist wäljas on, muudab ennast laine kohe suureks, millest tundja kohe aru saab, et laew suures, sügawas meres ujub. Atlandi meres käib ikka laine, olgu wesi wagane ja file nagu peegel. Rõdige wagasema ilmaga ikka tõuseb ja wajub wesi, nagu tõmbaks meri hinge. Laine jookseb enam Nord=Westist: põhja=õhtust, Süd=Osti: lõuna-hommikusse.

Ilmamere laine on tasasem, ehk küll kõrgem, kui teistes meredes. Tormi juures ei löö tema mitte nenda tihti laewatekki täis, kui Põhja= wõi Wahemere laine, sest laewal on enam aega ennast wee sees wälja tõsta, kui ta sisse wajunud on, enne weel, kui teine laine ennast jälle tema pääle wiskab. Kui suuremere laine muidugi tekki juhtub, siis murrab tema enam, kui wäiksema mere laine, ja on meres kohad, nagu ütleme Cap Horn, lõuna Amerika kõige lõunapoolsem ots, kus laine meie maatera pääl kõige kõrgemaks tõuseb. Hirmsad tormid huluwad sääl ja tõstawad merelaineid kole kõrgesse. Et see koht ka Lõuna Jäämere lähedal on, waewab piinaw külm waeseid mehi õõse kui päewa. Juhtub laew sinna weel talwel, (kui meil suwi, on sääl talw) siis pandku igauks tähele, et omas kois (woodis) mitte külma kätte ei sure.

See on muidugi väga kardetaw koht, sest sääl lähneb hull laewu kaduma. Igal laewal on suur õnn, kui säält mööda pääseb, ilma et stengid ¹⁾ wõi raad ²⁾ maha murtud ei ole. Need laewad, mis säält mööda käiwad, peawad ka hästi tublid ja uued olema, wana kâruga ei usu keegi seda reisi ette wõtta.

Ka ülewal Põhja=Atlandi meres on suur laine. See tuleb sest, et meri nii hirmus lai ja sügaw, ja temas väga wähe saari on. Mõnes kohas on Atlandi meri üle 20,000 jalga ja enam sügaw, nii et temas 50 Surjewi Jaanikiriku torni üks teise pääle seada wõib ja siisgi ei ulataks kuff weest wälja.

Nagu lord öeldud, olime meie nüüd suures maailma meres. Meremehed on ikka rõõmsad, kui nemad kanalist Atlantikusse jõuawad, sest teenistus on suure wee pääl kergem. See tuleb sest, et mitte maad wõi teisa laewu sääl nii karta ei ole, kui kanalis, kust tuhanded laewad läbi rändawad ja tihti hirmsad õnnetused juhtuwad.

1), 2) waata taga seletused:

Pašasfiridele tehtakse laewa poolt palju meelejahutust ja ajaviidet; nii on suurtes laewades suur saal, kus nemad palli pidada wõiwad. Hää ilmaga peetakse pallid taga promenaditeki pääl. Hamburi posti-kiir-laewade (Schnelldampfer) pääl on tubli koor pillimehi selletarwis ifka kaosjas. Pääle selle saab näitemängusid mängitud; suur ja hää raamatukogu on laewas, kust igauks I. ja II. klassi pašasfir raamatuid wõib laenata ja lugeda. Hamburi Amerika Aktšiaseltsi laewa „Augusta Victoria“ pääl on trükkidagi ja antakse igapäew ajaleht „Augusta Victoria Zeitung“ wälja.

Sähardustes suurtes laewades ei pruugi kellegil aeg igaw olla. Need laewad on nagu wee pääl ujunud linnad, ja on jään nende sadade, mõnikord tuhandate, pašasfiride wahel ajaviidet küll leida. — Mõnikord, kui ilm ja tuul lubawad, saabgi reisijatele naljaks laewa taga üks kõwast paberist wõi papist walmistatud puuk (Drache) peenikese traadi otsas ülesse õhtu lastud. Et nüüd laew karmesti ja hingetõmbamata usinuses ifka edasi ruttab, lendab see puuk nagu wäikene kuradikene oma pika sabaga siinises õhus laewale järele.

Meie laew ei olnud küll mitte üks neist ruttuajajatest posti-kiir-laewadest, aga siiski oli tema üks kõige suurematest neljamastiga auru-laewadest, mis ka reisijate tarwis ehitatud ja toredasti sisse seatud oli.

Muusikukoori meil ei olnud, aga küll üks tore klawer saalis ja tekis klawerihäältega mänguriist, wändaga mängida. Nimetatud riista mängiti õhtuti tihti.

Pašasfirid elasiwad rõõmus ja lustis, igal ühel omad tahtmised ja lootused rinnus, ja ka meil, meremeestel, käis käsi wäga hästi. Riisuguses suures laewas on tööd wähe, rasket tööd wäga wähe. Söök on kõige parem, mis olla wõib, magada saab küll, tubaka puudus ei tule ette; mis wana merekoer weel enam peab tahtma? Kord kukub mõne herra käest, kellele mõndasugust asja seletanud oled, ka weel üks tore hawanna-sigar wõi tubli lonks konjakut rüppe. — Pašasfiri-laewades muidugi need asjad ei puudu. — Asjad oliwad päris tublid ja toimes.

Meie olime ka kogu tublid poisid kofku juhtunud, kõik waned meremehed, kellel mõni torm juba ninasõõrmed ülespuhunud oli. Kõik oliwad peenemad mehed, mitmel tüürimehe-eksamgi tehtud. Sähardustesse uhketesse pašasfiri-laewadesse saamad ifka waned ja paremad mehed wälja otsitud; see on juba reisijatega ümberkäimise pärast soowitaw. Nüüdsel ajal, kus igauks koolitamist püüab saada, wõib Saksa- ja ka meiea laewades tihti madruiseid leida, kel eksam on tehtud. See ei ole sugugi ime, sest iga aasta teeb

suur hull meremehi oma efsami, ja nii palju ei ole tüürimehi su-
gugi tarwis, ega kohtasid prii, kui noori tüürimehi juurde tuleb.
Muidugi ei jää neil meestel muud midagi üle, kui madruse tee-
nistust wõtta.

Meid oli ilma kütjate ehk tulemeesteta, ohwitseride, kofkade
stjuardideta (Steward, kellner, ülespassija) 18 madrust laewas, ja
oli meie wahel 2 meest, kelle üle mina paar sõna rääkida tahan. —
Mina ei mõtle mitte selle päälegi, neid halwemaks teha, kui meie
teised olime, aga et nemad wäga imelikud mehed oliwad, ei tohi mina
neid mitte ära unustada. Neil oliwad sõhardused iseäralised, kenad
kõmbed juures, mis teistel emast sündinud ristiniimeste lastel mitte
ei ole. Üks neist oli suur laulja, teine suur sööja Jõsanda ees.
Laulja oli rootslane, sööja Griifi mees. Rootslase nimi oli
Niels, friislane oli ristiniise juures toreda nime „Niilas“ saanud.

Kui inimene mõnufasti laulda oskab, on see Jumala anne
ja lõbus asi, mis pääle tema õigusega uhke tohib olla. Üksgi
õige kõrwakuulmisega inimene ei peaks seda annet laitma wõi sõ-
harduse mehe wastane olema. Meie sõbra Nielsiga oliwad asjad
aga üsna teised. Temale oli loodus nõnda kõwad kopsud ja kõri
andnud, et ta kõige kõwema müristamise wõi lõukoera järele mõir-
gamise ilma iga waewata, mängides, järele wõis teha. Kui tema
tasasti, magusate toonidega patuste inimeste kurja südant liigu-
tada püüdis, siis kõlas tema hääl nagu üks wanamoodu, määrimata
puutelje waner, tasaselt üle nutasilla sõites. Niipea kui Niels
laulma hakkas, ja see tuli, Jumalale oli see kaewatud, üleliiga tihti
ette, siis seitsiwad kõigil päältkulajatel juuksed püsti ning pisarad
silmis; igauks katsus ennast peita ja pugeda, kus aga wähegi wõi-
malik. Nielsil kukkusiwad toonid nagu keskitiwid ja wikatilöögid
pärani laiale aetud suust wälja.

Oh, wana Kreeka Stentor, kui sina weel sel ajal oleksid elanud,
sa oleksid õppida wõinud. Niels oli sinu mees.

See on kindel asi, et sõber Niels oma kisaga, kui tema
kord lahingusse juhtuks, kõit waenlased metsja ajaks, ja on kõit
paganad, mustad kui punased, kes aga lahingus sõjakisa tõstawat,
rumalad poisid ja lurjused tema wastu.

Kõigist tuhandatest lauluwiihidest oli meie sõbral aga üks
selge, see oli üks liht Rootsi koolilaulukene lilledest, kewadest ja
linnukestest. Selle ilusa, wagusa ja armsa lauluwiihi pörutas Niels
punnisfilmadega maha, korra oma häält tõstes, et kõlas nagu Jee-
riko pasunad juutide käes, nii et laewa seinad ennast painutasid,
siis jälle, päris kunstimehe moodu, häält madalamaks, taltamaks
ja tahedamaks kruuwides, et rõgises, nagu üks raske surmaga
wõitleja mätastaru. Oma hirmsa ja põrgu-pilli sarnaste lau-

lutoonidega mõis tema waprad mehed wärisema panna ning inimestel ja elajatel kanaanaha üle selja ajada. Nagu mina juba rääkisin, laulis ta kõik laulud selle ühe wiisi pääl, kui seda hääle tõstmist ja kukkumist laulmiseks tohib nimetada. Kõik pühad laulud, kõik pulma- ja rõõmulaulud, kõik püha Taaweti salmid mõirgas ja müristas tema sel kombel punnis filmadega, fikiskõrwadega, wärisewa habeme, läikivate hammaste ja turjund kaelasoontega maha, nii et seina pääl kärpsed krampide kätte ja sitikad sadade kaupa suriwad, lutikad lõhki lõksid ja koerad ning kassid, nagu kihwitatud, mahalangesiwad. —

Ulestõusmise juures, kui wahi pääle minek tuli, tõstis tema oma hulwata hääle ja hulus, nagu üks sawisööja suurte ja wäga laiade maailmamere saarte pääl, magamaminemise juures oli temast koist (woodist) sügaw inisemine ja pomisemine kuulda, mis pikkamööda nagu kaugele äratadum müristamine wähemaks ja wähemaks jäi, kuni wiimati ära kadus, kui mehe pääle uni langes. — Söögi juures, kui mees kõige suurema hammustamise juures oli, inistas tema läbi nina, sest suu ei olnud prii, laulusid, ja oli, kogu kofku, üks käre laulumees ja rõõmus inimene, kes ühegile teisele ühtegi halba ei soowinud ega teinud. — Tema pääle wihane ei wõinud sugugi olla, ehk ta küll mõnikord kõrwad hundama pani; kui tema aga jälle oma finiste filmadega ja lahke näoga ühele otsa waatas ja igal moodul teiste wastu alandlik ja lahke oli, siis kadus kõik wiha tema wastu ära nagu suits.

Üksi teise imeliku mehega, suure sööja Niklasiga, ei olnud Niels suur sõber. See tuli ühest wäiksest sõnast, mis Niklas Nielsi wastu pruukinud oli.

Niklas oli mees, kel muud mõtet ja elusihhti polnud, kui aga süüa, süüa, ja weel üks kord süüa.

Nii kudas üks ühtepuhku laulis, sõi teine. Nii kudas ühe lauludel otsa ei olnud loota, nii teise näljal mitte.

Nüüd oli Niklas korra selle sõna kukkuda lastanud, et Niels ka paremat mõiks teha, kui laulda: — sel ajal näituseks mõiks tema süüa. Niels wastas selle pääle, et kui Niklasil ristiniimise jüda rinus oleks, siis mõiks tema ometi söögi juures wõi söögi wahel üks salmikene ehk kaks laulda.

Üsi tuli nii wälja, et üks teisest nende suurte wigade tõttu enan nii palju lugu ei pidanud, kui eunemalt. Aga siisgi ei tulnud tüli ette, nemad käisid üksteise kõrwal oma teed, nagu wanal ajalgi.

Niklase üle on minul weel enam rääkida. Nagu laulja Niels paks ja rõõmsa näoga, punaste palgedega mees oli, oli sööja Niklas pikk, humala wäädi sarnane, luukerelahja, kaewukoogu

moodu ehitud mees, kurwa, mureliku, ääbita hapulise näoga. Temal oli igawene suur mure, et korra mitte nälg ei sure, wõi söök, mis ta taskus ühtepuhku ja alati ümber kandis, jällegi otša ei löpe. Enne teiste ülestõusmist hommiku oli söber Niklas ammugi ülewal ja lauas; suur nälg ei lubanud waest magada. Kui ta magama läks, wõttis tema tublid wõilewatükid, nii suured kui konna mätad, ühes woodisse, et nälg ei sure. Siis oli ta peaaegu poolwahti, 2 hääd tundi, üks tubli hambatöö ja juumatsutamine ning pohmitsimine kuulda. Hommiku kell pool kuus, kui kohwi sai joodud, oli friislane esimene platsis, parkis nahka särki wael, et paksud higi-piisad otša pääl seisiwad. Kell 6 hakkas tema juba pruukosti pääle ootama, mis enne kell 8 antud sai. Kell $\frac{1}{4}7$ waewas teda juba piinaw nälg sifkondades. Iga inimese käest, kes aga wastu juhtus tulema, küsis tema, kas ju kell 8 ei olla. Kella 6-est kuni kella 8-ni puges tema 5 ehk 6 korda ruhwi (Roof, matruste elu- ja magamise hoone) sööma, kus juures tema igakord suured tükid leiba wõi liha südame kinnituseks töö juurde ühes wõttis. Korra, kui leib ja liha mehel wist natukene kuiv oli ette tulnud, siis pistnud ta ühe tüki wõid, nii suur nagu hää pakk mahorkatubakat, pükki tasku. Misparast tema just see tasku wälja walinnud oli, ei tea mina mitte. See wõib olla, et teised taskud juba leiwa ja lihaga lõhkiminemiseni täidetud olid, ehk ei olnud temal mitte aega, teist taskut leida, sest tihti tuli ette, et kui tema hädalise töö juurest ära kadus, bootsmann³⁾ temale ruhwi järele läks ja söögi juurest ära hirmutas. — Mehikesel hakkas wõi taskus muidugi ruttu sulama, ja sai tema teistest hästi wälja naerdud ja hirwitatud. Selle äparduse pärast ei wõtnud tema enam seda toitu tekki ühes, kui ta teda kohe leiwa pääle määrida ei saanud.

Pääle pruukosti, kell $\frac{1}{2}9$, hakkas siis meie söber jälle lõunat ootama. Sää! oli temal üks suur tähelepanemine, kuidas ruhwi sisse pugeda ja toitu muretseda wõimalik oleks. Nõndasama jälle päälelõunat, ikka oli mees hirmsas näljas. Ta wõis endale jäledad toiduhunikud ilmarmuta sisse puukida, et kole ja hirmus mõnikord päältwaadata oli.

Niklasi juures tuleb weel korra sawisööjatest⁴⁾ rääkida. Menad peawad hirmsa hulumisega nii suured tükid sawi, nagu hää nehe rusikas, alla neelama, ja päewas (kui neil söömise päew on, mitte igapäew) peaaegu enam sööma, kui n'ad kaaluwad, et mitu päewa selle pääle haiged on. Ka inimeselihasööjad⁵⁾ Afrikas peawad oma werepidude pääl nii palju sööma, et maa pääle pikalt jääwad,

3) 4) 5) waata taga seletused!

aga mis see kõik Niklasi vastu oli? Mida enam see mees sõi, seda würgemaks tema sai. Tema kõhukene oli kui põhjata tünn.

Nielsil ühtegi waenlast laewas ei olnud, küll aga Niklasil. Wiimase kõige suurem waenlane oli koff. Just Niklase pärast pidi tema suurema huniku liha meile andma, tema pärast 50—60 kartohwliid enam loorima ja nädalas 12 kuni 15 hääd leiba enam küpsetama. Pääle selle tulid ka teised äpardused Niklasi ja koka wahel ette, millest ka rääkida sünnib. Asi oli see, et koff tihti kaebas, temal kaduwat suured fingitükid, ilmatu leiwakannikad, pooltäied wõilännikud j. n. e. ära, ja igakord, kui see juhtuwat, olla Niklas kõigel paremal tujul. Tema (koff) olla näinud, et Niklas siis kuskil nurga taga ehk ka mastis ülewal rutulist hambatööd wahutawa suuga tegewat.

Koff tegi seda tõeks kõige suuremate wannetega ning usku stõesti, et Niklas tema kadunud toidu nahka pannud olla. Niklas aga ajas selle süü passafiride pääle, mis küll raske uskuda oli, sest I. ja II. klassi passafirid, kes enamasti kõõgi juurde juhtusid, ei hakanud küll mitte koka fingitükkisid wõtma ehk rööwima. Noh, olgu ku- das on! Kui aga koff sõpra Niklasi filmas, siis läks tema palg walgeks ja ta püüdis oma toitu, nagu kama oma poegi, tiiwade alla saada. Iga õhtu, kui koka töö walmis oli, said kaks Amerika kunstluffu kõõgi ette pandud. Niklas oli koka ära hirmutanud, et wiimane täies usus oli, Niklas sõöks, kui muud ei oleks. raudnaelu, rohelist seepi, wantrimääret ja kõiksugu sitikaid.

Meil teistel ei olnud Niklasi üle midagi kaebada; süüa oli meil küll, ja kui midagi järele jäi, oli meil kõik üks, kas Niklas seda sõi, wõi sai see toit üle laewa parda (ääre) kaladele ette wisatud.

Mina olin sel reisiril väga rõõmus, et jälle korra New-Yorki näha sain. Sääle elas minul üks wana hää sõber, Mr. (meister, herra) B., kellega mina Niias umbes 8 kuni 9 aasta eest ju tutwaks olin saanud; tema oli minule mõnes asjas ka hääd teinud. Et jällenagemist kohe hästi pühitseda wõimalik, oli minul Hamburist hää pudel kõhu-mõrudat (Magenbitter), mis pääle wanamees (herra B. on juba ligi 78 aastat wana) väga maias on, ja üks hää kast sigarissid ühes. Need kallid asjad olid minu seinä kapi ära peidetud. See on parem igakord, kui sähardusi asju, nagu wiina- ja konjakipudelik, mitte just meres wanadele merekoeradele nina alla ei seata. Meremehed on ju sündimistest wiina ja ülepää kõiki jookide pääle, kus aga alkoholi wähe sees on, maia, ja päälegi meres, kus, nagu nemad seletawad, sähardune soolane õhk on, et auusal risti- inimesel alati suur wiina-jänu on. — Sellepärast minagi peitsin oma pudeli ära, et poisid mitte wiimati maitzma ei harka ja nii kaua maitzmad, kui New-Yorki wanamees ilma tropita jääb. — Mere-

mehed pole mitte wargad; wargust laewas tuleb ehk iga 10-aasta järele korra ette. Sel mehel, kes ennast kõige wäiksema asjaga määrinud on, läheb enamasti nii halvasti, et tema Jumalat tänaks, kui kohtu kätte oleks ära antud. Sähardune kelm ka selle linna laewades enam sõita ei tohi, ja katsugu tema, et kuhugile wõõra maailma nurka wõõraste laewa läheb ning pidagu sääl käed puhtad ja silmad lahti, et ehk kellegiga kokku ei juhtu, kes kurjateost teab ja teistele ehk teada annab. —

Teisiti ei wõi ka asi olla. Ühes laewas on hulga meremeeste wahel kõigi maailma rahwa mehed koos; eiotša üks teist ei tunne, ja laewas ei ole mitte see kombe, et üks oma asjade ette luffu seab.

Wiinaga muidugi on asi üsna teine. Mis mehele wõib teha, kui ta wähe rüübanud on? Üks leiab, ütleme, pudeli. Tema teab wäga hästi, et wiin ehk konjak wõi rumm sees on, teeb ennast aga nõnda rumalaks ja uudishimuliseks, nagu metskits. Ta peab pudeli wastu päewa, waatab läbi, waatab pudelisiibi wõi etiketti pääle, püüab lugeda, ei oska aga, waenekene, on üsna rumal selle pudeli juures. — Mees räägib muidu 4 kuni 5 keelt, loeb patide kaupra raamatuid ja kirjutab nagu koolmeister. — Wiimaks wõtab tubli lonksu, pigistab silmad kinni, raputab pääd, lafub keelega mokad ära, annab pudeli teise kätte, öeldes: „Waata sina ometi järele, Willem, mis pagana kraam see on; ei ole ta thee, ei kohwi!“ Teine katsub nõndasama, kõik kõlise näoga, ja annab pudeli kolmandama kätte j. n. e. Kui nüüd kõik tublid lonksud on teinud, siis annab wiimane esimese kätte peaaegu tühja pudeli tagasi ja ütleb: „Pagan teab, mis ta on. Pane tema koha pääle tagasi, Beeter, kust sa ta leidsid; wiimati on ta weel mõni tundmata kihwt; ja päälegi, mis meil wõõra asjaga tegemist on!“ —

Noh, niisugune tükk loetakse naljaks, ja wõib ka wana sinjakile andeks anda, kui tema korra wiinahimuline on. See tuleb ju küll ette, kus tema purjulaewas 4 kuni 5 kuud maad näha ei saa, seda wähem weel wiina. —

Ka seda ei loeta hulga laewameeste juures waruiseks, kui ühe kelmi kofalurjuse käest midagi salajal kombel saab ära wõetud, olgu ta ka üks paar pudelit rummi wõi pool wafikat. See ei ole küll mitte wäga ilus, aga kofad ise on selle juures süüdi. Mina olen 21 aastat merel purjutanud, aga weel ses ajas kunagi tähele pannud, et ühe auusa kofa käest mingisugust on warastatud. Kui kofk üks aumees on, siis on süüa küll, ja täie kõhuga ei lähe üksigi toitu wargile. Kelmid kofad on, nagu ju öeldud, ise süüdi, kui nende käest naljaga toitu warastatakse. Asi on nõnda: Riikas laewaomanik ei tee laewa söögiwaraga sugugi tegemist. Temal on see asja laewakaupmeeste (Schiffshändler) kätte ära andnud. Laewa söögi-

ning muu materjalt kaupleja saab, ütleme näituseks, 20 rubla iga mehe ja kuu päält maksetud. Läheb nüüd üks laew 6 kuu reisi pääle wälja ja on sääl 40 meest pääl, saaks kaupmees 4800 rubla maksetud. Toit tuleb laewa, koft ja tema abi, enamasti üks raswane, rumal pois, wõi suures laewas söögiwarawäljaandja, (Proviantmeister) waatawad läbi, köit on õige. Kaupmees lubab kofale hääd protsendid, kui hästi palju söögiwara järele jääb; söögiwarawäljaandja saab weel paremad protsendid. Nüüd püüab koft nii wähe kui wõimalik ära pruukida. Liha on wähe ja kuuw, sularasw läheb kofa suurde jawi- wõi plekipotti. Keiwad on wäiksed, mõni pühapäew jääb parem söök üsna tegemata. Kui weel halb ja tormine ilm juhtub olema, mis sügisel peaaegu alati on, siis saab üsna wähe süüa, siis lähewad kofal potid üle. Sel kombel tema kujuk 6 kuu üks hulga toitu meestelt oma poole. Ohwitseridele teeb tema kõige parema söögi, enam roogasid ja köiksugu kofa, kui tarwis, et nemad temaga aga rahul oleks. Neid herrasid on wähe, ja ei kaota tema sääl juures mitte palju. Tema imeb nõnda kawalal ja peenikesel wiisil meremeeste werd ja higi, et mitte ühegil kombel temale juurde ei saa. Tuleb korra kaebtus, siis on see ohwitseridel imelik asi. Koft on nende silmis tubli ja sinijakk oma õigusega saab jälle kuulda: „See on wana asi, madrused ei ole kunagi rahul. Kui teie selle kofaga elada ei wõi, siis on küll asi hull!“

Nüüd on reis tehtud, laew on tagasi tulnud. Laewa kauplustest tuleb sell waatama, mis järele jäänud on. 800 rubla eest on kaupa järel. Nüüd tuleb jälle 6 kuu pääle söögiwara laewa, aga mitte enam 4800 rubla, wai 4000 rubla eest, sest laewas on ju 800 rubla eest. Sest 800 rublast saab herra söögiwarameister 20 protsenti, see on 160 rubla, herra koft 15 protsenti, see on 120 rubla, siis jääb juurele herrale kaupmehele ikka weel 520 rubla puhast raha taskusse. Koft wiib omad raswapotid ka maale ja müüb röömitud raswa ning pistab raha jällegi kotti. Waese dmeremehed, kes tööd on teinud, et neil käed juured kui Kalewipoja pastlad ja käenahk kõwa kui tulekiwi on, sõiwad selle anutes pärast kuuwa liha ja saiwad üleüldse kõike toitu wähem. Kui kottpimedal öösel huluwas tornis raske laine mõned luugid lahti wõi paadid (päästnise lootisid) puruks peksab, siis magawad söögiwara tuningas ja koft oma kuuwades koides nagu rotid ja rehkendawad ehk unes oma protsentisid. Madrus peab aga kaelani igawese laine ja wahu sisse, ja wead ära parandama, muidu lähewad kõik kaladele wõõraks. Kas küll sinijakkisid murdjatest laenetest üle warda löödud ei ole?! Kas küll sinijakkisid oma liikmeid ja luud murdnud ei ole?! Selle järele ei küsitud, ja ei ole ka tarwis. Igal ametil on omad hääd ja halwad küljed. See on aga tõsi, et üksigi nõnda petetud ja peenikesel kombel

riisjutud ei saa, kui meremees oma hää südamega maal ja laewas. Noh, hää küll, selle üle teine kord. — Nii on kelmi kokaga lugu, ja selle pärast, kui üks madrus korra ühe poole worsti wõi poole leiwa temalt ära wõtab, ei ole tema muud wõtnud, kui oma toidu ja sellega ühelegi inimesele, kessel selle leiwa wõi worsti pääle õigus oleks olnud, tahju wõi ülekohust teinud. See 20 rubla söögi- raha, mis mehe päält maksetud, on igal mehel palgast maha arwatud, ja igal mehel täis õigus, 20 rubla eest kuus süüa. Kui igamees oma täie söögi saaks, mis eest tema tööd teeb, mis pääle temal õigus on, siis ei tohiks midagi järele jääda. Seda ei wõi muidugi nõuda. Toitu peab järele jääma; see oleks rumal kott, kes kott korraga ära pruugiks, nii et wiimati meres nälg tuleks. Kunagi ei wõi teada, mis ette juhtub ja kui pitalt reis õnnetuse läbi wõib minna. Kui aga niisuguste summade eest, nagu ülemal näidatud, söögiwara järele jääb, siis on näha, et mehed vähem ehk halwemat süüa on saanud, kui neil saada oleks olnud. — Olgu ta kudas ta on. Wargus jääb warguseks. See koka käest warastamine on muidugi üks kole ja must asi, ja, Sumalale tänu, on meremeeste hulgas neid mehi wähe, kes seda teewad. Üks uhke tundmisega mees ei tee jäharduste asjades tegemist. Meremeeste seas on aga palju inimesi Gõuna-Amerika, Aasia ja Afrika mehi, kessel wäga wähe haridust on; need muidugi ei pane seda asja mitte fullakaalu pääle. Ka meie europlaste seast wõib jähardusi küll leida. Nende ametiwendade hääks olen mina selle asja seletamise wääriliseks arwanud.

Wiimases wäikemas laewas (Wahemeresõitja) wõis selgesti näha, kuidas wiinaga ülekohut tehti. Wiina ei tohi mitte laewas olla, Inglise laewas ei tohi teda meeste juurest leida, aga Hamburis on see juba mood, et laewakaupleja, nagu kauba pääle kingituseks, 1 waadi madrustele ja 1 waadi rüütjatele merde ligi annab. Madruste wiin oli söögimeistri käes, kes tulipunase firbiniaga joodik oli. Tulemeeste wõi rüütjate wiin oli I. masina- meistri, ühe kaine ja auusa mehe, käes. Madrused pidid nõndasama kui tulemehed 1 liiterpudel⁶⁾ päewas saama. Reisi pääl tuli nõnda wälja, et tulemehed mõnikord, kui rassem töö oli, päewas 2 pudelit saiwad ja weel paari pudeli jagu 3½, kuusest reisiist Hamburgi tagasi töiwad, mis jääb, tehtud õnneliku reisi pääle, ärajoodi. Madrused saiwad iga laupäew 1 liiterpudel, ja lõppis siisgi wiin Wahemeres ju otsa. Kuidas see tuli? Jah, seda mina ka ei tea, aga see on tõsi, et söögiwarafuninga nina punasemaks ja punasemaks läks ning wiimati nagu hommikutäht pimedal öösel paistis. Wana nuuskamise-riist oli mehikesel ülestursunud nagu suur Hollan-

6) Waata taga seletused.

dinää kurf. Üksi firbivõlvist võis veel ära tunda, et ta seesamane mees oli. Baari aastä eest, kui mehel wiingantru üle veel waitseda ei olnud, on mehe nina peenikeue nagu seebitõid olnud. Kui wiimati küsime, kus wiin jäänud oli, jah, siis tegi kõige rumalama näo, mis aga teha oskas, ja vastas, et tormise ilmaga waat ümberkukkunud ja wiin mahajooksnud olla. Wana tutaw asi juba. Üksi tema ära juua kõit ei wõinud. See on aga wõimalik, et ta Cataniaas, (linn tulepurstaja mäe Aetna juures, Sitsilia saare pääl, wahemeres) kus ta mitu ankrut weini endale muretsetes, weini wiinga wastu wahetas. Sää! on wein odaw, wiin aga wäga kallis. Kas see nüüd üks imeasi on, kui mehel meres tormise ilmaga sedasamawiisi paar ankrut tühjaks jookswad ja mehed weini järele olewa lõhnanud? Siis ta oskas wanduda ja kuradisid ning tonta ja kõitsugu põrgu elanikkusid ja asjamehi tunnismesteks kokku paluda, et temale suurt ülekohut olla tehtud ja suur kahju sündinud.

Mõnikord wannuwad meremehed laewaomaniku pääle, et halb söök ja sedasamagi wähe, ja ei mõtlegi sellepääle, et omanik ehk ilmsüüta on ja oma söögiraha auusalt maksab, teadmata, kelle tasku ta jookseb. Sellepärast saadawad ta Hamburi suured laewaomanikud kõiki mehi, kes kaebama tulewad, laewakaupleja juurde ehk kohtu. Neil on kwiitungid käes, et auusalt maksetud on.

Ülemisega ei ole mitte õeldud, et see igakord nõnda on. Auusaid kaupmehi on ju enam kui kelma. Üks suur kaubaherra ei hakka ennast mitte laewakotaga niisuguse tembu tõttu sõbrustama. Kui kaupmees ja kõik, kel toiduga tegemist on, auusad on, jääb muidugi kasu laewaomaniku hääks. Siis ei saa koft mitte protsentisid, ja on tema silmateener ning kelmi, kes ennast hääks tahab teha, kui tema meestele mitte õiget toitu ei anna. Üks suur laewaomanik, kes millioone oma laewadega teenib, ei waatagi niisuguse ülekohutuse kasu pääle. Sähardused kelmid kofad saawad ka palju pekka meeste käest, ja aetakse neid ühest laewast teise. Suurtes laewades, kus tuhanded passafirid sõidawad, et tule sähardused tembud mitte ette. Sää! on kõige parem toit, mis aga wõib olla, ja nii palju, kui tarwis. Reis laewades saab 3 kuni 4 päewa tööd tehtud, toitu laewa wõttes ja ärastauides. (Hästi ärapakkida, et meres kinni seisab.)

Nüüd palun auustatud lugejalt andeks, et nõnda kaugele jutujoonelt ära effinud olen, aga et jutus kaugeimal üks sähardune asi kofaga ette tuleb, siis tahasin juba ette auustatud lugejale seda asja wähe seletada, et mitte ümarni meie sõpra Niklast juureks kelmiks ei pea. Reis läks Atlantiku meres edasi õigel moodul. Laew tormas oma teed, rind walges wahus. Tunnis jooksi ümber 15 kuni 16 sõlme ehk merepenkoormat,?) mõnikord, kui laene wastu oli,

7) waata tagas seletused.

wähem. Wäljarändajate wahel oli kord tüli, mis ohwitseride läbi ruttu diendatud sai. Ilm oli ka weel kena küll, muudkui külm. Meie pääkurs (Cours⁸) Kompasfe⁹) pääl oli juba ammust aega West, see on õhtu poole, sest Landsend, wiimane Europamaa, mis näha saab, on umbes 50-ma, New-York aga umbes 41-fe põhja laius-kraadi all.

Laupäew, 13-mal weebruari, õhtu kuffus barometer¹⁰) hirmsal wiisil, millest kohe aru saada wõis, et raske torm oodata oli. Kohe sai käsk antud, hoolega järele waadata, kas kõik luugid seaduslikul wiisil kiinni on, luugi-tiilud weel kõwemalt jissepeksa, kõik asjad, mis tekis ehk waheteks soritud, (kõwast, kunstlikul moodul köidetud) weel korra järelewaadata, kõik puliisilmad¹¹) igas paigas, passafiride kajutites nagu ka waheteks kõwasti kiinni kruuwida. Tüüri pääle sai taga üks üksna uus tali¹²) pandud et tüür oodatama suure lainega mitte nii raskesti tüürikettide pääle ei löö ja neid ehk ei murra. Patent kae-tüür, mis siis saab pruugitud, kui tüüri-masini wõi tüüri-ketid katki on läinud, sai proowitud ja hästi määritud ketti-kliüüsid¹³) sai järelewaadatud, kas õigel wiisil kiinni on, päästmise paadid saiwad weel korra järele waadatud, kas hästi toimes on j. n. e. ning stjuardidele¹⁴) kõwa käsk antud, waadata, et passafirid waremini magama lähewad, ja siis uksed luffu panna, et nemad mitte, kui mõned asjad ette juhtuwad, wälja ronida ei saa, mis juures neile õnnetus wõiks juhtuda. Raske tormiga ei wõi neid herrasid mitte tekki lasta, sest sääl wõib ju esimene laine neid tosinate kaupa üle parda wiia wõi teisel wiisil hukata.

See on tõlge hirmsam asi, et, kui midagi ette juhtub, passafirid kõik hirmuga tekki jooksewad. Siis ei wõi meremees enam sündinud wiga parandada, waid peab passafiridega mäsama, et neid päästa ja waigistada. Mõni laew on ju hukka läinud, arwamata hulk inimesi sääl juures surma leidnud, just selle pärast, et inimesed ise hirmuga mõistuse kaotawad ja just päästmise tööle wastu möllawad. Sellepärast pandakse nemad, kui midagi sünnib, luku taha. Kui päästmise aeg tuleb ja wõimalik on paatidega päästa, siis saab neid wäikeste kogude kaupa mõistlikult wälja lastud. Glaw praht laewas on kõige kardetawam. Asi, olgu ta misugune, saab paiga pääle pandud, kinnistautud wõi soritud, ja tema seisab sääl. Kui aga paartuhat wäljarändajat tekis hirmuga mäsama hakkawad, siis litsuwad nemad ju ise omad lapsed surmaks, sõkuwad üks teist puruks, ja kui laew ennast ühe külje pääle wiskab, kuffuwad nad hünifude kaupa wastu reelingud,¹⁵)

murravad luud ja liikmed. Säär tõstab wesi nad weel üle parda j. n. e., ja õnnetus on lahti. Mõnikord jooksewad nemad hünikute kaupa paatidesse, uputawad paadid ja uppuwad ise ka ära, nõnda et päästmise tarmis paatimid enam ei olegi. Mis mitmele tuhandale wõib teha? Meremehi on ju selle hulga wastu wähe, ja inimesed surmahirmus, kui nad mõistuse kaotanud, on hullemad ja tooremad kui kõige hirmsamad metsa-loomad. Ette on ju tulnud, et naene mehe ja mees naese, wend õe ja õde wenna tagasi on tõuganud, et aga ise paadis platši saada. Niisuguses mässus on ette tulnud, et mõned omad noad wälja tõmbawad ja surnuks pistawad, kes aga ees on, et paadi juurde saada. Kõik seadus on rifutud, kõwem sammub wõimetuma, rammusam nõdrema jalgade alla, ja inimene näitab, et tema sees elajas elutseb. — See kõik selle armsa elu pärast, mis igauks ometi kord, üks warem, teine hiljem, kaotama peab. — Suure laenega paati merde lasta on tükk, kus juures filmad lahti ning kiilim wert peab olema, muidu on paat ju tuhandeks tükkiks wastu laewa külge lõhutud, enne kui wette saab. Gaew ei seisa mitte wagaselt, waid kõigub suures laenes koledal wiisil ühest küljest teise. Korra on paat laugel laewast ära õhus, ja nii kui laew ennast teise külje pääle wistab, lööb paat suure jõuga wastu laewa külge. Sellepärast on mehed paadis, kes seda lööki kättega, õlgadega, kudas aga wõimalik on, ära hoiawad wõi wähendada püüawad. Ja siisgi, kui paat ju wees on, on jälle üks kumsti tükk, tali wälja haakida. Kui üks tali kinni jääb, siis saab see paadi ots, kus tali kinni on, õhku tõstetud, kui laene wajub; — see paadi ots, mis lahti on, wajub wee alla, ning paat on wett täis. Säharduse mässu juures ei ole siis enam aega, wett paadist wälja saada. See paat on kadunud. Kui ka talid wälja haagitud on, siis on weel tähele panna küllalt, et paat mitte kõitjaja laewa wastu katti löödud ei saa, sest laew hõljub ja laene tõstab paati korra kuni laewa reelingu kõrgusele, korra wajub paat laenega laewa põhja alla. Siis on weel tähele panna, et suur laine mitte paati täis ei löö; paat peab ikka laenet lõikama. Kui seda kõik üles ei passi, on paat jälle kadunud. — Mis nüüd teha wõimalik on, kui paadid kuhjaga, risti ja põigiti, mässajate inimestega täidetud on? Siis ei ole muud teha, kui maailma Sumalaga jätta. Jah, ütleme weel, kui suur meri mõnikord juba suure raudlaewale hukatust teeb, mis sa siis weel, inimesekene, selle pähtli-koorega, paadiga, teha tahad!

Nii on asjad, sellepärast oli ka wanamehe (kapten saab laewas madrustest ja ka ohwitseridest oma wahel ikka nii nimetatud) pää filmamärt selle pääle seatud, et passajirid luku taha saiwad. Stjuardidel oli kõwa käsi, hästi üles passida ja, kui midagi sünnib,

kohe ohwitseridele teada anda. Maidugi ei öeldud passafridele sõnagi tormist, nemad läksiwad nõndasama rõõmsasti magama, kui ikka, emad lastega ja mehed naistega.

Meil tekis oli ka kõik järele waadataud. Kõik oli õiges korras. Kus mõned asjad joonest ei olnud, said seatud. Üks waht läks magama. Mina olin Stirbordwahi¹⁶⁾ pääl ja läksin ka sisse. Nii kui sees lauda istusin, tundsin ma omas paremas käewarres kõwa walu, millest kohe aru sain, et kuri ilm lähedal on. Mina murdsin korra arwata 18 aasta eest, mastist maha kukkudes oma parema käewarre kahest kohast katti. Need kohad on sest saadit hääks baromeetrisks. Nii kui halb ilm lähedal on, hakkawad need murrukohad walutama. Tormi määs oli oodata. Meie läksime küll pääle söömist koidesse, aga, nagu juba niisuguses korras, ühegil päris hääd, kõwa ja rahulikku und ei tulnud. Niklasõi lauast kuue mehe eest ja jäigi üksi, ruttu ja ruttu jahwatades, weel sööma. Niels, kes teise wahi pääl oli, inises tekis ja rooksus oma pörgufalmisid waimustusega. Ka minul langesiwad wiimati silmad kinni, kuulsin aga weel läbi une Niklasi suumatsutamist, kuni wiimaks magama jäin.

Korraga, kui kaua mina maganud olin, ei teadnud ma, äratas mind hirmus pauk ja kolin ning tormihulumine. Laew seisis nagu paigal, hõljutas ennast aga wähe. Neli pullisilma oli laene, mis mõnikord orkani ees jookseb ja wäga suur olla wõib, sisse löönud, laks kõigi kruuwidega ja wass raamidega wälja, teiste klaasid puruks. See klaas on 1/2 tolli pakks ja nii kõwa, et hobused ja wantrid üle sõhardustest klaasidest tehtud silla wõiks jõita. Nõnda passud weesooned, kui aknad ise (7 tolli läbimõõt), woolasiwad madruste koidesse. Ühe filmapilguga oliwad mehed koidest wäljas, padjad teisel filmapilgul weewooga järel. Wett jookkis ikka weel juurde. Niipea kui mina paugu kuulsin, oli minu esimene mõte, et meie laew ühe teisega kokku jooksnud on, aga kui ma tuulehulumi kuulsin ja sisselöödud pullisilmast nägin, sain mina aru, et oodatud orkan meie pääle tulnud oli. Nagu öeldud, olime filmapilguga koidest wäljas, mina sain saapad ruttu paljaste jalgade otsa tõmmata ja kargasin kohe tekki waatama, kuidas asjad seisawad. Mõnikord lööb see suur laene kohe paadid lahti ja mõned mehed üle parda. Siis on kohe abi tarwis ja mitte enam aega riidesse panna. Nõnda kui mina usse lahti tegiu, kiskus tuul ta minu käest ära ja lõi wastu raud seina hirmsa pauguga. Külmalwine merewesi tõusis minul kohe rinnuni. Suur laene oli juba üle läinud; et küll wett tekis oli olnud, seda näitas weel praegune

16) waata taga lehtes!

pooltäis teff. Torm mõirgas niisuguse hirmsa häälega, et inimese häält ammuugi enam kuulda ei võidud. Maru litsus laewa üsna wee sisse, nii et minul ette tuli, kui oleks tema põhja mine-mas. Laew kõikus tafaselt ühest teise. Laewal oli kole wälja-nägemine; kust torm tuli, oli taewas must ja kottpime, nagu põrguauk, teisel pool küljes weel mõni tähekene, nagu udust läbi paistes, näha. See wahe tegi nagu taewa weel madalamaks. Pilwed olivad muis-tad nagu põrgu udu, mitte üheskoos, waid ilmarwamata suurtes tulpades. Suurtest, orkani wäest edasi kihutatud tulpade moodu humikutest pistiwad nagu suured usfid oma pääd wälja, kaelasid meie poolt pöördes. See nägi nii wälja, nagu oleks üks teine maailm põlenud ja marutuul neid suitsupilwesiid nagu piitsalööti-dega purustanud ja edasi peksnud. Pime põrgu langes hulu-misega meie pääle, nagu oleks wiimane päew tulnud olnud ja kõik pimeduses ära kaduma hakanud. Pilwed jooksiwad nõnda ruttu, et kõik taewas ruttu nendega kaetud sai. — Ka meri oli must nagu haud, mund kui laenete harjad murdsiwad ennast woswori läiki-misega. 17) Laene weel wäga kõrge ja murdja küll ei olnud. Esi-tekis oli torm liihitese aja eesi puhuma hakanud, teiseks ei tõsta laene ennast mitte nii kange maru=tormiga wäga kõrgele, sest et torm kangesti tema pääle litsub. Korruga tuli suur ja raske rahe=sadu, mis minule nõnda silmadesse peffis, et ruttu katsusin tagasi ruhwi minna. Käsupilla pääl oli kõik weel wagune ja oli minu teki=olek muidu; päälegi sundis mind külm sisse, sest mul ei olnud riiet seljas.

Nüüd tuli ka wana Niels, kes lauldes laenet mitte tä-hele ei olnud pannud, suu ja silmad wett täis, pool ujudes, pool käies, ukse juurde ja müristas oma lõukoera-häälega, et juba orkan wäljas teffi pühib; waadaku igauks ette, et tuul hambaid suust wälja wõi juuksed pääst maha ei puhu. Mina küsisin, temale kõrwa kar-judes, kas ehk midagi puruks ei ole löödud wõi ohwitserid ehk fäsku ei ole andnud, wälja minna. Ei olewat kedagi, põrutas laulumees oma kõige rõõmsama näoga, tema tahtwat aga sisse minna, piipu tubakat põletama. Nüüd tegime ukse kinni ja läksime jälle sisse. Sääil olivad teised ennast juba riidesse seadnud; Niklas üffi istus lauas ja pistis endale tublid leiwa= ja lihamiirakad ham-maste wahele, pääle selle, kui neile suured humifud wõid pääle oli määrinud. Ka mina seadsin ennast riidesse — meresaapad jalga, õliriie selga, sidusin õlipüksid saabaste pääl weel pentsliga (Bändsel-föidif) kinni, panin piibu põlema, ja wotasime siis kõik oma wahi wälja-

17) waata taga seletused!

minemist kell 12. Kell oli sel ajal ju 11 läbi. Ka Niklas seadis ennast wiimaks muundrisse, kui kõht täis oli, ja pistis endale weel 4 suurt müraakat leiba ja ühe suure, lõunapraest järelejäänud jalakondi, nagu musta inimestesööjate tapeluse nua, taskusse. Niels oli ammuigi tekki läinud ja mõirgas sääl wist laulusid. Meie hoones oli arwata 1 jalg wett, mis ikka ühest küljest teisi kohise- misega jooksis, nagu laew ennast wiskas. Uhegile enam und ei tul- nud. Nüüd oli kell ka $\frac{3}{4}$ 12 ja mees tuli sisse, meid üles puurima (üles äratama). See rääkis, et tehis kõik weel hää, kapten aga wälja tulnud ja silla pääl olewat. Meile olewat käst antud, et kui kell 12 sisse lähewad, ennast riidest lahti wõtta mitte ei tohi; nemad istugu sees nõndasama, südwester (Südwester-tormimüts) pääs, saapad jalas ja õliriided seljas ja pandku tähele, kui wäljakutsutud saab, sest baromeeter olewat weel palju kukkunud, nii et wist üks kõige hullematest orkanidest saab tulema, mis ses kuus aga Amerika rannas puhuwad ja laewu ära häwitawad. Kui tema kapten oleks, siis wiskaks tühja baromeetri üle parda, kui ta ikka kukkub. Siis trampis mees, oma suure nalja üle laia suuga hir- witades, jälle wälja suurte meresaabastega, märg kui kaewust wäl- jatõmmatud kass. Niklas aga kargas weel korra ruttu kapi juurde ja pistis südamehinnituseks suure tüki raswast praeliha suhu, 3 kuni 4 külma kartohwliid tagast järele. Siis wotasime 8. klaasi¹⁸⁾ (kell 12), et wälja minna. Suur kell rippus küll meie hoone pääl, aga siiski ei kuulnud meie klaaside löömist. Mees tuli jälle sisse ning andis teada, et klaasid löödud olewat. Nüüd oli tarwis wahi pääle wälja minna.

Meie sammusime wälja ja katsusime igaüks, nii ruttu kui wõimalik, eesttekiti alumise silla pääle rutata. Torm puhus juba nüüd nõnda raskesti, et hädawaewalt tema wastu seisda wõis. Silla pääl saidwad mehed üleloetud, kõik oliwad sääl. Üks meist läks nüüd tüüri, teine wäljaluusimise pääle mastikorni.¹⁹⁾ Teise wahi mehed tüürist ja mastist tuliwad oma ülesseatud wahiwendade juurde, saidwad ära loetud, kõik oli õigus, ükski ei puidunud. Siis saidwad mehed weel korra kõwa käsu, mitte riidied maha tõmmata, et kõik filma- pilgul wäljas wõiwad olla, kui kutsutakse. Sellepääle läksiwad mehed sisse. — Nüüd saime meie käsu, iga weerand tundi luukide järele waadata, nõndasama tüüritali ja passafiride järele, et midagi halba ei sünniks. Ka teise wahi ohwitser tuli silla päält maha, ei läinud oma kambri sugugi magama, mis kaugemal taga oli, waid läks kohe kaardi-majasse, kus suured merekaardid seisawad ja rehknungide läbi wälja uuritud saab, kus kohal maailmakera pääl laew igakord seisab,

19). Waata taga seletused!

f. o. mis lause ja mis pikkuse kraadi ja minuti ning sekundi pääl. Sää! tema nuris 1/2 tundi kaarti sees, läks jälle silla pääle, rääkis wanamehega, kes sää! täies mundris seis, läks siis Iootsi-kambriisse, mis koha silla all oli ja heitis sää! kõigi õlriietega ja saabastega sohwa pääle magama. Kõigest sellest tegemisest oli näha, et ülemad tulewiku tundisid kartsiwad. Meri läks ka ikka suuremaks ja torm puhus nõnda raskesti, et tema wastu waewalt hingata wõis. (Wäljahingamine läheb küll, aga sissehingamisega saab niipalju õhku, et ärälämmatamist karta on.) Hingamise juures pidi selg wastu tuult pöörama wõi kuskil warjus seisma. Torm läks ikka minutist minutini raskemaks, suur laene hakkas ühtepuhku üle laewa ja luukide käima. Meil oli nüüd hästi tähelepanna, et kui luukide järele waatama läksime, laene meid ühes ei wõta. Kui inimene niisuguse laene sisse juhtub, siis tõstab laene ta üles nagu korgi, wiskab kas üle laewa parda merde, kus ta kadunud on, wõi lööb teda wastu luukisid ja reelingut, et temal ükski luu ihus terweks ei jää. Sää! on külma werd ja lahtiseid filmi tarwis. Kui tekkis mõni tee pääl on ja märkab, et laene tuleb (meremees oskab seda tähelepanna), siis katsugu tema, kui tal elu armas on, kuskilt kinni saada ja pidagu ennast siis käte ja jalgadega, küünte ja hammastega; kui tal ka wegi ülepea käib ja teda lämmatab, kondid jääwad ometi terweks. Kõige parem on, kui kuhugile kõrgema koha pääle saab üles karata, kas mõne luugi pääle, masti wõi wintsi²⁰⁾ pääle, üks kõit kuhu, päätafi on, et see murdja laene meest kätte ei saa. Niisugusel murdjal laenel on nii suur jõud, et ta mõnikord käewarre paksused raua- ja tammeplangid nagu tuletikud katti murrab. Inimene on tema käes, nagu ju õelbud, kui pudeli korg; laene wiskab teda, kuhu tahab. Säharduse tormi juures ei wõi inimene oma jõuu ja ranmuga midagi teha, muudkui tarkus ja järelemõtlemine, usinus ja õige silmapilgu tähelepanemine aitab. Kui looduse wägi möllab, on meie jõud tolmu.

Nüüd läksime ka ikka 2 meest korraga luukisid waatama; kui ühel ehk midagi oleks juhtunud, oleks teine aidata wõinud. Meri pekkis koledal kombel wastu luukisid, ja kui kiilud wäljalööbud oleks olnud, oleksiwad luugid lahti läinud ja laew wett täis jooksnud. Meie kõit oleksime kui tinatükid merepõhja wajunud. Märjad kui kassid olime ju ammugi.

Arwata kell 2 hommiku hakkas siis üks kõige hullematest marutormidest (orkan, tornado) mäsama ja möllama. Kui ta korraga puhus, siis oli nõndasugune hääl, kui oleks wiisfadatuhat kura-dit ühe ilmatu pasuna sisse puhunud. — Paadi-tekk oli kolme

20) waata taga seletused.

tollilistest tammeplankidest, arwata 40 jalga pikk, tehtud; iga plank oli 4 muterkruwiga kinni. Tuul wõttis nüüd ja wiis neid tammeplanktisid läbi õhu kõigi kruwidega, nagu mängu-kaartisid. Tuul wajutas laewa üsna wee alla. Tuule wastu seista ei wõinud enam; kui kusgile minna oli, siis pidi nelja käpa pääl mööda tekki ronima. Ehk küll laew juba ammugi tuule wastu seatud (beigedreht) oli ja $\frac{1}{4}$ jõuga läks, nägi see asi nii inetu wälja, et wiimase tunni arwamine olewat tulnud. Wanamees andis käsu, et kõik mehed, kütjad ja kofk, ohwitserid ja stjuardid, silla pääle peawad tulema ja walmis olema kõige wiimase pääle. Tema sõnad oliwad: „Laske kõik ülesse tulla, kui õige minut tuleb, siis oleme kõik koos.“ Minul läks külma wärin üle selja ja see mõte läbi pää: — Waata, nüüd on see tund käes, mida ka sina oled kartnud; sellega oleks ka weel aega wõinud olla. — Mehed tuliwad kõik kuktudes ja nelja käpa pääl roomates ülesse, saiwad äraloetud ning otsisid siis silla pääl warju, kus igaüks leidis. Esimene tüürimees kirjutas meie oleku ja kus kraadi all laew seisib kahe paberi pääle ülesse, siis läks wanamees ja kirjutas ka, ja siis saiwad need paberid kahe pudeli sisse pandud ning kinni pitseeritud. Kui oleks põhjaminek tulnud, siis oleks nad merde wisatud. Kui mõni laew nad oleks leidnud, oleks inimesed teada saanud, kuhu meie olime jäänud. Paatides pääsemine oli wõimata, sest maru-torm oleks meid kõiki kogu paatidega õhtu wiinud. Suures meres ei oleks meie ennast ka pidada wõinud. Usjad oliwad hirmus kurwad. Minul oli omast wäiksest pojakesest ja naesest wäga kahju. Kui meie passasirid seda oleksiwad teadnud, nad oleksiwad wägisi tekki tikkunud. Siis oleks suur õnnetus sündinud. Nõnda nemad ei teadnud midagi, magasiwad rahulikult, ilma et surma nägitwad, kes päitses seisib. Nüüd, kui tund arwata mööda läinud oli ja igaüks ennast juba selle suuremõttega tutwaks oli teinud, hakkas meid kange külm waewama. Mina olin läbi ja läbi märg; suur laene oli taga tekis minu üle läinud. — Säär tuli minule korraga mehine mõte: — Pois, pea kinni, sul seisab ju ees kapis suur pudel kõhu-mõrudat. Mii kui nii lähed kõik merepõhja, New-Yorgi wanamees ometi sest tilka ei saa, mine, rüüpa ja anna ometi ka mõnele teisele sõbrale lonks, külm on ju kõigil. Mõeldud, tehtud; mina pugesein salajal wiisil silla päält maha ja ronisin tekki mööda nagu uks (käimine oli wõimata) läbi wee ja wahu, surma wõi elu pääle ette ruhwi. Sain ka õnnelikul wiisil sinna. Oh Jumal, kuidas saäl wälja nägi! Arwata 2—3 jalga wett oli sees. Wesi mässas ühest küljest teise, et waht laeni pritsis. Alumised koid oliwad wee all. Padjad, tekid, madratsid ujusiwad nagu surnud ülged ühest nurgast teise. Pullisilmadest jooksis ikka weel wett sisse, ehk

küll mehed tekid ja padjad ette oliwad toppinud. Meeremeeste kastidest oliwad riided wälja kuffinud ja wees jalgade all. Meie ruhwi kõrwal eesotsas oli wärwidekamber, sääl oliwad ilmatud wärwiwaadid lahtipääsemud ja rullisiwad mööda seinu. Wärikambri oli lärm, nagu teeks sääl 75 mõrtsukat suure wihaga oma kõige hirmsamat tööd. Wiimati käis suur pauk, ja siis hüppasgi üks suur raske miniumi (punane, väga raske rauawärk) wärwitünn tulema. Mina pugefin ruttu oma kapi juurde, pudelit wälja wõtma. Nii kui ufse lahti sain, wiskas laew ennast äkitselt teise külje pääle ja hüppas minule pudel wastu, kohe otsa ette, figari-kast ja mõned teised asjad ja riided, mis sees oliwad, tagast järele, kõik wette ja minema, mina ise selja pääle maha, ka wette. Selle raske laewawiskamisega oli ka miniumi wärwiwaat uue elu saanud ja rullis üle minu sääreluude, et mul walu ja imestamisega kõrwad kikki seisiwad. Tema oleks mu jalad katki murdnud, kui mitte $\frac{3}{4}$ wärwi juba wäljajooksnud ei oleks olnud, ja siis on ju muidugi iga asi wee sees ka fergem, kui õhus. Müüd tuli ka üks walge wärwiwaat (Bleiweiß) sisse, kuffus ümber ja kaldas oma walge wärwi ühe mehe kotsse, wiimase pära minule kaela. Siis hakkasiwad musta wärwi- ja törwawaadid ning pigitiinid ka sisse hüppama ja mina sain aru, et kui eluga wälja tahan minna sest põrgust, siis seda ruttu tarwis teha. Paks punane, walge ja must wärw, kõiksugu õli ja törw ja kõik pagana kraam ujus sääl ümber. Tühjad waadid ja kastid, saapad ja särgid ning püksid, mütsid, kindad, sukad, padjad, tekid, madratsid ja kõik moodu nuiad ja pinslid, pikawarrega törwapinslid, liihifeste wartega wärwipinslid. Üks suur nahk-printsitoru (teki-pesemise juures tarwis) wingerdas nagu suur angerjas ümber minu kaela. Mina panin plehku, ja olin rõõmus, kui jälle tekti sain ja nelja kapa pääl taha roomasin. Wiin ja figarid oliwad kadunud ja molas.

Tuul puhus nagu enne. Kõik mehed seisiwad silla pääl. Niels oli oma pahema käe posti ümber löönud, pea rippus temal unega rinna pääl, tema inises endale habeme sisse Jumal teab mis lauluwiisi. we mina läksin silla pääle, kükitaftin warjuriide (Schauerkleid, aalathercloth) taha maha ja ootasin, mis tuleb. Jälle tuli rammetu jugs, jälle naene meelde, jälle see mõte, et parem on, kui meremees Apugi naist ei wõta.

Sel ajal wist Jumal pidas nõuu, mis meiega teha, kas meid patuseid ära kutsuda, wõi mitte. See wõib olla, et meie küll suured patukotid ja trahwi küllalt teeninud olime, aga siiski läks paremasti. Kui marutorm küllalt plankisid wälja kiskunud oli, kui laened küll luukisid peksnud ja 2 paati puruks löönud oliwad, siis hakkas torm ometi järele jätma ja meil uus elu läbi soonte jooksmas.

Kell oli arwata $\frac{1}{2}4$, siis saime meie aru, et tuule jõud ennast murdma hakkas. Nüüd hakkas aga sellepärast üks taewaförgune laene seisma, rullimine ja tampimine läks hullemaks. Nõnda ruttu, kui hakkas, murdus ka tuule jõud, ja oli kell 5 hommiku paras tuul, aga meri nii järe kõrge, et kui sähardune ilmatu laenemägi ennast laewa pääle wiskas, külm läbi südame käis. Laene laene järele lendas üle laewa, kohises ja kahises ükssteist tormituhinal tagaajades ja ikka suuremale kiirusele edasi kiskudes, laewas lõhkudes ja purustades, mis aga ees oli. Nüüd wõis meie waht ka jälle sisseminna, sest 1 tund olime juba üle aja wäljas olnud. Kui kõik mehed üleloetud saiwad, leiti, et Niklas puudus. Nii kui kofk seda kuulis, läksiwad tema palged lumivalgeks, tal tuli meelde, et õõsise mäsu- ja surmahirmuga kõik prowiantkambrite ukseid lahti oliwad jäänud. Ta saatis umbusflikka waateid sinna ja tänna, siis oli ta korruga kui wälk silla päält kadunud, meie tagast järele, Niklast otsima. Sää! leidsime, et Niklas mehisel moodul oli tööd oli teinud. Mis temal wiga oli süüa; kõik oli käepärast, ükski ei eksitanud meest. Tema elas see õõ nagu paradüüsis. Küll ta oli nahka parkinud jahu ja suhkrut, leiba ja liha, worstisid ja kallid sardiniidid. Wõõga oli ta mänginud nagu pottsepp sawiga. Mees oli õõse wiina rüübanud ja õlut joonud, seda näitawad tühjad pudelid, kel kaelad maha pekstud oliwad. Sgas kohas näitawad märgid, kus ta tööd teinud oli. Tema oli ka kõik nii jätnud, kuidas tema toidu risti ja põigiti wisanud oli, paremat kraami wälja otsides. Ühes suures wõitunnis oli tema istunud, seda näitawad wõi sees märgid. Siirupi tünni oli ta oma suurte saabastega wist pimedas sisse luffunud, seda näitawad kattine kaas ja jäljed põrandal. Ta oli wist ka arwanud, et laew põhja lähed ja sellepärast kõik sinna ja tänna pildunud ja sää! armastatud söõgiwara wahel õõmist surma oodanud. Sgas kambriis oli ta käinud, igas kohas närinud ja neelanud. Kofk nuttis ja meie hirmitasime suure häälega. Wiimati juhtusime mehega kofku, kui singikambriise läksime. Sää! istus mees ja magas, suur sint süles, paremas käes habemenoa-teraw tüpenuga, singitiüfl hammaste wahel. Kui kofk mehele karwu kargas, ehmatas ta hirmfasti, küsis, kas laew juba põhjas on; niipea kui ta kofast aru sai, püüdis ta seda sinti häda ja hirmuga tasku peita. Si aidanud midagi, kofk wõttis singi käest ära, ehk küll mees tema eest sõdis, nagu wahwa sõjamees kodumaa, naese ja lapse eest. Kofk wedas mehe kapteni ette ja tõstis kaebtust, see aga, kes nüüd hääs tujus oli, ajas mõlemad silla päält maha ja kawatras waese kofa pääle, et niisuguste wäikeste asjadega argu tuldagu teda mitte eksitama; temal olemat enam pääs, kui kofa worstid. Teine kord seadku ukseid luffu; kui mees mitte näljane ei oleks olnud, siis ei oleks ta ka mitte sõõnud.

Andku mehele enam süüa. — Noh, mis wanamees Niklase söögisust teadis! Niklase hing oli kurb, nagu oleks temal kõige armsam laps surnud, et jink kaduma läks, tuigerdas teistega ruhwi ja oli hirmus kuri, et marutorm aga nii wähe aega puhus ja mitte paar päewa enam.

Ruhwis tegime kõik 9 meest tööd, kuni kella 1/27-ni, kus siis aga wee wälja ja need kastid, tünnid ning suuremad asjad paigale saime, nii et ilma surma-hirnutu sees wõis olla. Niklas ei rääkinud midagi, otfis söögikapi läbi, ja kui midagi ei leidnud, heitis ta, südamest ohtes, kuwa toha pääle magama, nii kui meiegi, sest ühe tunni pärast, kell 1/28 tuli ju pruukosti aeg ja siis pidime jälle kell 8 teffi.

Siimene töö tekis oli pääle kella 8, kõik wead ära parandada. Kui suur laene wiimati ära kaduma ja ilm selgima hakkas, läks elu wanal wiisil jälle edasi.

Passafirid tegiwad imelikku näo, kui kuulsiwad, et öösel asjad pahad oliwad olnud.

Pääle selle 3-mal päewal saime juba Amerika maad, Long Islandi, (Longeiland) näha. Klusasti saime sadamasse; laew sai linni pandud, igauks reisirijatest läks oma teed, uue õnne pääle uues maailmas.

Reis oli Hamburist New-Yorki kõigest 12 päewa pikk olnud. See on jutu ots. Mina loodan, et amstatud lugeja ühe silma sinni pigistab ja minu wäikse jutufesega rahul on. Tulewa jutu tahon mina parema jutustada.

Seletused.

1) Iga laewamast on mitmest tükkist, (stengid), enamasti kolmest, kofku featud. Alumise tüki nimit, mis laewa põhjast tekist läbi tuleb, on mast, selle üle tuleb marsteng, ja siis üle selle brainsteng. Suurtel laewadel on ka weel üks Royalsteng otjas.

2) Naa on pall, mis ristit masti wõi stengide küljes finni ja kuhu purjud külge featud on. Suurtel laewadel on mõnel 7 raad mastis. Enamasti kannab mast ifka 5 raad.

3) Bootsmann on suuremates laewades nagu wäeteenistuses unter-ohwitser. Tema on mees, kes tööd madrustele annab ja üle ning järele waatab, et õigel kombel tehtakse. Temale annab I. ohwitser (tüürimees) ju õhtu ülesse, mis teisel päewal teha tuleb. — Wäiksemates laewades, kus aga üks tüürimees on, on bootsmann nagu alam ohwitser. Tema peab jään kaptenti wahi all, ja I. tüürimees waatab ise üle kõigi tööde.

4) Sawisööjad on üks Suures ehk Waikses maailmameres (otseanis) elaw Polynesia rahwa jugu, mis küll meie maatera pääl wist kõige toorem saab olema. Nemad elawad kõige madalama hariduse järje pääl, ei ole neil aru pääst palju mitte leida. Nemad elawad Waiiksemere saarte pääl koobastes, nagu elajad. Nende ainus töö on, maas magada ja süüa. Mlust ei tea nemad midagi. Neil ei olegi puust wõi kivist jumalaid, nagu teistel paganatel, ka mitte waimude usku wõi hirmu. Nemad ei tunne liha, ei põllu- ehk puuwilja. Nite ehk üks teine kõige wähem ihukate on neil wõõras. Ühtegi rehkendamise wõi numbriarwu neil ei ole, muud kui 1 ja palju; mis enam on kui 1 on, on palju. Kahe ja kolme wahel wõi 2 ja 100 wahel nemad wahet ei oska teha, see ei lähe nende päädesse. Mis waesed koolmeistrid teeks, kui niisuguse tainapää ja sawisüü saaks koolitada? Kui nälg neid maast ülesse põrutab, siis lähewad koopast wälja ja sööwad üht punast, sawimoodu mulda, mida jään saarte pääl palju on. See maa ei toidaks neid mitte, aga et temas palju puujuuri, kõiksugu rohtusi, lilleid, puulehti j. n. e. Jumal teab, mis ajast ju aramäda- nenud ja oma rammuga teda täitnud on, siis jaawad nemad selle maaga, mis nemad sööwad, ka natukene toitu ligi. Et jeda toitu tarwis jagu keshase saada, peawad mehikesed palju sawi sööma. Mida enam sawi, jeda rohkem ihust tarwitatud toitu temaga ühes. Sellepärast ajawad nemad endale suured huntitud mulda wõi sawi sisse, nii et haigeks jääwad. Nende kõhub on ka selle söömise wiisi läbi nii wäljawentitud, et kui tühjad, nad neil nagu kotid maha ripuwad. Kui selle wastu poisid hästi endale sawi sisse parfinud on, seisawad neil paunad ees kui torupillid.

Pääle söömise tuleb piff puhkamise aeg, ja et lendajad ja roomajad elajad, walged wõi mustad, neid mitte ses asjas ära ei söö, määrivad nemad oma ihu ka sawiga sisse, mis õhus ruttu kuitwab ja nende ihu kaitseb. Pärast murdub see sawi tükkide wiisi maha.

5) Waiiksemere saared on ju hästi inimestesööjatest puhastatud, aga test-Afrika on neid küll weel leida. Nende seas on nii toored rahwasood,

et mõned omad furnudgi ära lõõwad ehk teistele selle tarwis ära müüwad. Üks sugu neist lasjab tapetud inimese mee sees ära müdaneda ja lõõb jeda liha siis toorelt, kui ta wees ennast hästi siniseks ja rohelisteks ning pehmeks tõmmanud on.

6) 1 Liter on ligi $\frac{2}{3}$, toopi. Wäljamaa weinipudelid on 1 liter suured.

7) Sõlm (Knoot, Knoten) wõi merepenikoorem on $1\frac{3}{4}$ wersta pikk. Reid läheb 4 ühe geografia-, Saks- ehk mete penikoorma pääle: 15 merepenikoormat, 105 wersta ehk 60 minutit läheb ühe kraadi pääle. Sellepärast on 1 sõlm ka 1 minut nimettaud.

8) Kurs (Cours) on see siht (kraad wõi streef), mis tüüris seisjale mehele tüürida antakse.

9) Kompas on laewas üks riist, mille järele tüüritakse. Laewakompastel on magneti-nõel ja tuule-roos (Windrose), walge ümmargune leht, mis pääle kraadid ehk streegid märgitud on, üksteise küljes kinni, nii et mitte maanedindõel, nagu tasku kompastel, põhja poole ei näita, waid nõel kõige tuuleroofiga. See on laewa kiikumise ja laenete sisse raiumise pärast nii sisse seatud. Üks wabanõel puutuski alati tuuleroosi külge, näitaks walet, ja oleks laew ka, sest tähelepanemata, tuhat korda raskem tüürida, sest ülesantud kurs ei seisaks mitte filmade ees, nimes ei tohiks streefidel juures olla j. n. e. Enamasti on tuuleroos 128, mõnikord ka 256 jaku jagatud. Sõjalaewades ja ka mõnes suurtemades posti-laewades on tuuleroos 360 kraadidesse jagatud; siis tüüritakse kraadide, mitte streefide järele. Kompas näitab, kus hommiku-, õhtu-, põhja-, ka lõunapool wõi Ost, West, Nord ja Süd on.

10) Barometer on üks riist (mehaniika instrument) mis ilma ette äranäitab.

11) Bullisilmad (Bullaugen) on ümmargused, poole tolli paksumest klaasist aknad, umbes 7 tolli läbi mõõta, laewa külgede sees.

12) Tali (Talse, mitte Taille) on riist, millega juurt jõudu anda ja raskeid asju kergel wiisil wõib tõsta. Tema on tehtud kahest plokiist ja ühest kõwast kõiest. Ühel plokiil on 3 ratast, teisel 2 sees. Kõis kätib üle nende rataste. Plokkide küljes on haagid. Kui see kõis tõmmatud saab, siis lähendawad ennast plokiid üks teisele ja tõstawad raskeid asjad. Sakslane nimetab tali ka Flaschenzug.

13) Klüüfid on suured augud laewa ees-otsas, kust ankru-ketid laewa sisse läbi jooksewad.

14) Stjuardid (Steward, kellner) on toapoisid, kes passajiridele süüa, juna j. n. e. nuretsewad, lauda katawad ja neid ülepea ülespasstiwad.

15) Keelingud (Rehling) on laewa weered, mis nii kõrged üle teki on, et suures laewas, kui tekis seisatakse, hädawaewalt üle nende waadata saab.

16) Laewas saawad madrused kahte jaku jagatud, mis jaod wahtideks nimetatakse. 1 waht, nagu meie laewas 9 meest, on prii 4 tundi, teine waht, 9 meest, on tekis wahi pääl. 4 tunni pärast wahetawad ennast wahid jälle. See läheb nõnda edasi wõd ja päewa. 1 waht saab haffbordwaht (Backbordwache), teine stirbordwaht (Steuerbordwache) nimetatud. Need nimes on laewa külgede järele antud. Tagast ette waadata on haffbord pahem, stirbord parem külge. Haffbordwaht on I tüürimehe, stirbordwaht kapteni wõi II tüürimehe käju all. Haffbordwahil on ees-laewaotsas, stirbordwahil tagaotsas jadamasse sisse- wõi wäljaminekju juures tegemine.

17) Merewees on miljonite ja miljonite kaupa wäikseid elajaid, mis nii wäikesed on, et neid filmaga mitte näha ei wõi. Reid nimetatakse woswori elajateks wai infusoriaateks, ja teewad nemad merewee, kui teda ümber segad, läikima, nagu oleks sääl tuli sees.

18) Laemas saab aeg kellaööklidega awalbatud. Need löögid kutsutakse klaasideks (Glasen). 1 löök on 1 klaas, 2 lööki 2 klaasi j. n. e. See sõna on ju wanast ajast, kus liiwa-klaasi järele aeg sai waadatud ja kella jugugi ei olnud. Siis oliwad liiwaklaasid poole tunni pääle seatud, ja kui liiw ühest klaasipoolest teise poole sisse jooksnud oli, siis oli pool tundi mööda ja klaas sai lööbdu. Klaasid saawad lööbdu ühest kuni 8ⁿⁱ. See on nõnda mõista: Ühel wahil on 4 tundi, j. o. 8 pooltundi. Utleme kell $\frac{1}{2}$ lööbaksse 1 klaas, kell 1 kaks klaasi, kell $\frac{1}{2}$ kolm klaasi j. n. e. kell 4 kahetja klaasi. Rõndasama kell $\frac{1}{2}$ üks klaas, kell 5 kaks klaasi j. n. e. Kell $\frac{1}{2}$ jälle 1 klaas j. n. e., nii et kell $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{2}$ ifka 1 klaas, kell 4, 8, 12 ifka 8 klaasi lööbaksse.

19) Suurtes passafiride laewades on wäljaluuimise koht ülewal ees mastiformis (Mastkorb, Strähnenest). Wäiksemates prahilaewades aga ees baki (Bach) pääl.

20) Wints (Wintsch) kutsutakse telis, mastide juures seiswat masinat, millega laubad ja prahid laewast wälja wõetakse.

II.

Paar päewa Londonis.

1890 aastal jõudsin mina ühe suure Londoni arrulaewaga, mille nimi „Ready“ (Reedi) oli, Londonisse.

Oh! nimetatud laew küll suur oli, wäljast kui ka seestpoolt ilus ja tubli wälja nägi, ei kõlwanud ta meres siiski mitte palju. Tal oliwad tornise ilmaga sähardused tüfid sees, nagu perul hobusel. Kord wiskas ta ennast parema, kord pahema külje pääle, nagu et tahaks ta enam ülesgi tõusta. Kord ajas ta oma nina taewa poole, kord tükkis ta wee alla, nagu himustaks ta ennast pilwedega wõi merepõhjaga tutwaks teha, Kurja ilmaga polnud see wana Ready mitte poolt kopikatgi wäärt. Sellepärast andis temale nende wigade pärast ka igamees toredaid auunimesid. Üks kutsus teda kärnks, teine pastlaks, kolmas nimetas teda õnnetuse potiks, neljas wanaks koljeriks j. n. e. Wana bootsmann, kes 35 aastat merel oli purjutanud, tõendas hirmsa meremehe wandega, et tema weel ial sähardust surmamise riista ei olla näinud. Ready! olla tornise ilmaga enam wett tekis, kui kõigis maailmameredes kofku. Igaüks lubas suure hääteo waeste ja firiku wastu teha, kui aga terwe nahaga maale jõuaks. See laew oli Inglisemaal ühele Hispania rikkale kaupmehele ja laewaomanikule ehitatud, ning oli tema endine nimi „Duquesa di Vistahermosa“, s. o. „Wistahermosa hertsoginna“.

Siis on selle pääle wahwad Hispania meremehed tema pääl ka terwe aasta surmale ja hukatusese suu sisse waadanud. Kui laew aga korra ühel kottpimedal öösel oma perutiikkisid nendega tegema hakanud ja mehed aru saanud, et ses laewas üksigi seda ära oodata ei jõua, kuni tema wanaisaks saab, siis katsunud nad, kuidas aga paatidesse saanud ja tahtnud plehku panna, oma hertsoginnat Ju-

mala hooleks jättes. Kapten ja ohwitserid suutnud neid ainult rewolwri abil tagasi hoida.

Suureks õnneks meestele ja ka laewale jäänud tuul waguamaks ja keeranud lõunaõhtusse, aga siis hafanud raskesti wihma sadama. Whimasadu lööb laene koha wähemaks, ja mehed olnud sel wiisil siis kõige laewaga päästetud. Kui nemad koju jõudnud, kadunud nad sedamaid kui tina tuhka oma hertsoginna juurest, ja kapteni ühes ohwitseridega teatamid laewoamanikule, et laew ei kõlbawat. Järelewaatamise komisjion leidnud, et laew mitte kontrahi järele ehitatud polnud, ja siis antud ta Inglisemaale ehitajale tagasi.

See müünud ta odawa hinna eest jälle edasi. Ühegi omaniku käes ei olla ta kaua seisnud.

Laew oli ka tõesti väga kergesti ehitatud. Kui ta tühi oli, siis wärises ta isegi kõige parema ilmaga ainult ju propelleri (kruwi laewa taga, mis teda edasi ajab) ümberkäimisest nii väga, et koides magajatel hambad kofku pekswad, ja niisugust hammaste-kirsemist kuulda oli, nagu see wististi ainult põrgu eesdues ette tuleb. Magajatel heljusiwad pääd õlgade wahel nagu tubakakotid, ja nende kehad koides hüppasiwad, nagu elekri wäega täidetud koonad, wõi sipelgad, kellele raske langetöbi pääle käib.

Wispärast Englise mehed temale nime „Ready“, see tähendab meie keeles „Walmis“, oliwad andnud, ei tea mina. See laew ei olnud kunagi walmis, sest iga filmapilk murdus sääl see wõi teine asi katti, korra masinas, korra tekstis, nii et parandamise tööl kunagi otfa polnud.

Uga sellegipärast passis see nimi laewale: tema oli meres alati walmis — põhjamineku pääle. Hispania mehed oliwad temaga ühe aasta jooksul walmis saanud, weel rutemini Englise omanikud. Iga teinegi mees oli ruttu walmis teda Jumalaga jätma.

Meie olime siis ka väga õnnelikud, kui Londonisse jõudsime, ja ei mõtelnud enam selle laewaga ühes minna. Tagasi hoida ei wõinud meid kapten ka mitte, on ju Englise laewas seaduseks, et kui laew ühesele kodumaa-, j. o. Englise-, Iiri- ehk Shoti ühendatud Kuningriigi, sadamasse tuleb, kõik mehed priid on. Sääl ei ole muud teha, kui laew aga maale finni panna, ja siis, — marss maale.

Teisel päewal saime meie meremeeeste maksu-kontorist (Shipping office'ist) palge kätte ja läksime siis kõik weel wiimast klaasi õlut kofku jooma ja ühteteist jumalaga jätma, nagu see juba ammuft saadik meremeeeste juures prungiks on; siis läks igaüks oma teed: üks põhja, teine lõuna poole. — Rõnda lahkus üks meremees teisest, olgu nad ka kõige paremad sõbrad, kes mitu ja mitu korda surmale juu sisse on waadanud ja üksteisele, omast elust hoolimata, abi on

andnud, ilma et nad üksteist ses elus enam näha saakivad. — Jah, asi on juba nii, ja selle vastu abi ei ole.

Mina läksin misjonimajasse, saatsin rahakirja koju, toimetasin teisedgi kirjad ja asjad korda, otsisin omale korteri, ning läksin laewa päält oma asju ära tooma.

Laewas juhtusin weel korra ühe hää sõbraga kokku, kes ta oma asjadele järele oli tulnud. See mees oli Altonast (Hamburi lähedalt) pärit, nimega Schulz, ja mina olin tema seltsis juba enne-maltgi ühes Hamburi bark-laewas, nimega „Hammonia,“ pika Waike-mere reifi teinud. Tema oli nõnda hää südamega mees, nagu mina teist maailmas weel pole leidnud. Oleks temal wähe halwem süda olnud, oleks see temale endale parem olnud, sest kui see mees raha sai, ei olnud temal aru ega otja. Igale mehele, kes aga vastu tuli, ostis ta wiina ja õlut, et see temaga rõõmus oleks. Muidugi sai tema raha sel wiisil ruttu otja, ja kui raha lõppis, oliwad ta sõbrad kadunud. Nagu öeldud, oli Schulz hää ja auus inimene, ehk tal küll üks suur wiga küljes oli, nimelt see, et, kui ta maal tilga wiina sai, teda enam Juudasgi ei jõudnud pidada. Meres, kus wiina polnud, ta selle pääle ei mõtelnudgi, aga maal, kui paar piiska joonud oli, läks tema lõwiks, kes werd lakkunud on. Nagu lõwil siis otsata werehimu on, nii oli Schulz'il siis lõpmata wiinahimu. Ta käis siis kui suremata juut ringi, igas taskus wiinapudel, kaotas mõne ära, unustas ühe sinna, teise tänna, mõni läks katti j. n. e. Ta tantsis ja laulis, oli rõõmus ja helde ja tegi kõige hullumaid hullumaja-tempusid, mida aga ial teha wõidakse. Aga tülinorimist ei tulnud ial ette, tülisõber ta ei olnud.

Kui mõnes suures merelinnas meremees näitab, et temal palju raha on, ja temast aru saadakse, et ta just mitte enam kaine pole, siis on temal kümme kelmi ümberringi, kes kõik walnis on teda warastama, rööwima, riisuma ja petma. Niisugustele meestele on Inglise mehed päris õige ja kena nime andnud, s. o. „land-sharks“, meie keeles „maa-haikalad“. Nagu meres haikalad ümber laewa ujuwad ja kõik, mis kätte saawad ahnelt alla neelawad, nõnda luurawad need maal meremehe. Nagu haikaladel ühegi hinge vastu kartmist ega halastust pole; nagu haikalad kõige suurema julgusega wägigi oma ohwri pääle tungiwad; nagu haikalade hammastest ohwrit raske on päästa: nii on lugu nende meestega maal.

Kalale peab seda andeks andma, tema ei tee muud ja elab nii, kuidas loodus teda sunnib, aga need inimesed, kes teise mehe higi ja werd täie aruga ja ilma pattu kartmata ja kahetsemiseta joowad, on sada korda enam põlgamise wäärt, kui kõige jäledam elajas. Nättuseks: Ütleme meremees on laewaga aasta wõi paar wäljas olnud, teda ehk tema raha ootawad kodus naene ja lapsed suures

hädas. — Wäljamaalt ei saa ju meremees igaford mitte raha saata. Ta on mõnikord niisugustes kohtades, kus posti sugugi ei ole; ta on nelja wiie kuu kaupa wee pääl ja ei saagi mõnes laewas niipalju raha, et seda kodu maksaks saata.

Meremeeste naesed saawad mõnikord siit ja säält, kus nad tuttawad on, laenu, sest kaupmehed teadwad, et mehe tulekul wõl ära tasutakse.

Müüd tuleb mees 200 kuni 300 rublaga wõõralmaal laewameeste maksukontorist wälja. Sääl ootawad juba wargad; kes neid kelmisid tunda wõib? Nad on mõnikord häis ja uhketes riites ja käiwad mehel kandade pääl järel, üks kõit kuhu ta läheb. Neil on omad seltsimehed ja salakuulajad, nemad teadwad, kust laewast mees pärit ja kui palju temal raha on. Müüd läheb mees, näituseks, kuhugile sisse; ta läheb klaasi õlut jooma; kelm astub ka sisse, teretab auupakklikult ja lahkest, wõtab joob oma õlut, piinab jutu pääle saada ja teeb ennasti mehega tutwaks. Ta annab mehele hädanõuu, kuidas ja kuma ta kodu peab sõitma, ta tunneb ja teab kõit ja väägib, et ta sääl ehk jään kontoris kirjutajaks wõi kaupmeheks, ise peremees, olla. Müüd ostab ta ka omalt poolt napsu ja õlut, mees on ka rõõmus ja uhke, et niisuguse peenikese herraga koos tohib juna, ostab ka weel napsusid, ja nii läheb joomine edasi. —

Kelm teab väga hästi, kui palju tema pää kannab, aga mehel kes pika reisi pääl, wõib olla ju pool aastat, mitte piiskagi pole joomud, läheb pää soojaks. Pääle seda wiib kelm mehe teise paita, kus ta meest wägigi ja kõigel wiisil piinab purju panna, mis tal enamasti ka ikka forda läheb.

Wiimati ärkab mees kuzgil ülesse ja leiab, et ta üffi ja ilma rahata, enamasti paljaks riisutud on. Kas ta oma raha ära kaotanud, ehk on see temalt ära warastatud, seda ta ei tea. Kas ta ise, kui magama jäi, sõbraga weel koos oli, wõi mitte, seda ta ei mäleta.

Ta teab weel wähe, et wiimati selle herraga, kes niisugune auus mees oli, et teda kunagi maksta ei lastnud, tema elukorteris koos oli, kuhu weel üks kaupmees wõõraks tuli, kellega ta ka tutwaks tehti. Siis jõiwad nad koos; pääle selle läks temal jüda pahaks, nii et wõõras temale nõuu andis, koju minna. Ta jättis herrad Jumalaga, tänas kõige hää eest ja läks ka wälja. Süda oli tal hirmus halb; ta jõudis paar uulitsat edasi ja — muud ta ei mäleta. Üks mees saatis teda, ja see on kõit.

Müüd otsigu seda herrat, ja kui ta teda leiabgi, kus on tunnismehed wõõral maal, wõõras linnas, kes asjast teadwad ja selgeks teha wõiwad, kes temale ülekohut teinud on!

See herra oli muidugi üks uhtemat sorti kõriloitaja, kes temale wiimaks midagi sisse andis, ja saatja mees polnud muu, kui wõõras kaupmees teistes riietes. Muidugi jagaswad nad mehe raha eneste wahel ära. Nad teadsiwad, mil ajal nad ta koju minna lastsiwad ja mis teed nad teda wedasiwad.

Teine sort, kel häid riideid pole, teewad ennast, kui meremees joobnud wõi kuhugile ära eksinud on, temaga tutwaks ja riisuwad ta wiimaks kas wõi mugade abil üsna paljaks.

See on mees kelmiga weel ema-keelt rääkinud, siis ei ole üksigi juttudest aru saanud, mis nemad mõlemad on rääkinud.

Need kõlwatud kelmid ostawad kõitsugu maailma keelefid rääkida; see on nende ametis tarwilik. Wõõralmaal on ka küll sõhar-
dufi leida, kel kelmitükkide pärast isamaa muld jalgade all pala-
waks oli läinud ja kes neid nüüd wäljamaal edasi teewad.

Wäga õige on, mis üks meremeeeste sõna ütles: „Hoi ennast wõõralmaal, kui sul palju raha taskus on, selle tundmata eest, kes sinu emakeelt räägib, sest kui tema sind ei riisu, riisud sina ise ennast ja pärast ei aita sind üksigi.“

Muidugi piinasiwad sõpra Schulzi alati niisugused mehed. Küll ta need kaine pääga wandus ja kartis, ja oli tihti üsna kuri kui mõni ilmsüüta wõõras temaga rääkima hakkas, aga niipea kui mehikesel raha oli, oli ta helde ja rõõmus, ja siis oliwad kõik inimesed tema wennad, nii et ta kelmisid ise juurde kutsus. Ka seda tuli mõnikord ette, et kui Schulzil juba wist küll oli olnud ja need kelmid wiimase rahalugemise, Jumal teab: kus pinedas nurgas, ette wõtisiwad, nemad temale ka mälestuseks, wõi wastupaneku eest, mõne augukesse pähe nokkisiwad, wõi pinedas kogemata rusikaga silma juhtusiwad, nii et mehel weel terve kuus nädalat meresgi filmad sinised ja punnis pääs seisiwad, nagu mõnel paganate puu-
ebajumalal.

Seda mina wõin julgesti ütelda, et sõber Schulz päris teiste inimeste eest tööd tegi. See oli kõige wähem, mis tema oma pal-
gast iseenele pääle ära pruukis, $\frac{2}{3}$ teenitud raha riisuti tema käest alati ära.

Selle mehega juhtusin mina nüüd laewas kokku. Ta oli juba enne mind sääl, ja mina nägin esimese pilguga, et ta ju rõõ-
mus oli. Tema kargas köhe piüsti ja langes minule kaela, katsus musugi anda ja ütles, et tal rõõmu pärast süda lõhki tahta minna, mind, oma wana sõpra, weel korra näha saada. Siis tõmbas poisjs juure paksu kõhuga whisky-pudeli kuue pahemast rinnatas-
tust wälja, pakkus teda minule, ja siis algas meie wahel kõne:

„Wenakene, joo!“ nutkus ta.

Mina tänasin, wõtfin pudeli wastu ja jöin tema terwise pääle. Pudelit tagasi andes, palusin teda ka jua.

„Sah, selle tüki tahan ma kohe teha,“ hõiskas ta, „wana whisky-wiin elagu!“

Ta jõi.

„Kas tead, mis pagana seadus siin selles põrgu-laewas on?“ rääkis ta edasi. „Wana wahimees ei taha inimesi sugugi enam laewa lasta. Kus ja sähardust tükki näinud oled?“

„Kuidas nõnda, minule ei öelnud ta mitte sõnagi,“ oli minu wastus. „Ta ei tohi meid ometi feelata, riideid ära wiimast.“

„Ja, ja,“ ütles Schulz, „mind ta ka ei feelanud küll mitte, aga minu sõpru ei lastnud ta laewa.“

„Sinu sõpru, kes ja kus nad on?“ küsisin mina.

„Kes nemad on, seda ma õigesti küll ei wõi öelda, aga tublid poisid nad on; mina olen nendega juba paar hääd tundi koos joonud,“ tõendas sõber.

„So so! Dota wähe, ma lähen neid waatama,“ wastasin mina, läksin wälja ja nägin neli meest, keda mina laewatuleku juures hästi tähele ei olnud pannud, sest ei laewade ümber alati hull inimesi hulgub, ümber luusiwat, kel sähardused näod oliwad, kui niisugustel põrguroogadel, keda teisel päewal wõllasse tõmmatakse.

Siis läksin ma wahimehe juurde, kes mõistlik wana meremees ja linna-äärest (White-Chapelist, ütles: Weit TSheepelist) pärit oli; see rääkis minule, et need 4 meest kuulsad kelmid ja riisujad olla; tema oleks rõõmus, kui nende ja tema wahel suur maailmameri laenetaks.

Ma tänasin ja läksin Schulki juurde tagasi.

„Kuule, Schulz,“ ütlesin ma, „kas sa mäletad, kuidas sinul raha ja taskufell Aleksandrias, Egiptuse maal, ära riisuti? Kas sa mäletad, mis sinuga Hamburis sündis, kui meie Hammonia pääl sõitsime? Kas sinul see mure ja need sinised filmad ning rusikapaksune purukslöödud nina weel meeles on, mis sinul Brasiliast Rio de Janeiro's oliwad? Kui sa kõiit unustanud oled, siis mine nende meestega ühes ja selle pääle annan ma sinule oma auusõna, et sa homme kõige waesem mees Londonis oled, waesem kui kiriku-rott ja puhtaks riisutud, ihualasti, nagu wana kadunud Madam! Wahimees ütleb neid kõige suuremateks kelmideks siin White Chapelis, (Londoni linnajagu, Themse jõe ääres) jäta nemad, kus nad on! Kuhu sina nendega üksi tahtsid minna?“

„Nemad tahtsiwad mulle korterit anda ja homme laewa mu-retseada,“ wastas mees.

Ma seletasin temale ära, et need mehed muud ei taha, kui tema tasku kulul juna ja siis, kui pimedaks on läinud, teda puh-
taks riisuda, ja kui vastu paneb, noaga maha pista või Thent-
sesse wisata.

Sähardused kunstütid! on sääl White Chapelis kõik moodus,
ja oli selgesti näha, et wana Schulz juba jälle õige joone pääl
oli, oma raha ja riideid, ehk ka weel enam, ohwerdama.

Wahimees tuli ka meie juurde ja rääkis temale sedasama, ja
kui ta ikka weel mitte uskuda ei tahtnud, rääkisin ma temale ühe
loo, mis minule 1884. aastal sääl samas White Chapelis juhtus.

Ma olin seekord ühe Austeriamaa, Triesti linnast pärit olewa,
laewaga Londonis. Meie seisime ka White Chapeli ääres. Üks
õhtu, ilm oli natuke wihmane, tahtsin mina maale minna, et enesele
lubja-piipusid ja muid asju osta. Teised mehed ei läinud maale
ja andsiwad minule nõuu, mitte kaugele laewast ära minna. Sähar-
duse ilmaga tuleb mõnikord udu, ja siis on kunstitükk, laewa
juurde teed tagasi leida. Minu arwates ei wõinud udu mitte tulla,
mul oli ka enam kui 3½ naela sterlingi (1 nael sterlingi=1£,
=20 shillingit, umbes 9 rubla 40 kop., 1 shilling umbes 47 kop.
Wene raha. 1 shillingul on 12 pence (pents). 1 penny on wähem
kui 4 kop.) raha, ja ma läksin maale. Käisin mõnes poes, ostsin
endale ühe sooja särki, aluspiüksid ja teisi wäikseid asju, nagu pabe-
rossisid (Inglis sigarettid), tofina lubjapiipusid ja paar pakki
tikkusid. Nende asjade pääle oli minul umbes 15 shillingit wälja
läinud. Siis läksin ma joomamajasse, sain jutule ühe mehega,
jõin whiskyt ja õlut. Sel wiisil kadus aeg. Kui ma wälja läksin,
oli kaunis paks udu uulitsate pääl, aeg oli ka juba hiljaks läinud,
ilma et ma seda oleksin tähele pannud.

Ma lootsin siisgi laewa kätte leida, sest et ma maale tulles
uulitsaid hästi olin tähele pannud. Kui ma küll ja küll läinud olin,
sain aru, et ma enam õigel teel ei olnud, sest need uulitsad, kust
kandu mina õhtul tulnud, oliwad nagu suuremad ja walgemad, nendes
oli nagu enam kaasitulesid näha olnud, kui nüüd; aga siisgi mõtlesin
ma, et mind ehk udu eksitab, ja läksin edasi. Ühtegi inimest enam
näha ei olnud, uduga ruttas igauks koju, ja aeg oli ka, nagu ju
õeldud, hilja.

Londonis on mõnikord sähardune paks udu, suitsu-uduks nime-
tatud, et kõik uulitsate pääl käimine otsa lõpeb. Üksigi tramway,
(hobuse- ehk elektri uulitsa-raudtee) ega üksigi woorimees enam ei
jõida, igauks waatab, et majasse saab. Kes kangel kodust ära on,
katsugu, et wõõrastemajasse saab. Üksigi enam kodu ei leia. Kott-
pimedal wõib ikka weel käia ja näha, mitte aga udu. See
eksitab hirmsasti. Suitsuudu tuleb sest, kui udu korinate suitsu

maha wajutab. Londonis elab ju umbes 6,000,000 inimest, s. o. enam kui Gesti-, Liivi- ja Kuuramaal ning Peterburi tubermangus kõige Peterburi linnaga, kus isegi umbes 1,300,000 inimest elab, kokku. Kas selle hulga tarwis küll majapid, kas majadel küll forstnaid, kas Londonis küll tuhandate kaupa wabrikuid, raudteesid, laewu jne. ei ole? Kõik majade ahjud wõi kaminad, kõik wabrikute-, raudtee masinate- ja laewade katlad köetakse kiviisüttega. Kiviisüsi annab paitsu, musta, tõrwaft suitsu. Sellepärast on ka selle inimese pesu, kes suitsuuduga wäljas on, must, nõndasama nägu. See udu tungib isegi korterite sisse ja teeb kõik walged asjad mustaks.

Londonis pidada, nagu minule selle linna elanikud on rääkinud, üks selts wõi asutus olema, kes mehi teenistuses peab, kes udu sees käia ostawad. Need mehed on kõik kottipimedad, ja muidugi on on pimedal inimesel ükskõik, kas päew paistab wõi paks udu wäljas on. Neist meestest tunneb igaüks oma linnajagu, kus ta elanud ja wulitsaid tundma õppinud on, enne seda, kui ta wigaseks jäi. Need mehed lähewad siis wälja, igaüks sinna linnajaku, mida ta tunneb, ja neid wõib raha eest, kui neid kätte saab, juhtideks palgata. Nemad pidada küll wäga kallid olema, aga ametimehed, kel hädalised toimetused ees on, tarwitada neid siiski wäga palju ja häameelega.

See uduaeg pidada aga ka nendele meestele, kes pimedas armastawad nisu lõigata ja sögases wees kalu püüda, kuldses filmapilguts olema, millest nemad kasu püüawad saada ja mida nad sellepärast ial pruukimatalt mööda minna ei lasta. Neid muste anumehi ja kõrgetemehi, (dark gentlemen and highwaymen, loe: dārk dshentlmen änd heiwemen) nagu Inglise mees neid wäga peenikeselt nimetab, on Londonis ilmarwamata hulk.

Uulitsa pääl mahalöömise, surnuks pistmise ja paljaks riisumise aeg õitseb siis, ja kui rööwel kaks sammu tagaajajast eemal on, wõib ta julgesti seisma jääda ja ennast otsida lasta. Rööwel kuulleb hästi ohwrit ja tagaajajat, sest et neil saapad jalas on, aga ise käib ta kummiwõi wiltkingade ehk ka sukade pääl.

Ka mina mõtlesin nende asjade pääle, ruttasin edasi ja edasi ning olin rõõmus, kui wiimati kuulsin, et paar meest wastu tuliwad. Neilt tahtsin ma kohe küsida, kus mina olen ja kuhu poole mul minna oleks, kui laewa tahtsin kätte saada.

Kiipea kui mehed minu tulekut kuulsiwad, tuliwad nad otsekohe minu juurde, waatastiwad minule otsa ja kui nägiwad, et ma mere-mees olin, küsisiwad minu käest paar pentsu tubakaraha.

Inglismaal ei ole see mitte suur patt meremeeste seas, kui üks, kes ilma laewata ja rahata on, teise käest paar pentsu küsib. Sääli juures on, nagu wabanduseks, need sõnad: Y am hard up

(Loe: Ei em hard op), see tähendab: Minu käsi käib praegu pahasti. Seda raha palutakse ikka ainult tubaku tarwis, kuigi ta mõnikord söögi ehk mõne muu asja eest wälja antakse.

Noh, siis saab ka sõhardusele ametiwennale jõuu järele paar shillingit, shilling wõi üks sixpence (sikspects), s. o. pool shillingit, pihku pistetud ja ka üks klaas whiskyt weel wälja maksetud. Minul tuliwad aga need mehed wäga imelikud ette, sest esiti ei näinud nad sugugi meremeeste moodi wälja, ja teiseks polnud minul nende julge juurdetulemine ja küsimine sugugi meele järele.

Ma ei julenud neile „ei“ ütelda, ei julenud aga ka mitte pimedas uulitsa pääl raha-kotti wälja wõtta. Pääle selle, kui lubanud olin, neile paar pentsu anda, küüsin ma, kas nad üht wiinamaja lähedal ei teaks, kus klaas õlut wõiks juua; sääl lootsin ma neist lahti saada.

„Jah,“ wastasiwad mehed ühest suust, „tule aga ühes; meil on suud kuiwad, nagu aurukatla tuletorud (like firepipes of a boiler = leit ferpeips of e boiler), tule aga ühes, siin lähedal on üks wiinamaja (public house), sääl saame, mis tarwis on. Meie tuleme just säält.“

Siis kobasime pahemat kätt majaseinade mööda edasi, pöörasime siis teise uulitsasse, kuni arwata 20 minuti pärast ühe joomamaja juurde jõudsime.

Musta ja täisuitsutatud hoonesse astudes oli mul esimeseks asjaks waadata, kas weel teisi inimesi sees on, kelle käest ma hädas abi oleksin wõinud leida.

Kolm kuni neli kelminägudega meest istusiwad pinkide pääl seinä ääres ja joiwad haput Englise õlut, lühikestest lubjapiipudest aeg ajalt suitsupilwesiid wälja imedes. Minu meestega ei näidanud nad mitte tutwad olewat; nad ei rääkinud midagi üksteise wahel. Ka peremees ei teinud minu saatjatega suurt tegemist. Mina nõudsin müüd 3 suurt whiskyt ja 3 suurt klaasi õlut, mis ka kohe anti. Dnn oli minul, et ma poes aga 1 nael sterlingi kuldraha olin ära wahetanud. 2 naela kuldraha oliwad shillingite ja waskpentsude wahel nii, et neid üksigi näha ei wõinud, kui ma rahakoti lahti tegin, raha etteaatlikult wälja wõtsin ning maksin. — Müüd wõtsin ma joomise juures oma mehi hästi silmitseda. Kumbgi polnud nendest meremees, seda nägin ma ühe waatega. Digete meeste moodu nemad ka wälja ei näinud, seda wõis lapsigi ära tunda. Päälegi oli ühel neist, nimelt suuremal, niisugune toores nagu ha werhimuline silmawaade, et minul kanaanahk üle keha jooksis, kui mõtlesin, mis sest asjast wiimaks wälja wõib tulla, ja endale ette seadsin, et ma ehk nende nugade all kuffun. — Wäiksem ajas minuga juttu, küüsin, kust ma pärit olen, kust tulnud j. u. e., suurem rääkis wähe, jõi

aga suured klaasid üksteise järele nahka, nagu tahaks ta endale we-
retöö jaoks julgust teha. Nii mõtlesin ma waeneke seekord. Kell
seina pääl näitas 1/2 11.

Nüüd käiswad minul mõtted läbi pää, kuidas kuldraha peita
saaks, et mehed teda ei näeks. Igakord, kui maksmine tuli, ja see
on Inglise moodu järele iga filmapilk kohe, niipea kui jook on sisse
kallatud, püüdiswad mehed minu kotti luurata. Kui nad kulda
oleksiwad näinud, oleksin ma kadunud olnud, seda ma teadsin. Kor-
raga tuli minule hää möte.

Ma ütlesin wäiksemale kõrwa sisse, olgu ta nõnda hää ja waa-
daku minu asjade järele, minul olla tarwis wähe aja pääle wälja
minna. Siis tellisin ma weel 3 klaasi wiina ja õlut, maksin, jätsin
oma ostetud asjad ja piibud laua pääle ning läksin wälja. Sää-
l wõtsin ma koti ruttu taskust wälja ja pistsin mõlemad kullatükid oma
färgi ja aluspüksite wahele, ühe parema, teise pahema külje pääle.
Minul oliwad terwed aluspüksid jalas, alumised otsad sokkide sees,
ja ma teadsin, et raha ära kaduda ei wõinud. Ma ei saanud sellega
weel dieti walmisgi, ja see wõis ainult kolm kuni neli sekundit tuuritud
olla, kui ju uks lahti läks ja suurem mees wälja tuli, nagu oleks
temalgi säääl midagi diendada olnud. Ta oli rahul, kui mind ukse
ees nägi, meie läksime jälle sisse ja minul oli nagu kiwi südame
päält maha weerenud, et see asi diendatud oli. Kõne wahel küstsin
ma peremehelt, mis uulits see olla, ja ta wastas, et see waterstreet
(waterstriit — wee-uulits) olewat. Nimetatud uulits on kuulus
rööwliste pesa ja ei saa mina weel praegugi aru, kuidas ma sinna
olin juhtunud. Nüüd ei wõinud ma enam peremeeft ka uskuda,
säälsed wiinamajapidajad on ju enamasti warastega ühes seltsis.
Mis oleksin ma ka teha wõinud? Üksigi minule liiga polnud teinud,
ma olin tulnud, meestega joomud. Kui ma nende kohta ühe paha
sõna oleksin ütelnud, oleksiwad nad mu maha löönud. Mina vidin
aga waatama, et neist lahti sain, ja mida warem, seda parem; aeg
läks ikka edasi, ja kell 12 pandakse kõik joomamajad kiinni; siis
oleks asi weel koledam olnud.

Nüüd oli mul tarwis neile ka natuke raha anda. Ma mõtle-
sin, kui neile palju annan, mõtlewad nad, et minul, Jumal teab,
kui palju raha on; tarwis oli wähe anda. Ma tõmbasin siis ka
oma rahakoti wälja ja raputasin raha lugemise tarwis pihku. Seda
tegin ma just meelega; mina tahtsin neile sellega näidata, et mul
mitte palju pole, ja nende südani rahuliseks teha. Ma mõtlesin, et
kui nemad näewad, et mul aga paar shillingit on, nad mind selle-
pärast ometi tapma ei hakka, hää ja küllalt jellestigi, kui aga pati
ja raha ära riisuwad.

Aga asi läks teisiti.

Suure rutuga wäljas pimebas olin ma ainult ühe kulla-tüki ja teise asemel ühe teise raha wälja wõtnud, ühe shillingi, nagu ma pärast nägin, ja nüüd hüppas see pagana kullatiik, mis kotti järele jäänud, minule pihku, nõnda et igauks seda näha wõis. Minul oli see hullem kui kõrwalops. Nüüd andsin ma igauhele ühe shillingi, siis jõime weel, mina wõtsin omad asjad ja sammusin nende meeste wahel Jumala nimel wälja ja mulitsat mööda edasi, ühelt ja teiselt poolt noapistet oodates. See tuli minule ikka meelde, et ma mitte näidata ei tohi, et ma neid kardan. Nad oleksiwad siis mõtelnud, et mul põgenemise nõuu on, ja oleks asja ruttu ette wõtnud; minul oli aga aega tarwis ja ma lootsin ikka, et mõni õige inimene wastu tuleks, mis nüüd küll aga asjata oli, sest sääl pole sel ajal õigeid inimesi nähagi.

Kui ma neile oleksin öelnud, et minul neid tarwis pole, oleksiwad nad kohe aru saanud, et ma neid ei usalda, ja oma nõuu seda warem ette wõtnud. Just selle wastu pidin mina ennast nende saatmise üle weel rõõmus näitama. Nad oleks mu mulitsa pääl ometi kätte saanud ja neil oleks hää tülipunkt käes olnud, et ma neile usaluust polnud kinkinud.

Minule tuliwad kõit hirmsad mõrtsukatööd, mis ma lugenud olin ja minule jutustatud, meelde. Ma hakkasin ju kuulatama, kas mitte Themse jõe laenete wastu kallast peksmist kuulda ei saaks. Minu ündel usk oli see, et nad mind jõe lähedal külmaks teha ja wette wjata tahtsiwad.

Nünda kawa, kui mehed juttu ajasiwad, läks asi weel, aga niipea kui nad wait jäiwad, mõtlesin ma, et pääle hakkawad. Minul ei olnud ühtegi riista ühes, kui aga lubjapiibud. Mis ma neile wastupama wõisin? Kui mehed jälle korra wait oliwad, ütlesin ma: „Rahu, et siin enam joomamaja näha ei ole, selle ubuga ku luks weel üks klaas wiina ära!“ Wäiksem, kes ka suur wiinaar mastaja oli wastas, üks maja olewat weel lähedal; sääl wõiks weel üks klaas jua. Suurem kutsus wäiksema oma juurde ja sofiistas temaga. Ma wõisin selgesti kuulda, kui ta „It is time“ (It is tein), aeg on käes“, ütles. Wäikene rääkis wastu: „No, no“ (ei, ei) ja weel muud, millest ma aru ei saanud, muud kui üks sõna: „inside (insed = sees)“ kõlas minule weel kõrwadesse.

Mul läks päris soe läbi südame. — Kui ma mitte „ei, ei“ poleks kuulnu, oleksin ma jooksmas hakanud; aga kuhu? Seda ma ise ei tea; päiga wist wastu esimest majaseina, sest udu oli nüüd weel paksem kui enne ja õõ oli kottpine, päris must.

Nüüd läksime weel arwata ¼ tundi edasi, siis astusime ühte wäikesse laternaga walgustatud majasse. Terwe aeg nimetasin ma tee pääl ie emast rumalaks, et ma esimesest joomamajast,

fui ma wäljas uulitsa pääl olin, ära ei olnud pugunud. Neil oleks raske olnud, mind udus üles leida. Seda wõtfin ma endale nüüd kõwasti ette, et kui nüüjagune filmapilk ses majas juhtub, siis panen plehku, jäägu pakk ja piibud neile mälestuseks.

Meie astusime ühte majasse, mis nõnda wälja nägi, nagu mõrtsukate koobas. Et olnud sääl palju kaupa sees, ei ühtegi inimese hinge ilma peremeheta, kel päris punnisfilmadega, tursumud, uppunud, wõi poobud inimese surmanägu oli ja kes nendega suur sõber nähti olemat.

Minul tuli ette, nagu oleksin ma tapatalli astunud. Ma palusin Jumalat kõigest südamest, et ta mind aitaks.

Peremees teretas neid nagu wanu tutwaid, ja siis küfisime juua. Et ma õiges koopas olin, sain kohe aru, sest peremees ja suumees andsiwad endawahel filmadega märgid.

Jook wiidi teise tuppa, meie istusime kõik neli meest lauda ja jöime. Ma jöin surmahirmuga kaunis palju, et wähegi julgemaks saaksin, aga see ei mõjunud midagi, ma jäin kaineks, nagu enregi.

Et meestele mõte ei tuleks, et ma neist aru saanud olen ja ära põgeneda tahan, näitasin ma ennast nõnda, nagu oleksin ma hästi purjus, ja katsusin rõõmus olla, ehk küll süda sees wärises.

Peremees tõusis nüüd üles ja läks tagast uksest wälja hoowi pääle, küll wist kohta walmis tegema, kus nad weretööd ette wõtta ja kuhu minu keha esiteks ära peita tahtsiwad. Mõlemad minu saatjad tõusiwad ka üles ja läksiwad rääkides ette plaani tegema.

— Sel ajal pistsin ma selle pagana kullatüki kottist ruttu westtasusse ja panin koti laua pääle.

Peremees tuli sisse, ja ma küfsin temalt hää õue pääle, kas wõiks tagahoowi pääle wälja minna. See näis temale meelt mööda olema, et wist paremasti nõuu saaksiwad pidada, ja a wastas et ma minna wöin. Ma jätsin paki, piibud, mütsi ja raskoti paari shillingiga laua pääle, finnituseks, et tagasi tulen. Peremees andis minule tikudgi kaasa, et ma pimedas haiget ei teks, ja läks siis ise ettetuppa teiste juurde. Nad pidasiwad mind joobnuks ja mõtlesiwad, et ma ilmast aru ei saa.

Ma tõmbasin kohe tiku põlema ja sain pimedast wöörusest hoowi pääle ja teadsin, et ma tagasi minna enam e tohi. Kõik nägi nii wälja, et töö warsti pidi ette tulema. Sissetinetu juures oleks ta wist wööruses ju ette wöetud. Minu minutidoliwad nende mõrtsukate filmis loetud. Nüüd ma jooksin üle hoowi läbi udu, käd ees, ja jõudsin peaaegu kahemehe kõrguse telliskinnimüüri juurde. Sääl wõtfin ma kõik oma jõuu suure Jumala nime kofku ja kargasin kõrgesse, üks kord, ei saanud müüriweere küljes ennast sõrmedega pidada, teine kord, ka mitte. Minul hakkasiwa põlwed wäri-

fema. Kui ma kolmat korda kargasin, läks asi õnneks, ja ma ronisin Jumala abiga müüri päale ning lasksin ennast teisele poole maha, olgu all, mis on, hää õnne päale.

Õnn oligi ka hää, sest see oli mulits, kuhu päale ma kukkusin, ma tundsin seda kiwifest ära. Müüd tõmbasin ma kohe saapad jalast, et mu sammusid kuulda ei oleks; siis oleksin ma ka saapakondsaga röövlile kohe päha võinud lüüa ja neid saapaid kaitsemise riistadeks pruukida. Müüd hakkasin ruttu ja ruttu minema, läed saabastega ees, et kuhugile päale ei jookseks. Näha ei olnud midagi, ka waenlasi polnud taga kuulda. Võib olla, et nad mind mõnest teisest mulitsast otsisivad.

Nõnda ma võisin wiis paar tundi kõndinud olla, kui ma ühe inimese tasast ja ettevaatlikku käimist kuulsin. Minu esimene mõte oli kohe, et mul jälle röövlid kaela pääl on. Ma jäin müüri najale seisma. Suurt hirmu minul enam ei olnud. Mulitsast sain ma aru, et see palju suurem oli, ja siis oli ka ühe mehe sammumist kuulda. Raske töösaabas käes, oleksin ma mehele ju vastu panna võinud, — sammud tulivad lähemale ja lähemale, siis läks, minuist 2 jalga eemalt, üks mees mööda, keda mulle just tarwis oli. See oli üks policeman (nagu Wenemaa linnades gorodowoi).

Ma hüüdsin teda ja rääkisin temale asja ära, raha jalkidest ja westitaskust wälja wõttes ning saapaid jalga tõmmates.

Ta kuulas päält ja andis minule siis järgmise seletuse.

„Kendele meestele, kui meie neid kätte saame, ei wõi meie mitte midagi teha. Nemad ei teinud Teile ju mitte mingit kurja, ei sõna ega tegudega. Minult santimise pärast wõiks neid trahwida, aga kas Teil tunnistamehi on, et nemad santisivad?“

Mina wastasin: „Ei!“

„Sellepärast!“ ütles seaduse teener. „Ma wõiks Teiega ühes tulla ja Teie asju tagasi nõuda. Teie peats siis rääkima, et purjus olete olnud, hoowi pääl ära eksinud, ja et teadmata, mis wiisil, majast olete wälja pääsenud. Aga kas Teie seda maja weel leiateg?“

„Kui mu praegu kas wõi furnuks löödaks, siis ka mitte,“ oli minu wastus.

„Sellepärast!“ ütles mees jälle. „Müüd tulge minuga ühes, siin lähedal on politsei wahituba, (nagu meil utschastok), sääl wõite istuda ja oodata kuni hommikuni ja siis oma laewa üles otsida. Seda nõuu ma teile weel amman, et Teie teine kord, kui udu on, kuhugile katuse alla püüate saada,“ rääkis ta edasi, „ning tänage Jumalat, et Teie praegu siin minuga rääkida wõite. Kui Teid kuskilt furnult oleks leitud, siis ei oleks Teie mitte üfsit olnud, kes täna õhkel sel kombel suri. Küll meie homme leiame ja kuulda saame, mis sündinud on,“ ütles ta weel juurde.

Tee pääl rääkis ta weel palju White-Chapelist ja waterstreetist, ning ma tänasin Jumalat kõigest südamest, et ainult wäikese kahju ja hirmuga olin pääsenud.

Politseis küsitiwad küll ametnikud, mis moodu need mehed wälja näinud ja kus kohal mina wiimati olla käinud. Aga mina ei osanud muud mitte midagi rääkida, kui seda, et kelminägudega mehed ning punnisilmadega peremees oli olnud, ja see oli kõik.

Ma magasin sääl pingi pääl kuni walgeks läks ja ilm selgus. Siis ostsin uue mütsi, piibud, särki j. n. e., jõin tubli klaasi krocki (Grog) hirmu pääle ning läksin siis seletuste järele laewa, millest ma umbes 10 wersta olin eemale läinud.

See jutt tungis sõbrale Schulzile südamesse. Ta hakkas asjast aru saama ning nende meeste eest hirmu tundma.

Minul oli temast kahju ja ma küsisin, kas ta mitte minuga ühte elama tulla ei soowiks. Ma olin näinud, et toas, mis minule näidati, weel üks woodi prii oli, ja tuli minule nüüd mõte, seda woodit majaperenaeselt temale paluda.

Selle mõtte ja nõuu üle oli mees wäga rõõmus; meie pakki-
sime asjad kokku ja tegime wahimehe nõuu pääle järgmisel wiisil.

Schulz pidi laewa jääma ja ennast sääl warjus hoidma. Mina pidin maale minema ja kaks töömeest palkama, kes ühe kahe-
rattaga wanfriga meie asjad ülesantud adressi all ära pidiwad wiima. Siis pidime Schulziga pärast mõlemad meeste eest ära pugema ja koju minema.

Säharduste meestega on halb asi riidlema hakata. Kui neile näitad, et neid ei usu, siis oled nende Inglise anu külge puutunud, ja siis tuleb pekmine ja sähardune tüli ette, et juukseid naabri maja katuste päält weel mitu päewa pärast seda leida wõidakse. Pääle selle luuriwad nemad õhtuti weel kusgil nurga taga, teewad nuga-
dega tööd j. n. e. Nad tunnewad ja teadwad iga uulitsat ja nurka. Kes wõib ennast nende eest hoida? Nemad on nõnda kaua meremehe jälgede pääl, kui nad loodawad, et temal weel raha on.

Kui ma laewast maha tulin, küsitiwad mehed, kas ma seda teist meest laewas näinud pole, kes riiete järele läinud. Nõnda, kuidas meil laewas ära räägitud oli, wastasin ma, et ta küll laewas on, aga nõnda purjus olla, et oma kois rasket und magab. Ta oletwat ihuiki suure pudeli täie wiina endale nahka joonud ja nüüd päris uimane. Need wõllaroad teadsiwad, et mehel wiin ühes oli, ja uskusiwad mind. See ei näidanud neile aga mitte meelt mööda olewat, sest üks «goddam» (Inglise rahwa pää wandesõna) oli teise järele kuulda.

Ma jõudsin linna, sain mehed ja wanfri, läksin laewa, pakkisid asjad pääle ja saatsin minema, kiri ühes, et üks teine sõber ka weel sinna korteri tuleb. — Siis pugefime ise kahekesi laewa päält maha ning läksime üksna teist teed kodu poole.

Sõber Schulz wõeti hää meelega wastu. Juba õhtusöögi juures saine aru, et majas olime, mille seadusega rahul wõisime olla, sest et jääb auus perenaene selle eest hoolt kandis, et üksigi pooltühja kõhuga lanalt üles ei tõusnud, nagu seda Inglisemaal tihti neis majades (boarding-houses) ette tuleb, kuhu meremehed lähewad ja kus 16 shillingit, i. o. umbes 7 rubla 60 kop., nädalas maksta on.

Schulz tikkus pääle õhtusöögi weel wägisi kõrtsi, ja et temale midagi paha sündida ei wõiks, sain ma ta nii kaugele, et ta raha perenaese kätte hoida andis ja ainult ühe naela sterlingi, umbes 9 rbl. 40 kop., pruukimise tarwis oma kätte jättis.

Temal oli ju enam raha kui minul; mina olin suurema summa kodu saatnud, temal aga ei olnud ühtegi, kellele raha tarwis oleks olnud. Kui poisimees ja rikaste inimeste laps, sai ta mõnikord weel kodustgi raha, kui ta omaga läbi tulla ei osanud.

Siis läksime mõlemad õhtul weel kõndima. Ma andsin temale nõuu, et kui tema endiste sõpradega, nende wõllarvoga, kogenud kofku juhtume, siis rääkigu, et praegu laewast tulnud oleme; tema riided olla praegu weel laewas ja tahtwat tema selle laewaga weel forra reisi pääle minna. Sel moodul oleks mehed tema jäljed ära kaotanud.

Nüüd wõiks ehk lugeja mõtelda: Miks oli neid walesid tarwis? Mis wõitwad wõõrad inimesed kellelegi uulitsa pääl teha? Inglisemaal on ju ometi nõndasama igal mehel õigus, oma rahaga koju minna, kui igas teises paigas, ja ka jääb on politsei uulitsa pääl, kelle abi häda-ajal wõib tarwitada!

Jah, armas lugeja, see on õige. Inglisemaal ongi wäga kumulus, hää, tark ja kardetud politsei, ehk tema teenrid jääb küll mitte mõõka külje pääl ei kanna; selle wastu aga on igal police-manil tubli, raske, lühikene, mustast, raskest puust (Ebenholz), ehk ka mustast kõwast kummist (Hartgummi), tehtud nui kuu all karabinerhaagi pääl lühikese keti otsas rippumas. Rewolwer on igal ühel kaasas. Inglisemaal on aga asjad nõndamoodi, et wististi küll kuskil maal niipalju kurjategijaid waba jala pääl ei ole, kui just jääb. See tuleb ühest jäälest seadusest, mida „Corpus-Habeas-Acte'ks“ nimetatakse. See seadus sunnib igaihte, teise inimese priiusest lugu pidama ja igaihte ihu-õigust auustama.

Kui politsei, näituseks, ühelt kõigele linnale tuttawalt wargalt, kellest teada on, et temal ühtegi pennyt wara ei ole, kes kunagi

tööd ei tee j. n. e., kes ikka palju raha wälja annab ja nagu suurwürrst elab, küsiks, millest tema õieti elab ja kust ta oma elutarwitust wõtab, ja kui see waras politseile wastaks, et see üksi tema asi on, ja kui politsei nõnda uudishimuline oleks, et seda teada tahab, siis katsugu ta ise, kuidas seda wälja murida saaks, sest mehele ei wõi ta midagi teha. Politsei wõib teda salaja filmas pidada, tohib teda aga ainult siis kinni wõtta, kui ta just kurjateo juures (in flagranti) kätte saadakse ehk kui väga kindel tunnistus on ette tuua, et see mees selle ja selle teo ära on teinud.

Ja kui see waras oma majasse saab pugeda, ei tohi teda politsei ka sääl ilma kõrgema lubata öösel kinni wõtta, sest Inglise mees ütleb: „My home is my castle,“ (Mei hom is mei kästl) s. o. Minu maja on mu kindlus.“ Dodaku politsei hommikuni, siis wõib ta isandaga rääkida.

See on ju väga ilus, et iga inimese ihupriius auus peetakse ja et igal inimesel omas majas suur õigus on. Selle läbi ei wõi õiged ja ilmsüüta inimesed nii kergesti kohtu kätte kukkuda, aga teisest küljest waadates on see jälle väga halb, sest palju kurjategijaid ja kaelalõikajaid, keda nende töö juurest raske on kätte saada, wõib sel wiisil waba jala pääl elada, kuna nad muudu ju ammugi wangihoones istuksiwad. Londonist ja Liverpoolist rääkimata on mõned Inglisemaa wäiksemad linnad, nagu Cardiff ja weel wäiksem Newport (Njuport), mõlemad wiimased seisawad Bristolil kaanali ääres, wargaid otsast otsani täis. See tuleb sest, et sinna suured maailmatud raudtäislaewad (ship, Bollschiff), kui ka nelja- ja wiiemastilised laewad pikjade reiside päält tulewad ning jälle pikjade reiside pääle lähewad.

Wiiemastiliste laewade üle tahtsin ma nii palju ütelda, et neid seni ajani ainult kaks maailmas on. Suurem, nimega „Potosi“, on Saksamaal, Hamburil, wähem, nimega „La France“, on Prantsusemaal.

Cardiff ja Newport on mõlemad suured kiviüite platfid. Säält lähewad sõed üle kõige maakera. Pikjade reiside päält tulnud meremeestel on taskud kuldraha täis, sellepärast on siis sääl warastel ja kelmidel hääd püüki oodata. Laewale mineku juures peab öösel väga ette waatama, kui ei taheta sõhardustele nopiklastele pihku kukkuda. Tokkides on suured, pimedad spiiikrid — ilmatud kaubahunikud — mõnikord hulk raudteewagunid, suured süte kraanid (Taps, Inglisekeeli) ja kõiksugu sisseseadmine, päälegi on Inglisemaal pimedad, udused ja wihmased ööd, mis sellest tuleb, et Meksiko lahest tulew merejõgi (Golfstrom) Inglise randa puutub, sellepärast on sääl kerge asi, meest ära riisuda ehk noaga sur-

nüks pista. Ja et sääl sähardusi küll ja küll on, kes 10 shillingi eest terve perekonna wõiwad ära tappa, wõib igauks uskuda.

Londoni warguse koolid ja mõrtsukatööd on ju terwes maailmas kuulsad, ja säält lähewad need aumehed üle kõige maailma õpitud ametit pruukima.

Sääl saab inimesi ja nägusid näha, et süda wärisema hakkab, nägusid, millel kõik kurjad teod otse ette on kirjutatud ja millede wastu tiigri nagu otse ilmsüüta ja lahke, nagu rinnalapse nagu, on.

Meie kofkurääkimine Schulziga oli ka wäga häa. Meie wõtsime ainult umbes pool tundi ühes joomamajas istunud olla, kui need poisid kõik neli, üks wiies wõõras ka weel ligi, siise astusiwad ja, Schulzi filmates, kui kaarnad tema kallale tormasiwad.

"Kuidas käsi käib?" "Kus sa olid?" "Kuhu sa jäid?" "Mispäraft sa ei tulnud?" "Kus riided on?" leudasiwad küsimised läbifegi. Kui Schulz wiimati sõna suhu sai, rääkis ta oma wale neile säharduse häbeliku näoga ette, et wõrukaelad, kui nad ise hästi purjus ja neil teised tegemised ees poleks olnud, kaugelt ju aru oleksiwad wõinud saada, et Schulzi sõnad õiged ei olnud.

Minul sai süda täis ja ma oleksin seda pagana Schulzi kas wõi peksnud, et ta paremini ei osanud waletada, aga teiselt poolt oli minul jälle nõnda wäga häa meel temast, et ma kõigest südamest ette wõtsin, temale truuks sõbraks olla. — See mees waletada ei osanud! Kui enne meid kõik temafarnased maailmas oleks olnud, oleks wale wististi tundmataks asjaks jäänud. Wäga kena oli waadata, kuidas mees ennast waewas ja kuidas temal need sõnad kurgus kinni jäiwad ning kuidas neid karwupidi säält wälja tiskus, ehk küll tarwis, wäga tarwis oli — waletada. Kui ta õigust rääkinud oleks, need mehed oleksiwad kõige wähemalt minu maha löönud. Jah, Schulz oli, ehk muidu küll kannis kerglase loomuga, siisgi auus mees läbi ja läbi.

Minul oli selle teretamise ja wabandamise puhul aega neid mehi hästi filmitseda. Warganäod oliwad neil kõigil ees ja õiged mehed nad ei olnud, aga ka mitte kõige hullemad wõllaroad. See teadmine torwas mulle kohe pähe.

Schulz ostis neile siis wiina ja õlut, ja ka nemad ostsiwad omalt poolt, mis mind wäga wõõrastas. Päewal neil raha ei olnud, töömehed nad ka polnud, et ehk wast waheajal palka oleksiwad saanud. Gamba-kumba. Kas oliwad nad mõne waese mehe ju paljaks riisunud ehk läksiwad nad alles kurjateo pääle wälja ja oliwad selle tarwis ju käsiraha saanud.

Karta polnud midagi. Joomamaja oli paremat liiki ja ka peremees nägi auus mees wälja. Hilja polnud ka weel, ja meid

oli päälegi kats meest, minul ka väga hää, ehk küll väga väike, (Bulldog-) rewolwer ühes, Schulgil hää meremehe tupenuga. Neid asju Inglismaal küll kanda ei tohi, aga siiski ei ole mina Londonis pääle selle tüki, mis minul White Chapelis juhtus ja mis ma jutustanud olen, kunagi ilma õhtul maale läinud. Ka kängemates maades linnades ja maanteeede pääl on niisugune riist mõnikord väga hää. Nalja pärast pole ju tarwis teda pruukida.

Ma rääkisin nende meestega ka mõned sõnad ja sain kohe aru, et neil muu tegemine ees oli, kui Schulgi rööwida. —

Ei läinud ka sugugi palju aega, siis tuli kumees mees sisse ja rääkis nendega mõned sõnad. Nad jätsiwad meid Sumalaga ning läkswad oma teed.

„Noh,“ pööras ennast Schulz minu poole, „need on nüüd suured rööwliid ja kurjategijad, kelleks sina ja wahimees neid tegite. Minu arust on nemad auusad töömehed ja muud midagi. Kuidas võib auusaid inimesi kohe nõnda halvaks teha ja teotada!“ taples mees edasi.

„Schulzikene, Schulzikene,“ wastasin mina, „sa ei tunne inimesi, päälegi weel, kui sa paar tiba wiina oled saanud. Need mehed on päris kelmid ja on neil suurem tegemine wõi püüit praegu ees ja suurem kasu loota, kui nad sinust olekswad saanud; sellepärast läkswad nemad ära.“

Nõnda jäigi asi. Nüüd tõusime ka meie üles ning hakkasime kodupoole minema, ehk sõber Schulz küll esiti koduminekule hirmus wastu pani. Aga siiski, kui ma temale ütlesin, et see ilus ei oleks, kui uues korteris juba esimesel öösel liig hilja kodu mindakse, jäi ta mõtete sisse ja tuli ühes.

Kodumennes panin ma imestamisega tähele, et uulitsad White-Chapelis enimase aja wastu, kui ma sääl käisin, naesterahwastest väga tühjad oliwad. Ennemalt oliwad uulitsad õhtuti selle ajaga täis karjuwaid ja hirwitawaid, langemuid ja langemisel olewaid naesterahwaid. Mõned White Chapeli uulitsad oliwad ju üle terve maailma kuulsad oma ööfise mässu, oma kõigist maailmajagudest kokku woolanud meeste ning ülewalnimetatud naesterahwaste wahel peetud ööfiste pörgupidude, joomise, tapeluse ja peksmise, rahapillamise, riisumise ja rööwli- ning mõrtsukatööde poolest. Uulitsad oliwad siis naesterahwaid täis, nagu oleks sääl laata peetud. Kõigist Londoni tokkidest tuliwad siis tuhanded meremehed sinna kokku, et sääl oma raha joomise ja teiste ööfiste röömude pääle wälja pilduda.

Kusgil maailmas ei ole naesterahwal nii suurt priiust, kui Põhja-Amerikas ja Inglismaal. Siiski, ehk Amerika naesterahwastel mõnes asjas küll wast weel enam priiust on, kui Inglismaa

naesterahwastel, ei ole mina kunagi New-Yorkis ehk teistes Põhja-Amerika linnades niisugust Sodomia ja Komorra elu näinud, kui Londonis, iseäranis aga White Chapelis. Tuhanded meremehed kõigist maailma nirkadest, hiinlased, greeklased, neegrid, itallased, prantslased, meksikaanlased, wenelased, sakslased, jaapanlased, Hispania mehed j.n.e. hulkusiwad ühest wiinamajast teise.

Töömehed ja meremehed, naesed ja lapsed, mustad ja walged, kollased ja pruunid, kõik enamasti purjus, käreawad ja kisendasiwad. Sää! tuli Salvation-Army, (Salweshen armi) rong mehi ja naisi oma wass pasunate ja pillide, trummide ning lippude, kära ja hõiskamisega tänowat mööda, wiis kuni kuus joobnut naesterahwast lahtiste, lendawate juuksedega rongi ees, kes püüdisiwad joobnud pääga rongi pillimängu, laulmist ning trummilöömist järele teha, ja mis kole- hirmus waadata oli. Turuplatfidel mängisiwad ilmatu juured muusiku-riistad, aurujõuul aetud nelja kuni wiiekorra kõrguste, kõike moodu ehitatud karussellide sees; püüsidega lastmise poodidesi kostiswad püüsipaugud. Kõik see kupaatus tegi kära, et kõrwad hundasiwad. Kõige üle wõlwis ennast Inglisemaa enamasti kottpine öötaewas ja Londoni suitsupilm. Merewee ning wihmalõhnaga täidetud õhk woolas läbi sütetolmu ja muu mustusega täidetud poriste uulitsate, mis tuhandatest ja tuhandatest elektri ja kaasituledest walgustatud oliswad. Boeatnad, kus kõiksugu meremeeeste tarbe-asjad wälja seatud, ujusiwad nõndasama elektri ja kaasitule meres.

See oli White Chapeli paremate uulitsate pilt.

Laupäewa õhtutel (Saturday night loe: setörde neit) jooksiwad sää! nimetatud naesterahwad hulga kaupa ümber, lahtiste juuksedega, täis lattu, nagu pörgust wäljasülitatud hüääned, enam joobnud, kui mõni wiinahimustaja finijakk omas elus ial on olnud; nii kisendasiwad ja käreawad nad ja ei lastnud ühtegi ristiinimest ega paganat rahulikult mööda minna. Neid oli tuhandate kaupa uulitsatel, mõned nendest porised kui sead, sest et nad kusagil porilombis oliswad wäherdanud.

Kõik joomamajad oliswad neid tungil täis ja sää! nad siis istusiwad, jõiwad ja prassisiwad, sigaretid, sigarid ehk lubjapiibud jms. Weel enam: mitte üksi sähardused pori ja muusta, patu ja kurjategude sisse langenud naesterahwad ei istunud wiinamajades, ka päris mehenaesed oliswad oma meeste ja lastega sää! ja jõiwad meestega wõidu.

Kell 1 pääle lõunat on Inglisemaal iga laupäew nädala töö lõpetus. Siis saab mees oma palga, läheb naesega, mõnikord kõige perekonnaga, turule ju ostab sisse, kui palju igauks arwab nädalaks tarwis olewat. Siis mindakse, mõnikord terve perekond kaasas,

joomamajasse ja joodakse higiga sügawal maa all igaweses sütetolmus, sütemiinides (coalmines — loe: koolmeins), kus niisuguseid on, wõi teise raskema ehk kergema tööga teenitud raha nahka, nii et lapsed mõnikord wanemaid ja wanemad wäitseid lapsi kodu juhiwad ehk koguni kannawad. Kodus tuleb siis enamasti weel suur wäljaraäkimine nuiadega ja koduste köögiriistadega ja üheswõetuli wiina ärajoomine terve pool ööd läbi, nii et tüli ja kisa hirmus on päält kuulata.

Kui kõrtsid kinni pandakse, jääwad uulitsad wagasemaks; siit ja säält majadest tungiwad aga peksmise kära ja wiinahäältega karjutud toored ja ropud sõimusõnad uulitsa pääle.

Siis hakkab pühapäew, mida Inglisemaal ja ülepea igal maal, kus Inglisefeel ja ust walitseb, kowasti peetakse, oma õigust nõudma. Kõik poed ja joomamajad on kinni. Joomamajad tehtakse mõnedes Ingliselinnades, nagu Londonis, pääle lõmmat küll paariks tunniks lahti, Shotimaal mõnes linnas aga on terve päew kõik poed kinni, nii et leibagi ei saa osta.

Inglisemaa suurtes merelinnades on naesterahwad nõnda rikutud ja langenud, et isegi meremeeeste naiste hulgast väga harwa weel auusat naist leitakse. Niipea kui mees merel on ja säääl, surmaga wõideldes, oma rasket tööd teeb, et naesele raha teenida, istub naene kodus wiinamajades, hulgub teiste meestega ümber j.n.e., mõnikord kapteni naesedgi, kellele seda tõesti mitte tarwis ei oleks.

Selle pärast oli minul väga imelik, ehk küll just mitte laupäewa õhtu polnud, et nõnda wähe naesterahwaid uulitsa pääl näha oli.

Mina tahtsin juba Schulziga, kes hästi koolitatud mees oli ja palju aastaid juba merel sõitis ning Londoni elu väga hästi tundis, selle asja üle rääkida, kui ta minust ette jõudis.

„Kuule,“ küsis ta, ja ma sain aru, et tal weel hinu polnud kodu minna, „et nüüd aeg juba nõnda hiljaks läinud on, kas mitte parem ei oleks, kui meie sel öösel sugugi kodu ei läheks. Meie wõiks siis Londoni öösiht elu natuke tundma õppida ja ühes wõõrastemajas pärast seda magada, nii et meie sugugi kodu-rahwast unest ülesse äratada ei pruugiks.“

„Ja, jah,“ wastasin mina, „sul on õigus, aga meil pole ju mitte nõnda palju raha ühes, et terweks ööks wõiksime wälja jääda. See maksab palju raha.“

„Ja, aga kas sina siis minule paari naela homseni ei wõlaenata? Ma jooksin weel hää meelega klaasi krocki, aga see nael mis minule sinu nõuu pääle tasku jäi, on ju otsas; ainult paar pentsu klobiseb weel taskus,“ urises ta.

„Hää meelega laenaffin ma finule paar naela, aga minul pole nõnda palju kaasa,“ waletasin mina. „Minul on küll enam, kui sinul praegu, sest ja ei lubanud ju mitte, et ma ka oleks midagi ostnud wõi maksnud. Kui ja just wäga juna tahad, minule kuluks ta weel klaas ära, siis läheme kusagile sisse ja jooma nüüd minu kulu pääle ta üks nael sterlingi nahka, aga siis läheme koju. Homme on ju muidugi ka päew, ja sa tead, Schulz, et meie praegu ilma teenistufeta oleme ja Jumal teab, kui kaua weel olema peame.“ Iisafin ma juurde.

Ma oleks temale hää meelega enamgi kui paar naela andnud, aga et ma esimene öö koha majast puududa ei tahtnud, ei wõinud ma seda mitte teha. Meie perenaene nähti üks wäga peenikene ja auustamise wäärt proua olewat, kes oma lumivalgete juuksete ja pumaste põskedega, ehk ta küll juba enam kui 70 aastat wana oli, nagu noor tütarlaps majas talitas. Tema olewat nii hää ja nõnda peenikese tundmusega, rääkis minule päewal, kui ma sääl olin, üks Inglise noormees, kes ühes suures kontoris kirjutajaks oli ja kaua juba sääl elas, et ta kimagi kellelegi halba sõna ei ütlenud. Siisgi wõis aga ometi arwata, et see temale meelt mööda ei oleks olnud, kui sähardused poisid, nagu Schulz, oleksiwad sääl ööd päewaks ja päewa ööks tegema hakanud.

Teiseks hoidis mind see wäljajäämisest tagasi, et, nagu ma Schulzile öelsin, meil weel laewa polnud. Ma olin raha kodu saatnud ja pidin sellega, mis minul oli, natukene ettewaatlikumalt ümber käima ja maja pidama. Schulzi tasku kulul üksi mina ka elada ei tahtnud. See pilbus oma helde südamega isegi ju küllalt raha tuulde. Sellepärast palun ma auustatud lugejat, et ta mind mitte suureks walekotiks ja kelmiks ei peaks. Need waled pidiwad olema minu, ja weel enam Schulzi, hääks.

Et weel wäga hilja polnud, läksime siisgi weel klaasi õlut jooma.

Sääl ma küsisin Schulzi käest, kas ta on ka tähele pannud, et White Chapeli uulitsate pääl mitte enam wana elu ei walitse.

„Ja muidugi,“ ütles ta, „see on nüüd juba kaua aeg nõnda. Naesterahwastel on suur hirm kõhulõikaja Jacki (Jack the reeper — loe: Dschäkk te riiper) eest. Nii pea kui hiljemaks jääb, on naesterahwad kadunud ja uulitsad nagu luuaga üle pühitud.“

Ka mina olin sest Jackist juba kuulnud. Tema ja tema tappimise moodu üle rääkis ju kõik maailm. See oli ju tuttav asi, et Jack üksi langenud ja kurja tee pääl olewaid naesterahwaid sel kombel tappis, et ta neil terawa riistaga kõhud lõhki lõikas. Aga siisgi oleks ma enam weel tema üle kuulda saada tahtnud ja palusin Schulzi, et ta minule sellest mehest pikemalt räägiks, mis ta ise kuulnud on.

„Mina olen sest mehest mitte ainult kuulnud, vaid mind taheti tema eest ford peaaegu surmiks lüüa. Ma olen selle juures hirmjat kartust ja häbi kannatanud, olen ühe öö ja poole päeva politsei pääl raudvõrete taga kinni istunud, nagu mõrtsukate pääl, ja siis weel 5 naela sterlingi trahwi maksnud. Vääle selle öeldi minule weel, et ma tergesti lahti olla pääsenud!“ karjus mees tulise wihaga.

„Kuidas see siis tuli?“ küsitiin ma täis imestust.

„See tuli nõnda,“ wastas mees, ja filmad läitisiwad tal praegu weel suures kurjuses, „et politsei mind Jackis pidas.“

Ma ei wõinud teistiti, kui hakkasin suure häälega naerma. Mees, kes kõrbestgi seina pääl ei puutunud, pidi werine mõrtsukas olema. See oli weel hullem kui hull.

„Noh, Schulz, räägi siis, ma tahaksin hää meelega kuulata,“ palusin mina.

Sõber Schulz kastis tubli louksuga oma keelt, pani piibu põlema ja algas siis:

„Jack on üks tundmata inimene. Üksigi ei tea, kuidas ta wälja näeb. Nimi Jack on temal sest, et ta mitu korda, nagu tahaks ta politseid wihastada ja narrida, sinna kirjad on saatnud, et ta sääl ehk sääl uulitsas uut mõrtsukatööd tahab teha. Reeperiks wõi lõhkilõikajaks nimetatakse teda, et ta kõigil oma ohwritel kõhud lõhki lõikab. Kõik tema ohwrid on naesterahwad, ainult langemine naesterahwad, ja kõik tema mõrtsukatööd on siin White-Chapelis sündinud, muud kui üks ainus ohwer on temal sentajani ühes teises linnajaos noa ette tulnud. Tema on nõnda julge, et ta kas wõi politsei filmade all oma töö ära teeb. Mitu korda on juhtunud, et politsei ohwri leiab, mis weel see on ja millel weel werd ihust wälja jookseb. Ühte majasse, kust hirmus kisa wälja kõlanud, tunginud politsei koha sisse, sest Jack oli ise enne seda politseile teatanud, et ta sääl omale juba jälle ohwri olla wälja walinud, ja selle pärast olnud kõik uulitsad jälle ümberkaudu salapolitseimehi täis. Ametimehed pole aga muud leidnud, kui werise naesterahwa, kes weel hinge tõmmanud. Ühtgi wõõrast ei olla majasse minema nähtud, ühtgi ka mitte wälja tulewat, ehk küll pooljada policemanimid maja ümber seisnud. Kaks minutit pääle tapmist olewat politsei juba ohwri juures olnud, aga mitte kedagi näinud, weel wähem kätte saanud.

Korra näinud üks policeman õhtu, kudas üks pikk mees ja üks pikk naesterahwas temale wastu tulnud. Mehel olnud suur mantel seljas. Mees ja naesterahwas pööranud ühte kitsasse uulitsasse spiikrite wahela, ja siis olewat policeman weel umbes paarjada sammude eadasi saanud, kui ta korraga südame põhjast wäljatungiwa naesterahwa häda- ja walulisa kuulnud.

Ta jooksnud koha sinna, kust kisa kõlanud, wäiksesse kitsasse uulitsasse, spiikrite wahela. Üksgi hing pole temale wastu tulnud, naesterahwas sipelnud sest uulitsat weres; Jack oli jälle weretöö korda saanud. See uulits olnud päälegi üks nõnda nimetatud kottuulits, temal olnud aga üks sisseminek, ja ei wõtnud mõrtsukas kufagile jääda, ta pidi ümber pöörama ja temale wastu tulema. Siiski pole ühtgi inimese hinge näha ega kuulda olnud, ehk küll pääle selle, kui inimesed juurde tulnud, kõik läbi otsitud. Spiikri ühesed olnud kinni, nagu alati, ja lufud ilmpuutumata. Naesterahwa jurmanise ja lõikamise moodust saadud ta seekord aru, et ohwer Jacki noa läbi oli surunud.

Nõnda saladuslikud on enamasti kõik tema weretööd, ja ta on nii julge, et ta politseile kirjalikult teada annab, kus pool ta uut tööd ette wõtta tahab, nagu ma juba rääkisin. Oma kirjade alla kirjutab ta nime: Jack.

Rahwas rääkis enne ja mõni mees ka weel praegu, et Jack meremees olla, kel laewaga pikast reisirist tagasi tulles need naesterahwad mitme aasta teenistuse ära warastanud ja kellele selleläbi kodus suur mure olla süündinud. Lapsed olewat häda ja nälja kätte jurnud ning naene südamewaluga hukatuse tee wäale läinud. Jack olewat siis hirmsa wande teinud, oma laste surma, naese hukatust ning enese südamewalu werrega ära pesta ja nende naesterahwastele weriselt tagasi maksta ning sellega neile selgeks teha, et nende kurjad teod, millele ju küllalt meremehi ohwiriks langenud, ka hirmsat kättemaksmist leiawad. Seda ei usu aga ükski mõistlik inimene, kes asjast enam teab.

Nagu arstid, kes nende ohwrite hirmsad haawad läbi otsiwad, igakord leiawad, on alati üks ja seesama tükk ihust wälja lõigatud ja tapja poolt kaasa wõetud. Siis on ohwrid nii kunstlikul ja ja alati selsamal moodul lõigatud, et seda ükski muu nõnda teha ei wõi, kui mees, kes ise arst ja päälegi hää Chirurg (haawarst) on. Pimedas ja jäharduse suure rutuga ning igakord selsamal moodul ei wõi ükski nõnda kunstlikult seda pruugitawat tükki wälja lõigata, kui aga tubli ja kindla käega Chirurg. Üks ja seesama tükk on igakord wälja lõigatud ja ühes wõetud, sest kunagi ei ole seda enam leitud.

Nüüd wõiks arwata, et see mees ehk üks pool hullu arst on, kes ehk midagi wälja uurida tahab, kus juures temal järelewaatamise pärast seda tükki tarwis on, ja et tema ühest ju mõne aja eest surnud kehast seda tükki mitte ehk pruukida ei wõi ja see ainult wärske peab olema. Et ta nüüd elawast inimesest naljalt niisugust tükki ei saa, sest et ükski inimene endal ei lase uurimise pärast kõhtu lõhki lõigata, kui temal ühtegi wigaga pole, kus seda tarwis

teha oleks, on tema siis teaduse hääks ette võtnud, sel moodul omale tarvilikku lihatusi nuretseda.

Käsi käib tal siis muidugi halvasti, kui ta kätte saadakse. Sest siis tõmmatakse ta möllasse.

Teised usuvad jälle, et see mees päris hull on, kes endale sõharduse hirmsa asja päha võtnud on ja nüüd mässab, nagu oleks temal kõige suurem õigus. Kui nüüd see ka nõnda oleks, peab ta ikka ometi üks arst olema, olgu ta pool-hullu või hull, tehtu ta seda teaduse hääks või aga tembuks. Ka see jääb ime-likuks, et tema ohvrid ikka ainult kõige hullemad ja kõige suuremad teinud ja kõlvanud naesterahwad on.

Kui nüüd see hull korra tohtu kätte langeb, siis muidugi ei või temale midagi teha. Ta jääb ilma trahwita, saab aga kõvasti kinni peetud, et ta oma hirmsaid tempusid edasi teha ei saaks.

Nüüd on neil naesterahvastel sõhardume hirm, et kurjad ennaft parandama on hakanud ja hääd püüawad teha. Üksigi ei taha pita meesterahwaga, olgu ta või lihalik wend, enam tegemist teha. Mõnepea kui hiljemaks jäädakse, on kõik uulitsad nagu puhtaks pühitud, kõik istuvad kodus, lufud, krambid ning haagid uste ees, ja paluwad Jumalat, et see õõ aga jälle mööda lähets ning kõht terweks jääks. Ka auusad tütarlapsed ja meeste naesed ei julge hilja enam uulitsa pääle wälja minna, et neil küll mitte midagi karta ei ole, sest Jack ei ole sõhardusi auusaid inimesi weel kunagi puutunud.

Mis weel ime, on see, et just saja aasta eest siin Londonis sõhardume sama tüft olnud. Ka selle mõrtsuka nimi olnud Jack. Tema tapnud ka naini, ja ei ole teda kuu aega kätte saadud. Kõrd olnud temal politsei ühes kottuulitsas jälgede pääl, ei ole aga muud leidnud, kui wäga ehmatanud naini, kes karjunud, et üks mees temast mööda jooksnud ning teda pikali maha wisanud. Nõnda kui politsemanid seda meest püüdma ja otsima läinud, olnud ka wana naene kadunud, nagu tina tuhka.

Teisel päewal saanud politsei kirja, et kui nad Jacki püüda tahtwat, siis olgu nad wähe kawalamad. Allkiri olnud „wana naene või Jack“. Wiimati saadud mees ometi kätte ja poodud üles.

Kas müüdnue Jack omale endise Jacki nime wäljawalimud on, või on tema nimi kogemata ka Jack, seda ei tea üksigi.

Jacki kinniwõtjale või ülesandjale on suur summa raha lubatud, mida nüüd politsei ametnikud kõige jõuga püüawad teenida.

See võib olla, et kui see mõrtsukas üks tohter on, tema kirjandusest ehk korra wälja tuleb, kes ta olnud on. Kui ta teaduse hääks need kurjad tööd teinud, peab ta ometi kirja panema, mis ta wälja uwinud on, muidu sureb ju see asi temaga ära ja ei ole ta teadusele mitte mingit hääd teinud.

Braegu ei tea üksigi, kes see Jack on.)*

Nende sõnadega lõpetas Schulz oma jutut.

„Hää küll, nüüd aga, armas sõber, seleta minule, kuidas sina siis Jacki eest türmis istusid?“ küsisin mina.

Mees wõttis jälle tubli lonksu, toppis piibu tubakat uuesti täis, pani tule otsa, sülitas, tegi hirmsa näo ja hakkas pääle:

„Seda on mõni hää aeg tagasi, kui ma ühe wäikesse Glensburgi linna aurulaewaga siin käisin. Meil oli tubli kapten, kes igakord raha andis, kui aga tarwis oli. Nüüd olin ma ühel õhtul maal ja olin enda õnnetuseks tublisti purju joonud. Jack, pagan wõtku teda, oli seekord kõige parema joone pääl. Ma tahtsin ühesse joomamajasse minna ja weel klaasi õlut juua, sääl nägin ma läbi akna, et tuba naesterahwaid täis oli. Kõik jõiwad, suitsutasiwad nagu wallawanemad ja rääkisiwad üksksteisega wist küll Jackist, sest kõik maailm rääkis temast ja tema mõrtsukatöödest. — Pagan teab, kes minule selle kuradi mõtte andis: „Schulz, mine sisse, tee ennast Jackiks ja hirmuta need naesed minema!“ Kas tead, ma ei wõi seda sallida, et naesterahwad kõrtsides kolawad.

Asi tehtud; ma tormasin sisse, sammusin pikkade sammudega nende naesterahwaste ette, tegin hirmsa näo, ajasin filmad punni ja pöörasin nad pahupidi, kirjistasin hambaid, sülitasin wastu seina, wõtsin mütsi pääst, wiskasin põranda pääle, tallasin tema otsas, tõmbasin oma suure tupenda wöö wahelt wälja, mõirgasin nagu lõukoer ja karjusin siis jäledda häälega: „I am Jack the reeper!“ (Ei em Dshäk te riiper.) „Ma olen kõhulõitaja Jack!“

Oh sa Jumal! Wend, oleks sa näinud, mis siis sündis. Esiti oli kõik nõnda wäikne, et kuulda oleks wõinud, kuidas kärbesed läbi toa lendasiwad. Siis tuli kõra ja kisa tosinast naestekurtudest, nagu oleksin ma ju igalühel neist kaks kõhtu lõhki lõiganud. Siis kuffusiwad mõned nendest maha, nagu oleks nad surunud, mõned ronisiwad laudade, mõned toolide alla, mõned kargasiwad mööda seinasid, nagu praegu tapetud kanad; kõik pudelid, klaasid, lauad ja toolid kuffusiwad ümber; mõned jooksiwad uulitsa pääle ja karjusiwad: appi! Kõige pakssem naesterahwas katsus läbi wõtmeangu teise tuppa roomata; üks ilus, noor tütarlaps langes minu ette

*) Wisamärk: Ja ka praeguni ei tea üksigi inimene, kes see Jack on olnud, ehk küll mõrtsukaid kõiges maailmas, kes aga naesterahwaid noaga suruaks pistnud oliwad, temaks on peetud. Kõik wõisiwad aga selgetks teha, et nad sel ajal Londonis jugugi pole olnud, kui need mõrtsuka tööd torda saadeti.

Kui see Jack üks tohter oli, siis on ta kas oma asja, mis üle ta nuris, leidnud, wõi on ta surunud, sest kirjateod on annugi ju järele jäänud. On ta hull olnud, siis on ta kas targaks saanud, wõi surunud.

Kõik see asi on tänafe päewani pimedas.

põlwiili, tõstis käed üles ja palus temale andeks anda, ta olla ainult paar lorda eesimud.

Ma ehmatafin ise wäga ära ja mõtlefin, et ma purjus pääga neil naesterahwastel tõesti kõhud lõhki olin lõiganud. Wiimaks tuli mulle meelde ja ma sain aru, et ma rumala tüüpi olin teinud. Rahwast jookkis selle kõra pääle kui murdu kofku; juba oli police-manisidgi näha, kõigil nutiad peos. Nüüd hakkasin tõesti aru saama, et ma kimbus olin. Nasked rusikad krapasawad minust kinni ning tõstiwad mu kuu kraetpidi õhku.

Küll ma püüdsin, kui waene ehmatanud inimese loomane, kõnet pidada ja hakkasin juba pääle: „Palun mitte pahaks panna, amustatud prouad, neiud ja herrad, ma ei ole mitte kõhulõikaja Jack, waid Altonast kaupmehe Schulzi wanem poeg,“ aga see oli kõik, mis ma rääkida sain. Sada rusikat aitasiwad mind uksest wälja, igal ühel neist jäi hää tükk minu kuuest ehk hää hull juukseid pihku, siis läks tee politsei poole, kuu policemanid wahel, igal ühel nui käes, sest nende arwates olin ma werehimuline mõrtinukas ja nad pidasiwad igauks oma mõtetes juba röömupidusid, mis nad Jacki pää pääle pandud rahaga pühitseda tahtsiwad.

Korruga tuli neile meelde, et ilusam wälja näeks, kui minul käed kinni oleks, ja siis paniwad nad minule kobe selletarwis walmis peetud käeketid (hand-cuffs) külge. Üks ametnik kandis minu nuga, teine tuppe kõige rahwa nähes tõfise näoga rongi ees.

Terwe White-Chapel oli jalul ja meie taga. „Jack on kinni! Jacki wiidasse!“ muud polnud kuulda. Üks naene rääkis teisele, mina olla ühes joomamajas 12 naesterahwast elawalt ära nülginud. Üks mees ütles teisele: „waata, selle poisil tarwis on juba kõis käänatud, ja ei anna ma tema elu eest poolt pennygi enam!“ Naesterahwad oliwad röömsad ja karjusiwad: „Nülgige teda, wifake ta kiwidega furnuks, kiskuge ta neljaks tüükis puruks!“ Naesterahwad tahtsiwad minu kallale kippuda ja mind maha noddida. Policemanidel oli tegemist neid tagasi hoides.

Kõik see kõra ja karjumine ja rääkimine oli minule jäle kuulda: see tegi minu wärisema ja ajas minu juuksed püsti, nii et mul mütsigi enam pää pääl poleks seisnud, kui mul ta weel alles oleks olnud.

Palju ei puudunud, naesterahwad oleksiwad mu tõesti kiwidega furnuks wisanud, nagu nad kadunud usukannataja ja weretunustaja Tehwanuse furnuks on wisatud, ja, mis kõige hullem, nõndasama ilmsüüta.

Wiimaks jõudsin Jumala abiga politseisse, kus minu wedajad kõik ühest suust karjusiwad: „Nüüd on kole ja werine metslane meie käes, — fiin ta on!“

"Kes?" karjutiwad säälolewad ametnikud.

"Kes muu, kui kõhulõikaja Jack," wastasiwad mehed tore-
dasti.

Mitu policemani pidiwad mind ikka weel turjapidi kinni.
Siis hakati mind piinama ja küsima; keegi ei tahtnud uskuda,
mis ma rääkisin.

Üks karjus: "Sa waletad, werine tiiger!" Teine: "Pea
suu, inimesesööja!" Kolmas: "Küll meie sinuga walmis saame, sa
naesterahwaste waenlane!" Neljas: "Küll sa warsti wõllas kõlgud,
sififondade murija!" Viies: "Küll meie sind nüüd piinata oskame,
sa põrgust wäljasülitatud surmaingel!" Kuues: "Nüüd oled sa
kadunud! Naudadesse pandakse su nii, et sa kõweraks jääd kui worst,
järe foolikate harutaja!" j. n. e. j. n. e.

Et ma eumast wäljamaalaseks tunnistasin, millest nad ju ka
isegi aru saiwad, ei aidanud midagi; nemad õelisiwad, et see wäga
wõimalik wõiwat olla, et Jack wäljamaalane on; ülepää olewat wõima-
ta, et Inglismaal jähardune poolkurabit ilmale olla tulla wõinud!

Muga ja tupp seisiwad lana pääl, ja ametnikudel jooksis iga-
lord kanaanahk üle selja, kui nad nende pääle waatasiwad; nad
arwasiwad, et selle noaga kõit mõrtsukatööd tehtud olla ja et tupe
pääl olewad tõrwaplekid ohtwrite weri oleks.

Mis sääl palju weel öelda, "rääkis Schulz edasi;" teisel päe-
wal weeti ja piinati mind küsimistega, kuni wiimaks minu soowi-
mise pääle kapten toodi, kes neile inimestele, kes mind wägisi kõhu-
lõikajaks Jackiks teha ja sellena üles puua tahtsiwad, ära seletas,
et ma juba peaaegu terve aasta tema laewas ja sel ajal, kui Jack
tööd teinud, üsna teistes linnades wõi meres olnud. Seda kõit
tegi ta neile laewa paberite abil selgeks.

Siis, kui nad ometi kord aru oliwad saanud, et ma Jack ei
olnud ja et mind sellena ka puua ei tohitud, lasti mu lahti ning
anti nõuu teine kord niisugused naljad tegemata jätta.

Zoomamaja klaasid ja pudelid pidin ma ära maksma, mis
trahwiga kokku 5 naela sterlingi wälja tegi.

Kapten maksis raha ja tõmbas selle summa minul pärast wälja-
maksmise juures palgast maha." —

See oli Schulzi jutt. Nõnda oli sel maesel õnnetuse lapsel
ja pigilinnul alati õnnetus ja läks tema higiga teenitud raha alati
teiste hääks.

Nüüd oli aeg kodu minna, mis meie ka tegime. Sääl heit-
sime woodsiise ja magasime terwelt teiseni hommikuni.

Hommikul, mis laupäewa hommik oli, tõusime ülesse, panime
eumast riidesse ning läksime alla jõogituppa priukostile.

Brunkoft oli ka hää, ja meie olime oma korteriga väga rahul.

Majaprona küsis, kuidas meie wooditega rahul olla, kas me hästi maganud ja mis und meie näinud. Meie tänasime, wastasime, et kõik hää olla, ja mina omalt poolt ütlesin, nagu see ka oli, et ma und näinud polnudgi. Rebane Schulz aga wastas, et ta woodi ja kõigega üleliiga rahul olewat ning ennast nagu kodus tundwat, aga unenäo poolest ei wõiwat ta midagi hääd rätida, sest temal olla nii hirmus unenägu olnud, et ta tõesti uskuwat, et temale mõni õnnetus juhtuwat. Sellepärast palus ta, et ometi raha poolest wõiks kindel olla, ja et täna laupäew olewat, 3 naela sterlingi omast rahast kätte. Selle pääle pidas ta weel ühe kõne õnnetuste üle ülepää ja oma õnnetuste üle iseäranis, et ta ju sündimisest saadil pigilind olewat, ja see aga temast üksi tark tükk olnud, et ta omale hääd wanemad olla wälja walinud, ning lõpetas nende sõnadega, et igas asjas, olgu see õnnetuseks wõi õnneks, hää olla, kui inimesel raha taskus kõliseb.

Berenaene naeris, luges talle siis ka 3 naela sterlingi laua pääle wälja, mis üle mees väga rõõmus oli ja hääle tujule sai.

Siis läksime wälja kõndima. Esimene ja kõige kaugem läit oli Shipping-offici juurde, kus meie waadata ja kuulda saada tahtsime, mis laewad neil päiwil mehi pruugiwad. Kontori lähedal elas minul üks wanast tutaw runner (jooksja).

Runnerid on mehed, kes sellega leiba teeniwad, et nad oma peremeeste boarding-masterite (need mehed, kes meremehi oma juures korteris ja kosti pääl peawad ja meestele laewad muretsewad,) eest kõik käigud teewad. Nemad käiwad laewades, kui niisugused merest tulewad, ja annawad meestele boardingmasteri kaardi, et sinna korterisse teadwad minna. Nad käiwad ja kuulawad sadamas, mis laewad tulewad ja misugused lähewad; kus mehi tarwis on ja kust niisuguseid maha tuleb. Runnerid on terve päew jalgade pääl ja wõiwad ka hääd raha teenida, kui nad ise hästi wirgad on.

Mina ei elanud sellepärast mitte boardingmasteri juures, et jääb nõnda hääd jõoki ei saa, kui mujal korteris. Boardingmajas on suur hull mehi koos, ja suurt hulka ei saa kunagi nõnda hästi üles passida, kui paari meest.

Sellest hoolimata on ka boardingmasterite seas väga suuri telmisid ja kurgulõikajaid, kes waese meremehi käest wiimast kopikat wälja imeda tahawad.

Kui sõhardune mees näeb, et meremehel palju raha on, siis ta temale laewa ei muretse, olgu jääb kas wõi 20 kohta priid. Ta saab mehe läbi suure kasu, kui see tema juures elab, ja tõmbab aga mehe raha oma poole. Kui ta mehele ruttu koha muretseks ja

mees oma rahaga tema juurest ära lähets, volest ju temal seft rahast mitte nii palju lasu, kui siis, kui see raha tema majas ära lafutakse.

Enamasti on sähardustel meestel ka wiinamajad ja riidepoed. Wiinamajades joodakse, et meestel klaasi tõstmisest küünarnukid walutawad. Mehed on maaloleku üle rõõmsad ja poolrumalad, igapäew, hommikust õhtuni, wiina täis ja ei tea maast ega taewast. Siis teeb wiinamüüja oma kriidiga, millel mõnikord mitu otsa on, tublisti tööd. Kõik päew ja õhtu kirjutatakse üles ja enne magaminemist makstakse arwed purjus päädega wälja, nii et kullatükid lendawad. Kahe- ja kolmekordsed arwed tehtakse siis tasa.

Mõned mehed on weel nii rumalad, et säharduse boardingmasteri kätte raha weel hoidagi annawad.

Niisugusele mehele öeldakse siis korraga, kui boardingmaster just paraja aja arwab olema: „Kuule, Willem, raha on sul otsas, waata nüüd ette, et sa wõla pääle palju ei joo. Ei tee wiga, ära murelik ole, küll ma sinule laewa leian. Ega mina niisugune ei ole, kes ju kimpu jätab, joo ja söö aga edasi!”

Siis laseb ta meest weel paar nädalat süüa ja juma ja kuulutab temale ühel hääl päewal: „Nüüd, Willem, tule, läheme kontori munsterdama.” Munsterdamine wõi musterdamine on laewakapteniga sõidu-kontrahi tegemine, kus juures Musterrulli alla nimi kirjutatakse.

Nüüd lähewad mõlemad kontorisse, mees kirjutab sääl nime alla, ja nahk on tal jällegi ehk paari aasta pääle müüdnud. Nüüd antakse mehele, kui reis pikem on, purjulaewas, kahe kuu kästirahatähi (Advance-note) pihku.

See on täht, et 3 korda 24 tundi pääle seda, kui laew merde ja see mees selle laewaga ühes on läinud, selle tähe ettenäitajale mehe kahe kuu raha, s. o. nii ja nii mitu naela, shillingit ja pentsu, wälja makstakse. See on ikka nõnda Inglise laewas, ja peawad mehed nüüd igäiks oma tähe kaupmeestele ehk teistele äramüüma, et raha saawad. Kaupmehed aga wõtawad üksnes siis neid tähtesid vastu, kui nende käest nii ja nii mitme shillingu eest ostetakse, ja peab meremees ostma, mõnikord asju, mis tal sugugi tarwis ei ole, ja nende eest weel hirmus kõrged hinnad maksma. Teised mehed, kes tähtesid vastu wõtawad, tahawad jälle nii ja nii mitu protsenti teenida.

Kes boardingmasteri juures elab, peab tähe tema kätte andma. Mees on ju temale wõlgu, ja on mehe asjad kõik boardingmasteri käes.

Inglismaal ei wõi laewad mitte igal ajal merele minna wõi merelt jisse tulla. Seda wõib aga üksi toki ajal teha, siis, kui kõrge wesi on. Kõrge weega (kõige kõrgema tõusu ajal) on meri tofikides olewa weega ühes kõrguses.

Tõid on väga sügavad ja suured, suurtest raiutud kividest tsemendiga müüritud ja wett täis lastud kaewandused (Bassins), millel mere pool küljes wärawad ees on, kust mereweji sisse ja laewad sisse ja wälja lastakse. Reed wärawad on nõnda kindlalt ja tihilt tehtud, et nad wett merde tagasi läbi jooksta ei lase. Suure weega tehtakse wärawad lahti ja lastakse laewu wälja ja sisse. Niipea kui aga mereweji langema hakkab, s. o. mõnda aeg, pandakse wärawad finni, ja weji jääb tokkides nii kõrgeks, kui ta tõusu ajal meres oli. Meri langeb siis, ja jääwad tokkides kõit laewad wee pääle ujuma, palju kõrgemale, kui wäljaspool merepeegel on.

Inglismaal wõtawad laewad mõnikord mehi selsamal päewal, kui wälja minema hakkawad.

Müüd tuleb, ütlemel, laewal wäljaminek kell 12 wõi 1 öösi. Ohtu teeb boardingmaster mehega arwe. Ta on kõik raha maha tõmmanud wõla eest, mis raamatust seisab. Boardingmaster annab temale veel paari särki ja aluspükka, peo täie lubja piipusid ning $\frac{1}{2}$ naela tubakat ühes, millel sõhardused hinnad arwatud on, et mehel filmad wett täis oleks, kui ta ise mitte purjus poleks.

Tubakas on Inglismaal väga kalliks, temal on suur aktiis pääl. Seda saab mees laewast odawamalt osta, sest kaptenid wõtawad teda bondist wõi aktiisi spiifrist suure hulga kaupa väga odawa hinna eest. See pakf pitseritakse finni ja tohitakse alles meres lahti teha, 3 päewa pääle selle, kui laew on wälja läinud. Maal ei tohi teda lahti teha, et tubakat maarahwale ei müüdataks.

Kui laewa wäljaminek tuleb, wiib iga boardingmaster oma ohwrid nagu lambad kõige wiimase müüri nurga pääle wäljaspool toki wärawaid, pearhead (piirhed) nimetatud, ja siis, kui laew wärawatest läbi tulnud on ja sinna jõuab, pandakse ta sääli finni ja mehed wiidakse laewale. Seda nimetatakse pearhedjump (piirhed-dshump), s. o. wiimase toki müüriotsast laewa pääle kargamiseks.

Maatöömehed, wanemad meremehed, kes enam merde minna ei wõi eht ei taha, ja kes maal laewas seni ajani tööd tegid tulewad maha ning lähewad oma teed. Mehed loetakse ära, kõik on korras ja laew läheb merele.

Boardingmasterid ja nende runnerid (loe ronnerid) walmawad kõik aeg, et üksigi meestest ära põgeneda ei saaks, sest muidu ei ole nende advancenote mitte kopifatgi wäärt, s. o. kui mees laewaga ühes ei lähe.

Müüd waadaku mehed, kuidas wõõras laewas, mida nad veel kunagi näinud pole, kottpimedal öösel walmis saawad. Mõnel on hirmsast joomisest pää hull otsas, et hambad kofku pekjawad, ja kõik ihu on haige, nii et põlwed wärisewad. Müüd ronigu ta ülesse masti purjusid lahti wiskama j. n. e. Siis tulewad mõtted: „Mis-

pärast on see nõnda, kuhu jäi mu hull kulda?" Ühikene kulbne priius, mis pääle ta ennast ju pool aastat enne wäljamaksmist merel rõõmustas ja mil ta seda ja seda mõistlikku asja teha mõtles, on mehel ühes wiinatuhinaga mööda läinud nii et ta sest sugugi arugi pole saanud. Ei ole tema hääd ettewõtmised ükski täide läinud, nüüd on ta jälle paariks aastaks raskes ja tõsises töös, kuni kulbne nelja- wõi kuue nädalaline priius ennast temale uuesti näitab.

Siis on mehel paar päewa põrgu maa pääl. Hää küll, kui boardingmaster riidekoti wõi kasti sisse pudeli wiina on pistnud, et ta selle abil oma jüdame walu wähemalt esimesel päewal wähegi saab waigistada. Enamasti ei ole aga seda ka mitte. Kui sähardune olek aga meestele ikka õpetuseks jääks ja niisugune waene teineford targem oleks! Mõne pääle ei awalda see õpetus midagi mõju, teine ford tehtakse temaga weel hullemad tembud.

Säharduste asjade pärast ei armastanud ma neid boardingmasterisid mitte.

Hamburis, näituseks, ei tohi need boardingmasterid (Saksakeeles Schlafbaas) oma jalgagi meremeeste majasse wiia; see on lõwasti keelatud ja tähtede läbi seina pääl awaldatud.

Et jälle jutu joone juurde tagasi jõuda, läksime meie minu tuttawa runneri juurde, saime ka mehe ilusasti kätte, ostime temale tubli klaasi wiina, andsime temale kumbgi 5 shillingit, ja siis andis mees teada, et tulewal nädalal üks suur raudtäislaew (ship, full-riggership, Bollschiff) pifa reisi pääle mehi saab munsterdama. Laewaniimi olewat „Souvenir“ ja seiswat ta pakettsoitjate tohis.

Ta lubas muretseada et pääle saame, meie pidime aga teisipäewal enne lõunat jälle tema juurde tulema.

Meie tänasime ja läksime oma teed. Jõime jälle joomamajasdes meremeeste moodu, ikka kogu poole minnes.

Schulz oli ühtelugu rõõmus, nagu oleks temal laew juba käes olnud. Teda oli raske joomamajadest wälja saada, ja katsus ta igapidi oma wanu tükkisid pääle hakata.

Witmases wiinamajas tegi ta ennast ühe kalapraadijaga (fish-friar — fishfreier) tuttawaks; kelle naene ära oli põgenenud ja kes oma suurte muret ja kahju maailmatu suurte whiskimõõtude ja weel suuremate õllepottidega kustutada püüdis. See oli samasugune pigilind, kui Schulz. Need mehed sündisiwad hästi kokku. Mõlematel oliwad suured kõhud ees, ehk küll kalapraadijal suurem kui Schulzil, ja oli imelik waadata, kuidas nad üksteise kaela ümber finni hakkisiwad ja üksteist musutada püüdisiwad, selletarwis kaelasid ette sirutades, sest et kõhud wahel oliwad. Kui üks laulis, siis teine tantsis, ja ümberpööratult. Siis proowisiwad mõlemad, kumb paremasti steppi ja Scotch hornpipe (Scotsh hornpeip) tantsidega oskab. Mehed

tegiwad tööd nagu maku eest, nii et higi otsa ees seisid; mõnikord aga, kui Mr. Latus (Mister Letus, mister = herra) nõnda oli kalapraadija nimi, meelde tuletas, et naene plehku pannud, siis nutfiwad mõlemad ja jõiwad seda hullemaid karikad nahka. Nemad oleksiwad wiimati tõesti üksteise wahel sina ja sina pääle joonud, kui seda Inglise keeles wõimalik oleks, aga Inglisekeeles öeldakse ju igale loomale ja asjale Teie (you = ju), olgu ta kunn wõi kont, ainult Jumalale öeldakse sina (thou), ja sellepärast nimetas üks teist ikka weel Teie'ks.

Pääle nutmise ja sellega koosolema joomise tuli siis jälle tants, nii et poisstel saapakannad turjadesse löiwad.

Seda step-tantsu tantsib alati üks mees. Sääl juures lööb-dakse parema ja pahema jala kannad ja warbad ruttu üksteise järele muusika takti järele wastu maad, ja on see väga mõnuis päält wad-data, kui seda hää tantsija tantsib. See ei ole mitte kerge, ja tantsiwad steptantsijad (step tancer), enamasti Amerika neegrid, päris kunsti tantsijad, raha eest rahwa ees ning rändawad oma kunsti näidates üle kõige maailma.

Kui nüüd herra Latus ennast wäsimuks oli tantsinud, palus ta meid enese juurde pruukostile. Meie läksime, söime sääal toredal kombel, ja sääal oli ka, kus ta oma sõbrale Schulzile rääkis, et temal naesest mitte nii kahju ei olewat, kui rahast, mis naene ühes wõtnud, ja kõige enam omast sellist, kes ka naesega ühes reisimud, sest see sell olnud hää kalapraadija, nagu teist temafarnast Londonis enam ei ollagi.

Wiimati jätsime herra Latuse Jumalaga ja läksime kodu lõunale. Kui lõunaga, millega meie väga rahul olime, walmis saime, andsin ma Schulzile nõun, pisut puhkama heita. Mina tahtsin laewa üles otsida ja sääal kuulda saada, kuidas asjad seisawad.

Ei Schulz tahtnud sest nõuust midagi teada. Ta pesi ennast külma weega, kammis juuksed siledaks ja meie sammusime siis jälle minema, pääle selle, kui majaprouale seletanud olime, et wäikene lootus laewa pääle on ja ööfe wististi väga hilja kodu tuleme, sest meie eesmärk oli Drury Lane (Drõri Leen'i) theater, kus üks suur leinamäng pidi mängitama, ning sääalt weel ühte suurde wõõrastemajasse, kus lauldi ja tantsiti.

Nii kui meie herra Latuse poest mööda läksime, kargas see ukse pääle wälja ja palus meid, ometi jälle sisse tulla, kange südame-nure ja igaw aeg tahtwat teda ära surmata. Meie astusime jälle sisse, sääal nägin ma, et herra Latusel üks suur korwipudeli täis (arwata 2½ toopi) wana Shoti whiskeyt ja üks pangi suurune kannu täis õlut kodu nuretseturd oli.

Ta rääkis, et ette wõtnud olewat, enese juurde igapäew sõpru kofku kutsuda, kes temal aitaks aega wiita. Muidu pidada ta murega hulluks minema. Seda ta tahtwat niikana teha, kui ta ennast mõt-tega, et ihuüksikuks olewat jäänud, enam tutvustanud olla.

Meie katsusime teda trööstida, niipalju kui wõimalik, aga noh, mis see tühi trööstimine aitab. Kel haaw südames on, see peab oma koormat nii kui nii kandma. Mehikesel oli ju suur kahju sün-dimud, sest tähelepanemata warast, mis naene ühes wõtnud, seisis tema kaimis suur amet ja tegemine juba mitu päewa, ja tema wõis fergelt palju ostjaid ära kaotada, kui amet weel kauemaks seisma jäi. Üksi ta ses ametis mitte midagi teha ei saanud.

Schulz tahtis tema käest selle kornwipudeli täie wiina ära osta, üksi sellepärast, et ta selle kornwipudeli saaks. See pudel näis temale, Jumal teab, mispärast, väga meelt mööda olewat. Latus ei müü-mud oma wiina mitte, waid lubas mehele pudeli kinkida, kui wiina ära joonud olime.

Siis hakkasiwad nad ruttu pääle, et pudel rutemini tühjaks saaks. Mina jätsin nad sinna ja lubasin tagasi tulla; nad lubasi-wad oodata ning herra Latus lubas ka teatrisse ühes tulla. Siis läksin ma ruttu minema, sest mul oli tubli tee ees.

Siisgi sain uulitsarandteega kaimis ruttu toki juurde, läksin ja ottsin laewa ning leidsin tema ka kohe kätte.

Küll oli tore raudlaew, kõrgete mastidega ja laiade raadega, igas kolmes mastis 7 raad. Laew nägi wälja nagu pilt, ja mul hakkas rõõmuga süda rinnas hüppama, kui ma mõtlesin, et ennast niisuguses ilusas laewas peaksin aasta wõi enam siuites merelaenes kiigutama.

Mul oli Schulzist kahju, et ta ka ligi polnud ja ennast röö-mustada ei wõinud.

Ma läksin kohe laewa ja küsisin koka käest, kes mulle parajasti wastu tuli, kas esimene tüürimees laewas, ja kas temaga rääkida wõiks?

Jah, wastas mees, ta joowat kajutis kohwi, oodaku mina wähe aega. Ta lubas minule ütelda, kui paras aeg käes on!

Ma küsisin, kas weel muid mehi laewas on, wõi tema, kofk, üksi.

Ta wastas, et aga weel bootsman olewat minewast reisisi, muud kedagi. Tulewal nädalal tahtwat kapten munsterdada.

Kuna ta weel rääkis, tuli üks mees tekki, kes minule ja mina temale laiade silmadega otsa hakkasime wahtima. Siis karjus ta: „Arthur, oled sa ise, wõi on see sinu wain?“ Mina ei saanud muud kui: Vaas, Vaas! karjuda; see oli ju minu kõige parem sõber, üks saarlane, kellega ma Riia laewades ju kõik pagana tüfid olin läbi teinud.

Kokk waatas ka, suu ammulid, päält, kui meie üksteise kaela fargafime, ja ütles aga weel, see olewat bootsmann.

Nüüd teadsin ma, et minul jälle koht käes oli.

Laas tõmbas ja wedas minu kohe oma kambriisse, mis väga peenikeselt ja ilufasti sisse seatud oli. Sääli oli jälle esimene asi, et ta pääpadja alt pudeli wälja tõmbas ja minule nina alla pistis.

Armas lugeja, ära pane pahaks, et ma nii palju pudelitest ja joomisest räägin, aga see on ju meremeeste juures nõnda, kui nad maal on. Selle pärast ei pruugi nad ju kohe ennast täis juua ja joodikud olla. Mõttele ka, palun, selle pääle, et nad meres poolte aastate kaupa piiskagi näha ei saa ja siis sellepärast ka armastawad, kui neil maal korra paremad päewad on, seda piiskatest oma juures kanda. Meid joomapäiwi on ju väga wähe.

Noh siis hakkafime rääkima ja rääkima. Kui ma seletanud, mispärast ma tulnud olin, läks ta kohe tüürimehe juurde, kellega nad ju ses laewas reisi teinud ja hääd sõbrad oliwad. Tüürimees kutsus minu ette ja koht sai minule ja Schulzile kohe kindlaks. Esmaspäewal pidime ju tööle hakkama, sest purjusid olla palju parandada, nagu tüürimees ütles! Tüürimees rõõmustas, et Schulz ja mina purjutööd oskafime; seda ei pruugi Inglise madrused mitte osata. Inglise laewas on ikka purjutegija wõi paar ühes. Miia laewades õpib seda kunsti igauks, ja ostab siis ka igauks parem Miia madrus enam wõi wähem seda tööd.

Et Schulz peenikene ja wali töömees oli, teadsin mina endisest purjulaewast ja kiitsin teda ka selleks julge meelega. Mind kiitis Laas tüürimehe wastu enam kui tarwis oleks olnud.

Ma palusin, kas mitte tööletulek teisipäewa pääle jääda ei wõiks, sest mul oli esmaspäewal üks oma asi ees, mida ma pühapäewal mitte ära toimetada ei saanud. Seda lubati. Nüüd jätsime tüürimehe Jumalaga ja läksime jälle Laasi kambriisse.

Sääli kiitis Laas laewa, kapteni ning tüürimeest, mis minule väga armas kuulda oli. Ta oli ses laewas juba ühe reisi läbi teinud ja oli kõigege väga rahul.

Laew oli ligi 1500 registertonni suur, see tähendab: ta wõis 1500 tonni ehk enam kui 3,000,000 naela prahti wõtta ja pidi nüüd Londonist masinajagude ja muu kraamiga Kalkuttasse, Ida-Indiasse, sääli edasi Australiasse. Suhu sääli, oli weel teadmata. Laew oli rauast ja uus ja kõik asjad oliwad tema pääl kõige paremas joones.

Laas rääkis, et ta juba 4 aastat Inglisemaa suurtes purjulaewades purjutawat ja olla tema käsi väga hästi käinud. Siis küsis ta, kas ma ei tahtwat temaga laupäewa õhtuks kokku jääda; mina aga palusin teda minuga ühes tulla, rääkisin temale Schulzist ning herra Batusest, mis tarwis oli ja mis meil oli ette wõetud.

Bois oli sellega lohe rahul, pani ennast pühapäewa riidesse ja meie läksime maale. Mina olin väga rõõmus, sest esiteks olin ma wana truu südame sõbra leidnud, teiseks oli minul ja Schulzil koht käes. Selle rõõmuga oleksin ma runnerile weelgi paar shillingit andnud, et ta mind selle laewa juurde juhataks, kus minu hää sõber teenistuses seisis.

Nüüd sõitsime jälle White Chapelisse ja sammusime siis Latusse herra maja poole. Meie astusime sisse ja leidsime mõlemad mehed raskest ja suures töös. Nad tantsiwad, et otsaesised märjad, ja jõiwad jälle, et pääd punetasiwad. Kui ma nüüd Laasi nendega tutwaks tegin, palus herra Latus temalt andeks, et ta naene ära põgenenud olla, ja kui Laas kinnitas, et tal herra Latusse wastu sellepärast mingit wiha ei olla, palus wiimane teda tema seltsis selle üle muret tunda, mis nad siis pudeli abil ka tegiwad.

Schulz oli väga rõõmus, kui kuulis, et koht käes oli; lja hakkas nende rõõmusõnumite pääle Waiksemerepaganate sõjatantsu ette tantsuma, mis ta ennemalt kord Waiksemere saarte pääl näinud ja kätte õppinud oli.

Siis praadis herra Latus ise oma kätega meie õhtusöögiks weel kalu, ja pääle selle pani ta ennast ka riidesse. Schulz pesi oma pääd jälle külma weega ja siis läksime wälja laupäewa õhtut pidama.

Uulitsate pääl oli juba laupäewa-õhtune tuhin ja kära, ja kui meie üle ühe platsi sammusime, kus penny-market (penny turg) üleslöödud oli, nägime ja kuulsime meie kõik seda karusellide kära, püssilaskmist j. n. e. waatasime müüdawaid asju ja, et see meile enam ei olnud, tahtsime meie juba edasi saammuda, kui suur pasunate ja muude pillide puhumine, trummide paugutamine ja ilmatu rahwa kära ja kisa lähemale tuli.

Suur rong Salvation-Army*) mehi ja naesi tuli oma Jumala palumise kāraga platsi pääle, seadis ennast kesk platsi ülesse, rahwas ümberringi, ja siis mängiswad nemad ühe oma pühadest lauludest wõrinal ette.

Nende lauludel on küll pühad sõnad, aga ilmlikud, enamasti marši wiisid, mis sellele, kes seda kära ja luulmist esimest korda kuuleb, väga wõõrastaw on. Smelik tundmine on päältkuulajal, kui pühad sõnad rutulises marsitaktis lauldakse, kus juures jalgade ja kätega takti peksetakse, Meie, kes harinenud oleme, püha ja tõsiseid asju ka pühal ja tõsisel wiisil laulma, ei wõi seda mitte päält kuulata, ilma et selle üle imestame, ehk küll nii mõnelgi nende laulul väga ilusad wiisid on.

*) Eesti keeli: Lunastuse sõjawägi. Saksa keeli: Heils-Armee.

Ugeja wõib jellest kõige paremalt aru saada, kui ta korra, näituseks: „Ma tulen taewast ülevalt“, laulu „Kui Inglise rahwas kuldsel aal“, wõi mõne teise wiisi järele laulda tahaks, ehk see wiimane küll wäga ilus on, ei meeldi ta püha sõnaga kokku pandult meile ometi mitte, sest meie oleme ju lapselt saadik õppinud, tõsistele sõnadele ka tõsiseid wiisid andma, ja tõsiselt, ilma käte ja jalgade taktita, laulma. Ka seda ei saa meie ilusaks pidada, kui Jumala sõna lauldes lauljad oma nägusid hirwitamisega kõweraks ja kortsu tõmbawad, mis nende Salvation-Army inimeste juures pruugiks on ja suurt rõõmu, Jumal teab, mis üle, pidada tähendama.

Seda Salvation-Army't on kindral Boot (Buut) elusse kutsunud ja on neil inimestel, nagu wäeteenistuses, kroonunimed: kindral, ohwitserid, alamad ohwitserid, liht soldatid j. n. e., ka mundrid. Meestel on enamasti punased paelad ümber kõrge, wähe sedamoodu mütside, nagu meil soldatid umbes 25. aasta eest kandiswad, sinised kamjolid seljas, millel rinna pääl suurte punaste tähtedega „Salvation Army“ pääle õmmelbud ning mund märgid on. Naesterahwastel on suured, tagast kitsad, eest laiad, kübarad, ja ka nende ümber on punane pael, mis sedasama kirja kannab. Naesterahwaste seast on ikka enamasti lipukandja, see on kõige wanem naene, kes parem kui teised silmasid pahupidi käänata oskab, kel kõige käreدام hääl ja kõige wähem hambaid suus on. Kui nende pühade inimeste seas meremehi on, siis on ka neil omad kroonunimed ja sinine munder hiilgawate nõõpidega seljas.

Et need inimesed kõik nii pühad ei ole, kui nad ennast hää meelega teewad, wõib muidugi arwata. Ma wõiksin sõhardustest rebastest palju rääkida.

Nõnda oli meil korra ühes Inglise laewas bootsmann, kel sõhardune ülikond oli ja kes seda pühapäewal wõõrsil, kui ka kodumaal, kandis.

Ta ei näidanud ühegile inimesele, et ta piipu suitsetas, tubakat hamba pääl hoidis ja wiina jõi, aga et ta seda tegi, teadsime kõik, sest mehel oli mõnikord kange tubaka ja wiina lõhn juures. Kui meie temalt küsisime ehk temale just suu sisse ütlesime, et ta wiina on joonud, siis ütles ta, et ta kange hambawaluga puu-piiritust hamba pääl pidanud; aga et see asi meile küll sugugi korda ei läinud, püüdsime meie teda ometi korra kätte saada. Ta oleks wõinud teha, mis ta ise tahtis, aga et ta meid noomis ja manitses, ennast pühaks tegi ja pühaks pidas, aga mitte parem polnud, kui kõige hullem meist, see wihastas meid.

Korra saime siis mehe kätte. Meie olime jälle Egiptuses Aleksandria linnas. Ühel laupäewa õhtul kõndisime neljakesi ühes sadamast kaugeimal olewas uulitsas. Bootsmann oli ka salaja

maale tulnud, mis temal väga võimalik oli, sest et bootsmannil laevas iseäraline kamber elamiseks on.

Korraga kuulsi me hirmsat kappjade peksmist ja eesli ratsutamist. Üks väikene eesel, pool kitsi, pool kassi, tuli tuhat nelja, et uulitsa-
fiivid, muld ja maa aga taewa poole keefiwad ja tulejädemed len-
dasiwad, uulitsat mööda alla ajades, saba püsti, nagu tiimis lehmäl,
seljas meie väikene bootsmann, hiilgawas, pühas mundris. Boots-
mann oli väga väikese kaswuga mehikene, suur puit-piip, nagu mehe
rustas, wedrutas ja koogutas tema hammaste wahel nina all.
Piibust kees tulewoog wälja ja tuhanded jädemed lendasiwad mehe
taga, nii et see wälja nägi, nagu oleks üks sabaga täht suures
maailmaruumis oma taewalikku teeb käinud. Nüüd oli paras aeg,
meest kätte saada, sest ta oli purjus, nii purjus, et aga ühest sa-
dulaküljest teise wajus, siina, tuhja raske piip teda just kiskus ja
taalus.

Delbud, tehtud.

Meie kõik ruttasime sest uulitsat, üks krapas pahema, teine
parema eesli kõrwa pihtu. Kolmas mees sai eesli sabast kinni,
neljas pistis pää eesli esimeste jalgade wahese ja tõstis tema leha
ülesse, nii et ta ainult taguniiste jalgade pääl käia sai. Bootsmann,
kes asjast ifka weel aru ei saanud, oli käed eesli kaela ümber löö-
nud, et maha ei kukkuks, ja nõnda läksime siis kõik üheskoos wiina-
majasse, kus bootsmann meid alles ära tundis.

Küll ta katsus ennast otse pidada, aga ei jõudnud. Ta püü-
dis purjus pääga ette waletada, ta olewat sellepärast eesli wõt-
nud, et ta kõwasti kukkunud ja mõlemad säärelind puruks ja
jahuks katki murdunud. — Selle wea pärast ei wõiwat ta ka otse
seista.

Kui nüüd üks meist tema taskust ka suure konjakipudeli wälja
tõmbas ja tema waled, esimene: et ses pudelis murdud jalgade
määre olewat, mis pääle kõik hirmsasti hirwitasiwad, teine: et ta
eksinud ja selle pudeli meile pühapäewa-kingituseks tahtnud laewa
wiia, ei aidanud, sest pudel oli ju lahti tehtud ja hää kord wiina
ära joodud, tõmbas ta rahatoti wälja, laskis igale ühele, ka endale,
suure klaasi rummi sisse kallata, ja nõnda jõime siis, temagi omas
püha mundris, nagu meremehed kunagi.

Neljajalgne eesel muidugi ei joonud meiega mitte ligi, sest
selle oli peremees ju ammugi kõrwasid pidi wälja wisanud; aga
kui meie keskel ehk mõni kahejalgne ühes jõi, siis wõis ta seda
sellepärast ilma trahwita teha, et talle loodus ainult kaks jalga ja
lühemad kõrwad oli andnud, kuna ta wäljawisatud wemal neli jalga
ja pikad kõrwad oliwad.

Nagu ma eespool ju ütlesin, on raske uskuda, et nende tuhandate ja tuhandate Salvation-Army meeste ja naeste seas ainult see bootsmann salajoodik on. Sää! on neid küll ja küll, kes selle püha kätte all ja tema warjus kurjuses väherdamad. Nemad nimetawad wiina rohuks, mida nad aegajalt kõhuhaiiguse wasta pidada pruukima. Nõnda pühad, kui nad ennaft uulitsa pääl näitawad, ei wõi nad ju olla, ja on muidugi raske sõhardusi mehi uskuda, kes kõige maailma filmis Jumalat paluwad ja hääd teewad.

Ütleb ju meie pühakirigi, et pahem käsi teadma ei pea, mis parem teeb, ja Jumalat ei pea mitte uulitsa pääl paluma, nagu seda wariseerid j. n. e. teewad.

Muidugi on nende meeste seas ka küllalt sõhardusi, kes tõesti häid tegusid teewad ja südamest oma palwed taewa poole saadawad ning oma auusa eluga teistelegi eesmärgiks wõiks olla. Neid on muidugi wähe, ja on nemad waesed, armetud, usuhullusest ja Jumalalummise haiigusest piinatud inimesed ja kahju asi on, et kahetümneandal aastasajal inimesed, kes kõiksugu looduse saladusi wälja uuriwad, kes wälgu oma teenriks teinud, kes tule ja wee, need suured waenlased üks teise wahel, pruudiwoodisise on wiinud ja neist sündinud lapsed, wägewa auru, oma julaseks on sündinud, oma usuga weel niisuguste eksteede pääl kobawad.

See Salvation-Army on nüüd ju igasse maailmanurka tunginud. Saksamaal on riigi walitsuse poolt uulitsatära kõwasti keelatud, ja ei tohi nemad sää! mitte oma püha marsšisid laulda, pillisid lõhki puhuda ega muud sellesarnast; ka kõnesid ei tohi nad pidada, millelled ühtegi aru ega otja pole.

Nõnda pidas sel laupäewa õhtul üks siinise ninaga ja prundis mofkadega mees, kel paksud siinised paled ja suur kõht, mis nagu wafaline kartohwli kott maha ripendas, kõnet, mida ma siin lühidelt järele rääkida piüan, et ka lugeja südamesse selle mehe waimuwälgud wõiksiwad kuffuda.

Ras selle mehe nina ja mokad üleltig joomisest wõi kiitmise-laulude laulmisest siinised oliwad, kas tema torupilli sarnane kõht palwetest ja pühast paastumisest wõi üleltigsest sakuska söomisest paksuks läinud oli, ei tea mina ja ei taha ka mitte rutulise otsusega sellele pühale mehele ülekohut teha.

Pääle selle, kui juba mõned teised rääkinud oliwad, kuidas moodu neid Jumal walgustanud, nii et nad Salvation-Army liikmeks saanud, ja jälle rõõmmarsh, mida iga kõne järele lauldi, kus juures naesterahwad nagu hullud käsi kottu pekkiwad ja rahwas hirwitades ühes karjus, uulitsapoisid neid õuntega wiskasiwad, nagu koerad haukusiwad, nagu kassid karjusiwad ja nagu kikkad fireksiwad, mis kõik kottu hullumaja kontserdi wälja tegi, pasunate ja muude

wastpillide ning trummide saatusel taewa poole müristatud oli, astus ka see mees ette, wõttis mütsi pääst, lõi pühad filmad pühast pääst taewa poole, et üksi walge näha oli, ja algas:

„Ma tänan Jumalat, et ma wanasti patusest elust wälja astunud ja pühaelu pääle hakanud olen. Kuidas see tuli, seda tahan ma rääkida, kuidas Jumal minule kepi andis, kui minu jalad ära wäsiwad, ja ma jälle edasi minna jõudsin ning meie õigel teel olewasse pühasse seltsi liikmeks astuda wõisin.

Ma olen üks Grimshy (wäike merelinn Hulli linna lähedal) linna mees ja ei olnud ma ammugi sellega rahul, kui nägin, et minu naabrid ja sõbrad joomises, tüülis ja peksmises elasiwad. Riipea kui ma neid manitsema hakkasin, sain ma peksta. Ma sain aru, et minu wana usk mitte õige polnud, sest et sääl joomise ja peksmise kohta mingit karget keeldu ei olnud.

Minul oli ju peaaegu poolelt nõuiks wõetud, Salvation Army'sse astuda, aga mul polnud weel õiget walgustust ülevalt, minu patune süda pidas weel wanasti kurjusest kinni.

Kui ma nüüd korra jala Grimshyst Hulli läksin, tuliwad minule tee pääl mõtted selle üle päha ja ma wõtsin enesele ette, et kui Jumal minule ühe ilmutamise saadab, mina kohe Jumala sõja- ja wägimeeste seltsi astun.

Ragu õeldud, olin mina tee pääl, ja tundsin ma enda korraga wäga wäsinud olewat. Ma mõtlesin, et ütlemata hää oleks, kui ma kuskilt ühe kepi saaksin; see oleks mulle tee pääl käimise juures suureks abiks olnud.

Nii pea kui ma weel selle pääle mõtlesin, löin ma omad filmad ülesse ja nägin tee ääres ilusat kadaka pöösast kaswama. Jumal oli minu pääle halastanud, ma läksin, lõikasid tubli kepi kätte ja sammusin rõõmuga edasi; ma nägin, et Jumal minuga ja ennast minule ilmutanud oli.

Selle pääle lasksin mina ennast kohe Salvation Army seltsi ülesse wõtta.

Armsad wennad, armsad õed,“ rääkis ta edasi, „kas see ei olnud suur ime, mis minule sündis?“

„Ja muidugi, ja muidugi, wäga, wäga suur ime!“ karjusiwad kõik, ja siis tuli rõõmulaul ja suur trummide kõra selle ütlemata suure ime pääle. —

— Noh, mis see kõne nüüd on? Muud midagi, kui suur, ilma mõtteta ja aruta wälja lobisetud rumalus.

See mees peab ennast praegu kõigist teistest inimestest paremaks ja pühamaks. Tema rääkimisest oli kuulda, et ta praegu kõige oma seltsiga kokku peaaegu ilma patuta saab ära elada.

Ju see mõtegi on ise suureks patuks.

Nõnda räägib mees, et ta alati riius on olnud ja peksta saanud, kui ta teisa joomise juures manitsenud. Jah, kes kästis teda joobnud inimesi, kellega ta, võib olla, ehk ise ühes jõi, manitseda! Kui inimene joobnuid manitseb, siis ärgu ta imeks pangu, kui nahatäie saab. Ta oleks võinud oodata, kuni joobnud kaineks saavad, ja neid siis manitseda.

Ka wanas usus oleks ta võinud õige mees olla ja ilma wiinata läbi saada.

Ütleme parem: teda ajas, nagu enamasti kõiki teisagi, ilmlit kasu, mis see selts oma liikmetele annab, seltsi rüppe.

Süis see imelik kadakapöõsa lugu on ju päris tühjade loride tühi lori.

Et Jumal selle kadaka pöõsa sinna selle tarwis kaswada laskis, et usuhull, kui ta ehk weel halvemgi ei ole, omale kepi saats, seda ei taha ega wõi ma uskuda, nõndasama ka seda, et loodusel ülepea filmis on olnud puid selle tarwis kaswatada, et inimesed enestele nendest keppisid, sigaripitsisid, biljardikeppisid, furnimiasid j. n. e. teha wõiksid.

Puud kaswasiwad juba ammugi maa pääl, enne weel kui inimese sugu olemas oli.

Sähardused ilmutamised on neil igal ühel olnud, ja on mõnikord päris ime kuulda, mis nad oma koosolekutel majades räägiwad. Sellepärast ei ole ka see ime, ehk see küll wäga toores on, et nullitapoissid neid õunatega wiskawad ja et nendel koosolekutel, kuhu alati palju rahwast kokku tuleb, sähardune kära on, et nende kõnet mõnikord kuulda ei saagi.

Nemad ise ei pane seda tähelegi, waid teewad oma püha tööd edasi — laulawad, mängiwad ja peawad kõnesid, kus juures nad tihti nagu pööraselt lähewad ja siis nõnda suure häälega karjuwad, et juu wahutab.

Noh, olgu neil õigus wõi mitte, see ei ole minu asi, muud kui see on päälkuulajal hirmus, et nad Jumalateenistuse juures suurt sõjakisa teewad.

Kui nüüd seda Salvation-Army't küllalt waadanud ja üht wana lipukandjat naist, kel hirmus käre hää oli ja kelle filmad alati pahu-pidi seistiwad, imestanud olime, sammusime teatri poole edasi. Teatri juures saime aga kuulda, et sel õhtul etendust polnud, ja siis lähime ajawitteks ühte suurde joomamajasse, kus ka lauldi ja mängiti.

Õigusega öeldud, oli see ka parem, sest herra Latus ja sõber Schulz oliwad juba, esimene murest, wiimane rõõmust, natukene wäsinud, ja oleks nemad teatris wististi magama jäänud. Joomamajas on aga neid wendasid enam, kel sähardused wead juures on, ja siis lootime meie Laasiga ka, et neid sääl nõnda tähele ei pandaks.

Kodu nad weel ei tahtnud minna, sellepärast sammustime nime-
tatud maja poole edasi.

Inglise ja Amerika suuremates linnades on sähardused jooma-
majad, kus ühes suures saalis, wõi joomatoas, ühes küljes näite-
lawa seisab, kus klawer laulusaatomise ja ka mängimise tarwis on,
ja igauks, kes laulda wõi uhket steptantsu tantfida tahab, ette astuda
ja oma kunsti näidata tohib. Kaugemal saalis on lauad ja toolid,
kus rahwas istub, joob ning kuulab.

Need on enamasti juba paremad majad ja käib sääl auus
rahwas joomas ning laulusid kuulamas; õhtuti on enamasti kõigil
naesterahwad kaajas, ja sellepärast pandakse sääl hoolega tähele, et
igauks, kes näitelawa pääl ette astub, kaine on ja sündsaid laule laulab.

Ka meie astusime siise ja saime hää platsi, sest et weel wara
ja wähem rahwast oli, wõtsime igauks klaasi õlut ja hakkasime
kuulama. Herra Latus, kes terve päew otja palju joonud, hakkas
korraga hirmsasti unega wõitlema. Schulz, kes ka wäga palju
whisky-märga endale kaelarätiku taha wisanud, oli wäga lustilik ja
ümises ettekantud laule kaasa. Meil oli palju tegemist, et ta ühes
laulma ei hakanud.

Kui ju arwata tunni aega olime istunud, andsime wäsinud
meelele nõuu, kodu minna, aga kumbgi nendest ei tahtnud seda
kuulda. Latus raputas une filmist, ja siis läksiwad mõlemad Schul-
ziga teise tuppa, kus lett seisis, nõuu pidama, mis teha tuleks.
Nüüd tuliwad nad tuigerdades jälle tagasi, ja oli näha, et nad
mõlemad, Latus mure- ja Schulz rõõmuwhisky, joonud oliwad.

Siis awaldas herra Latus meile, et ta Schulzi nõuu pääle
näitelawal ette astuda tahta ja oma muret sügawa tundmisega ette-
kantud laulu läbi rahwale soowida awaldada. Ka Schulz lubas
näidata, et ta laulmeister olla.

Meie palusime neid, seda kurja nõuu nurka wisata ja mitte
rahwa ette astuda, sest et mõlemad purjus oliwad, aga see kõit oli
tuultele ja kiwidele räägitud. Mõlemad tõendasiwad, et nende pääle
lauluwaimustus olla tulnud, ning laulude kulbne kõla, mis nad
omas südames ja rinnas, kopsus, maksas ja neerude sees waimu
kõrwaga ju kuulda, wägisi üle moffade tahwat tikkuda. Siis läksi-
wad mõlemad laulusid klawerimängijaga läbi rääkima. — See
nähti neile wastu panemat, aga kui herra Latus taskust 5 shillingit
wälja wõttis ja temale pihku pistis, nähti ta rahul olewat. Mehed
tuliwad tagasi ja rääkisiwad, et kohe esimese mängu järele herra
Latus ja pääle selle Schulz ette astuda woiwat. Siis kutsusiwad
meid, selle suure töö pääle napsu jooma.

Noh, siis jõime ka whisky-napsud jälle ja mäng algas. Mehed
läksiwad lawa ette.

Daas naeris ja ütles:

„Pähe tähele, sest tuleb kene nali, sest herra Latus on mine ja Schulz nagu elektri-wäega täidetud, mõlemad aga hirmus purjus. Ka mina kartsin nende eest, siisgi oli minul herra Latuse pääle enam lootust, kui Schulzi pääle.

Wimaks lõppes mäng ja natufese aja pärast astus herra Latus ette, proowis klaveri juures häält ja seadis ennast üles. Kummardamise juures oleks ta peaeegu nina pääle kuktunud, nii et kõit naerma hakkasiwad.

Ta ei teinud sest midagi wälja ja laulis siis oma enese salmi pool nuttes, pool magades, raswase kalapraadija-häälega ära. Laul hakkas nende sõnadega: „Mul pole enam rõõmu elus, sest paela-uis on suur mul kõhus j. n. e.“

Kui ta teist salmi laulma hakkas, juhtus mehele see õnnetus, et sõnad meelde ei tulnud. Ta palus sellepärast kuuljatelt mõne teise laulu laulmiseks luba, selle olewat ta ära unustanud.

Et nüüd ju, nagu öeldud, weel õhtu wara oli, polnud palju päältkuulajaid, naesterahwaid ei sugugi. Need, kes oliwad, oliwad kõit meremehed, ja herra Latuse haigus tegi neile nalja. Sellepärast hakkas klaverimängija unt wahemängu mängima ja Latus istus tooli pääle, une laulu sõnade üle hästi järele mõtlema ja neid meelde tuletama, et laulda teab, kui aeg tuleb ette astuda.

Schulz tuli nii kauaks meie juurde ja pidas meile kõnet toonide wäe üle, ning palus meid hästi tähele panna, kuidas herra Latus kõiki saada liigutama, ja kui tema ise ette astuda, siis tulla hästi waga olla, et igaüks kuulda wõiks ja üksigi toon kaduma ei läheks.

Selle suure kõne juures kuulsime nüüd, et klaver juba laulsaatmist pääle hakkas, ja nägime, et laulja tooli pääl lahke ja rahulise näoga sügawas unes wiibis. Nüüd tõusis suur naermine, ja jooksis hulk noorimehi, kontserdilauljat üles äratama. See aga ei aidanud mitte midagi, mees magas nagu kott; kõit raputamine, pallumine ja muu tegemine oli asjata.

Kui nüüd Schulz oma segaste filmadega seda nägi, arwas ta weel segasemas meeles, et sõber Latus ära olla tapetud. Ta läks ruttu sinna, kutsus ja raputas herra Latust, aga et see ikka weel edasi magas, sai see Schulzile päris tõeks, et herra Latus ära olla kihwtitatud.

„Kuhu metsaelajate hulka on see aius ja kallis laulumees, minu sõber Latus, juhtunud?“ hüüdis ta, käsa üle pää kofku liües. „Kellel teist on sõhardume toores süda olnud, sõhardust laulumeeest ära tappa? Kus on see muusika ja toonide waenlane ja kes ta on? Tulgu ta siia ja kiskugu ta minulgi oma tooruses süda põuest wälja!“ Selle juures tegi ta rinnad lahti. „Aga, see ei lähe

nõnda, see ei wõi nõnda jääda! Mina tahan sinu surma, wend, neile kätte maksta!" kärkis ta edasi, ja siis oli ta uksest wäljas, enne kui Laas wõi mina temale selgeks oleksime teha wõinud, et herra Latus magas.

Meie pidasime Laasiga parajasti nõuu, et tarwis woorimees wõtta ja mõlemad mehed kodu wiia, kui korraga üks lahti läks ja Schulz kahe policemaniga sisse astus.

Beremees ja rahwas seletasiwad policemanidele asjaloo ära ja mehed, mõlemad lauljad ja sõbrad Latus ning Schulz, wiidi politseisse.

Laas ja mina läksime muidugi priitahtlikult kaasa, ja oli meil politseis palju tegemist ja rääkimist ning palumist, enne kui mehed, kes nüüd ka kaineks oliwad saanud, lahti lasti, selle kõwa käsuga, neid kõhe kodu wiia, et nad jälle mitte kuhugile kontserti pidama ja politseid narrima ei läheks.

Seda lubasime teha ja finitasime seda oma auusõnaga.

Noh, siis läksimegi kodu, warem, kui ette olime arwanud.

Laas ja mina naersime kas wõi lõhki, ja oli mõlematel lauljatel nüüd hirmus häbi. Nad oliwad üsna waiksed ja läksiwad hääga magama.

Pühapäewal käisime laewas, nagu räägitud oli, tõime säält Laasi kaasa ning läksime herra Latusse juurde einele.

Sääl paniwad mehed imeks, mis tükk nad mõlemad teinud. Herra Latusse juures elasime terve päewa kuni õhtuni.

Õsmaspäewal diendasin ma omad asjad ära ja siis läksime pääle lõunat asjadega laewa. puhkasime õhtu ja öö ilusasti, ja siis hakkasime teisipäewa hommikul kell 6 tööle: purjusid õmblema ja parandama.

Kuidas meie merele läksime ja pika reisi ümber maakera tegime, mis meil weel laewas, kus meie umbes 2½ aastat olime, sündis, kuidas meie laewa mast katki murdus, kuidas me kapteni matsime ning kuidas eba- ja waimude usk meil laewas mäsfas, sellest räägin järgmises kirjjas.

Nüüd jätan auustatud lugeja jälle Jumalaga ja palun mitte pahaks panna, et nii wäga palju joomisest olen rääkinud; aga et ma juba hakatuselt pääle tõtt rääkida olen lubanud, pidin ka siin sest suurest meremehe kimbutajast, wiinast, kõnelema. Ma räägin nii, kuidas meremehe elu just on, ei taha ma teda halwemaks ega paremaks teha. See on ju rumal asi, et meremees wõõras linnas kusagile mujale warju alla minna ei saa, kui enamasti joomamajadesse, ja et sääl neid majasid nii palju on, et tal iga minut üks nina all seisab.

Kas see asi kord paraneb, kes seda teab!

III.

Londonist Kapliina.

Sõber Schulz ja mina olime juba paar päewa Londonis elanud, kui ühel laupäewal tuttawa runneri¹⁾ juhatamise pääle laewa leidfime.

See oli suur täislaew (fullrigged ship, Vollschiff), rauast ehitatud, uus, tugew ja ilus nagu pilt, nimega »Souvenir«, Liver-poolist pärit. Ta wõttis masinajagused ja muud paketi-kraami sisse ning pidi Londonist otse Kalkuttasse, Ida-Indiamaale, purjutama.

Wiimasest reifist oli, kapten ja tüürimehed ja kofk arwamata, ainult bootsmann, Saaremaa mees ja minu wana tuttaw poisj, kelle seltsis ma Riia purjulaewades mitu aastat koos purjutanud ja kes minule päris jüdame sõber oli, laewa jäänud. Tema nimi oli Baas.

Sel wiisil olime kolm sõpra koos, mis mõnikord wäga häa asi on.

Suurtes Inglise purjulaewades on ju hulga kestel kõiksugused mehed, ja mõnikord on niisuguste poistega pagana jaht, sest et nad iga wäikese asja pärast rufikaõigust armastawad pruukida.

Laewas on aga ka mehe jõud ja usinus asjad, mida iga mees auu sees peab. Enamasti on kõige kõwem mees ruhwis tuningas. Hää on, kui mõistlikul inimesel jõudu on; sellega wõib läbi saada, aga kui see riidlejal ja tüliotsijal käes on, siis on halb lugu ja finised filmad ja puruks löödud ninad on alati päewakorral. Juhtub ka weel Brasilia ja Meksiku mehi niisugusel korral laewas olema, siis wõib imet näha, sest et wiimased suured kunstimehed ja championid (tshampienid), nagu inglane ütleb, on habemenugadega

1) waata III. jutu taga seletused!

wõitlemise pääle, päälegi weel, kui sadamas pääd wiinaga hästi soojaks kõetud on.

Kui nüüd sõhardune jõunnees tüli otsib ja näituseks teisele ütleb! „Waata, täna on päike neljanurgeline,“ ja teine temale wastab: „ei, päikene on ümmargune,“ siis karjub tüliotsija: „Mis, goddam, sa tahad mind walelikuks teha, päike on neljanurgeline ja kui sa öieti sinna waatad, on tal sarwedgi pääs,“ ja kui teine oma sõna juurde jääb, et päike ümmargune on, siis tuleb peks. Kes wõidab, sel on õigus, olgu päike ise kas wõi kolmenurgeline. Inglisemaal ja nõndasama laewas on mooduks, et kui kahel ükssteisega tegemist on, keegi wahetele ei lähe. On mees tapeluse wõi peksmise ette wõtnud, siis waadaku ta, kuidas ise walmis saab. Neil on iseäraline wõitlemise wiis. Ükski ei hakka teisest kinni, ükski ei puutu teise juukseid ega habet, mingit riista ei wõeta pihku, ainult kunstlitud rusikahoobid kukuwad näkku, nina juure pääle ja südame alla. Ka jalgadega aidatakse ja jagatakse kõiksuguseid kunsthoopisid wälja. Inglisemaal, Londonisse, on selle wõitlemise õpetuseks ja õppimiseks päris koolid asutatud. Sõhardust wõitlemist kutsutakse boxfight'iks (boxfeitiks) ehk poksimiseks. Kui tüli mööda jõuab, on õigus, nagu õeldud, wõitjal, mehed annawad ükssteisele kätt ja katsuwad jälle hääd sõbrad olla, ehk küll mõni kord ninaluud murtud ja hambaid enam suus pole, otji neid säält kas wõi laternatulega. Nad on kas wäljasülitatud wõi allaneelatud. Wanal ajal on wõitlejal seegi õigus olnud, põidlagaga kaotaja filmad wälja litsuda, kui tüli suurema auuasja üle algas. See ropp toorus on nüidugi ju ammugi keelatud ja ära kaotatud. Inglise mehed ei lähe kunagi ükssteisele karwu, ei tee ka küüntega teise näo pääl joonistamise tööd.

Sellepärast ei ole ka nende meeste poolt wõimalik abi leida, kui inimene ilmjuütalt sõharduse mäsju sisse juhtub. Ohwitseride poolt ei tohi abi nõuda, need ei tee sellega tegemist. Kes läheks kaebama ehk abi otsima, oleks poolkadunud mees. Opiteks ei saa ta abi, ja teiseks peawad teised mehed teda siis nagu äraandjaks ja kelmiks, teda nad põlgawad ja wihkawad. Ja ta wõib selle pääle kihwti wõtta, et tal siis iga päew sinised filmad on.

Sellepärast on hää, kui sõhardusel mehel, kes riidu ei armasta ja ka suur wägimees rusika wõitlemise pääle ei ole, paar hääd sõpra laewas on, kes kõige hinge ja ihuga tema poole hoiawad. Seda saawad teised koha näha, ja nüidugi ei julge tülitont kahe ehk kolmega nii kergesti pääle hakata kui ühega.

Suurtes Liverpooli purjulaewades sõitjate sügawamere madruste (Tiefsee-Matrosen) seas on hää hulk sõhardusi, kes elus ial häid meresaapaid jalga ja tarwilikka riideid selga ei saa. Summad, mis nad teeniwad, lähewad kõik kõrtsimeeste ja teiste nõnda nime-

tatud rõõmutõhapiidajate tasku. Mehed elavad siis maal, nii kaua kui veel pool penny taskus on, nagu Inglismaa parunid ja nagu oleksivad nad mõne uue Eldorado (kullamaa) leidnud ehk nagu oleksivad nad Amerika, Afrika ehk Australia kõige suuremate kulla-kaevanduste aktsionärid. Kui aga viimane penny taskust kadunud on, siis mindakse laewa. Niisugusel mehel pole siis ka muud, kui see, mis tal seljas on, lubjapiip hammaste wahel, 3 kuni 4 piipu tubakat paremas westitaskus, paar paberikraet tühjas sigarikastis ühes hõlmas, teises paar wanu töökingi, mis meremehe tööjaki jesse mäsfitud. — Ei ole tal merekaupaid, ei õliriidet, ei ole tal paksu merejaki, millega võise tüüris seista võiks, ei pesu, ei seepi. Nende riidetega läheb ta nüüd paari aastase reisi pääle merele, ehk ta küll väga hästi teab, et külmad ilmad tulewad ja et ta teel küll wihma, küll merewett selga saab.

Tema esimene asi on siis laewa tulles muretsema, kust ta hää hulga purjuriidet, muudugi wana purjuriidet, ja huniku wärki (wanadest tõrwapõitest katkutud kanepi takud) saab. Sellest teeb ta omale woodi walmis; kuue, püksid, westi, sukad, mütsi, kindad, tubakakoti ninarätiku j. n. e. laob ta enesele selga, et külm ära ei wõtaks. Tubakat, ja suurtes laewades, pika reisi pääl, ka muud riideasju, saab ta merel kapteni käest, aga hirmsa kõrge hinna eest, ja mida saada ei ole, peawad teised, kes nii rumalad on olnud, et nad enam riidet kui tarwis merele ühes wõtawad, kui mitte hääga, siis kurjaga ja ruskadiguse abil andma. Kui kange külm käes ehk laew mitu päewa ju raskesti wett üle wõtab, nii et kõik märg ja mehel häda käes on, siis wõtab ta teise käest wägisti, mis tarwis on. Üks waht magab ju ikka. Ta tõmbab magaja riided selga, muidugi selle mehe omad, keda kõige wähem karta on, katsugu see siis, kuidas ta neid tema käest tagasi saab. Sähardusi tempusid wõib muidugi niisugune mees mängida, kes tubli poksiija on ja keda kõik teised kardawad.

Sellepärast on hää, kui meremehel wähe kraami kaasas on. Urwamata eespool räägitud äpardused, tuleb ju ka ette, et laew kaduma läheb. Siis lähewad enamasti ka kõik riided mere põhja ja on mehel suur kahju, kui riided kassas finnitatud pole.

Sähardusi jõuu- ja wägimehi, kes paljalt merele lähewad, kutsuwad teised meremehed Yankee'beds (Jenkid). See on muidu Põhja-Amerika Ühendatud Riikide kodanikkude nimi ja on ta sellepärast niisugustele, keda ma eespool kirjeldasin, antud, et wanal ajal Ühendatud riikide laewade pääl kõigi maailma rahwaste wõrukaelad sõitsiwad ja et sääl kõiksugused wägiwaldsed teod ära tehtud. Need Yankeeed on aga tublid meremehed, kes ikka kofku hoiawad, ja on nendega kümnieford parem koos sõita, kui mõne teisega, kes oma

nina häämeelega külmata wee sisse pista ei taha ning iga kõige vähema äparduse juures juba suure hirmuga hambaid kokku peksuma hakkavad, nagu Mehhiko ja Brasiilia habemenoameestega, nurjatute greeklastega ja walekikkude ning rumalate itallastega lugu on.

Nende rahwastega, iseäranis greeklastega, ei taha keegi Põhja-Euroopa meremees tegemist teha ja koos sõita.

Ütle mata kurb on selle pääle mõelda, kuidas paartuhat aastat, lühikene filmapilk igawuses, rahwastest, nagu greeklased ja roomlased, kus iga kümnes mees wägimees oli, kus wägimehe julgus kõike rahwast täitis, kus wägimehe teod tehti, mida weel praegu maailmas imestatakse, kus Demosthenes ja Cicero kõnesid pidasid, Sokrates ja Aristoteles õpetasid ja oma eluga teistele inimestele eesmärgiks olla wõisid, kus rahwa sees jähardune luuletuse waim ja kunstitundmine oli, et meie neid ilusas Greeka ja Ladina keeles kirjutatud luuletusi weel praegu koolides õpime, ja rahwa kunstitundmine ja tema mood praegu kõigil kunstnikudel, olgu nad maalrid wõi kujutegijad, eesmärgiks filmade ees seisawad, rahwastest, kelle seadused meie seaduste põhjaks on jäänud, kelle seadusi ja õigusi weel praegu meie ülikoolides õpetatakse, — jähardused rahwad on teinud, nagu praegune Greeka ja Italia rahwas.

Et wiimaste soontes küll ainult õige wähe wanade roomlaste werd woolab, siisgi on teda neil ometi.

Greeka rahwas on ammugi unustanud, mis temia esiwanemad oliwad ja mis nad hääb ja ilusat õskasid, aga wead ja kurjused, need on tal selgemad, kui ta esiwanematel enestel; on, nagu oleks ta Sodomas ja Komorras koolis käinud. Sellepärast oli ka kord keelatud, et Inglise laewa kaht greeklast korraga ei tohitud wõtta, kui just mitte häda ei sundinud. — Kas see seadus weel jõuu sees on, seda ma ei tea. — Meid mehi ei taha hää meelega ka üksigi boardingmaster²⁾ majasse wõtta; igauks tänab Jumalat, kui nad läinud on. — Minule enesele rääkis kord Gardiffis üks leff boardingmasteri proua nuttes, kuidas ta nendega kimbus on olnud, sest need mehed nõuawad igas majas, kus nad on, et mitte üffi kõik maja, waid kõik perekond, wanaisast kuni lapseni, hinge ja ihuga nende jaoks on.

Italia rahwas on kombete poolest puhtam, aga nõndasama kui greeklased teiste Põhja-Euroopa rahwaste wastu ja nendest wäga taga. Italia rahwa hulgas on palju vähem kirjaturundjaid, kui Põhja-Euroopa rahwaste keskel, ja täidab pime ebausuf rahwast läbi ja läbi. Kurja waate ja waimude, haawade ja haiguste wastu kannawad nad kõikisugu kotikese ja asju nõõri wõi paela otsas kae-

2) Waata III. jutu taga seletused.

las. Nad on praegu ülepea weel hullemas ebausjus kui meie wanad saunanaesed ja reheapid poole aastasaja eest. Sellest pole weel küll, et alam ja waesem rahwas, kel wähem haridust, kurja silma- waadet (malo occhio) ja muud rumalusi kardab, ka ülem, haritud ja koolitatud rahwas, usub ja kardab neid. Sellega ei taha ma mitte öelda, et nad kõik ebausklikud on, küll aga, et wähe neid on, kes seda mitte ei ole.

Rõle asi on Italias ka kerjamine ja jantimine. Selle juures on küll tööpuudus palju süüdi, aga siiski on ka sähardusi mehi palju leida, kes tööd sugugi ei otsi ega armasta. Santida ja kerjata nad oskawad nagu mehed, juba laste hulgast võib päris kerjakunstnikkusi leida. Ka see teeb palju paha, et ilmaotsate wõbraid iga aasta sinna reisir ja rahwas linnades, nagu Roomas ja Neapelis, enamasti wõbrastest elawad. Kui, ütleme Neapelis, keegi uulitsa pääl kõnnib ja temast aru saada võib, et ta wõbras on, siis võib ta selle pääle julge olla, et tema käest ühe tunni jooksul umbes 60 kerjajat armu paluwad. Ka meie maal leitakse linnadest Italia mehi, kes ahwidega ja leierkastidega ümber rändawad. Rahwas on Italias aga ka, nagu ju öeldud, tööpuuduse pärast wäga waene. Võuna ajal on laewa tekk waesid täis. Emad, wiis kuni kuus last kae otsas, seisawad aukulangenud filmade ja palgetega ning paluwad Jumala pärast oma lastele süüa.

Kui neile salaja süüa annad, siis waatawad nad aga, et lapsed kõhud täis saawad, ehk nad ise küll weel waewalt jalgade pääl seisda jõuawad. See on ema-armastus! Ma olen näinud tooreid meremehi, kes seda näha ei suutnud, kes ära läksiwad ja hirmsate wannetega oma pisaraid tagasi hoida püüdsiwad. — Kellele sa annad, keda ka ilma jätab, kõiki täita ei jõua; päälegi ei tohi ju laewa söögitarwa wälja jagada. Haleduse pärast ei saa mõnikord isegi süüa. Veib ei taha kudagi alla minna, kurt on nagu kinninõõritud, sest ikka jälle tuleb meelde, et näljased sinu söönist wahiwad.

Sitsilia saare pääl, Messina linnas, tuli kord, lõuna oli juba söödud, üks wana, ligi 80 aastane kõwer ja hall, haavamärkidega laetud puujalaga soldat laewa. Söök oli ju ärajagatud, mitte tükki leibagi polnud enam kapis. Ta ei küsinud ka midagi, aga wee seest, kus taldrikuud pestud, hakkas ta raswa- ja leiwatükkiid ning kalaluid wälja otsuma ja neid sööma. Meil tuliwad pisarad filma, meie panime oma wiimase raha kokku, mis meil oli, ja andsime temale, et ta oma suurt, hirmust nälga maal waigistada võiks. Ja see mees oli wana wägimees, kes Garibaldi all sõdides Italia priiuse eest oma werd rõömuga oli walanud, kelle rind haavamärkiid täis ja kelle parema jala suuretüki kuul Marsala all ära oli

purustanud. — Selle eest, et ta kõik omad armsad, naese ja lapsed, maha jättis ja priiuse lipu alla astus, et temal isamaa priiuse armsam oli kui ta hing, ja et ta Italia priiusele kõik omad lootused ohverdas, oli see wana priiuse eest wõitleja oma isamaa käest tänuks ja auumärgiks selle puujala saanud, selle eesõigusega, sääl kerjata, kus ta kõige parema arwab olewat.

Mõnda jündisivad wiinse armuheitmise (Amnestie) juures Italia's galeeride pääl ning wangimajades imelikud asjad. Palju wangisid, nende seas sähardused, kes ju pool eluiga ahelates ohanud, ei tahtnud kingitud priiust vastu wõtta. Porto-Ferrajo wangi-majas, mis poolsaare pääl kõige enam kardetud on, sest et sääl wangidel elu kõige raskemaks tehtakse, hakkas wang Betramo, kes sääl juba 22 aastat istus, mitma, kui direktor temale priiuse kuulutas. Et ta sinna jääda wõiks, kuulutas ta, et ta weel 2 suurt ja rasket kurjategu olla teinud, mida üksigi weel ei teadwat. Kui see midagi ei aidanud ja sepp ahelad lahti neetis, lubas ta merde karata, sest sähardusi päiwi, kui tal wangimajas olnud, ei olewat temal ennem weel olnud, ei saawat tal ka tulewikus olema. —

Bolognas on ennast üks wang, kes vastu tahtmist priiks lasti, politseiametnikkude silma all kolmandama korra päält uulitsa pääle maha kukutanud, sõnadega: „Selle pääle ei wõi ma enam elada!“

Wangimajas oli neil meestel süüa, priiuses pidiwad nad nälgina.

Jah, Italia's walitseb suur tööpuudus ja selle läbi ka wae-sus, sellepärast rändawad säält aastas tuhanded ja tuhanded wälja. Waesus on kurjuse isa, sest neid on küll, keda nalg ja muu puudus kurjateede pääle wiib, ja kui inimene kord juba kurjatee pääl sam-mub, siis on tal raske, mõnikord üsna wõimata, ümber pöörata. Siisgi on sääl enam kui tarwis oleks inimest, kes sandiwad ja ker-jawad, sest et nad tööd teha ei taha. Santimine on mõnes kohas rahwale nagu külge loodud. Nende seas on palju niisuguseid, kes kaua wiha peawad ja salaja kättemaksimist armastawad. Merel on nende seas küll kartlikka leida, aga ka palju wargaid, waletajaid ja petjaid.

Selle vastu on aga jälle Hispania rahwas üsna teine. Ta elab sellesama laiuse kraadi all, tal on peaaegu needsamad ilmad, ka tema rikkuse ja kõrguse on aastasajad oma raudkandadega tolmu sisse tallanud, ka temast on sõjakäwad ja kõiksugused õnnetused üle käinud ja ta looredat kufalt maha litsuda püüdnud, aga üsna korda pole see neil läinud. Mõõda on ju need ajad, kus Hispaniamaa kuningas ütelda wõis, et tema riigis päike looja ei lähegi; mõõda need ajad, kus Atlandi meri Amerika ja Hispania maa wahel täis oli Hispania karamellisid³⁾, mis kulla ja hõbedaga laetud oliwad.

Selle rahwa rinnus elab siiski weel uhkus ja auutundmine paljude punktidest, kus ta eespool nimetatud rahwastel ju ammugi on kaduma läinud. Rahju, et ta oma sisemiste mäsjudega mitu sada aastat ju oma werd ilmaasjata walab ja oma kõige parema jõu sel kombel ära raiskab. Ehk küll see rahwas paawstide walitfuse all kõige suuremas pimeduses peeti, ehk tema keskelt küll Ignatius Loyola tõusis, kes jesuiitide ordeni asutas, ja wiimase käes olewa inkwiitsiooni¹⁾ läbi puuriitade otsas tuhandate usupimeduses tapetud ohwrite kõrbenud lihahais suitsupilwedega taewa poole tõusis, ühes sügawates keldrites ja inkwiitsiooni wangitornides kõige hirmsama piinamisega tapetud ohwrite surmarögisemise ja weresuitsuga; ehk küll see rahwas toores ja ilma armuta oli ärawõidetud waenlaste ja rahwaste wastu kuni kõige uuema ajani; ehk ta küll üleliig ahne võidetud rahwaste wara pääle oli ja on, mida Ferdinand Cortez ja Franz Bizarro, iseäranis wiimane, omal ajal küllalt näitawad, on see rahwas siiski praegu üsna teise wainuga ja auutundmisega, kui greeklased ja Italia rahwas. Julgeid mereõitufid on ta teinud, hulga wägimehi on ta sünnitanud. Hispania mehel on tore ja auustamist nõudja olemine ja ülespidamine. See on juba hoopis teine asi, kuidas ta mantlit kannab ehk uulitsa pääl teretab. Ma nägin korra Hispanias üht karjast, kes nii uhkesti oma kattenud mantlit kandis ja seisis, nagu oleks kõik mõisad, linnad ja karjad Hispanias tema omad olnud.

Olgu nüüd kuidas on, aga kui ma ühe lõunapool olewa rahwa wõsuga koos elama wõi sõitma pean, siis hää meelega ainult Hispania mehega. Sedasama olen ma ka teiste meremeeeste suust kuulnud. Enam wigasid, kui teistel nimetatud rahwastel, sel rahwal ei wõi olla, aga häid külgesid näitab ta kümme korda enam.

Meremeeestest edasi rääkides, on weel üks jagu mehi, keda ka suurtes purjulaewades leitakse, kes enamasti aga aurulaewades elawad.

Need mehed sõidawad ja sõidawad merel, aga ühtegi tööd nad päris dieti kätte õppida ei suuda. Neid ei lastagi parema töö juurde, sest tüürimehed ja hootsmann tunnewad omad jüngrid kohe ära. Meest, kes tööd oskab ja selle pääle julge on, peetakse laewas auu sees. Kõik kergemad ja paremad, muidugi kunstlikumad, tööd antakse sõhardustele ette. Nemad istuwad tekis ja teewad oma tööd, aga neid, kes nõndasama täiemehe eest munsterdatud on ja midagi ei oska, aetakse mastidesse ja seatakse kõige mustemate tööde juurde, nii et nad mõnikord wäsinud on kui rehepeksjad. — Kuidas see tuleb, et nad ametit õigesti kätte õppida ei suuda, teab ainult Jumal. Kas neil tühjad hooned pääs on; kas neil tahtmist pole;

kas nende pääajud õigel mõõdul tööd ei tee; kas sügawad uurimised teaduse ja looduse wäe üle neid piinawad; kas nad maatera ärakuffamist suure sabaga tähe poolt ootawad, mis Saksamaa tark professor Falb ette kuulutas ja mis täht aga, parem kui kuri professor, maatera õnneks üffi tema targas pääs oma sabaga liputas, ja sellepärast ehk mehed õppimist tarwilikuks ei arwa, et wiimne päew lähedal on: kes seda wõib teada?! Seda tean ma aga julgesti, et nendest üksigi püssirohtu üles leidnud ei oleks, kui wana kadunud Berthold Schwarz teda kogemata ei oleks kätte saanud, ja enne teda ju hiinlasedgi.

Need on enamasti mehed, kel maal käsi hästi pole käinud, mispärast nemad kõik on arwanud, et nende nisu, mere pääl õitsema hakkab. Mereröõwlite ja teiste pool-tontide jutud, mida ju küllalt trükitud ja piltidega ilustatud on, need jutud on neid selle ameti pääle siis weel waimustanud ja nad on siis ka merele kippunud. Nende juttude hulgas on ju küll imelikkusid leida. Mõnda on näituseks ühe raamatu päälkiri „Wapper laewapoiss Tim“ ja sees räägitakse, kuidas ühe Rootsi wallaskala-püüdja pääl see Tim waprast teod teinud, kuidas tema, 14 aastat wana, ju esimesel mere-reisil julgem ja targem olnud, kui wanad hallid meremehed, kes terve eluaeg wallaskala püügi pääl olnud, kuidas ta laewa ära päästnud ja jääkarude ja merehobuste ning wallaskalade werd ilmarmuta walanud; kuidas ta tupenoaga karude kurgu kallale karanud j. n. e. — Noh, ega paber ei karju ehk wastu ei pane, kui sinna kas wõi niisugused majad pääle joonistad, millel katused all ja keldrid katuste ajemel ülewal on, wõi kui sinna kirjutud ülesseseed, millel tornid all ja wundamendid ülewal seisawad. Raanepildi pääl ujub laew Jäämeres. Suured jäämäed ujuwad ümberringi, hirmsad jääkarud ja kõikisugused Jäämereelajad, merehobused ja hülged, istuwad jäämägede otšas, lõuad laiali, nagu peaks nad mõnda rahwa-wõi laulupidu; suured wallaskalad ujuwad wees lahke näoga ja mängiwad oma ilmsüüta lastega. Jutu wägimees ise aga, kes kõige rumalam laewas, laewapoiss Tim, istub nagu kadunud kuningas Basan masti otšas, madruse särk seljas, rind, wapper mereangelase rind, lahti, pikksilm filmade ees üle ninawõlwi, kust mõnikord weel nagu märga wälja jookseb, ja waatab laewa ette. Bildi pääl pole müüd küll mitte näha, et poiss rumal on, ja ka see ninamärjukene on tegemata jäetud, sest poiss peab ju kangelane olema, ja wiimastele pole märjad ninad kohased. Laew on klaar (meremehe sõna, tähendab „korras“), kõik maalitud ja wärwitud, kusgil pole jäätükki näha, nagu palawas wöös.

Sää küll, poisid loewad maal sõhardusti jutte, näewad, et juba Jäämeres nii ilus ja lahke elu on, mis siis weel säääl wiga,

kus apfelsinid, sitronid ja mandlid kasvavad?! Meistri juures ehk mujal ametis peavad nad tööd tegema ja saavad mõnikord vihtuda, laevas võib mastis istuda, nagu wana ebajumal Baal, ja pikafil-
maga jääkarudele, merehobustele jne. hammaste wahel luurida. Poisid ei taha muud teha, kui aga merele minna.

Kui sähardune poisikene teaks, kuidas Jäämeres asjad oieti on, kuidas juba jäämägi meres, animugi enne nähtawale tulekut, penikoormate ja penikoormate kaugusele hirmsat külma saadab! Kui mägi, ütleme aga 50 jalga weest kõrge on, on ta wee all, kui ta säääl mitte laiem kui weepinna pääl pole, mitu sada jalga, ja see on kaunis tükk jääd, mis küll külma anda võib. Mis siis weel neist mägedest rääkida, mis mitu sada jalga kõrgeid on ja merepõhjani ulatavad?! Kui poisikene teaks, kuidas säääl laew jääd täis on, kõik nõõrid ja kõied nagu jääst tehtud, kõik lund ja härma täis, plofid härmatanud nagu suured lumekuulid; kuidas säääl 40 kraadi ja weel enam külmaga tuul nagu surmahing kõike, mis elab, tappa püüab; kui ta teaks, kuidas säääl mõnikord kirwestega tööd tuleb teha, jääd alumistest wantidest äraraiudes, et ülesse masti minna saab; kuidas säääl pimedas mere pääl tuul puhub, kui lühikene suweaeg mööda on ja kuude kaupa päikest näha pole, ikka pime öö merd ja jääd katab, üksi tähtedest ja põhjawalgusest walgustatud; kuidas säääl kotal küll tegemist on, et aga joomise ja jööfide tarwis jääd küllalt sulatada saab, sest kõik on külmetanud nagu linn, et leiwa lõikamise juures terasnoad nagu klaas mõnikord puruks kargawad; kui ta teaks, kuidas säääl wähe puhast pesu selga saab ja ööd ja päewa paksus riides elamisega täiad mõnda waest ristiinimese last ära süüa tahawad; kui poisikene seda teaks, kui külm säääl isegi woodis on: ei ta siis tahaks madrusesärgis palja rinna ja pikafil-
maga mastis istuda, ei merele minna, ei Jäämerd näha, ei jää-
karude ja merehobuste kurtusid ja fisikondasid uurida! — Kes siis, tähelepanemata sest, sähardusele lontrusele ka pikafilma kätte usub wõi mis sähardusel siis selle riistaga waadata on, ehk mis ta waadata teab? Ta on surunud, enne kui ta särgis poolde masti jõuab. —
Need laewad, mis Jäämerde käiwad, ei wõta nüüdsel ajal ülepää
poisikesi kaasa. Säääl on mehi, mehiseid mehi tarwis, kelle raud-
ihud tuultest, tormidest ja maailmamere laenetest juba terasest sepi-
setud on, mitte aga lapsi!

Noh, poisid ei tea seda, püüawad merelinna saada ja otsiwad säääl laewa. Esimene asi: nad ostawad enesele koha suure tupenoa, natukese wäheha, kui keisri Karl Suure kroonimise mõõga, muret-
sewad ka hää tüki suutubakat hammaste wahel, seawad pikawar-
rega lubjapiibu risti suhu, et suitsupillwed aga kõrwadest, millede
tagune alles leemetab ja roheline on, mööda aurawad. Meremehe

niits liikatakse kullasse ja suutubaka leent sülitatakse õigete linna-
kodanikkude afnaruuutude vastu ehk wäikestele lastele päha. Poissid
istuwad ka kõrtsides pudelile taga ja kuulawad, mis teised poisid,
kes reisi juba läbi teinud, laewast aga maha peffetud on, ja kes
enam näinud ja äraelanud on, kui Columbus, Basco de Gama,
Marco Polo wõi mõni teine wana merewägimees, jutustawad. Poiss
leiab laewa ja läheb merele. Nüüd imestab ta üliwäga, kui ras-
kesse töösse ta pandakse, ja tal, kui sõna ei kuule ehk laisk on, naht
täis pargitakse. Igal õpipoisil on raske elu, aga laewapoisil weel
rassem. See, kes seda wälja kannatab, peab pool kuradit, pool
sepa = selli olema, ja saab temast enamasti ikka tubli mees. Tubli
poiss kannatab need rasked aastad wälja, ta õpib lustiga tööd ja
on päris meremees. Untsantsakas kipub koju ema juurde, niipea
kui laewast lahti pääsnud on, ja üksigi wiuli- wõi wilespilli mäng
ei wii teda enam mere pääle tagasi. Kodus ta õskab muudugi rää-
kida, et ta laewas ükski mees on olnud. Hää, kui poiss nüüd wane-
mate abiga maal koha leiab, siis wõib temast ikka weel tubli mees
saada, kui ka mitte meremees. Kui ta aga mitte maal kohta ei leia
ja nälg teda merele tagasi minema sunnib, kus tal ka lusti pole olla,
aga ometi kõht täis on, siis ei tule temast midagi wälja; ei ole ta
siis kits, ei konn.

Need mehed nüüd, kellest ma rääkisin, on sel kombel merele
läinud ja, et lusti polnud midagi kätte õppida, ühest laewast teise
kõhutatud ja wiimaks selle töö pääle jäänud, et maal kohta polnud
ja sääl ka untsantsakaid just tarwis pole. Sähardused mehed on
hulgused, kes maatera ümber hulguwad. Kui niisugusel aga wähe
wõimalik on, jääb ta maale ja otsib ametit, mis ta aga leiab. Siin
on ta wiinamajas pudelipesaja, sääl tõrwab ta majakatuseid; kord
on ta, kui seda õppinud on, röömmumajades klawerimängija, kord
surmufandja katku ajal; siin maajas püüab ta rumalate neegrite
weel rumalamatele lastele aabitsat raudpäädesse peksta, on koolipapa,
sääl maajas kaewab ta kord kulda, kord pühib ta uulitsaid, kord
kaupleb ta tikkude ja tulekimidega. Nende kohtade wahel sõidab ta
ikka jälle merel, kui muud pole, õskab palju, aga ometi mitte midagi,
ei ole mere-, ei ka maamees. Merel wõib ta ikka sõita, sest et tal
paberid korra käes on. Ta wõetakse ka vastu, sest kes teda tunneb
wõi teab, et ta suur töömees pole. Laewas wõib sähardusi ka
pruukida; jõud on jõud. Nüüd olen ma lugejale jutustanud, mis
moodu mehed laewade pääl sõidawad, olen Greeka, Italia ja His-
pania rahwast rääkinud, ja, et jutul sellega küll mitte tegemist pole,
see kulus siiski ära, sest nii, kuidas rahwad, on ka neist sündinud
meremehed, ja wiimastega on meil eesolewas jutus küllalt kokku-
puutumist. —

Et müie jutu joone pääle jälle tagasi jõuda, olime, nagu hatatusel ju räägitud, kolm hääd sõpra koos, kes igas asjas üks-teist aidata tahtsime. Schulz ja mina wiisime ühel esmaspäewal pääle lõunat omad asjad ja riided laewa ning hakkasime teisipäewal, 27 juunikuu päewal, hommiku kell kuus tööle: purjusid parandama. Meid oli hirmus hull parandada, sest laew oli kodutuleku juures enne Inglise kanali jõudmist Hispania meres wõi Biscaya lahe kõrguses hirmsas ja raskest wihma-ja rahe böös⁵⁾ (squal Bõe) peaaegu kõik purjud kaotanud. Uued purjud oliwad olla löödud, mõned wanad maal purjutegija juures ära parandatud, aga siiski oli neid hää hull weel laewas, mis parandamist ootasiwad. Meed pidiwad enne palatwa wöö siisse jõudmist ära parandatud olema, sääl tahtis tüürimees wanu purjusid jälle alla lüüa lasta ja uusi kõwu purjusid paigale panna.

Kolmapäewal pääle lõunat tuli bootsmann Daas, kes terve päew wäljas maatöömeestega lamandas, neile stropplisid⁶⁾ ja runnerisid¹⁾ wälja andis ja söögikraami, mis reisi pääle laewa hakkas tulema, oma koha pääle stauis⁷⁾ j. n. e., meie juurde, (ses laewas oli purjutegijatel isääraline töötuba, kus meie müüd Schulziga tööd tegime ja parajalt üht ülemist marspurju, millele ka uued liigid⁸⁾ siispleisjinud⁹⁾ olime, lõpetasime), pani piibu põlema, andis meile kummagile tubli lonksu whiskyt ja hää sakuska ning rääkis, et meie uudist kuulda saame. Et see midagi halba ei wõinud olla, nägime tema näost ära, siis olime ka kahe päewa jooksul juba hulga tööd ärateinud; tüürimees, kes meie juures ka ju paar korda oli käinud, meile seletamas, kuidas tööd pidime tegema, nähti ka rahul olema ja polnud meil sellepärast mingisugust karta. Meie ei murdnud ka sugugi oma pääd selle üle ja wihtusime tööd edasi. Pääle kohwi, kui Schulziga jälle tööle läksime, oliwad tüürimees ja bootsmann mõlemad meie töötoas ja waatasiwad walmistehtud marspurju.

Meie istusime jälle purjupingi pääle tööle, kui meile tüürimees kuulutas, et ta seks reisis, sest et palju purjutööd teha olla, kaks purjutegijat munsterdada tahtwat, meie tööga väga rahul olewat ja sellepärast just meid purjutegijateks munsterdada. Wahi pääle polla meil merel tarwis minna. Homme, neljapäewal, olewat munsterdamise päew, kell 11 enne lõunat, tulgu meie siis shipping-officisse.¹⁰⁾ Homme päew olla meil prii päew. Kes oliwad rõõmsamad, kui Schulz ja mina? Meie tänasime ja teadsime müüd, et meile paremad päewad tulewad, kui siis, kui meid madrusteks oleks munsterdatud. Teisiks saime suurema palga ja laewas parema söögi. Siis ütles tüürimees weel Daasile, kellega ta suur sõber nähti ole-

5), 6), 1), 7), 8), 9) waata III. jutu taga seletused!

wat, (meie kuulsime pärast, et Daas temal wiimase reisi pääl elu päästnud) et tal tarwis olewat maale minna, jäägu ta nii kauaks laewa, kuni ta ise tagasi tulla. Siis läkswad mõlemad wälja. Schulz ja mina teadsime muidugi, kellele me selle ameti eest tänu wõlgnesime. Tüürimeest nähti Daasi nõmüst väga palju lugu pidawat, mis ka sugugi ime palnud, sest Daas oli tõesti üks tubli töötundja, wõib olla weel parem, kui tüürimees ise; wiimane, oli jälle omas ametis, s. o. laewa-juhtimises, nagu meie pärast nägime tubli navigator.

Tüürimees läks minema, ja meie wiskasime töö nurka. Kell oli ju ka wiis läbi. Schulz lubas selle röömu pääle ennast hästi maal röömustada ja Daasi terwise pääle suure kroki juua. Daas tuli jälle sisse, ja nüüd tänasime teda ka. Ta ei wõtnud aga tänu wastu; kästis meid wait olla ja ütles, tüürimees ise olewat selle nõuu pääle tulnud. Siis kästis ta meid tema kambriisse minna, jälle ootawat meid üks herra. Meie läkswime sinna ja leidswime herra Latusse (Latus), kes meid waatama oli tulnud.

Kui küllalt röömustanud ja teretanud olime, rääkis herra Latus, ta olla arwanud, et meil ehk raha ei ole ja selle pärast enam tema juurde maale ei tule; ta tulnud meid waatama ja meile raha tooma, meie wõiwat ju tagasi maksta, kui munsterdanud ¹¹⁾ oleme. Siis olewat ta Schulzile ka ühe tühja korwipudeli toonud, selle pudeli aga toki lähedal olewasse wiinamajasse hoida andnud. Ta ei olla teda laewa tuua julenud, sest et siis mõned oleks mõtelda wõinud, et ta täis on, ja Inglise laewa ei tohi seaduse järele wiina tuua.

Meie waigistasime teda raha poolest; seda meil oli, ja rääkisime, et kõwasti tööd teinud ja hädad kohad saanud oleme.

Sääl juures tuletas Daas meile meelde, et meie omad asjad eest ruhwißt ära tooma pidime, sest meie eluhoone, purjutegija kambri, oli just Daasi kambri wastu.

Daas tellis siis koka käest parema õhtusöögi, et meil wõõras laewas oli, herra Latus läks tühja pudeli järele, ja Schulz ja mina kraamisime asjad kambriisse, tegime woodid ülesse ja seadsime asjad kõik paiga pääle, nagu kodus.

Juba tuligi herra Latus tagasi, suur wiietoobiline korwipudel whiskiwt kaasas. See pudel oli üsna uus, finni pitseeritud ja kaks korda nõnda suur kui see, mis ta ükskord Schulzile kinkis. Noh, see oli muidugi arwata, et sähardune mees ometi mitte tühja korwipudelit White Chapelist meie juurde kandma ei hakka, aga et ta meile wiietoobilise pudelitäie whiskiwt kingib, seda meie ei wõinud arwata,

11) waata III. jutu taga seletused!

sest see oli kõige vähem kümme kuni kaksteistkümmend rubla väärt. Schulzil seisivad pisarad silmis. Bootsmann käskis pudeli koha ära peita, ühegile temast rääkida ja Jumala pärast ennast meres mitte purju juua. Siis tegime pudeli lahti, kallastime väiksema täis ja peitsime suure oma kambrisse riidekappi. Ma oleksin hää meelega pudeli Daasi juurde jätnud, et mul Schulzist natuke hirm oli, aga Daas ei wõinud pudelit oma kambrisse wõtta, sest timmermann (laewa puusepp) pidi ka jääl elama, ja praegu ei wõinud weel teada, mis mees see wõis olla. Meie manitsesime Schulzi, ja ta lubas mõistlik olla.

Nüüd söime õhtust, kus juures herra Datus meile rääkis, ta olewat ühe lese sugulase ühes tütreaga oma juurde wõtnud ja tahtwat homme jälle kauplema hakata. Naesest pole ta midagi kuulda saanud, ja naese sugulased löönud käed üle päade kofku, kui nad põgenemiselugu kuulnud.

Oli näha, et mehel süda ikka weel raske oli. Selle tüliga oli naene mehe südant sügawasti haawanud.

Kell kahelksa tuli tüürimees laewa, siis läksime meie neljakesi kõndima. Ühes joomamajas jõime paar klaasi õlut, siis saatsime herra Datusse poole tee pääle; jääl palus ta meid homseks oma juurde, istus uulitsa raudtee pääle, ja meie läksime laewa.

Teisel hommikul seadsime ennast riidesse, läksime hästi wara linna shipping-offici, sest tüürimees oli bootsmannile käsu andnud, meremeeste keskel hästi ringi waadata ning nende seast paremad mehed wälja otsida ning tema juurde saata, kui ta ise tuleb. Sääm leidsime siis ka ühe Riia poisi ja 2 soomlast, kellele Daas koke ütles, et ennast koos peawad, nii et koke tüürimehe ette minna wõiwad. Teised oliwad kõik Inglise mehed, rootslased, norralased Italia mehed j. n. e. Nendega ei teinud Daas tegemist ja jättis nad tüürimehe hooleks wälja wälida.

Kell 11 tuli tüürimees, wõttis Riia poisi, soomlaste ning mete sõitmise paberid (Discharge — dischhaardsh) ära, otsis teised mehed ka wälja, laskis enesele paberid anda ja läks kontorisse.

Arwata kell 1/2 12 tulime siis ka ette ja munsterdasime wanal seaduslikul wiisil, — Schulz ja mina jaimme purjutegijateks. Siis anti kahe kuu käeraha-täht (advancenote) igaihele kätte ja igauks läks oma teed. Riia poisi ja soomlastega jõime weel klaasi õlut kofku, ja siis läksiwad ka nemad oma asju diendama. Igal ühel oli käst käes, reede hommiku kell kuus tööle tulla.

Meie kolmekesi tahtsime nüüd herra Datusse poole minna ja sääm White Chapelis oma käerahatähtesid rahaks teha ning herra Datusi paluda, meile üht kaupmeest nimetada, kes mitte suur kõriloitkaja pole, suuri protsentisid ei wõta ega ka halba kaupast ostma

ei sunni. Herra Latus, nagu ametimees, tundis ju küllalt säälsheid kaupmehi.

Meie leidmine ka oma sõbra ametist. Tal oli suur rõõm, et tulnud olime, sest ta oli ju pruukostiajal meid oodanud. Kui nüüd temale käerahatahtede üle rääkisime, wõttis ta ilma sõnalausumata tähed oma kätte, tegi rahakoti lahti ja ladus Daasile kümme naela, meile kummalegi üheksa naela sterlingi laua pääle. Protsentidest ei tahtnud ta midagi teada, waid seletas, et see sõprade wahel pruugiks ei olla. Jah, sõber Latus oli tõesti auus mees! Säälsõime siis pruukosti, jõime whiskyt ja õlut ning ajasime weel tüki aega juttu, ja, et tal ametis tegemine oli ning sellepärast, et tema abid, need sugulased, weel ametis wued oliwad, ta ise igas paigas pidi olema, ja ka meil weel talitused ees oliwad, jätsime teda see kord Zumalaga. Pühapäewa hommikul pidime wõõraks tulema, mis meie ka lubasime ja seda julgesti teha wõisime, sest laew ei wõinud pühapäewani weel walmis saada.

Nüüd toimetasime oma kirjad ära, Daas ja mina saatsime raha kodu, Schulz, waenekene, aga ei teadnud, mis ta rahaga pidi tegema. Ta ei lastnud meid joomamajades mitte pennytgi maksta, waid diendas kõik arwed ise.

Seda meie ei wõinud muidugi sündida lasta ja andis bootsmann temale nõuu, päewapildi aparaati juhatus ja kõigi tarwitustega osta, eesolewa reisi tarwis, mis tema arwates pikk reis pidi saama, ilufatest kohtadest päewapildid üles wõtta ja oma wanematele kodu saata, et ka nemad tema üle rõõmu tunneksiwad.

See oli tubli mõte. Meie läksime kohe ja ostime niisuguse aparaadi, mis kõigi tarwitustega, hapupudelite ja õpetuse raamatuga kokku ligi wiis naela sterlingi maksma tuli, ja saatsime kõik asjad ja pudelid laewa. Siis ostime weel muid meres tarwilikka asju ja tubli huniku häid raamatuid lugemise tarwis, ja, kui maal küllalt rõõmustanud olime, läksime õhtu kell 9 laewa.

Reede tuliwad siis ka mehed laewa, timmermann (carpenter — puusepp), 14 madrust ja 2 laewapoissi, ning hakkaswad kohe mastides töösse, purjusid alla lööma.

Kapten Bockholdti, kes sündinud sakslane ja kodu sõitnud oli, oodati see päew ka tulema. Ta tuligi õhtul oma proua, tütre ning poja seltsis. Laupäewal munsterdas kapten weel ühe teise tüürimehe, ühe kajutipois, ja tuli siis ka 2 printerit laewa. Printerid on õpipoisid, keda laewapoisistega ei tohi ära wahetada. Nad on rikaste inimeste lapsed; nende wanemad maksawad nende eest raha juurde. Nad õpiwad laewa juhtimist ja kõiki madruste töösid, ei pruugi aga mitte raskest laadungi tööd teha, ei tekki pühkida j. n. e. ja saawad sedasama süüa, mis kapten ja õhwitterid söowad. Ka

neil on oma hoone, kus nad elavad. Laewapoisid aga elavad madrustega koos, söövad nende lauas ja peatvad kõik tööd ühes tegema. Printerid on nii, nagu kadetid sõjalaewas. Nad ei õpi aga madruste töösid kunagi nõnda hästi wälja, kui laewapoisid. Kõige paremad ohwitserid ja ülepea meremehed on ikka need, kes ise enne poisina sõitnud on. Laew hakkas walmis saama, ja lootis kapten, et juba teispäewal merele wõime minna.

Kapteni proua ja tütar wõiwad see reisi kaasa tegema. Proua ja poeg, wiimane umbes 18 aastat wana, oliwad ju minewal reisil ühes olnud. Poeg oli liht madrus ja tegi tööd nagu igauks. Wanamehe (kapteni) sõna oli, et see kõige parem käsuanaja on, kes ise õppinud on käsku täitma. Ta ise oli laewapoisiks ning palju aastaid madruseks olnud; praegu oli ta aga suure laewa kapten ja peaaegu üksik omanik, sest kolmweerand jagu laewa oli tema oma. Ta ei silitanud ka printerisid just mitte firmastega, et üks neist küll miljonäri poeg ja temale kalli maksu eest südame pääle oli pandud. Nad pidiwad meres tööd tegema, nagu igauks, muud kui sadamas ei prunkinud nad ladungi juures tööd teha. — Tütar oli seni ühes naesterahwakoolis olnud, kust ta laewale toodi, sest et ta ju küllalt oli õppinud. Nüüd pidi ta wanemate seltsis maailma nägema.

Pühapäewal käisime herra Latuse juures Jumalaga jätmas. Ta ei lastnud meid enne kella kümnet õhtu ära. Ta oli kõik nuretsenud, mis meie südant karastada wõis ja tegi wiimse koosoleku meile niisuguseks, et küll wist üksigi meist kolmest seda pühapäewa tänase päewani ei ole unustanud. Jumalaga jätmise juures oli meil sõhardune tundmine südames, nagu oleks meie sõbrast lahkunud, keda meie juba 25 aastat tundnud. Stimaks andis ta meile weel oma päewapildi ligi, kus juures meie ka tema naese pilti nägime, kes wäga ilus ja wiisakas naesterahwas wälja nägi, nii et päris ime selle pääle mõtelda oli, kuidas ta sõharduse tüki wõis ära teha.

Schulz lubas meie pildid walmis teha, niipea kui ta kunsti aga wälja õppinud oli, siis raputasime tublil ja auusal Latusel weel korra kätt, tänasime kõige hää eest ja läksime wagusasti laewa. Igal ühel oliwad omad mõtted, kõik olime kurwad, hääst ja õigest inimesest lahkudes.

Õsmaspäewa õhtul sai laew täis, purjud oliwad ka kõik juba alla löödud, ja teispäewa hommikul, 3. juuliku päewal 1890, tuli loots¹²⁾ laewa ja läksime päikese tõusu ajal tolist¹³⁾ (Dock) wälja. Raks schleperit¹⁴⁾ (dugboat — dogboot, Schlepper) weda-

12) 13) 14) waata III. jutu taga seletused.

siwad meid Themse jõe pääle. Kui sääl teiste laewade kestest wälja saime, läks wäiksem shleper tagasi, suurem jäi meid wedama. Mõõn oli ka juba pääle hakanud ja meie jõudsi me tema abil wäga ruttu edasi, ehk küll tuul wastu ja kõik purjud kinni oliwad.

Greenwich, Woolwich ja Gravesend jäiwad üks teise järele tüürbord külge meie taha. Tuul oli hommikust (Ost), aga wäga nõrk; ta jäi meile wastaseks, kuni Ramsgate'i lähedale jõudsi me, sääl wõtsime teise kursi¹⁵⁾ ja tuul muutus selle läbi hääks. Näiid wi sati kõik purjud lahti ja tuli suur mäss ja möll, mis ikka purju-laewas on, kui ta merde lähed ehk muudu suurt purju-manööwrit peab. Üks käst teise järele kõlab tagast kwaterdeki¹⁶⁾ päält Stentori⁷¹⁾ häälega.

Alumised marspurjud¹⁸⁾ saawad ette shooditud,¹⁹⁾ ülemised marspurjud²⁰⁾ heisitud,²¹⁾ fokk²²⁾ lastakse kukkuda ja besaan³²⁾ pandakse juurde, klüüwrid²⁴⁾ heisitakse, grotipuri²⁵⁾ pandakse juurde, alumised brampurjud²⁶⁾ shooditakse, ülemised heisitakse, stagpurjud²⁷⁾ alumised, suured, enne, ülemised, wäikesed, pärast, reilid²⁸⁾ ja gaffel-toppurjud²⁹⁾, meil oli neid kaks, sest ülewal oli meil weel üks monkey-gaffel³⁰⁾ ning sky-purjud³¹⁾ (skei purjud) kõik seatakse juurde, seda kõik laulu ja hõiskamisega. Siin on kisa ja laul, sääl tõmbamine ja tallamine, siin üle kõite ja fallide³²⁾ ning brasside³³⁾ hunkute kargamine, sääl ülewal mastides kiskendamine, kui mõni asi joones pole; hõiskamine ja meremehe wandumine, kui esimest korda uues laewas weel kõik nõnda minna ei taha, kui peaks ja pärast lähed. Kõik on higis ja mässus, ühest laewast teise on jooksmine ja kargamine, nagu põleks terve küla. — Meie laew kandis aga ka huniku purjusid, üleüldse 37 tükki, kui ta täies uhkuses edasi lendas.

Tuul hakkas kõwemaks minema, nii et meie Goodwins Sandi pääl ka selle shleperi ära lastsi me ja ida tuulega kanali poole purjutasi me. Tuul läks weel kõwemaks, nii et meie nagu toreda maailma suure walge luige pääl, kelle rind wahus, South-Forlandist mööda otse kanaali lendasi me.

Ankrud oliwad juba ammugi paiga pääle pandud, tekk klairitud. Ohtu seati wahid wälja. Meid oli kõigist kolmkümmend inimest laewas. Kapten, herra Bockholdt, sakslane; tema proua, tütar ja poeg; I tüürimees, herra Windham, Shoti mees; II tüürimees, herra Kroon, Norra mees; bootsmann, Laas, eestlane; timmermann, Norra mees; I purjutegija, mina, eestlane; II purjutegija, Schulz, sakslane; fokk, Inglise mees; 4 madrust, John, Charley, Fred ja Walter, Inglise mehed; 1 madrus, Andreas, lätlane;

15) kuni 33) waata III. jutu taga seletused!

2 madrust, Peter ja David, soomlased; 2 madrust; Aleks ja Hein, sakslased; 2 madrust, Aksel ja Oskar, Norra mehed; 1 madrus, Erik, rootslane; 1 madrus, Fofke, Hollandi mees; 1 madrus, Paddy, Iiri mees; 2 laewapoiski, Beet ja Jim, Inglise mehed; 1 kajutipoisk, Bob, Inglise mees; 2 printerid (õpipoiski), Harry ja Arthur, Inglise mehed.

Nõnda purjutasime hää tuulega kuni poolde Inglise-kanaali, Wight'i saare kõrgusele, ja olime juba St. Cathrins Pointi (tuli Wighti saare pääl) selja taha jätnud, kui tuul wagasemaks ja wagasemaks jäi ja wiimaks õhtu poole meile just nina pääle wastu teeras.

Niiid hakkasime ristilema (kreuzen), kuni kapten wiimaks ühe kanaali-shleperi (wedaja laew) wõttis, purjud finni panna laskis, ja see shleper meid läbi kanaali kuni kap Dizzardi juurde wedas. Säääl kargas ta tuul enam põhja poole, põhjaõhtusse ja wiimaks põhja, läks kõwemaks, nii et meie hää ja kõwa tuulega oma kurssi lõunaõhtu (Süd-westi) poole, kap Finisterra pääle, tüürida wõisime. Niiid olime Atlandi maailmameres, kanaali ävardused oliwad mööda ja kõik meie töö wõis õigel wiisil edasi minna.

Tuul jäi meile peaaegu nädal aega hääks (ainult mõni päew oli ta wäga nõrk), nii et ruttu lõuna poole jõudsime. Ilmad oliwad hääd, nagu suweajal ikka.

Kapten ise ja ta proua oliwad hääd inimesed, kes lõbusat ja rahulikku abielu elasiwad. Proua ja tütar oliwad wäga lahked naesterahwad ja ajasiwad mõnikord ühe ja teise mehega juttu, küsi-siwad südamelikul wiisil, kuidas meestel kodused asjad seisawad, kas poisimehed on wõi abielus elamad, kui palju lapsi j. n. e. ja lubasiwad iga moodi aidata, kui palju aga nende jõuus seisab, et ikka raha sadamatest kodu saata saab. Nende käest sai me ta teada, et küll wist seda teed tagasi et tule, waid et me Indiasst Australiasse, jäält Amerikasse ning sel wiisil ümber maakera läheme. — Tütar sai Schulziga edespidi suureks sõbraks ja nimelt sesseläbi, et see iga pühapäew tekis oma päewapildi-aparadiga mäsfas ja seda kunsti õppis, kuhu juurde naesterahwalik uudishimu neiut päält waatama kihutas.

Küll Schulz proowis ja proowis ja ühe kuitwa plate (Troden-Platten) teise järele ära rikkus, aga ikka weel ei saanud ta hääd pilti walmis.

Kapteni poeg oli madrus nagu teisedgi, hoidis madruste poole, oli lahke ja hää sõber iga ühele. Minus wahel tema ja teiste wahel oli, et ta kapteni lauas sõi ja taga, kapteni kajutis, iseäralises kambris, magas. Tema käes seisiwad söögitarawaramagastni wõtmed, ja ei olnud meil midagi kaewata, sest ta andis söögitarawara

õigel moodul ja hää kaaluga wälja, hoidis ifka enam oma sõprade, meeste, kui laewa poole.

Bootsmann, timmermann, Schulz, mina, kofk, kajutipoisid (steward — stjuard) ning mõlemad printerid elasime kesllaewas, iseäralises jaos, kus purjutegemise töötuba (purjutegemise töötoas tegi ka timmermann oma tööd), purjukoi, söögikwara magasin ja kaks wäikest kambrit (kabelgattid) oliwad. Ühes kabelgattis seisiwad blokid³⁴), uued köie ja nõõrirullid, purjuriie, purjulõng³⁵), tafel-lõng³⁶), Schümannsgarn³⁷), hüsingbendfel³⁸), köif haagid ja kaushid³⁹), köif prillid⁴⁰) ja teised laewas tarwitatawad uued asjad, teises wärwid, õlid, lambiõli (petroleum) j. n. e., ning ühes seinas riiu-lite pääl laewa lambid — signali-, häda- ja kompassilambid. Nende kabelgattide wõtmed oliwad bootsmanni käes. Üks kabelgatt oli ees, kus talid⁴¹), wanad plofid, ketihaagid, tõrw, stropid j. n. e., asjad, mis igapäew pruugitakse, ning suured köied ja trossid (Drossen) seisawad, milledega laewa sadamas kinni pandakse ehk ühest paigast teise liigutatakse.

Kapten oma perekonnaga ja mõlemad ohwitserid elasiwad taga kwarterteki all, madrused ja poisid, nagu ju ifka, ees ruhwis⁴²).

Schulzi ja minu kõige lähemad naabrid oliwad bootsmann ja timmermann. Meie ukсед oliwad üksteisele kohe wastu.

Timmermann oli Norra mees, nagu ju wõeldub, ja Rootsi aurulaewa päält Londonis maha tulnud. Ta oli wäljaõppinud tiklerifell, oskas kõige paremat ja ilusamat mööblitööd, aga laewatööst ei teadnud ta palju. Wuidugi oliwad tema käed ju õppinud ja ta wõis iga asja teha, mis temale ära seletati. Riipea kui ta aru oli saanud, mis teha tuli, tegi ta asja weel ilusamini ja paremini, kui tarwis, aga arusaamisega oli kurb lugu. Ta oli praegu alles teise laewa pääl, esimene oli Rootsi aurulaew olnud, ja see oli tal esimene reis. Inglise laewas teadis ta Inglise keelest just niipalju, kui lehm pühapäewast. Dooduse poolest oli ta ka wäga arg, ja tegi see, et ta käsust aru ei saanud, teda üsna argpüksiks. See oli meile ime, kuidas ja mispärast jahardune argpüks merele sõitma oli tulnud. Kui esimene tüürimees, kes, nagu enamasti köif Inglise mehed, aga Inglise keelt üksi oskas, (inglane ütleb ju, tal polka teist keelt tarwis õppida, tema emakeel olla maailma keel ja ta saada temaga igaš paigas läbi. See on nüüd õigus küll, aga ta ei nõtle sellepääle, et köif hää on, mis inimene oskab, kui see aga mitte kurjus pole. Mõni on juba oma elu paari sõnaga päästnud, mis ta tarwilises keeles hädaajal oskas. Inimene ei tea kunagi ohkem kui tarwis, waid surmatunnini peame meie õppima) temale

34) kuni 42) waata III. jutu taga seletused.

midagi seletas, siis vastas ta iffa: „yes, yes, Sir!“, see on: „ja, ja, herra!“ sest tal oli hirm ütelda, et ta aru ei saanud.

Kui nüüd mees käsku täitma pidi, siis ei teadnud ta taewast ega maast, jooksis töötuppa, (sinna, kus meie tööd tegime) riistade järele, küsis ühe ja teise käest, kes lähedal seisnud oli, mis tüüri-meest rääkinud. Kui üksigi kuulnud polnud, mis tüürimees soovis, siis oli mees hädas ja peitis ennast kuskile murka.

Esimene tüürimees oli hää ja õige mees. Tema pääl seisis kõik talitus ja töö laewas, sest suurtes laewades ei tee kaptenid töödga tegemist. Ta oli mõnikord äkiline, kui ta pää täis arweid oli. Kord oli suur seletus just meie töötoa ukse ees, mis alati, kui wett tekis polnud, lahti seisis. Meie kuulsime kõik, mis tüürimees rääkis. Ta ütles timmermannile: „Nüüd on meil ühtepuhku hääb ilmad, nii et mastis suurt tööd ette wõtta wõib. Minge ülesse ees- masti ja waadake bramsteng⁴³⁾ järele, tema jalg peab eselshöftis⁴⁴⁾ mädanenud olema, nagu minule madrus Fred rääkis. Wõtke kitsas peitel ühes, ajage see mitmes paigas sisse ja waadake järele, kas ta weel kuni Kalkuttani peab, muidu peame kohe uue stengi tegema ja ees-purjudega ettewaatlikud olema.“ Mees vastas iga kolme sõna pääle, mis tüürimees ütles, „ja, ja!“ nii et meiegi mõtlesime, et ta seekord aru saanud on. Wiimaks küsis tüürimees, kes teda juba tundis, kas ta tõesti aru saanud on. „Yes, o yes, Sir!“ Ja, ja muidugi!“ oli ta wastus. Ta waenekene polnud ühest sõnastgi aru saanud, selle pääle aga julge olnud, et meie kõik kuuleme ja temale ära seletame. Tema õnnetuseks ei läinud tüürimees aga mitte ära, waid tuli meie juurde, sest meie olime teda enne juba oma juurde palunud, üht kattenud buttenklüwerpurju⁴⁵⁾ vaatama, mis paigata enam ei kõlwanud, ja tahtsime teada saada, kas uus puri teha, wõi seefama ära paigata. Et tüürimees just ukse ees oli, tuli talle see meelde, ta astus sisse ja waene timmermann ei saanud küsida, mis tal tarwis teha, wõi mis riista tarwis oli kätte wõtta. — Esimene asti oli, et ta kohe suure sae seinä päält ühte kätte, ning teise suure raske kirwe wõttis. Tüürimees jäi teda vaatama ja küsis, mis ta teha tahab. Meie näitasime tüürimehe selja tagast temale kättega niipalju, kui võimalik, et tal tarwis wälja minna ja masti ronida on. Mees wiskas ka kirwe ja sae metsa ning lippas uksest wälja. Tüürimees waatas purju, ütles, et sähardusest räbalahunikusi midagi teha ei maksa, käskis uue purju teha ja tahtis juba ära minna, kui õnnetuse laps timmermann, kes wist mõtelnud oli, et te juba ära läinud, jälle sisse tormas.

43), 44), 45) Waata III. jutu taga seletused!

Nüüd küsis tüürimees, kuidas stengiga lugu on; ta mõtles ju, et mees tagasi tulnud ja käsu ammugi täitnud on. Kui nüüd mees taewast ega maasi midagi ei teadnud, nagu ilmsüüta laps tema ees seisid ja aga ikka „hes, hes, Sir!“ kogeles, hakkas tüürimees wihaga tantsima ja karjus tema pääle, kuidas ta tohtiwat Inglise laewa timmermanniks munsterdada, kui ta mitte Inglise keelt, ega laewa tööd ja laewaasjade nimegi ei tunne. Ta tahtwat temal palga maha tõmmata, et ta mitte käsku ei täita ja tööd ei oskawat jne. Ta laskis meil küsida, kas timmermann teda narriks peab, wõi mis muud mõtted tal on? Meie sõber seisid nagu hunit õnnetust ehk nagu Loti naene, kui ta soolasambaks muudeti, nii et tüürimehel enesel, kui esimene wiha mööda läinud, temast hale oli. Nüüd seletas ta meie läbi ära, mis tarwis teha oli, ja siis pühkis mees nagu oraw masti.

Tüürimees küsid meilt, mis mees see timmermann olewat. Meie seletasime, et timmermanni suurele hirmule kord otsa teha, et ta muidu tubli ja häa mees on, keele poolest aga nii halb lugu olewat, et ta mitte üht ainust sõna ei tea, suure hirmuga aga, ja, ja“ ütleb. Siis andsime ka tüürimehele nõuu, et ta igakord ühe teise läbi, kes keelt oskab, oma käsud annaks, muidu ei saagi efektusele otsa. Tüürimees aga jäigi selle juurde et mees loll olla, mitte üksi keele poolest, waid ka loomuse poolest, läts ja ronis timmermannile masti järele, sest ta ei uskunud teda enam. Riipalju olime aga timmermannile hääd teinud, et ta kõik käsud nüüd enamasti meie juures sai, nii et tal enam niisugust häda ja äpardust polnud, kui ennemalt. Esimene käst oli möödud ülewal ära wõtta ja pak-
sust spiirist,⁴⁶⁾ mis laewas oli, mis steng teha.

Meie purjutasime sel ajal ikka lõuna-õhtu poole ja saime siis ka ühel õösel kap Finisterra, Hispania põhja-õhtu kapi, tuld näha. Mehed oliwad see kord üsna kenad juhtunud, aga siiski oli hulga keskel ka paar saripukki. Kõige suurem jõuu- ja tülimees, päris Iiverpooli Dankee, oli Charley (Tšarli). Alma riide hilbuta laewa tulnud, oli ta suur kiskuja ja teiste meeste riiete ja asjade pruntija. Sel mehel ei olla laewa tülles muud olnud, kui tühi lubjapiip ja wana habemenuga, millega ta igapäew habet maha kaapis ja oma konnafilmastid lõikas. Tal oli igapäew teistega tege-
niist ja tüli, ehk küll keegi tema lähedale ei läinud. Kõige enam oli ta waele Läti poisil Andreease ja sakslase Aleksi seljas. Need oliwad aga ka, Jumal hoidku iga inimest selle eest, töö juures nii rumalad, et päris häbi oli waadata. Neile seletades, et tal nende rumaluse pärast raske elu olewat, sest ta pidawat nende eest tööd

46) waata III. jutu taga seletused!

tegema, sest et nad ise mitte midagi ei osata, sundis ta neile maksu pääle, mis nad minuti pääl õigel ajal pidiwad õiendama. Nad pidiwad temale tubakat ja tiffa andma, Andreas pidi temale omad saapad laenama ja Aleks õliriided, igatõrd kui tarwis oli. Tuli halb ilm, seadis Charley ennast mündrissi nagu mees ja oli kuitw, Aleks ja Andreas aga oliwad märjad kui kassid. Piipu imes Charley hommikust õhtuni, nagu kadunud kuri Janina pasha, sest tubakas ja tiffud oliwad tal priid.

Kaks meest oli aga ruhwis, kellest Charley ennast eemale hoidis; üks oli Hollandi mees Fokke, see oli poolteist korda suurem kui Charley ise, kõige suurem inimene laewas, pool inimest, pool elewanti, käed suured nagu leiwa labidad. Teine oli soomlane Beeter. Rõrd tahtnud Charley waidlemise juures Beetrit lüüa, Beeter oli aga nagu lõwi pingi päält püüsti karanud, oma tupenoa wälja tõmmanud ja punnis filmadega, waht suu ees, karjunud, et kui ta temale käe külge paneb, siis ta surmalaps on; ta ei karta sõhardust Liverpooli laewakerjajat kui Charley. Ta ärgu tulgu tema käest midagi nõudma, waid hoidku ta enese elu, kui ta tema riietest magamise ajal hilbu selga tõmbab. Ta olewat ju üsna teiste Liverpooli paljasjalgadega walmis saanud, kui Charley olla.

Teised mehed oliwad kõik, üks enam, teine vähem, Charley sulased. Ta oli ruhwis päämees ja tahtis, et kõik teda pidiwad kartma.

Rõrd hakkas ta ka bootsmannile wastu. Wiimane oli jta kabelgatti kraamima ühes wõtnud. Saas käskis teda üht asja nii teha, tema ei tahtnud aga mitte, pani wastu ja pruukis wiimaks suurt suud, õeldes, mis ühel wenelasel Inglise laewas priile Inglise mehele ütlemist olewat jne. Schulz ja mina kuuljime kõik, kabelgatt oli ju meie lähedal. Meie wiskajime ju purjukindad maha, sest meie teadsime, et Saas oma wastu suurt suud pruukida ei lase, ootasime tapelust ja oleksime sõbrale, kui tarwis, appi läinud ning Charleyle efimest sorti nahatäie andnud, kus juures meie temale südamewõonte sisse tungiwate hoopidega ja tema Inglise emakeele sõnadega selgeks oleksime teinud, et ta oma rusikadigusega ette ruhwi jäägu, meist kerklaewas ennast aga eemale hoidku. Asi läks aga teisiti, kui lootime. Esimene tüürimees oli wäljas lähedal seisnud ja seda kuulnud. Ta kargas kohe juurde, kätatas mehele pääle, et kui ta ülemate käsku mitte täita ei taha, olgu mis rahwa mehed nad on, ja ühe poole sõnaga weel korra wastu panna julgeb, siis laseb ta teda ahelatega kõweraks kiskuda, et leiwa ja wee juures järele mõtelda wõib, mis seaduse pääle ta munsterdanud on, ning ta wõiwat selle pääle julge olla, et ta esimeses sadamas kohtu kätte antakse. Selle wastupanemise lubas ta logiraamatu⁴⁷⁾ (loogbook-Journal)

47) waata III. jutu taga seletused!

kirjutada, kui bootsmann seda soowib. — Tüürimees oli juba wana laewa-ohwitser ja teadis wäga hästi Liverpooli wendadega ümber käia. — See mõjus siis ka see kord, mees oli üsna wait ja tegi rahulikult tööd edasi. Schulzil oli suur kahju, et tüürimees waele tuli, sest ta pidas Laasist suurt lugu ja oleks wastuhakkamise eest hää meelega Charley pääd sugenud. Kui Charley meist mööda läks, kutsus Schulz teda sisse ja ütles: „Kuule, sina riukott ja tülikas, ära ja mõtle, et siin ka meiega nõnda mängida wõid, kui ees ruhwis teistega. Täna Jumalat, et tüürimees waele tuli, muidu oleksime meie sulle nahatäie andnud, et lase aga olla. Müüd kasi minema, muidu ma löön su selle purjupingiga furnuks.“

Mees ruttas kohe minema ja oli edespäi meie wastu kõige lahtem ja parem mees. See oli temale hääks õpetuseks.

Seda hullemini piinas ja nülgi sta aga teise ees. Teised Inglise mehed, John ja Fred, oliwad tublid, mõistlikud poisid, ei teinud temaga suurt tegemist ja oliwad rahul, kui ta neid aga ise rahule jättis. Minult Walter oli Charley sarnane, aga omet mitte nii hull, kui see

Kõige rumalam aga laewas, nii ütelda eht täiswasikas, oli laewapoisiks Beet. Ta oli nii rumal, et teda kusagil töö juures tarwitada ei saadud. Küll ta waenekene sai peksta, aga see ei aidanud midagi. Mästi otja ei julenud ta minna, ja kui ta kas wõi furnuks saaks löödud, ei oleks ta ka mitte üle bramsalingu⁴⁸⁾ jõudnud. Nii kaugele läks ta hää ilmaga. Tüürimehed ja bootsmann katsusiwad kõik temaga teha; ei hää, ei kurjaga suudetud teda ülesse, bramstengwantidesse⁴⁹⁾, saada. Merehaige oli ta alati, kui wähegi laenet oli. Anti temale tekis töö ette, siis wõis selle pääle kihwti wõtta, et ta juure kahju tegi. Oli tal tõrwaga tegemine, siis kaldas ta selle kiwidega walgeks küüritud, peeglina hülgawa teksti pääle, pritis maalitud reelingu täis, ehk kui ta mastis oli, kaldas ta tõrwa ehk wärwi ülewalt purjude pääle ehk teistele kaela. Teine tüürimees, herra Kroon, määsfas temaga kord kaks tundi ülewal mastis. Ta tahtis temale näidata, kuidas fergelt üle bramsalingu mindakse. Et aidanud midagi, ta ei läinud. Kapteni proua, kes seda alt waatas, palus tema eest kaptenit, ja see andis siis käsu, teda mitte wägisi kõrgemale sundida, kui ta ise läheb. „Kukkub ta maha, siis on wastutamine suur,“ ütles ta. Teda peeti wiimaks laewanarriks. Kui teistel midagi, kas brassifi, fallisid ehk shootisid tõmmata oli, mis laewas laulu järele tehtakse, sest et igauks korraga takti järele tõmbab, siis löideti tema jaoks ka nõõriots ükskõik kuhu wantidesse wõi naelapingi külge finni ja anti see nõõr temale pihku; siis katus

48), 49) waata III. jutu taga seletused!

ta ka ähkides takti järele säääl otas. Kord sai ta ometi aru, et tema kiskumine ilmasjata oli, ja siis küsis ta, mis pärast ta tõmbama peab. Mehed seletasivad temale, et meil kergem on, kui nad teda ka kiskuma näewad, ja oli ta selle seletusega ka rahul. Ta tegi kõik, mis teda kästi, ilma järelmõtlemiseta ja oli rumalam kui kuueaastane laps, ehk ta küll 18 aastat wana oli. Korra oliwad mere mehed, kellele see ualja tegi, temale öelnud, talle olewat postiga ema käest kiri laewa tulnud, mingi kajutisse kapteni juurde ja küsigu kätte. Poiss lippas kohe taha kajutisse ja nõudis kirja. Kapten naernud ja wisanud ta kajutist wälja. Teine kord jälle, kui meri laenetas ja Beet jälle merehaige oli, küsinud ta lõunaajal, kas siis ühtegi rohtu selle haiguse wastu pole. Teised küsinud, kas ta siis weel kapteni käest merehaiguse wastu rohtu polla küsinud; mingi aga kohe kapteni juurde ja küsigu lori-kiwi (babbelstone), wõtku see suhu, pidagu alati suus, siis ei teadwatgi ta, mis merehaigus on. Poiss jälle ruttu taha; muidugi wiskas kapten ta jälle wälja. Kui ta meilt mööda läts, küsis Schulz, mis tal wiga, ja kui ta oma häda seletas, et kapten halb inimene olla ja temale lori-kiwi ei olla andnud, andis Schulz temale omaft kakkimurtud wanast tahust tüki, mille poiss ka kohe suhu pistis, edespidi wäga anus pidas ja nagu filmatera hoidis.

Teine poiss, Jim, oli tubli poiss ja ronis mastides nagu oraw. Ka printerid oliwad tublid poisid ja tegiwad lustiga sedajama tööd, mis teisedgi.

Nüüd saime jälle tuule wastu ja pidime ristilema⁵⁰⁾. Mõni kord juhtusime ristlemise juures nii maa ligidale, et tuled öösi wäga selgesti näha oliwad. Wiimane Portugali tuli, mis meie ühel öösel näha saime, oli kap da Roca tuli, Riisaboni, Portugali päälinna, ligidal; siis ruumis⁵¹⁾ tuul jälle paari päewa pärast, nii et Azoride ja Madeira saare wahel kurssi pidada wõisime.

Korra oleks meie sõber timmermann peaaegu otša saanud ja seda oma süü läbi. See oli üks ilus pühapäew enne lõunat, meri oli wagune ja sügaw sinine. Atlandi suur maailmamerelaene käis wagusalt ja kiigutas laewa pikkamööda enese turjal. Tuul oli hää, nii et kurssi tüürida wõidi. Kõik purjud oliwad pääl, nii et laew kui tore, walge maailmatu merelind uhkesti edasi liikus. Väike paistis sinise taewa küljes, mitte kõige pisemat pilwetest polnud näha. Laewas oli kõik kuuw, tekk nagu küüritud söömalaud puhas, kõik klaar ja omas kohas. Kapten jalutas proua ja tütre seltsis kwarterteki pääl, kus mees tüüris seisis ning ohwitser, I. tüürimees herra

50) 51) waata III. jutu taga seletused!

Windham, wahti pidas. Sügaw pühapäewarahu hingas laewa, taewa ja mere kohal.

Meie olime neljakesi (timmermanni neljas) pruukosti sünnud, ja igauks herra Latuse pudelist auusa andja terwiseks hää napsu joonud, siis wõttis Schulz oma päewapildi asjad kofku ja läks jälle oma kunsti proowima. Meie läksime ka tekki waatama, kuidas Schulz piltisid tegema hakkab. Hull mehi tuli kofku, ka kapten proua ja tütreaga, ning küsijwad nad Schulzilt, kas pildid juba paremaks saama hakkawad. Mees ütles, et nüüd pildid lootuse järele paremad saawad olema ja wõttis siis kapteni proua, tütre ja poja pildi pääle ülesse. Mina, kes pildimeistri abi olin, läksin oma kambrisse, kaldasin suurest pudelist haput ja mis weel tarwis oli, õlleklaasidesse. Minu mõte oli, et ehk mõni Schulziga ühes tuleb ja siis, kui wiimane oma kihwtide juurde läheb, meie juurt wiina-pudelit näha saab, mis nende hapu-pudelite wahel seisib; sellepärast tahtsin ma seda asja juba enne ära diendada, et Schulzil kapi juurde enam asja ei oleks. Ma katsin kõik aknad ja walguseaugud kinni ja panin laterna punase klaasiga, mida selle töö juures pruugitakse, põlema. Latern jäi laua pääle klaaside juurde seisima, mina ise läksin tekki teiste juurde. — Sel ajal oli aga õnnetusewares timmermanni kambrisse tulnud, Jumal teab mis klaasides mõtelnud olema, küll wist herra Latuse whiskyt, ja ühest klaasist rüübanud. Sunnaks saanud ta aga aru, et see whisky polnud, sülitanud suutäie wälja; ta oli üksi suu ja keele hirmsal wiisil ära põletanud, nii et ta poolteist nädalat süüa ei wõinud ja suure hädaga niipalju kõhtu sai, et nalga ei surnud. — Seit ajast saadik jääne ka meie uskuma, et herral Windhamil õigus oli, ja timmermannil mitte kõik pääs korras ei olnud.

Pilt oli seekord väga kenasti wälja tulnud. Kapten oli väga rõõmus ning kinkis Schulzile terve kasti peenikesi Habanna sigarid, milledest meie, tema sõbrad, muidugi osa wõtjime ja kõigest südamest aitajime, neid ära suitsutada. Nüüd wõeli ka laew üles ja walmistati pilt, kus meie kõik pääl olime.

Ühel öösel nägime Madeira saare tuld bokkhorid küljes. Azori saared oliwad juba tüürborid küljes selja taha jäänud. Kui purjulaewad Amerikasse purjutawad, siis on Azori saared wiimased Europa saared, mida näha saab. Need saared, suuremad ja wäiksemad, on 10. õhtu pikkusekraadi ning 38. põhja laiuskraadi all, mis kraadid selle saarte kogu keskelt läbi käiwad.

Madeira on ilus saar. Sääil on väga pehmed ja hääd ilmad, lahke ja pehme, mereweeramuga täidetud õhk, nii et sinna saare pääle paljud riffad inimesed sõidawad, kel haiged rinnad on. Sääil

kaswab ka hää ja kuulus wein. Kes ei oleks weel mitte Madeira-weinist kuulnud?

Azori saari kutsutakse ka Terceira saarteks ja on nad, nõnda-sama kui Madeira, Portugali omad.

Nüüd tuliwad meil sõidu pääl Kanaria saared, mis ka haff-bordkülge jäiwad. Need saared on sellepärast tähelepanemise wäärt et ühe üle nende seast, nimega Ferro, nullmeridian wõi pikkusefihit lähed. Seda on juba korra targad nii fiske seadnud ja saab ta nii peetud. Inglise mehed seadawad küll omad kaardid nii fiske, et see null-meridian üle nende kõige kuulsama tähetorni, Greenwich (Grinuitsh) nimetatud (Londoni lähedal), lähed, prantslased rehken-dawad, et ta üle Pariisi tähetorni, mis 1672. aastal asutatud (kuulsa Observatoire'i — Obserwatoari), käib, wenelased lasewad teda üle Peterburi Pulkowa tähetorni minna j. n. e., iga rahwas wõib teda omast tähetornist läbi minna lasta. Rehkenduse juures ei eksita see mitte, kui aga tuttaw on, kust linna üle null-pikkusefihit on arwatud. Kui aga üleüldse sest wõi sest pikkusekraadist rääki-mine on, ilma et juurde lisatakse Greenwichist, Pariisist, Pulkowast ehk mujalt, siis on ta ikka Ferrost arwatud.

Kanari saarte päält on ka meie ilusad, kollased toa-lauljad, kanari-linnud, pärit. Nemad elawad sääl metsades ja olen ma ühe ilusa ja kenasti laulja linnu korra Grand-Canari saare pääl Las Palmase linnas (sääl on ka üks saar selle nimega) pooleteise shil-lingi, s. o. 72 kopika eest meie raha järele kõige puuriga kottu ost-nud. Buur oli muidugi wäike nagu ninatubakatoos, pajuarnastest puuotsadest tehtud. Mlati ei saa neid lindusid küll mitte nii oda-wasti.

Need kanarilinnud, mis Lõuna-Saksamaalt, Hartsiist, tulewad, laulawad weel paremini, kui Kanaria saarte päält toodud linnud. See tuleb sest, et Hartsis palju linnukaswatajaid elab, kes lindusid kõige paremate eeslauljate järele laulmist väljaõppida lasewad; mis metsalinnukesed õppida wõiwad, kui nad väga noorelt, pesast ju kinnipüütud saawad, mis sääl tihti ette tuleb? Säält lähed hulk lindusid üle maailma laiali.

Mis ma see kord säält leidsin, oli ka see, et sääl Hispania sibulad (wäga suured sibulad, mõni nagu pool inimese pääd, hää magusa maoga, nii et neid wõileitwa pääl süüa wõib; neid saab ka meie linnade poodidest osta, on aga kallid) kõige odawamad oliwad, kui ma neid ialgi maailmas olen leidnud. Kas müüja eksinud wõi olin mina rahaga eksinud, seda ma ei tea, ma sain aga sixpencu (siksentsu) s. o. kuue pentsu, umbes 23 kopika eest, arwata 40 sähardust mürafat, et neid peaaegu laewa ei jõudnud kanda.

Kanaria saared on Hispania päralt.

Nüüd sai kursis lõunasse peetud, sest meie pidime Capverdi saarte ja Afrika kõige õhtupoolsema kapi, Cap-Verde, wahelt läbi purjutama.

Wiis päewa pääle selle, kui Canaria saared ära kadusiwad, saime ühel päewal Cap-Verdet hakkbord küljes näha. Meie olime hästi kaugel maalt. Nüüd hakati enam hommiku poole tüürima, kurs oli lõuna-hommikusse Helena saare pääle, kus kapten, kui ilmad lubasiwad, wärsket wett tahtis wõtta.

Nüüd hakati laewas, sest et umbes nädala pärast üle ekwatori ehk maapoolitaja lootmine sõita, kõik salajal wiisil ette walmitama, et seda pruuki, mis meremehed juba wanast, wanast ajast saadik peawad, õigel wiisil pidada.

Kõik meremehed, kes weel maapoolitaja üle pole purjutanud, ristitakse sääl meremeesteks. Merejumal, wana Neptun, tuleb sääl ise laewa ja wõtab ristilapsed ette. Nii sai ka Saffa keisri wend, prints Heinrich, omal ajal ristitud ja oli sellega rahul, nagu päris meremees. Passažiiri laewades ei tohi muidugi passažiridele midagi teha, sellepärastgi aga ostawad ennast mõnikord mõned herrad, kes nalja armastawad ja mitte wäga kitsid pole, wiina ja sigaritega ristimisest lahti.

Meie laewas oli ju küll mehi ja ka üks tütarlaps, keda tarwis oli ristida. Kapten ise oli naljamees ja hirmutas seda waest last ju Londonist saadik ristimisega. Ta lubas tütre wastu, et ise päämees sääl juures tahtwat olla, kui teda tõrwatakse ja tal habet aetakse. Weil oli, neiuist tähelepanemata, weel ristida: waene pigilind Timmermann, kajutipoiss Bob, Nii-poiss Andreas, sakslane Aleks, poisid Jim (Dshin) ja rumal Beet ning mõlemad printerid, Harry ja Arthur, s. o. ühtekokku 9 inimest.

Saffa pois Aleks ja Läti pois Andreas tõendasiwad hirmu-
sate wannetega, et nad ju mitu korda üle maapoolitaja käinud, mida aga nende piinaja, Charley, mitte kuulda ei wõtnud, waid meestele pääle käratas, et neid, olgu nad ju kas wõi kakskümmend korda üle maapoolitaja käinud, siiski ristitakse, sest nad polla neid seadusi täitnud, mis neile sääl ette loetud, muidu oleksiwad nad paremad meremehed olnud.

Noh, ses asjas oli nüüd küll Charly'l õigus, sest mõlemad ei kõlwanud palju, ehk nad küll juba 5 aastat merel sõitsiwad. Nad ei osanud tööd ja tüürimehed ning bootsmann tarwitasiwad neid ainult halwemate ja mustemate tööde jaoks.

Ristimisega ei näidanud aga mehed sugugi rahul olewat, sest see käis nende auu wastu. Nad oliwad ka wiis küll mitu korda ristitud ja nad tundsiwad seda rõõmu wäga hästi. Sellepärast pidasiwad nad salanduu, tahtsiwad mõlemad Charleyle wastu panna ja

selle korraga ennast ka raskest, pääle sunnitud tubaka ja tikkude maksust lahthliüia ning pärisorja ahelad katkimurda. Sakslane Aleks waliti keelemehes ja mõlemad astusiwad surma ja elu pääle Charley ette. Aleks tõstis oma hääle ja rääkis: „Kuule, Charley, meie oleme sinule kõik reis seni ajani tubakat ja tikka andnud, oleme sind ka saabaste ning riiete poolest aidanud, ühe sõnaga, meie oleme sinu wastu inimesed olnud. Müüd ole ka sina inimene meie wastu ja seada asi nii, et see pagana ristimine meist mööda läheb, sest meie oleme juba lapsepõlmes ristimise läbi ristiusku ülessewõetud ning on meid ka merel mitu korda selle pagana ristimisega, mida tont wõtku, ju küllalt piinatud!“ Charley wastas: „Kui meie maadera ka praegu wärisema hakkaks ja lõhki lähets, kui taewas keskest katki rebeneks ja meri täis marukoere oleks, siisgi ei lähets ristimine teist mööda. Ma tahan teid ristida lasta, et teist korra meremehed saawad. See on minu wiimane sõna.“ Selle pääle wastas jälle Aleks: „Hää küll, kui meid wägisi ristida tahetaks, on meie wiimane sõna, et kui kõik marukoerad ja soolikad keskest katki rebeneks ja selle üle taewas, meri ja maadera ka wärisema hakkasiwad, sina üht põrmu tubakat ehk üht tikku meie käest enam ei saa.“

Taewakene, kuidas Charley ennast wihastas. Ta kargas ülesse ja karjus: „Tehke ennast walmis, müüd kukuwad hoobid!“ Mehed, noored, tublid poisid, pidasiwad küll truult kokku ja katsusiwad wastu panna, aga ei aidanud, kolme nelja hoobi järele istusiwad mõlemad tehis, palusiwad rahu ja lubasiwad kõik täita. Selle hõksimise juures wõisime kõik näha, et Charley päris kunstbõksija oli ja kunstihoopisid küll wäljajagas. Mehikesed ei saanud temale lähedalegi. Kui nad temast kinnihakata oleks saanud, oleks ta küll wist ka pekja saanud. Mõlemad, Andreas nagu Aleks, oliwad aga pooled lollid, ei olnud neil õiget sõjaplaani ja kaotasiwad siis ka lahingu.

Charley pidas neile müüd weel järeleseiswa kõne, mis wäga tähelepanemise wäärt on: „See on müüd teie tänu, noored mehed, mis ma teist saanud olen, mina, kes kõik see aeg teie wastu nagu isa olen olnud ja teid õigele teele juhatanud, tähelepanemata muust hääst, mis ma igapäew ja alati teile tegin. Minu wastu üles astumise eest peab teil trahw olema. Teie peate minule nädalas 15 piipu tubakat enam maksma, kui teil juba maksta on, ning kolm kasti tikka ka tikumaksule juurde panema. Küll ma selle eest muret kannan, et trahwimaksu ära õiendate, selle pääle wõitte teie julged olla!“ —

Kõik, kes seda sõda ja wastupanekut nägiwad, naersiwad rumalate meeste ja Charley wiha üle ning imestasiwad Charley wiimast

kõnet, sest üksigi ei wõinud aru saada, millal ta Andrease ja Aleksu wastu isalik oli olnud. Mehed pidiwad Charleye ka ikka tubakat andma, kuni St. Helena saare lähedale, kus mitmed mehed kapteni käest tubakat wõtsiwad, nõnda ka Charley, ja siis ise meestele selle maku kinkis.

Bootsmann andis nüüd meestele wälja, mis tarwis oli, wärki, wana purjuriiet, wärwi, purjulõnga jne. Mehed piüdsiwad ise mereest mereheinu, mis merejookfudes hulgawiisi ujub. Bootsmann tegi habemeajamise noad walmis, kolmjalga pitad puumõõgad, millel del üks külj sahammastega, teine külj noamoodu tehtud peab olema. Rahetsa ristimise kirja, mis pääle ristimist ette loetakse ja wälja antakse, kirjutasin mina walmis, igaihele oma moodu, mis iga mehe kohta sündis. Breilile, kellest muidugi teada oli, et ta ennast lahti ostab, oli kiri magusate sõnadega, mis kapteni tütre kohta kõlbasiwad, kirjutatud. Peedile ei kirjutatud ma kirja, sest ta polnud meremees. Temale pidi merejumal noomimise-kõne pidama, millest meie lootime, et see poissi parandaks.

Pääle seda, kui paar päewa jälle purjutatud olime, jäi tuul üsna wagaks, nii et kolm päewa purjud maha ripendasiwad ja ööd kui päewa laewa kiikumise juures wastu mastisid peksiwad.

Siis saime jälle tuult. Uhel kolmapäewa hommikul kuulutas tüürimees, et asjad tarwis walmis pidada, sest arwata kell 10 jõuda meie maapoolitaja alla. Meie olime ka ju hommiku tähele pannud, et päike tõustes ka üsna püsti enam ja enam ülesse kesktaewa poole läks. Kapten tuli kell 9 wälja ja ütles, see päew olewat prii; mingi mehed ja walmistagu kõik ette, kell kümme olewat me maapoolitaja pääl.

Mehed, kes magasiwad, äratati üles, kapten pani tütre kajutisise luku taha, meie kihutasime oma 8 meest ette kabelegatti wangi ning seadsime neile wahi ette, et nad wälja tulla ei saaks.

Siis wiidi kõik pütsid (laewapanged), toobrid, nõud ja anumad, mis ial laewas oli, ette tekki ja täideti kõik mereweega. Meid oli 15 meest, kes seal juures tööd tegime. Nüüd lasti laewa ette otja kõwa telling wälja poole laewa, samati trepp ülessetulemise tarwis (Fallreep), kust Neptun oma senatiga laewa tulema pidi. Habemeajamise noad pandi õige koha pääle ja salwid tehti walmis. Üks salw oli sõe- ehk kiwitõrw, teine Rootsi tõrw, kolmas rasw, neljas roheline seep. Ka suure haikala wäljatopitused näht, mis ju ammuft ajast laewas oli, toodi ette.

Ilm oli nii ilus, kui selle tarwis ial soowida wõis. Wäga põrgupalaw ei olnud ta aga mitte, sest et tuult wähe oli.

Kaks wast suurtükki, mis ülewal baki pääl seisiwad, laeti täis. Mehed otssiwad kõik kraami wälja ja hakkasiwad riidesse seadma.

Suur Fokke oli merejumal Neptun. Tal oli seljas suur, walge, wanast purjuriidest ömmeldud mantel, nagu seda Greeka jumalal Neptunil mõnikord näha on, kui ta just laenetezze maalitud ei ole. Mantli pääle oliwad mereheinad ömmeldud. Ilmatu suur wärgist tehtud habe rippus tal põlwedeni maha, suur papist tehtud kollase wärwiga maalitud kroon oli tema pää pääl; taktudest ehk wärgist oliwad tal ka pikad juuksed. Tema walitsusekepp oli puust tehtud, kollasets wärwitud kolmesakiline kalaharpun. Mereheinad rippusiwad temal ümber kaela, ja nägi ta wälja, nagu päris Neptun ise. Tema kirjatoimetaja, kel suurte raamatukaante wahel ristimise tähed oliwad, oli Charley, ka mantli ja mereheinadega ehitud, wõlts habeme ja juuksedega teiseks muudetud, suur kirjutamise sulg ja tindipott oliwad tal, üks kõrwa taga, teine käes. Habemeajaja oli Walter. Ta oli merelehtede läbi uõndasama wõõrats tehtud, wõlts habemega jne, habemeajamise noad wõõwahel ja salwipotid käes. Fred, Beeter, William, kapteni poeg, Hein, Alfel, Oskar oliwad merenätkkideks tehtud ja nägiwad toledad wälja. Hein ja Alfel, kel habet polnud, oliwad naisnätkkide riides, pikkade lahtiste juuksedega ja imelikude riietega. Nätkkidel oliwad kõiksugu mere- ja laewaasjad käes, kala harpunid, haifala haagid, udusarwed, forgifenderid⁵²⁾, päästmise rõngad⁵³⁾ jne. John, Gerik ja Baddy seisiwad weemuretsemise tarwis kiraditeks tehtult, munistatud nägudega, sarwed pääs, tüürud seljas, suured sabad taga, reelingute ääres. Bootsmann Daas pidi suurtetükkide juures seisma ja nad, kui aeg käes, lahtipõrutama, Schulz ja mina pidime aitama muid õiendusi täitma ja kus tarwis kella lööma, waatama, et ristilapsed ära ei põgene jne, ning pääle kõige pidi Schulz kõik üleswõtma ja preilile pildi mälestuseks andma. Dawid waenekene oli tüüris. Kapten oli ka sel päewal iisna teine mees, ta nähti ära unustanud olewat, et ta laewas meie kuningas oli. Ta oli ise igas paigas, seadis kõik joonde ja õpetas igahhte. Ges baki⁵⁴⁾ ja ruhwi wahel, kus ristimine pidi ettewõtama, oliwad wantidest kuni bakini signali plagud⁵⁵⁾ tõmmatud, mis kõik wäga ilus wälja nägi.

Enne päälehaakamist laskis kapten igale ühele hää napsu anda, et kõik hästi julged oleksiwad.

Siis jõudis õige aeg kätte. Merejumal ühes nätkkidega tehti enne hästi märjaks, nii et nad wälja nägiwad, nagu oleksiwad nad praegu weest tulnud, siis läksiwad nad kõige oma kraamiga wälja poole laewa tellingi pääle nii et neid laewast näha ei wõidud. Kapten läks ohwitseride ja prouaga taha. Nüüd kutsuti mehed ja ka neiu wälja, kes ema tiiwade all ette tuli. Oma nähti temale sele-

52), 53), 54), 55) waata III. jutu taga seletused!

tama, mis tuleb, et ta ei kardaks. Mehed wiidi kõik ette baki ja ruhwi wahela, kus suur plats ja ristiniise tarwis küllalt ruumi oli, ning jääl nad ootasivad, mis pidi tulema. Timmermann ja Beet oliwad lumiwalged, wiimafel suugi ammuli. Korraga oli wäljaspool laewa tafast laulu kuulda, mis mehed ilusasti kätte oliwad õppinud ja mis nagu weest wälja kõlas. Siis pörutati kolm korda kõwasti wastu laewa külge ja merejumala passihääl karjus: »Ship ahoi!«⁵⁶⁾ Bootsmann karjus wastu: „Halloh!“ kargas baki pääle ja kuuldi siin jälle basihääl rääkimist: „Kas tead, et laew maapoolitaja pääl seisab. Mine kapteni juurde ja anna temale teada, et ma tema laewapaberid ning munsterrulli⁵⁷⁾ pean läbi waatama! Ütle temale, et ma laewa tulla tahan.“ Laas wastas: »All right!«⁵⁸⁾ läks taha ja andis jeda kaptenile teada. Kapten tuli teise tüüri-mehega ette (esimene tüürimees jäi taha tüürija mehe juurde wahi pääle), kel paberid käes oliwad, tegi tõlise näo ja käs kis merejumalat laewa paluda. Seda tegi Laas, ja siis pistis ta suur haikala koha oma nina üle reelingu ja tõngati baki pääle, kuna mina ja Laas tema wastu wõtsime. Siis tuliwad kõik üks haawal tõsiste nägudega laewa, ees Neptun, siis tema kirjatoimetaja, habemeajaja ja isased ning emased näkid oma riistadega. Nüüd seadsiwad nad eumast rongi, kus juures näkid haikala käespaakide (Handspaanen)⁵⁹⁾ pääle tõstsiwad, ja siis läks rong lauluga ümber laewa, eest taha, tagast jälle ette. Selle käimise ajal pörutas bootmann kaks suuretiiki pauku lahti, mina löin ja kõlistasin suurt laewakella, näkid puhusiwad udusarwefid ja Schulz püüdis Beeti kinni, kes ära põgeneda tahtis. Rong tuli ette ja igauks seadis enda tarwiliku koha pääle.

Neptun astus ette ja rääkis: „Aastafada aastafaja järele on ju mööda, et iga laew, mis maapoolitajast üle sõidab, mind oma tekis näeb, et Mina nagu Merejumal ja kõigi merede Kuningas, järele waatan, kas asjad laewas kõik õigel joonel, kas meremehed weel õiged, waprad ja julged on. Ka teie tulekut kuulutas Minule Minu postimees Delphin⁶⁰⁾ (delfin) ette, ja wõtsin Ma teid juba kolm päewa. Minu wend Aeolus, tuulte Jumal, oli teilt aga tuule wõtnud selle siin eest, et teil (nüüd waatas ta Beedi otfa, kel wõlweid wärisema hakkasiwad) üks suur wõrukael laewas olema peab, nagu Ta Minule rääkis. Küll ma selle mehe kätte leian, sest Minu filmad waatawad inimestele neerude jisse. — Nüüd, herra kapten, palun Minule wastata, ja sina, kirjatoimetaja, kirjuta wana Merejumala tindiga, jöetõrwaga, purjuriide närtsudest tehtud paberi pääle: Kust Teie tulete, kuhu lähete, kui suur laew on, mis nimi, kust pärit, mitu meest laewas, mis praht, ning pääasi, mitu

meest ilma ristimise täheta on, et Mina neid wanal wiijil noomida ja meremeesteks woin ristida."

Kapten käsksis tüürimeest küsimiste pääle wastust anda. See wöttis siis ka paberid ja wastas, et Londonist tuleme, Kalkuttasse läheme, laew 1500 registertonni suur, nimi "Souvenir," Liverpoo- list pärit, 28 meest ja 2 naesterahwast (Ladies), kapteni proua ja tütar, laewas ja masinajaod ladungiks on. Ilma ristimise täheta olewat 9 inimest laewas, 1 naesterahwas, kapteni tütar, ja 8 meest.

Seda pani Neptuni kirjatoimetaja kõik kirja. Siis luges Neptun mehed ära ja wöttis ristimise ette.

Preili palus ennast suure ohwriga lahti osta tohtida, mis siis Neptun ka, pääle selle, kui näkkidega nõuu oli pidanud, teha lubas.

Nüüd pidiwad mehed üks teise järel spilli ⁶¹⁾ alt läbi ronima, mis nad ka kõik tegiwad, kus juures nägid neile ühe pütsti teise järele wett kaela kaldafiwad. Spill on wäga kitsas, ja mehel, kes passem, oli häda küll säält läbi saada, ilma et teda kaela jooksjä wesi ära ei länmataund. Tühjad pütstid täideti kohe jälle uuesti, kus juures John, Erik ja Paddy tööd tegiwad. Ma ei ole neid ka kunagi nii ruttu ja säharduse rõõmuga wett ülesselööma (meremehe sõna ülestõmbamise asemel) näinud, kui see kord.

Wiimane oli Beet, kes läbi ronima pidi, ta langes mereju- mala ette põlwili maha ning palus, et ta ennast lahtiošta tohiks. Tal polka küll mitte midagi maksta, aga ta tahtwat kolm päewa ilma söömata olla, kui sest hirmsast mäsfust eemale minna tohiks.

— Säält wihastas wana Neptun hirmsasti ja karjus mõirgawa häälega: "Kasi spilli alla, ja meremeeoste seaduse rikkuja. Mis sa merele kipud, kui sul siin palawas wöös, maapoolitaja all, kõige palawama ilmaga sooja merewe eest hirm on? Kasi spilli alla, wana naene, kes sa oma siinolekuga seda auusat laewa ainult teotad!"

Siis oli poisik ka ühe jutiga spilli all ja nii ruttu läbi, et aga ehk 2 wõi 3 pange wett kaela sai. Nüüd wõisime kõik näha, et poisik küll ka usin wöis olla, kui ta aga ise tahtis.

Nüüd pidiwad kõik grotmasti ⁶²⁾ otša ronima ja plagunööpi ⁶³⁾ nuufutama, mis ka kõik tegiwad, muudkui Beet ronis kuni bram- saalinguni, ⁴⁸⁾ jäi sinna seisma ja ei tahtnud enam alla tulla, sest et tal need asjad sugugi meelt mööda ei olnud. Nüüd pidi Schulky temale järele ronima, kes teda ka õnnelikult ülewalt alla poksis ja teiste seffa seadis. — Selle järele pidiwad poisikid mõlematele ank- rutele suud andma, ja siis tuli habemeajamine.

61), 62), 63), 48) waata III. jutu taga seletused!

Suure toobri pääle oli laud pandud. Sinna istus iga üks pääle, ja sai ta lõug, kui ta tubli pois oli, raswa ja seebiga ning Rootsi tõrwaga fikssemääritud ja puumoaga, noatüljega, kaabitud. Kui see tehtud oli, tõmmati laud alt ära, nii et ta toobrisse wette kufus, ja siis kihutasiwad näkid jälle igale ühele tofina püttsfid wett kaela. Kes halwem pois oli, sel salwiti söe- ehk kiwitõrwaga lõug fisse. Andreasale ja Meffile määriti ka juba hästi seepi ja tõrwa hammaste wahesele ning uinasse, ja kaabiti neid saepoolega. Peedil määriti suu Rootsi tõrwa täis ning salwiti lõug ja paled kiwitõrwaga, et ta mitu nädalat weel nagu must inimese-sööja wälja nägi. Wett sai ta päha ja kaela kõige wähemalt 20 pütsti. Müüd pidiwad poisid haikala ette kummardama, tema sabale suud andma ja lubama, kõik tublid ja waprud meremehed olla. Merejumal ise pani kõik neile ette, mis nad täitma pidiwad.

Siis astus kirjatoimetaja ette, kufusus mehed nime pidi ette, luges igale ühele ristimise tähe ette ja andis kätte. Igal ühel oli jõuu järele ristimise eest summa raha maksta, mis mehed esimeses sadamas, kui nad kapteni käest raha saiwad, ära pidiwad maksuma. See raha sai kõikide hääks ja sadamas joodi ta nahka. Meestel oli igalühel kuus shillingit, poisitel 3 shillingit, timmermannil, kel suur palk, kümme shillingit maksta.

Uhe risti-tähe olen ma jia, näitufeks, üles pannud:

Ristimise - kiri.

Selle läbi tunnistan Mina, Neptun, kõigi maafera pääl olewate merede ning weede Jumal ja Kuningas, et selle ristitähje ettenäitaja, Jim Robertson, 8. augustil Inglise lipu all sõitja täislaewa „Souvenir“ pääl, mis Liverpoolist pärit, kapten Boekholdt, Minu Kõrge Senati koostumise pääl Minust Gnesest, Minu Gnese kättega mereseaduse järele maapoolitaja all ristitud on, pääle selle, kui ta tõrwa- ja seebisõõmise, spilli alt läbironimise, mastiotsade, ankrute ning minu tütre, haikala, jaba musutamise proowide läbi näidanud oli, et teda auusa meremehe töö juurde pruufida wõib. — Meremehe wandega, mõlemad käed pükki taskus, on ta lubanud, täitja meremees olla, õnnetuses, kui kõik nutawad, naerda, siis lustilik ja rõõmus olla, kui kõht tühi, hää meelega ja hinuga usfitanud leiba ja mädanud liha süüa ning mädanud wett juua, mis purjulaewas igal mehel ette juhtub, wiina pääle maias olla ja tubakat hamba pääl hoida ning põletada, et teistel inimestel hirmus päält waadata on, igale tütarlapsesele, kes kolmesammu pääle lähedale tuleb, püüda musu anda, kui kaks järwi on, üks teisele anda, kes üsna ilma on, rõõ-

muga töö juurde ja kurwa meelega magama minna, hädas mehine ja waper olla, kui naese wõtab ja poegi saab, neist wahwad meremehed teha, ja kui wiimane tund ja põhjaminek tuleb, julge meelega seda teha, nagu see meremehete sünnib. Et ta oma salwimata habeme tarwis Minu suurt kala-tiiki, maailmamereks nimetatud, mitte peegliks ei pruugi, on tema meremehe lõug tõrwa ja raswaga sissemääritud ja ta habe Minu Kuningliku Maja-habemeajajast, herra Merewähjast, puu habemenoaga mahakaabitud, ja on see Jim Robertson sel wiisil meremehets salwitud.

Sellepääle, et see nii sündinud, on Minu kirjatoimetaja, herra Näff, temale selle ristimise-kirja wälja andnud, mis alla Mina Oma nime Oma käega kirjutatud ning Oma kolmesakilise petsati wajutanud olen, ja mis kiri igas meres ja igal ajal igast inimesest auus^{te} peab peetama.

Kirja- ja ristimise^{te} raha, 3 shillingit, on minule õigelt maksetud.

Nõnda sündinud wiindama hommiku pikkuse all, maatera poolitaja pääl Minu riigis, Atlandi maailmamerel, 8. augustil 1890. aastal.

Petsati koht.

Neptun, Merejumal.

Näff, kirjatoimetaja.

Merewähj, kuninglik habemeajaja.

Müüd tuli ka wiimane, Beet, ette. Kirjatoimetaja ütles, et tal tema jaoks ristitähete pole. Wana Neptun astus ise ette ja mõirgas:

„Astu ette, Beet, ja taignast tehtud inimese kuju. Löö omad tõrwased filmad omas tõrwases lambapääs üles, waata ülesse ja alla, enese ette ja taha. Nii suur ja sügaw kui Minu riik, see sinine maailma meri, nii kõrge ja lai kui minu wenna Jupiteri riik, see sinine taewas, nii suur ja sügaw, nii kõrge ja lai on minu rumalus, lontrus! Kes ja mis sind sundis, armast laewatekki oma jalgadega tallama ja sökkuma, milledel õige koht oleks rätsepa laua pääl olnud, sest ja ei jõua ju neudega mastigi ülesronida, ja tõrwatud õnnetuse hunit teiste õigete meremeeeste jalgade all! Kus

sinu julgus on, jänes, kus on sinu süda, sarwita fikf? Kui ma sind praegu lõhki lõõn, sa sipelga sööja, siis saab näha olema, et sul ka südame asemel foolikad on. Sa wana naiste närtsudest tehtud, kel wanad pudrupoti tükid luie asemel tehas kõlisedad, häbene, raputa kartus ja argtus enesest maha ja püüa mees olla, sa sawisööja.

Sinule ristimise kirja Ma anda ei wõi, sest sa pole meremees. Kui Ma sind weel furd maapoolitaja päält leian, ja sa säharduseks wõrukaelaks oled jäänud, siis tahan ma sind sarwupidi kaladele söögiks ette wisata. Rasi minema, sa tõrwatulp!" —

Kui nüüd see ka tehtud oli, seadis rong ennast jälle ülesse, läks lauluga ümber laewa, kõik ristitud poisid, nüüd täitsa meremehed, ühes, ja siis seadistwad ennast kõik ülesse, ning Schulz, kes oma päewapildi-asjad juba walmis seadnud oli, wõttis meid kõiki ülesse. Küll sest sai imelik pilt, sest merejumal ja kõik nähtid ning ristilapsed oliwad märjad nagu kaewust tõmmatud kasid, wiimased weel tõrwased ja raswased, Beet kõige hullem, nagu pooled tondid ehk rehепapid.

Nüüd oli ristimine otsas, kõik seati jälle koha pääle, ja siis saatis kapten tagast wiina ette, nii et see ilus rõõmupäew oli ja meile kõigile weel kauaks meelde jäi.

Brinter Arthur, kes millionäri poeg oli, maksis priitahtlikult 40 shillingit, s. o. 2 naela sterlingi oma ristimise tähe eest, ning teine, Harry, ka rikaste inimeste laps, 20 shillingit, s. o. 1 nael sterlingi kohe wälja, mis raha bootsmanni kätte hoida anti. —

Kell 12 ei olnud kusgil warju näha. Inimeste wari oli jalgade all, laewa wari laewa all, wees. Päike seisis just üle päälae taewas ning kõrwetas säält, et hirmus oli. Näkkide ja ristitud meeste riided oliwad paari minuti sees kuivad.

Meie reis oli kõigest 36 päewa Londonist kuni maapoolitaja alla olnud.

Wanad ajal on ristimise juures hullemaid tükkä tehtud, laewa põhja alt nõõr läbi tõmmatud ja siis poisid ühest grotraanokist⁶⁴) merde, laewapõhja alt läbi ja teise grotraanokki ülesse tõmmatud, aga et sääl juures furd poisi kõht laewa põhja all, lahti läinud wass plaadi külles, lõhki ristitud, teinefurd ühe poisi haikala ära neelanud j. n. e., on sähardused surma ja eluga mängijad ettewõtmised ärafeelatud.

Kui mõned asjad sääl ristimise juures ka lugejale natuke toored ette tulewad, siis ütlen ma, et see asi sugugi nii hull pole, kui juures oldakse. Meremees ei tohi ka mitte taignast tehtud olla,

64) waata III. jutu taga teletused.

ja on meie ees meremehed palju hullemaid asju wälja kannatanud. Nii on Hansa⁶⁵) laewade pääl laewapoisissa hirmsasti piinatud, nii et seda otse järele on lugeda.

Meie purjutasime ifka lõuna-hommiku poole ja saime pääle selle, kui jälle ilma tuuleta olime olnud, hää tuulega wähe purjutanud ja enamasti wastase tuulega ristlenud olime, kake nädala pärast St. Helena saart näha. Kapten sihtis laewa otse tema pääle, ning olime meie nii kaua sääl, kui kõik nõud wärskke weega täidetud saiwad, siis purjutasime jälle edasi.

Sellest saarest pole palju rääkida. Ta on üksna üksik ja nagu kadunud suures laias mailmameres. Ta on umbes 15 lõuna laius- ja 12. hommiku pikkusekraadi all, ning Inglisemaa omandus. Purjulaewad wõtawad säält ifka wärsket wett, kui mööda purjutawad; ta on umbes poole tee pääl, kui laew kap Verde'ist Hää-lootuse kapi poole purjutab.

St. Helena saar on aga sellepärast kuulus, et keiser Napoleon I., sündinud 15. augustil 1769 aastal, sinna 1815. aastal Inglise sõjalaewa „Bellerophonega“ ärasaadeti, kuhu ta siis 5. mail 1821. aastal suri ja maeti. 1840. aastal tõi prints Joinville Brantsuse riigi kásu pääle tema luud säält ära Pariisi linna, kus nad 15. detsembril 1840. aastal ühes kirikus puhkuma pandi, mille nimi „Dôme des Invalides“ on. See kirik on ühes majas, ehk õigemini öeldud, ühe maja jagu, kuhu wanad sõjamehed, kes kaua aega teeninud ehk raskesti haawatud, wastu wõetakse ja sääl kuni surmani ülewal peetakse, „Hôtel des Invalides“. Keisri testamendis on ka need sõnad lugeda: „Mina soowin, et mu luud Seine jõe ääres, kesk Brantsuse rahwast, keda ma nii wäga armastanud olen, puhkaks.“ „Je désire que mes cendres reposent sur les bords de la Seine, au milieu de ce peuple francais que j'ai tant aimé“. Keisri maja ja haud, tema kõige armsamad kohad j. n. e. saawad saare pääl, kus ta 25 aastat, 6 elawalt ja 19 aastat surmalt wiibis, weel näidatnd.

Meie purjutasime St. Helenast edasi, kuni paari nädala pärast Häälootuse kapi lähedale jõudsimine. Sääl hakkasiwad hirmsad tormid mässama, sest sääl oli weel talwe aeg (mis nad sääl talweks nimetawad) ja hästi tormine. Häälootuse kapp on ju kuulus tormide poolest, ja walitsewad sääl enamasti raskest õhtu-tuuled. Meil hakkas aga tuul raskesti hommikust puhuma. Nii kaua kui meie Afrika maa taga warjul olime, läks weel asi, sest meil polnud suurt merd, aga niipea kui maatagast wälja purjutasime, hakkas India matlmameri koledate laentega laewa uputada püüdma.

65) Waata III. jutu taga seletused.

Ülemised purjud, stagpurjud ja kluwerid, oliwad kiini, ülemised marspurjud reewitud,⁶⁶⁾ besaan-puri ka reewitud, pesaanstag-puri ning eesstengstagpuri oliwad juures, ja ristilehine nõnda mitu päewa sääl, ilma et tolligi edasi oleksime saanud.

Laewas oli mõnikord kole must ja suured laened keefiwad ja kahiseiwad wastu ja üle laewa, purustasiwad ja kiskusiwad lahti ning wiisiwad ühes, mis aga jõudsiwad. Meie olime peaaegu kõik see aeg märjad. Tüüris oli alati faks meest, kes siiski tähele panema pidiwad, et neid üle tüüri ei wiisatud. Kõle tormihulumine nõõrides ja mastides, raade ragisemine, ilmatute laente tuhin oliwad meil igapäewaseks muusifikaks.

Kapteni prouat ja tütar polnud enam näha, nad oliwad ka juuris ja wõitlesiwad sääl raske merehaiguslega.

Beet palus iga päew fakskümmend korda Sumalat, et ta ometi kord weel kodu saaks ja seft põrguelust, kus teda merejumalad, nende kirjatoimetajad ja habemeajajad, nätid, merehaigus, laened, tormid ja tuuled ning inimesed, kes temalt kunstironimist ja rasket tööd nõudsiwad, piinawad, lahti pääseks. Ei osanud ta waenekene ennast pidada, ei saanud ta ennast aidata. Riipea kui ta tekki tuli, wõtsiwad laened ja wiskasiwad teda nagu tubakakotti ühest laewaotsast teise, kus juures teised tal mitu korda elu päästsiwad. Märg oli ta ööd kui päewa. Ses mässus oli ta oma lori-kiwigi ära kaotanud, mis talle suurt südamewalu tegi.

Laew wajus laenemäest orgu ja orust jälle mäeotsa. Laened peksiwad teda mõnikord nii raskesti, et ta nagu piinatud elajas wärises.

Sääl jäi tuul ühel õhtul korraga wähemaks, ja kapten ise fäskis purjusid juurde seada. Ülemistest marspurjudest wõeti reewid wälja, besaanist ka üks rehwi alumised stagpurjud, brampurjud ja kluwer pandi juurde. Esimene tüürimees rääkis kaptenile, et eesbramsteng mädanenud on ning kartma peab, et ta ehk maha murdub, kui tuul kõwemaks läheb ja eesbraampuri juures on. Kapten aga, kes wihane oli, et kapist mööda ei pääsenud, ütles, küll steng wäljapidawat. Laew oli muidu ju kõwa ja oli juba teised asjad läbiteinud ja wälja kannatanud. Purjud oliwad kord juures ja jäiwadgi juurde, ka eesbrampuri.

Meie läksime Schulziga magama. Dõse kell üks oli suur ragisemine ülewal ees-mastis, ja kui kõik wäljajooksiime, saime aru, et tuul jälle wäga kõwaks oli läinud ja ees-bramstengi, nagu herra

66) waata III. jutu taga seletused!

Windham kartis, maha oli murdnud. Sää! rippus kõik kottpimedas üleval, pekis ja ragises, et hirmus päält kuulata oli. Niiud pidi tähele panema, et ülesminemise juures kottpimedal öösel furnuks ei saanud löödud.

Siis läksime ka kõik wanemad ja paremad mehed ülesse ning mässasime hommikuni, kuni kõik järje pääle, raad ja stengid tekki, saime.

Muidu läks kõik hästi, muudkui John sai oma käele haiget, Charley rinnad saidwad hirmsasti stengi ja wantide waele pigistatud, ning söber Schulz säharduse paugu päha, et ta mastist tekki kuffinud oleks, kui ma teda finnipidada ei oleks saanud.

Niiud pidas kapten kurssi Kaplinna pääle; meie jõudsiime sinna, wõtsime lootsi ja jooksiime sisse, et wiga ära parandada. Burjud pandi finni ja laew asendati koha pääle ankrusse. Meie wõtsime julged olla, et paar nädalat niiud sadamas olla saime.

Maapolitajast Kaplinna oli reis 32 päewa kestnud, mis Londonist arwatud, kõigest 68 päewa wälja tegi.

Arwata Madeira saarest saadik oli meil passaat-tuul (põhjahommikust, ehk küll saarte wahel ja maa lähedal, wähe kuni maapoolitajani edasi aidanud, nii et meie kaunis ruttu selle tee tegime. Ka üle kalmide wöö (kalmide wöö on 7—8, kraadi lai wöö, põhja ja lõuna pool maapolitajat, kus enamasti ifka wagane on nagu tdas; mõnikord, ehk küll wäga harwa, wõiwad sääl hirmsad tormid mässata) jõudsiime hästi, sest sääl olime kolm päewa ilma tuuleta, mis merejumal, kui lugeja mäletab, Peedile jüüks andis. Maapolitajast lõuna poole oli meil muidugi passaat-tuulega tegemist, mis meile wastu oli. Sellepärast oli meie reis säält 32 päewa Kaplinnani kestnud.

Kuidas laew säält jälle merde ja meie reis edasi läks, seda jutustan järgmises kirjas.

Seletused.

1) Runner tähendab jooksja. Mees ühes ametis, kel ametiasjades sinna ja tänna jooksta, on runner. Runner tähendab laewas ka üht nõõri, mis läbi blokkide ehk üle rataste jookseb.

2) Boardingmaster on Inglisemaal, Amerikas j. n. e. mees, kes teiste, nimelt meremeestele, forterit, magamis kohta, annab.

3) Karawellideks (carabellos) kutsuti Hispantia laewad, mis Hispantia ja Amerika maa wahel purjutatiwad ja kulla ning hõbeda laadungid Amerikast kodumaale tõiwad.

4) Inkwiisition oli usu-kohtus, kelle ametimehed kõige suuremate ihuliku piinamistega oma ohwrikest tõtt, seda, mis nad aga ise tahtsiwad, wälja saada püüdsiwad. Selle kohtu juures polnud tunnistamehi tarwis. Piinamise ritstade abiga rääkis ohwer ju mudugi hirmsa waluga seda, mis kohtu wanemad nõudsiwad. Kõige ropemad ja tooremad asjad tuliwad sääl ette, kes Jesuiitide ordeni kätte oli langenud. Ignatius Loyola ajutas selle ordent, kui ta wäeteenistusest wälja astus. Ta on üks kõige uhkematest ja toredamatest ohwiteridest olnud, kes küllalt naaji ja tiitarlapsi kurja tee pääle wedanud ja oma hinge pääle paljude inimeste õnnetusi ja nende pisaraid ladunud oli. Kui ta kurjuse kartka juba wiimse tlgani tühjaks rüübanud oli, sai ta ühes kassikwõitluses nii raskesti haawata, et ta wäeteenistusesse enam ei sõlwanud. Niilid tuli tal meelde, et ta püha mees on; ta hakkas siis ka püha elu pidama ja ajutas wiimati nimetatud ordent, millega ta maailmale suure õnnetuse, põrgule aga kõige suurema rõõmu tegi. Need Jesuiitid on siis ka maailmale selgeks teinud, mis kawalus, mis wale, mis werehimu j. n. e. tähendab. Nende ordeni meeste nimi, Jesuiit, on kõige juurem sõimu nimi, mis auusale mehele ütelda wõib, ja mõirgawad rõõmuga wiist kõik põrgukoerad, kui see nimi nende kõrwadesse tungib.

5) Bööd (igual = Bõe) on väga järsku tulewad kõwad tuuled, tormid, mis äkitsest laewa pääle kukuwad. Korraga tuleb must, mõnikord nagu katti peksetud pilw ruttu ja ruttu ulesse, raske torm puhub, enamasti wihma wõi rahesjoaga nagu kottist, wiskab laewad ümber wõi purustab nende purjud ära, kui neid ruttu kiini ei saa. Riipea kui see pilw üeläinud on, on ka torm otsas ja jälle wana ilm. Biscaya lahes on neid bööfid palju aprilli kuus; siis peab hästi tähelepanema, kui mitte purjusid, stengisid wõi kõik laewa kaotada ei taheta.

6) Stroppid on pikemad wõi lühemad nõõri filmused, mis ladungi töö juures ja ka muiljal pruugitakse.

7) Stanima on õigel kombel ladungi wõi muud asju äraseadima, et meres, kui laew mässab ja rullib, kõik paiga pääle jääb.

8) Pitgid on need nõõrid, mis purju ümber õmmeldud on, mis purju kõwaks teewad ja temale ka õige moodu annawad. Ühel raa-purjul (Raad on juured rist-puud mastide küljes, kus purjud küljes on.) on 4 liiki: 1 raaltik, 2 jekwat liiki ja 1 alumine liiki. Raaliik on ifka kõige peenem.

9) Spletsimline on kõtte ja nõõrde kookujäätkamine. See tehtakse nii kunstlikult, et nõõr sugugi paksemale ei saa, mis ka olla ei tohi, kui ta näituseks läbi blokkide jookseb. Kui hää spleiss tehtud on, siis ei wõi mees, kes seda tööd ei tunne, seda kohta sugugi leida.

10) Shipping-office on riigivalitsuse ülewaatamise all seisew kontor, kus meremehed sõidu kontrahi ärateewad ja kust nad pääle sõidu palga kätte saawad.

11) Munsterdama on kontrahiti tegema.

12) Loots on mees, kes sadama wett, tulesid, seaduseid ning märkisiid tunneb ja laewad merest sadamasse toob ning merde wiib.

13) Dokid (Docks) on jügamad, neljakandilistest raudkiwidest müüritud, weega täidetud kaewandused, kus laewad sees on, prahti annawad ja wõtawad. Tokkidel on suured wärawad, kust läbi tõusu ajal wesi ja laewad sisse ning teised wälja lastakse. Need wärawad on nii tehtud, et nad wett läbi ei lase, ja mõõna ajal, kui meri madal on, ifka kõrge wesi tokkides seisab.

14) Shlepperid (bugboat = bogboat = Schlepper) on wäiksed aurulaewad kõwade masinatega, mis suuri laewi weawad.

15) Kurs (Cours) on siht, kuhu laewal tarwis purjutada on.

16) Kwatertekk on tagumine tekk, kus kapten ja ohwitserid elawad ja tüür seisab. Luematel, suurtel purjulaewadel on mõnel ka tüül tüür kesklaewas nagu aurulaewadel, enamasti seisab ta purjulaewadel aga ifka taga. Kwatertekk on enamasti ifka wähe kõrgem, kui suur tekk.

17) Stentor oli üks greeklaste wägitsees Trooja sõjas, kel jähardune kõwa hää oli, et tema sõjakija lahingus üle mitmesaja teiste wägitseeste kisa kuulda oli.

18) Alumine marspuri on teine raa-puri mastis, alt loetud.

19) Etteshootima tähendab, raa-purjushoodid maha kangeks tõmbama, nii et puri ennast lahti-laotab. Shoodid on alumised purju-otsad. Ülemise raapurju shoodid käiwad ifka alumise raa-noffide (otsade) pääle wälja. Shoodid tõmmatakse ifka teist kangeks, kus nad ka kinni on.

20) Ülem marspuri on kolmas puri mastis, alt loetud. Tema shoodid on alumise marsraa noffide pääl ju kinni, sellepärast ei saa see puri ka mitte ette shooditud, waid et ta ennast lahti laotab, saab ülemine mars-raa üles-hetitud.

21) Ülesheisimline on ülestõmbamine.

22) Fokk on kõige suurem, alumine puri ees wõi fokk-mastis.

28) Besaan-puri (Besahn) on suur, alumine puri kõige tagumises (barf-laewas besaan-mastis, meil, täis-laewas ristmastis) mastis.

24) Klüüwrid on kolmenurgalsed purjud ees klüwerboomi pääl. Witmane on palk, (mast) mis laewa eesotsas üle laewaaäre kaugele wälja ulatab.

25) Grot- wõi suur-puri on kõige suurem, alumine puri grot- wõi suurest, meil keskumises mastis.

26) Alumine brämpuri on neljas raa-puri mastis, alt loetud.

27) Stagipurjud on kolmenurgalsed purjud, mis stagide (palkud tõrwa-tud kõted wõi traat-nõõrid, mis mastisid ja stengisid ette poole peawad) pääl mastide wahel jooksewad.

28) Keild (Rogals) meie laewas kuues raapuri mastis, alt loetud, et meil kaks brämpurju, alumine ja ülemine, oliwad.

29) Gaffeltoppurjud tagumises, rist-mastis ülemised purjud, taga-pool masti, mitte raapurjud, mis eespool masti seisawad.

30) Monfey-gaffel (ahwi-gaffel) ülemine, wäike gaffel rist-mastis.

31) Skypuri (skelpuri) meie laewas seitsmes raapuri mastis, alt loetud.

32) Fallid, need nõõrid, milledega purjud heisatakse ehk ülestõmmatakse.

33) Brassid, nõõrid, milledega raad brassitakse, s. o. finna ehk tanna tõmmatakse ja, kuidas tarwis, tuulte järele seatakse.

34) Blokid on väiksemad ja suuremad õõnsad tammepuu-pakud, kus sees üks kuni kolm ratast jooksivad. Nende rataste üle käib nõõr. Blokid teevad tõmbamist kergeks.

35) Purjulõngaga õmmeldakse purjusid.

36) Tafellõng on paksem kui purjulõng, saab liitmise juures pruugitud, temaga mäsitakse ka nõõride otjad finni, et nad lahti et lähe ja pandakse pääle.

37) Schumannsgarn (Garn-lõng) on paksem, tõrwatud, umbes piitja-nõõri pakune lõng, millega stagid j. n. e. ümbermäsitud (kleebitud) saavad, et neile wiga ei sünni.

38) Hittsinghendsel, peenem kui Schumannsgarn, file ja kõwa nõõr, sidumise tarwis.

39) Raushid, laiad raud rõngad, mis nõõri silmade sisse, et läbi et hõõru wõi purju liitdesse, kus tarwis, sisespleihsitakse.

40) Prillid on prillide moodi läänatud raud, mis ka purju-shootidesse spleihsitakse.

41) Tali (Talle mitte Taille) on kahest blokist rataste üle läbiptstetud kõis. Temaga wõib suurt jõudu anda ja raskeid asju kergel wiisil tõsta.

42) Ruhw (Roof-katus) madruste elu hoone, enamasti ees laewas.

43) Bramsteng on üks masti-jagu. All on mast, siis tuleb selle üle esimene jätk, marssteng, siis teine, bramsteng.

44) Gselshöft on umbes jalalatuine raud rõngas alama masti wõi stengi otjas, kust ülem steng läbi käib, umbes 8 jalga, mõnikord enam wõi vähem saalingust, kus stengi alumine ots sees ja ühe luku-puuga (Schlossholz) kiini on, kõrge.

45) Buttentlüwer on wäljaspool klüwerpuri.

46) Spitr, õtge ja pak ümargune palk.

47) Logtraamat (logbook=Journal) on ohwitseride käes seisew raamat, kuhu kõik ülestähendatakse, mis laewas sünnib. Igapäew kirjutatakse ülesse, mis waht sel ehk sel ajal tekis on olnud, mis kurs on, kus laew seisab, kui palju ta jookseb j. n. e. Seda raamatut peab ifka esimene tüürimees.

48) Bramsaling on koht ülewal, kus bramstengi jalg sees seisab.

49) Wandid on need nõõri- wõi traadi kõied, mis mastisid ja stengisid peawad, et nad mitte külje pääle kukkuda ei saa. Bramstengwandid peawad bramstengi. Bartuunid peawad stengisid, et nad mitte ette poole, staagid, et nad taha poole kukkuda ei saa.

50) Ristlemine on tuule wastu purjutamine. Seda tehakse nõnda: kui laewal, ülema põhja, purjutada on, ja tuul ka põhjast puhub, siis peab ta, et ju tuule sisse üksigi purjutada et wõi idasse ehk lääne poole pidama. Ühe bart- wõi täislaewa-, s. o. ülepea raapurjud wõttawad tuult umbes nelja kompassstreept päält tuulest ära. Siis peaks laew neli streeki idasse kukkuma, 1) Norden bei Ost, 2) Nord Nord Ost, 3) Nord Ost bei Norden, 4) Nord Ost. Seda wiimast ta wõib tüürida, siis on tal juba tuul purjudes ja ta ruttab edasi Nord-Osti, aga mitte Nordi, kuhu tema päris kurs on ja kuhu ta purjutama peaks. Nüüd on laewal tuul hakkbord- s. o. pahemast küljest. Kui laew nii purjutatud on, ja kapten arwab, et küll saab, laseb ta laewa läbi tuule kända (bout-ship teha, mis üks wäga ilus manöwer on, ja kus meremees oma usinust peab näitama), nii et tuul stürbord- s. o. paremast küljest tuleb. Siis kukkub laew jälle tagasi 2) Nord Ost bei Norden, 2) Nord Nord Ost, 3) Norden bei Ost, 4) Norden, 5) Norden bei West, 6) Nord Nord West, 7) Nord-West bei Norden, 8) Nord West. Nüüd on jälle purjud täis ja läheb laew Nord Westi. Kui nüüd jälle küll purjutatud on, tehakse jälle bout-ship Nord-

Osti pääle j. n. e. Sel kombel lähendab laew ennast itka oma sihile, põhja poole, sest see on just keskpaigas Nord Ostist Nord Westi, et küll mitte otjekohet järsku. Seda nimetatakse kreutsimijeks — ristlemijeks.

51) Kui tuul ruumib, saab ta paremaks, ta lubab enam kurssi poole pidada.

52) Korgisender on ümmargune nõõri kraamist punutud, korgitükidega täidetud kott nõõri otjas, mis laewade wahete lastud saab, et nad üksteise külge ei liitsu ega purusta.

53) Pääsimise rõngad on korgist tehtud, purjuritidega ületõmmatud, walgeks wärwitud suured rõngad, mis inimest wae pääl peawad ja mida pääsimise tarwis pruugitakse.

54) Bakk on ees-laewas lihtike, kõrge tekk, alt õõnes. Tema alt jooksewad ankrufetid läbi.

55) Signali plagud on kõrgis wärwides kolme- ja neljanurgelised lipud, millede abiga üks laew teisega meres kaugelt rääkida wõib.

56) „Shtp ahot!“ on kutse, kui keegi mõne laewaga rääkida tahab. See ei tähenda Inglise keeli muud midagi, kui „laew ae!“ Kõik maailmameremehed on teda kutseks wõtnud.

57) Munster- wõti musterrull on laewa paber, kuhu meremeeeste nimed ülestähendatud on.

58) „All right!“ (All reit) tähendab „kõik on joores! hää küll!“, ja tarwitakse seda sõna igas laewas.

59) Käespaagid on suured, paksud puud, mis laewas kaugideks j. n. e. pruugitakse.

60) Delfin (Delyhin) kaunis juur, ruttu ujuw kala. Ta sünnitab ka, nagu wallaskala, elawaid poegi, ja on tal soe weri.

61) Spill on see masin ees-laewas, millega ankrud ülestõstetakse (üles hiwitakse, nagu meremees räägib).

62) Grotmast on juur-mast, meie laewas keskmine.

63) Plagu nõõp on kõige wõimane mastiots. Tal on see nimi, et siina plagud ülesse tõmmatakse.

64) Grotraanoff on keskmiies, suure mastis kõige alumise, suure raa ots.

65) Hansa oli kesk-ajal linnade ühendus. Ka meie Riia, Tallinna ja Tartu linn olidwad ses ühenduses Hansalinnad. See ühendus algas Hamburist ja oli tal palju laewu, ning ka tublid sõjalaewad meres. Kõige enam oli neil laewadel mäs inglastega, kes Hansa ühendatud linnade laewu püüdsiwad ära wõtta. Üks juur Hansa admiral oli Hamburi mees, kapten Skapfänger, päris mere-wägimees.

66) Keewitud, tähendas puri wätksemaks tehtud, mitte kinnipandud. Keewimine on halwem ja raskem töö, kui kinnipanemine.

67) Passaattuuled puhuwad maapoolitajast põhja pool kuni 30. laiuskraadini ja lõuna pool nõnda sama kuni 30. kraadini. Põhja poolne passattuul puhub põhja-hommikust (Nord Ost), lõunapoolne puhub lõuna-hommikust (Süd Ost), nii et meil üks Nord Ost- ja üks Süd Ost-passaat tuul on. Nende tuulte wahel on jettse kuni kaheksa kraadi lai kalmitide wöö, kus enamasti tuult jügugi pole, mõnikord aga ka hirmsad tormid mäsjawad. Need tuuled puhuwad alati ja tulewad sest, et põhjast ja lõunast külmal õhk maapoolitaja poole, sooja õhu asemele, woolab. Niiud peats need tuuled üks põhja, ja teine lõuna tuul olema, aga et meie maakera ennast ümber ise enda õhtust hommiku poole pöörab, on põhjatuulest põhja hommiku, ja lõuna tuulest lõuna-hommiku tuul saanud. Maal nad ei ole kõwad, kaugel meres on nad kõige kõwemad.

IV.

Kaplinnast Kalkuttasje.

9. septembrikuu päeval 1890. aastal olime, et raske hom-
miku torm meil ees-bramstengi raadega ja kõige tafelungiga maha
murdis, Kaplinna alla jõudnud.

Meie olime reisi peal Londonist Kalkuttasje, Ida Indiamaal,
ja juba 68 päewa merel olime.

Kaplinn on tasase mäe jala pääle trepimoodi ehitatud, ja
seisab ta Inglise Kapmaa asunduse parlamendi seaduse all. Linnal
on umbes 50,000 elanikku ja on ta Euroopa linnade moodi fiske
seatud ja ehitatud. Temas elawad inglased, hollandlased, faks-
lased, hispanlased, portugallased j. n. e.; muudugi on jääl ka
juutisid. Mitmet sugu muste mehi, kafrid ja hottentottlasi, kri-
wasid ja namaqualasi, on jääl uulitsate pääl näha; kes nende kõikide
nimesid teada wõib? Nägu on neil nagu teistelgi mustadel. Kui
kahega poolaastat on koos elatud, siis saab weel poisest aru.
Rad on linnas sulased j. n. e., ja ei ole neil oma suguwendadega
metjas mitte midagi tegemist.

Meie, meremehed, kes röömsad olime, et maale minna wõisime,
tänašime Jumalat, et Tema tuul poole masti maha murdmud oli,
ilma et see juhtumine ühte meist ohwriks oleks nõndnud, ja et jälle
wähe maad tallata saime. Meie jõime Kapweini, lastšime igaiks
kaubaajamist ja meresõitu elada ning olime röömsad kui angerjad. —
Kõige parem Kaplinnas oli meie meelest sääline wein.

Maalt osteti muu wärške toidu ja materjali hulgas ka 2
jüfimusta wäikest pöršast ja 6 lanmast. Neile tegi puusepp eeslaewa
tallid. Kapteni nõuu oli, neid figu jõulupühadeni nuumata ja siis
hääks praeks muuta lasta.

Wikkade purjulaewa reiside pääl on pääasi, et mehed wärsket
liha süüa saawad. Muidu wõib laewas palawas kui ka külmas
wöös skorbuti haigus mässama hakata.

Börsjad oliwad väga kenad, noored loomakesed. Nad peeti puhtalt ja laewapoiis Beet, keda muu töö juurde pruukida ei wõinud ja ainult laewa- narriks peeti, eht lurjus ja poolemõistusega inimeseloom, kes mere pääle niisama wähe kõlbas, kui wafikas wiilimängijaks, seati nende ülewaatajaks ja koolmeistriks. See oli aga ka amet, mis Beedile väga meelt mööda näis olewat. Sääli juures ei pruukinud ta ronida ega oma eluga mängida, nagu ta ise ütles. Ta armastas siis ka ostetud lambaid ja figu nagu oma päästjaid, nii et tihti ette tuli, et ta ühte wõi teist neist wastu rindu pigistas ja neile südameliku musu otša ette wõi nina otša wajutas. Ta püüdis ka terwe tööaeg nende elajatega mäsata, puhastas ja noomis neid, rääkis neile ennemuistseid juttusid, kiitis ühte ja laitis teist, oli neile isaks, emaks, koolmeistriks, kohtuherraks ja sulaseks, kõik suure rõõmuga. Tal polnud ju ka laewas ühtegi inimest, kes tema poolt oleks olnud, sest et teda, nagu ju öeldud, laewatööde juures tarwitada ei saadud ja ta teistele ainult ees oli. Sigadele ja lammastele ta kaebas oma häda, kutsus neid wendadeks ja õdedeks, keda kurb elu nagu tedagi põrgulise mere pääle tõuganud, ja õnnistas neid iga õhtu, enne kui magama läks.

Tüürimehed oliwad ka üsna rahul, et ometi töö leitud oli, kus juures poissti pruukida wõis, käskisiwad aga hääd puhtust pidada, mis käsku poisst tõesti ka täitis. Kui Beeti tarwis oli, siis toodi ta alati sea- ehk lambalaudast wälja. Ta wiis neid elajaid hää ilmaga ka tekki ja peji neid rohelise seebiga.

Kapten rõõmustas väga, kui nägi, et Beet elajaid armastas, ja andis oma walge puudli koera ka Beedi hoolde harida ja pesta. Kapten oli mees, kel hää meel oli, kui ta inimese juurest mõne hää külje leidis. Palju kurja ja paha jättis ta laitmata, kunagi aga ei jätnud ta hääd kiitmata. Ta ütles taga esimesele tüürimehele: „Waadake, herra Windham, kes seda oleks uskuda wõinud, et meie Beedi rumala pää all sähardune süda täis armastust elajate wastu tuksub? Inimene, kes elajaid armastab, ei wõi halb olla; ma rõõmustan, et Beedil hää külg olemas on!”

Esimene tüürimees, wana merekaru, kes ainult seda inimeseks pidas, kes tubli meremees oli, wastas, tema ei panewat seda sugugi imeks, et Beet tubli seakarjus olla. Barem oleks olnud, kui ta maale figade juurde oleks jäänud, laewatuleku asemel, kus ta teda ja teisa wihastada ja eksitada. Beet olewat teda oma rumalusega nii wihastanud, et ta ennast kümme aastat hana lähemal tundwat.

Kapten naeris ja läks oma teed.

Nii tuli meil esimene laupäewa õhtu kaplillas.

Minu sõber ja ametiwend purjutegemise juures, Schulz, andis nõuu, õhtul maale minna. Tal oli hulk raha Londonis üle jäänud,

ja ka minul oli weel paar shillingit. Mehed ees tahtsiwad ka maale minna ja läksiwad kapteni juurde raha paluma, ka Charley. Teised wõtsiwad igaiks ühe naela, aga Charley tahtis 2 naela, ja kui kapten küsis, mispärast ta niipalju tahtwat, rääkis ta, et tal tarwis olla õliriideid osta.

Õliriideid oli mehel küll tarwis, seda teadsiwad kõik; seni ajani oli ta teiste ametiwendade õliriideid pruukinud. Kapten andis siis ka mehele 2 naela pihku ja tahtis oma kassat pääle seda, kui ta ka teistele raha oli andnud, juba luffu panna, kui ka rumal Beet fiske tuli ja, mütsi kae ümber keerutades, lolli naeratamisega wiis shillingit palus. Kapten küsis nalja pärast, mis ta enesele selle wiie shillingi eest osta tahtwat, mis pääle poiss wastas, enesele polla tal küll mitte midagi tarwis, aga sigadele tahtwat ta saia osta. Kapten, kes täies usus oli, et poisil pääajud mitte diefti joo-nes pole, tegi talle nüüd selgeks, et sigu toita mitte tema seadus pole, waid see laewa kulu pääl sünnib. Tema töö olla ainult neid sööta ja puhastada. Ta andis siisgi Beedile wiis shillingit ning käskis enesele osta, mis tarwis, rahaga mõistlikult ümber käia ja, mis järele jääb, teiseks korraks hoida.

Muidugi oli see jälle meeste kelmistükk. Sigadele saia ostmine ei tulnud mitte Beedi pääst. Ta oli aga rumal küll, kõik, mis teised ütlesiwad, tegema, ilma et ta järele mõtles, kas see teha sündis wõi mitte. Ta oli nagu narriks laewas, ja oli meestel hää naerda, kui ta jälle rumaluse tegi ja kaptenit ehk tüürimeest wihastas. Kapten oli peenikeselt haritud mees ja ei puutunud teda mitte kätega, kui ta teda wihastanud oli, aga tüürimehed wiskasiwad teda mitu korda kajuist wälja ja kwaterteki päält maha, üks kõik kas kõri wõi karwupidi.

Beedile enesele näis see rõõmu tegewat, kui ta aru sai, et ülemaid, keda ta sallida ei wõinud, sest et nad temale tööd andsiwad, wihastanud oli. Siis hirwitas ta rõõmu pärast, nagu oleks ta ise selle rumala tüki wälja mõelnud, mida teised teda teha käsksiwad.

Teised mehed läksiwad nüüd maale, ja ka bootsmann, Schulz ja mina walmistasime end jalutama minemiseks.

Kui ehk lugeja tükk „Paar päewa Londonis“ lugemud on, siis teab ta wäga hästi, mis waimu laps sõber Schulz oli. Kuidas ta, muidu aumees, — kui laewal tööl ja pää kaine, tubli meremees, hää ja sallitud töömees oli, aga kui maal pagana wiinamärjufest sai, segase meelega kõik hullumaja tembud ära tegi, nii et ta igas linnas peaaegu rahuseaduse paragrahwidega sõjas olles oma raskelt teenitud rahaga jälle õigeks pidi tegema, mis kõweraks läinud oli.

Üks hää sõber Londonis, herra Latus (Petus), oli meile (Schulzile, bootsmannile ja minule) ühe juure korwipudeli whiskyt kauge ja pika tee pääle ligi andnud; see oli reisi pääl otsa lõpnud, ja sõbral Schulzil wist suur wiina himu, sest et ta bootsmanni ja ja mind ju päew otsa maale oli kutsunud. Schulzil enesel oli, nagu ju öeldud, hää summa raha Londonist weel ligi, siisgi oli ta ka kapteni käest weel ühe naela sterlingi wõtnud, mis meid bootsmanniga kartma pani, et Schulz wiimaks oma karu-tükka jälle pääle hakkab. Kui ta kui wõi paar rahul oli olnud, siis oli tal kõige suurem aeg käes, jälle tükki mängida, mille üle inimesed imestama ja inglid tiwadega silmad finni katma pidiwad. Meie jaine aru, et ta sõharduses hullumaja tujus oli, ja wõtsime kowasti ette, teda hästi tähele panna ja mitte filmast lasta. Kirjad oliwad meil kapteni läbi juba ära diendatud, ka herra Latusele, nagu lubatud, meie päewapildid jaadetud. Et meil muud talitust polnud, läksime siis ka Schulzi tahtmise ja palumise pääle kohe ühesse joomamajasse, kus meie sõbra pääle nii suur wainustus ja lahus langes, et ta nagu taewalikus rahus ja rõõmus hiilgas. Ta käskis kohe Stentori häälega suured karikad täita ja jõi wiina, moffadega matsutades, nagu wafikas piima. Kui meie palusime, ettewaatlik olla, et ta jälle äparduste fisse ei langeks, kiitis mees, et seda tema juures sugugi ette ei tulewatgi. Ta tahtwat enesele aga wähe wainustust juua, elu olewat nii ilus, homme pühapäew j. n. e. Meie ei joonud enam whiskyt, waid Kapweini, ja oleks ehk asi üsna hästi läinud, kui mitte puusepa- ja tafelmeister, herra Bontekoe, üks Hollandi mees, kes oma töömeestega meil laewas mahamurtud stengi üles seadis, sinna ei oleks juhtunud. See tuli aga, niipea kui ta meid nägi, meie lauda, nõudis juua, whiskyt ja weini, õlut ning porterit, kühweldas raha nagu krahw wälja, oli wäga lahke meie wastu, palus meid pühapäewaks oma juurde, lubas meile Kaplinna näidata j. n. e. Njäs asjad nõnda kaugele, et sõbral Schulzil pää peagi hästi soojaks sai.

Meie läksime nüüd kõndima: meister näitas meile ühe poe, kust meie ankrü Kapweini, paari pudelit whiskyt ja konjaku ning weel muid asju reisi pääle ostime. Ankrü ja pudelid lubas herra Bontekoe esmaspäewa hommikul ühe oma töömehega laewa lasta tuua ning meile salaja kätte anda, nii et üksigi seda ei tea. Siis, kui kõik diendatud oli, wiis meid meister, pakš, lahke ja kena, arwata 50 aastat wana mees, weel ühte juurde joomamajasse kõrge-
mas liinas, kus ka mängiti ja lauldi. Ka kunstimehed, walged ja mustad tulešööjad ja mööganeelajad, näitawad ennast jäl. Sinna jäime meie istuma. Schulz, kes tihti jooksisid tellimas käis, jäi korra kauaks ära, ja kui meie teda otsima läksime, oli ta kadu-

nud. Meie kartsiime, et talle ehk midagi paha sünninud on, ja läksime teda otsima. Ehk küll koit joomamajad ümberringi läbi otsisime, ei leidnud meie teda siiski mitte. Nüüd andis meister nõuu, sinna tagasi minna, kus ta kaduma läks. Teada oli, et ta meist ära ei põgene, sellepärast wõisime meie loota, et ta sinna ometi tagasi tuleb. Kui sinna jõudsiime, öeldi meile, ta olewat jään ju tagasi käinud, üks suur, pikk mees ligi. Tal olewa üks kitar (Guitarre) hõlmas olnud, ja olewat ta selle mehega jälle ära läinud, kui ta kuulnud, et meid jään enam ei ole. Nüüd oli meil kahju, et meie teda otsima olime läinud. Kelteri (teenija poisi) seletusest olime aru saanud, et see pikk mees, kes temaga ligi käinud, meie laewast madrus Fokke oli; see meid waigistas wähe, teadsime meie ju, et Fokke üks tubli inimene ja kõwa kui lõukoer oli, ja et tema seltsis Schulzil midagi paha sünnida ei wõinud.

Nüüd tuli ka jalk Inglise soldatid oma punaste jakkidega, mütsid ühe kõrwa pääl, mütsi tuulerihm wõlwitud Inglise ninade all, kepid hõlmas, sisse, laulsiwad oma soldati laulusid, tantsiwad ja kiitsiwad sõnadega kui lauludega Inglise sõjakunsti ja Inglise wahwust. Waterloo lahingust ja Sewastopoli ümberpiiramisest lauldi, India mässus Nena Sahibi wastu tehtud wägimehe tükkä kiideti; tegusid, mis nad mustade ja teiste paganatega wõideldes teinud, kiideti waimustusega. Poisid nägiwad toredad wälja, oskasiwad ilusasti tantside ja laulda, ka suuri whiskyklaasid tühjendada, aga siiski ütles Laas Gesti keeles minule: „Kuule, kuule, neid punasid jakkisid, nad teewad ju nii, nagu oleks nema üksi Waterloo lahingu wõitnud ehk Sewastopoli müürid maha lõhkunud. Mis nad jään mustadest paganatest laulawad, see wõib ehk küll olla; jään on nad mehed, kus wibupüüsidega, odadega, nuiadega ehk wana kivilukupüüsidega ehitud paganad, kes praegusest Europa sõjakunstist nii palju teadwa, kui lammas Vihawõtte pühadest, nende wastu sõdiwad, ja neid nad oskawad oma nr. 1 Armstrong ruttulaadimisuurtetükkidega hunikusse lasta ja purustada.“

Ma teadsin, et Laas Inglise soldatid ei sallinud, ja naersin, pidin talle aga muidugi õiguse andma, sest jeda teab igakõrs, kes ajalugu tunneb, et kui wana Blücher mitte Lord Wellingtonile, Inglise wäeülemale, Waterloo lahingus appi poleks tulnud, prantslased nad wiimse meheni oleksiwad puruks lastanud. Ka Sewastopoli müürid oleks seisma jäänud, kui Inglise mehed üksi wene laste wastu oleksiwad sõdinud. Mitmele riigile aga, türklastele, prantslastele, inglastele, ja Italia abiwäele wastupanna, on muidugi raskem, kui teistega koos ühe pääle kukkuda. Siiski näitasiwad wenelased küll kofkulastud müüridest järelejäänud kivilukute taga, mis wahwus tähendab. Tähelepanemata admiralidest, Rahi-

mowist ja Kornilowist, kelle nimes maailm aajaraamatuse kirjutatud on, ja wahwadest meestest, ja nimelt Wene meremeestest, kes nagu mehed tegiwad, mis nende kohus isama awastu oli, oliwad lapsed seal kantside peal suuretükkide kuulide rahe sees töös, nagu näituseks Kozjma Gorbanjew (Козьма Горбаньевъ), 14 aastat wana, Maksim Rybaltshenko (Максим Рыбалченко), kes mõlemad wahwuse eest midalid Georgi paela otsas saiwad, wõi Nikolai Pishhtshenko (Николай Пищенко), 10 aastat wana, kes enne isal abiks oli ja pääle isa haawamist ja surma isa koha, kes suuretüki seadija ja sihtija olnud, wõttis, ja nagu mees waenlasi maha paugutas. See oli kümneaastane laps ta sai aga oma tegude eest ka Georgi-risti.

Kui Laas praegu weel elus on, siis ei wõi Inglise wahwuse tükid buride wastu teda ka mitte just paremate filmadega punaste jakkide pääle waatama waimustada.

Et see inglaste omakiitus hirmus oli pealt kuulda ja aeg hiljemaks läks ja meister kojupoole minema hakkas, hakkasime ka meie laewa poole minema, tahtsime weel sinna ja tänna sisse waadata, kas ehk Schulki ei leia, mis wiimane lootus meil murja läks, sest mees oli kadunud, nagu tina tuhka. Laewa lähedalt leidsime teise tüürimehe, herra Krooni, kapteni poja Williamiga, joime wiimase klaasi nendega kofku ja läksime laewa. Schulki polnud laewas ja nii läksime siis magama, selle lootusega, et ta ööji koju tuleb.

Homniku kell 7 äratas mind bootsman kurwa näoga. Schulz polnud weelgi tulnud. Kell $\frac{1}{2}$ 7 homniku olewat madrus Charley laewa tulnud, waene kui kirjurott, õliriided jälle ostmata. Kui bootsmann temalt küsinud, kas ta ehk Schulki näinud olewat, ta rääkinud, ta näinud teda ja pika Fokket ööse parajalt, kui mõlemad finni wiidud. Schulz püüdnud kitari mängida, politzman kiskunud tema käest kitari ära, Schulz pidanud kitari finni, wiimati jäänud kitari kael politzmani, kitar ise Schulki kätte. Pikk Fokke olnud hirmus purjus ja laulnud Hollandi keeles, mis nii jäledasti kõlanud, nagu lõukoera mõirgamine kõrbes. Tema, Charley, tahtnud meestele appi minna, aga siis mõtelnud ta järele, et seda sugugi tarwis pole, saab ju Fokke ise kahe politzmanniga walmis, kui tarwis. Siisgi kuulnud nad politzmanni sõna ja tuiگردanud, Schulz wandudes oma kattenud kitari üle ja Fokke lauldes, seadusemehega ühes. See olnud umbes kell 2 homnikul.

Küüd me teadsime, mis kellad lõõnud oliwad, sõime ruttu pruukosti, tõmbasime riided selga, wõtsime kõik raha, mis meil oli, ligi ja läksime takelmeistri, herra Bontekoe, juurde. Meie leidsime tema kodust ja palusime nõuu, mis teha. Tema naeris oma lahke, laia Hollandi näoga, trööstis meid ja palus pruukostile. Kella kümneni olewat meil aega, enne seda nad ei peafawat wälja, sest et

puhapäewa hommif olla, ütles ta. Siis sõime ka herra Bontekoe lahke perekonnaga pruukosti, kus juures muidugi südamekarastus, wana whiskey ja Genever¹⁾, nagu peaaegu igas Hollandi majas, ei puudunud, ja siis läksime herra Bontekoe'ga ühes politsei pääle, mis meistri majast mitte kaugel polnud. Sää! saime, et herra Bontekoe sealset olekut tundis ja ka õnneks ühe tutwa politzmani ees leidis, ruttu asjale. Kuulda saime, et Schulz ja Fokke hirmsa kõra õõse mulitsa pääl teinud ja wägifi ühte majasse sisse tungida tahtnud. Politzman oli neid keelanud, nad aga mitte sõna kuulnud, nii et sel muud pole üle jäänud, kui neid politsei pääle magama wiia. Üks kitar oli ka politsei pääl näha, mis nende käes olewat olnud, põhi katki kael murtud. Kael rippus keelte otjas keha küljes, mis wäga kurb waadata oli.

Mehed toodi ette ja noomiti neid, kitar anti neile kätte ja siis läksime minema. Meister wiis meid jälle oma juurde, sää! pesiwad mehed eneste näod puhtaks ja hariwivad riiete pealt wangihoone musta ja tolmuga maha, nii et jälle inimese moodi wälja nägiwad.

Nüüd rääkis ka Schulz, pääle seda kui südant karastanud ja ja kõhtu toitu saanud, oma loo ära.

Ta oli sää! joomamajas, kus meie olime, ühe mängija käes teises toas ühe ütlemata hää häälega kitari näinud ja, et ta ise ka kitaringija oli, seda mänguriista ära osta tahtnud. Mees ei olewat seda kitari aga müünud, waid õelnud, et tal kodus üks wakenem, aga nõndasama hää häälega, kitar olla, seda wõiwat Schulz saada, kui ligi tuleb, kodu olewad ainult paartuhat samm eemal. Schulz, kes mõelnud, et filmapilk tagasi wõib olla ja siis oma mängu ja lauluga meile suurt rõõmu ja ajawiidet, mis pääle meie sugugi mõtelnud pole, tegema saab, läinud ühes. Tee peal tulnud neile suur Fokke wastu, kes nüüd muidugi käemeheks kauba juurde ühes läinud. Siis waadanud nad kitari ära. Mänguriist olnud ka päris hää ja wäga lõbusa häälega, kaup läinud ühte, ja läinud nad esimesesse kõrtsi raha maksma ja liikusid jooma. Sää! juures läinud enam aega, kui Schulz esiti arwanud. Kui ta Fokkega meie juurde tahtnud tulla, ei ole ta meid leidnud ja mõtelnud, et meie laewa läinud oleme. Nüüd hakanud nad Fokkega ka laewa poole minema, tee pääl igasse wiinamajasse sisse minnes. Sää! nad proowinud seda mänguriista, kus juures suur Fokke tantsinud, nii et põrandad paindunud. Nii nad elanud nõnda kaua, kui pääd nii täis olnud, et üks teist enam pole tundnud ja kõik wiinamad ju kinni pandud. Laewa poole minnes ja ronides olewat nad ära efinud, ja siis olewat Schulzil meelde tulnud, et õhtu konjak, wein

1) Hollandi kadakamarjadest tehtud naps!

ja whiskey maksetud ja kaupmehe juurde jäetud. Ta arwanud nüüd paraja aja olema, seda kaupa ära tunna, jääl juures oleks nad siis ka weel wähe rüübata wõinud. Suur Fokke oleks siis ankrut ja kitarri, tema pudelit kanda wõinud. Fokke olnud selle targa nõmuga wäga rahul. Siis wiinud Schulz mehe esimese maja ukse ette, mis aga uulitsa ääres seisnud ja mis jugugi see maja wõi pood pole olnud, kus meie wiin seisis. Sää! pörutanud nad wastu uksti ja aknaid ja nõudnud oma ostetud ja maksetud kaupa. Selle pääle teinud üks naesterahwas akna lahti ja seletanud neile, et jääl majas sähardust poodi pole, kus ostetud kaup mahajäetakse. Schulz kutsunud siis pika Fokke oma juurde ja pidanud temale ühe suure kõne inimeste ja päälegi kaupmeeste kurjuse ja kawaluje üle, mis kõne Fokket wäga liigutanud. Siis öelnud Schulz: „Waata, söber Fokke, ma näen, et meie kurjaga siin läbi ei tule; nüüd ma tahan sinule näidata, mis toonide wägi jälle korda teha wõib. Ma tahan oma häält tõsta ja kandle keeli liüüa, et meie konjat ja whiskey, meie wein ning kõik teised taewalikud märjukesed nagu wihm meie pääle sadama saawad. Tee, ma palun sind, omad kõrwad lahti, tee lahti, o Fokke, ma ütlen sinule, oma suu ja silmad, et sul üksigi kallid toon kaduma ei lähe! Sa saad nüüd kuulma ja nägema, tundma ja maitzma, mis sulle kõige kurwemates ja pimedamates elutundides, teda meelde tuletades, uut troosti ja elujulgust andma saab.“ Selle pääle pannud ta oma mänguriista siis õigesse tooni, löönud harjunud käega kuldseid keeli, tõstnud oma hääle ja mõirganud oma whiskey-häälega nii südamesse tungiwalt, et kõik naabri koerad ja kassid huluma ja teised koduelajad hirmuga ahelate otsas kiskuma hakanud.

Korraga tehtud ülewal üks aken lahti, üks ümmargune, alabasterwalge naesterahwa käsi sirutanud ennast ühe walge nõmuga, mis wiimane muidu iga õige kodaniku woodi all seisab, aknast wälja, ja jooksnud pool pange poolsooja märga Fokkele, kes, suu ammuuli, toonide wäest liigutatud seisnud, nagu kuningas Herodes Daweti ees, ja ka laulumehese, kel muidugi suu ka perani lahti oli, suhu ja kaela ning kalli kandle keelte peale, nii et sel ilusal mängul järsku ots tehtud. Siis olnud weel naesterahwa suust naeru, nii hele kui hõbe kellukese hää! kuulda ja aken löödnud kinni.

Oh, kuidas Schulz wihastanud, ta keerutanud oma kitarri ümber pea, nagu üks Siour-(Siu-) indianlane oma werist sõjakirwest, ja löönud wiimati kalli kitari põhja oma otsa ees wihaga puruks. Siis kutsunud ta Fokke, kes Hollandi keeles tuliseid wandeid wälja kirjistanud, oma juurde ja andnud temale kõwa käju, seda maja maapinna päält ära häwitada, sinna koha pääle, kus ta müürid seisnud oliwad, joola külwata, nii et see koht maa pääl igawese

ajani põlatuks jääb ja tulewad inimesesood weel näha wõivad, et tema pääl üks raske wanne lasub. Enne seda aga, kui Fokke ärähäwitamise tööd pääle saanud hakata, tulnud üks politzsmann, keda see laul ja mäng, ülepää toonide wägi, ka sinna poole kutsunud oli, ja wiinud mõlemad mehed ühes pilliga kinni. Tee pääl tulnud siis Schulz'i ja politzsmanni wahel, kes esimene proowida tahtnud, kas pill weel kõlbab, see kiskumine ette, kus juures sel mänguriistal, mille eest Schulz wiisteistkümmend shillingit maksnud, kaelgi maha murtud saanud, nagu Charley laewas bootsmanile rääkinud oli ja kus juures ta tunnismees olnud.

Rattlise pilli tahtis Schulz laewa ühes wõtta ja laewapuusepal, kes üks kõige peenem tiiskler oli, ära parandada lasta, ning mälestuseks pidada.

Nii oli lugu alati Schulziga. Oli seeford weel õnn, et tal trahwisiid maksta polnud, ja et Fokke, üks ilmatu, kahelarujõuuga inimene, weel maja lõhkuda ei saanud. Muudu oleks asjad halwad olnud.

Sel pühapäewal saime siis ka hästi Kaplinna näha. Herra Bontefoe hulkus meiega ühes, seletas ja näitas meile kõik, mis nägemisewäärt oli. Kui pääle lõunat hilja laewa tagasi läksime, tänasime teda südamest abi ning lahke wastuwõtmise eest.

Õsmaspäewa hommikul oli meister töömeeestelt ka meile ostetud asjad laewa saatnud. Meie seadime nad paiga pääle ja andsime ka suurele Fokkele, kes selle wiina pärast ju õo aega kinni istunud oli, sõbraliku mõõduga.

Ka laewa puusepp, kes meie feltsis oli, sest bootsman elas temaga, mina Schulziga ühes kambriis, wõttis ostetud warast osa, ja maksis neljanda jao meile käe pääle.

Nõnda oli lugu Kaplinnas.

Wiimane on oma nime sest saanud, et ta Häälootuse kapi juures on. Häälootuse kap on Afrika kõige hullemate tormide all seisaw lõuna poolne tipp. Weel hullemate tormide all seisaw maats, kap Horn, mis aastas kümme korda enam mehi sööb, kui ülewal nimetatud Afrika kap, ei ole juttude ja luuletuste läbi nõnda kuulsaaks saanud, kui wiimane. See kap on tutwaks saanud Vasco da Gama sõitudest saadik. Ka enne teda oliwad meremehed tema ümber purjutanud, nende poolt ei ole aga maailm tema üle õiget teatust saanud.

Ka Amerikas on enne Kristof Kolumbust Europa mehed käinud ja nende istandused ja elukorterid hommiku-, meie Europa poole käänatud rannas, kui ka waresmetes, leitud. Need on asutused wanade Norra merekuningate ja kangelaste „Winkingerite“ poolt, kes ilmaarwamata julgusega, teraw kangelase mõõd käes, iga minut

oma eluga mängides, wäikfetes Winfingerilaewades oma sõitujid üle sel ajal tuttawate ja wõõraste merede tegiwad. Üle Islandi (wana Thule) saare on nad ka Amerikas käinud.

Ka hiinlaste laewad on lääne-Amerika randa jõudnud, mis nimetatud rahwa, nüüd muidugi ju sadade aastate eest kofkufukfunud, asutuste waremed meile näitawad.

Aga jätame kangelased! Neid tükka on wägimehed teinud sel ajal, mille üle meil teatust pole. Mis aga Häälootuse kapi üle räägitud ja kirjutatud, on meil enam kui 400 aastat tuttaw, ammu enne seda, kui Magelhaensi ja kapten Cooki (Mageljans ja Cook) suure maailmamere ja ümber kap Hoorni purjutajate, wana-wana-isad jündinud oliwad. — Et sel wanal ajal muidugi palju usti ja kirjutati, mida kuuldes meie praegusel ajal olasid kehitate, on ju arwata. Wanad Portugali kirjanikud rääkisiwad, näituseks, et Afrika õhtu-rannas, arwata nüüdse Kongo jõe ümber, ühesilmaga inimesed ja lõukoerad elada, kes wiimased nii tulise wihaga olewat, et nende luudest nagu tulekiwist tuld wõidawat lüüa.

Ka hirmsad tormid, mis Häälootuse kapi ümber mäsšawad, tegiwad meremehed, kel sel korral wäga wäikesed ja nõrgad laewad, wõltsid merekaardid ja armetud teaduslikud riistad ja kel ka tuuled ja merejookfud tundmata oliwad, kartlikuks; ebanst mängis oma kõige suurema tüki juurde, nii on siis meie ajani see kap wäga kardetud ja kuulsaks saanud.

Wana „lendaw hollandlane“ (Der fliegende Holländer) andis ju oma hinge sääl wana kuradi kätte, ja pidada ta praeguni omas waimudest juhitud laewas merel sõitma ning igale laewale, millele ta aga wastu purjutama juhtub, põhjaminekut näitama ja tähendama.

Jätame ka ebanst- ja wanad jutud, räägime kahetümmendama aastajajaga.

Häälootuse kapi juures on enamasti õhtutuuled, mis igale laewale, kes õhtusse, s. o. Europa maale purjutada tahab, wastafed on. Need tuuled wõiwad kawa ja raskesti puhuda ja koledateks tormideks tõusta. Igal pool, muudkui põhjas mitte, on lai lage maailmameri, mis mäsšajateist tormidest üleskõhutatud, oma mustad mäefõrged laened taewa alla tõstab ja neid mõirgades laewade pääle kuffuda lasseb, kus nad purustawad ning jurma ja hukatust toowad. Ka homniku poolt ei ole hääd loota, kui maru-tormid puhuwad. Ehk küll selle kapi juures merejookfud laewa usinust wähendawad, kui nad wastu on, sest Atlandi meres on lõuna-ekwatori merejookf, mille lõunapool jagu külma polaarjookfuga Afrika õhtu-ranna wastu ja säält põhja poole jookseb ja Europast Indiasse purjutawatele laewadele wastu on, nõndasama on India maailmameres Mozambi-

qui kanaali-jooks, mis kapißt hommiku poole jookseb (Agulhas wõi kap-jooks). Indiaßt Europasse purjutawatele laewadele wastu. Siisgi ei oleks see jugugi nõnda hull, kui mitte, nagu öeldud, hirmsad tormid jääb ei mäsaks. Iga maaots wõi nurk, mis suurte maailma merede wahel on, peab hirmsaid tormisid wälja kannatama, nii Hälalootuse kap kui ka temast umbes $6\frac{3}{4}$ tuhat wersta kauge kap Horn, wiimane weel koledamad ja ka wäga külmad tormid, sest et ta umbes 23 kraadi lõuna Jäämere poole seisab.

Maa töömeeste abiga seati uus steng ülesse, kõik wead parandati ära, nii et kõik kahe nädala sees tehtud oli ja meie pühapäewal, 23. septembril, ankrui jälle üles hiiwida ja merde minna wõisime.

Tuul puhus kõwasti õhtust, ja et meil esiteks hommiku poole kurs oli, kuni pärast umbes Port Elisabeth'i kõrgusel, põhja hommiku poole tüürima hakkasime, läks sõit ruttu edasi. Wana „Souvernier“ lendas nagu lind, rind walges wahus.

Meie teadsime, et see tuul kaua ei kestnud, sest aeg ei olnud kangel, kus põhja-hommiku monsun puhuma hakkas.

Monsunid on tuuled, mis India maailmameres puhuvad ja sest tulewad, et maa merd wastu kord enam, kord vähem, nagu just aastaag, soendatud saab. Üks pool aastat, maikuuft kuni septembrikuuni, puhub monsun lõuna-õhtust, teine pool aastat põhja-hommikust. Sellest on need tuuled ka oma nime saanud, sest monsun tuleb Arabia sõnast „mausim“, mis „aastaag“ tähendab. Muudugi ei lähe see tuul mitte järsku põhja-hommikust lõuna-õhtusse üle, jääb on ikka wagad ajad wahel.

Põhja India maailmameres on ka merejooks — kui põhja-hommiku monsun puhub, põhjahommikust, ja ümber käänatud, kui lõuna-õhtu monsun aeg on.

Nõnda meie purjutasime siis edasi, jättsime Madagaskari, ihe kõige suurematest saartest maakera pääl (Lus-Guinea ja Borneo on aga weel suuremad), La Reunioni (Prantsuse omandus, kuni 1848. aastani Bourbon) ja Mauritius'e (1810 aastast saadik Inglise omandus, ennemalt Isle de France, Prantsuse omandus) ja mõned teised saared kõik ballbordkülge.

Meie pidasime nõnda palju põhja poole, kui aga wõimalik, et kui põhja-hommiku monsun saame, meie enam hommiku poole ja siis selle tuulega enam kursori pidada wõime. — Ilmad oliwad wihmased.

Kest oktoobrikund hakkas siis ka lõuna-õhtu tuul vähemaks jääma, mõni kord oli üsna waga. Siis hakkas põhja-hommiku monsun esiti tasasti, wiimaks kõwasti puhuma. Nüüd hakkas rist-

lemine pääle, pikkade homniku poole löökidega, sai meil tuul ju paremaks, mida enam meie laewaga homniku poole jõudsiime.

Nüüd olime suures meres ja lähenesime ristlemise abil ikka enam ja enam wanale imemaale, Ida-Indiale.

Jah, imemaaks on Indiat ju ammugi kutsutud ja küllalt ime-likku temast räägitud ja kirjutatud.

India riikidel oli juba wanal, wanal ajal Egiptuse, Wõnikia, Persia ja Aleksander Suurest saadik Helleni wõi Greeka riikidega tegenist. India kaubad tuliwad Seleukidide ajast saadik ju tihti Europasse. Kesksajal oli aga kauplemine selle kulla-, kalliskiwide-ning würtside maaga väga raske. Mõned kaubad tuliwad kara-wanidega läbi Asia sisemiste kõrbete Kaspia ning Musta mere ääres olematesse maadesse, teised kaubad saiwad jälle arablaste läbi, kes juba esimestes aastasadades pääle Muhamedi meresõitustid India maailmameres tegiwad ja ka India sadamates käisiwad, Egiptuse maale ja saiwad säält Wenedigu, Genua ja Florenzi kaup-meeste läbi Europa turu pääle toodud.

Parem ja kergem tee oli aga wõimalik Indiasse, kui laewaga ümber Afrika jaadi.

Wanal ajal olewat küll Egiptuse kuningas, waarao Necho käsu pääle (616—600 enne Kristuse sündimist) Egiptuse meremehed Buasest merest wäljamineks ja Herkulese tulpadest (Sibraktari merekitsusest) läbi tagasitulles, ümber Afrika maa purjutanud, aga see, kui ta tõesti nõnda olnud, oli kahe aastatuhande sees ammugi ju unustatud. Ka kahe Genua mehe Bivaldi sõit, kes 1201 aastal ümber Häälootuse kapi purjutanud, oli uuustuse rüppe langenud.

Wenedigu meeste Marco Polo (1256—1323) ja Nicolo di Conti reisikirjad ja jutustamised, kes mehed Ida Indias käinud oliwad, tuletasiwad rahwastele jälle Indiamaad meelde, ja piinas see mõte wahwaid meremehi, ometi katsuda laewaga mereteel sinna jõuda.

Nii läks ka Kristof Kolumbus wälja, üle Atlandi mere In-diat, mis üle ju Ptolemäus, ja Kathay't (Hiina) ning Zipangu't (Japan), millede üle Marco Polo omas kirjades rääkinud oliwad, otsima. Ta teadis ju, et maakera ümmargune on, ja et ta, kui ikka õhtu poole sõidab, India homniku randa peab jõudma. Et Europa ja Asia wahel weel üks juur maa, Amerika, mis oma nime ühest reisijast nimega Vespuccio Amerigo, kes suured reisiid sääl uuesti leitud maal tegi, sai, olla wõis, ei teadnud ju Kolum-bus mitte, ja arwas ta, kui ta 1492. aastal Guanahani (San Salvadori) saare pääl maale astus, et ta ühe India saare pääl Gangesse jõesuu ees on. Kui ta 1493. aastal maikuul oma esi-mese sõidu järele ka Bisfabonis kuningas Johann II ette astus ja

jellele ühestoodud punaseid inimesi näitas, ütles ta ka temale, nagu Hispania kuninganna Isabellale, ta olewat neid Indiast ja Zipanguist (Japanist) toonud. — Rõnda on ka Kolumbus wist küll jurnud, ilma et ta teadis, et ta ühe uue maailma oli leidnud. Sellepärast saiwad ka need saared, mis Kolumbus leidis, Vääne Indiaks nimetatud. Kolumbuse nime järele on Lõuna-Amerikas üks maajagu Kolumbiaks nimetatud.

Ka Genua mees Cabot arwas, kui ta 24. juunil 1497. aastal Labradori põhjapoolse ranna Inglise kuningale Heinrich VII. omaks wõttis, Kathan (Hiina) hõmmiku ranna (Suur-Haani maa) üles leidnud olewat.

15. aastajärgi poolest oliwad Heinrich „Meresõitja“ all alustatud meresõidud Afrika õhturanda tundma õpetanud. Bartholomäus Dias jõudis 1486. aastal oma sõidu pääl kuni umbes 400 wersta teisele poole Häälootuse kappi, pidi aga tagasi purjutama, sest et laewamehed kaugemale sõidule vastu paniwad. Lõpp oli teda ümber kapi ajanud ja merepurjutajad ise polnud kappi näinud. Tagasi purjutades nägi ta ainult weel Afrika lõunaotsa kõrge mäega. Ta nimetas selle kapi „tormikapiks, Cabo tormentoso.“ Kui ta aga pääle tagasitulekut sest kuningale rääkis, hüüdis jee prohweiti waimuga: „Si, mitte tormikap, waid hää lootuse kap olgu ta nimi, sest tema ümbert läheb tee Indiasse!“

Pääle Johann II. surma astus Emmanuel Suur (1495—1521) trooni pääle ja wõttis kõwasti ette, uuesti laewu wälja saata Indiasse teed otsima, et kaubad europlastele enestele Euroopasse weetud saaksiwad ja mitte muhamedlaste läbi, kelle wõimused IX. kuni XIV. aastajärgi Indias ikka enam ja enam laiaki oli lagnenud. Selle uue ettevõtmise üle sai üks waper ja julge merewägimees, 1469. aastal Sinesjes, Portugali maakonnas Alentejos sündinud Vasco da Gama seatud, kes juba omas noores põlwes julgete meresõitude läbi näidanud oli, et kartus ja argtus temal tundmata ja sõhardused sõnad on, mis tema sõnaraamatust sugugi leida pole.

See mees läks siis Lissaboni sadamast wist küll 8. juulil 1497. aastal (Gaspar Corrêa ütleb 25. märtsil) kolme laewaga, mis 100—120 tonni suured, ja ühe prowandiga, sõjamaterjali ja muu kaubaga täidetud neljandama laewaga wälja Indiasse teed otsima. Kõige suurema laewa „St. Gabriel“ kommando wõttis Basco de Gama oma kätte, tegi selle laewa admiralilaewaks; teise laewa „St. Rafaeli“ üle kommandas Basco wend, Paul de Gama, kolmandama laewa üle Mikolaus Coelho ja neljandama prahilaewa üle Gonzalo Nunes. Tüürimeheks oma admiralilaewa pääle wõttis ta ühe meremehe, nimega Pero, Manguerist, kes juba Diasega

ümber kapi oli purjutanud. Madruseid oli kõigest 148 kuni 320 meest; öieti pole see mitte teada, kindel on aga, et kõigest 55 meest isamaale tagasi tuliwad.

Tormidega, halwa ilmaga ning munde äpardustega mäsates, jõudsiwad kõit neli laewa 7. novembril Häälootuse kapi lähedal olewasse St. Helena bairse, kus ankrud wälja wisati, maal pooli kõrgus wõeti ja wigane prowianbilaew tühjaks tehti ning ära põletati.

20. novembril purjutasiwad laewad ümber Häälootuse kapi, ilma et mehed teda näha saiwad. Siis läks sõit põhja poole. Nüüd tuliwad jälle suured tormid, hirmsad mäekõrgused laened kohise siwad üle laewade, wesi tõusis kõrgemaks ja kõrgemaks laewaruumides, ning mehed ei tahtnud enam edasi sõita, waid tagasi purjutada. Nad tahtsiwad Basco de Gamale, kes edasi purjutama fundis, ja kui ta pörgusuu ennast laewade ees lahti teeks, wastu panna ning wägisi tagasi purjutada. See ettewõtmine tuli aga ühe laewapõisi läbi wälja, päämehed wõeti kinni ja pandi raudadesse siis wisatas Basco de Gama, ühesnõuus oma kaptenite ja tüürimeestega, kõit mereteaduse raamatud merde ja ütles meestele: "So, katstuge nüüd ilma tüürimeesteta ja raamatuteta teed tagasi leida!"

Nüüd ei jäänud muud üle, kui edasi purjutada, tulgu, mis tuleb. 21. detsembril astusiwad meresõitjad ühes lahes maale, mida nad, et jõuluaeg oli, Kristuse sündimise järele Costa Natal nimetasiwad. Nüüd purjutati jälle ikka põhja poole, kuni 28. januaril laewad Sambesi põhjapoolise jõesuuni jõudsiwad. Säär sai Basco de Gama juba segatud werega inimeste käest, kes wähe Arabia keelt oskasiwad, teada, et kaugemalt põhjapool suur meresõit on. Gama oli selle sõnumi üle wäga rõõmus, sest ta arwas kobe, et see arablaste kaubasoit India ja Afrika maa wahel olema saab, ja et ta õige tee pääl on, teed Indiasse leidma. Ta andis jõe nime Rio dos bons sinaes (hääde tähenduste jõgi), pidi aga sääl terwe kuu aega ootama, sest üks selle ajani tundmata haigus mäsas meremeeste seas. Haigetel paistetasiwad käed, põsekondid ja jalad, igemed tõusiwad üle hammaste ja hakkasiwad ruttu mädanema. See oli nüüdsel ajal meremeestel wäga tuttau skorbut (Scorbut, Scharbock), mis haigus ära kadus, kui rahwas wärsket toitu maalt sai. Nüüd saiwad mehed jälle nut elujulgust. Põhja poole purjutades, leidis Gama Mauri linna Mozambique, sellejama nimega saare pääl, kus ju Indiasst tulnud kaubad, nagu hõbe, linane riie, wirtsinelgid, pipar, ingwer, pärlid ja kallid kiwid kulla wastu, mis Sofalast toodi, ümber wahetati. Sadamas oliwad Mauri kaubalaewad, aga sähardused armetud ja wäikesed, et Portugali mehed imestasiwad, kuidas säharduste laewadega nii pikad meresõidud tehti;

muidugi saidvad nad pärast kuulda, et nende laewade juhtijatel kompass, kwadrant ja merekaardid tutwad ja pruukimisel oliwad.

Sääl, nagu ka pärast teistes Mauri ja India sadamates, waletas Gama ette, ta olewat kõige wägewamast ristiusu kuningast wiiekümne laewaga Indiasse saadetud. Torm olewat teda teistest laewadest lahutanud. Selle walega tahtis ta oma wäikese sõjawäe üle kätte tõmmata. Arablased, kes portugallaste kauplemise peale kadunud oliwad, oliwad nõuiks wõtnud, neid kõiki ära tappa. See tuli aga wälja, ja nüüd läks Gama ruttu merele. 13. aprillil, õhtu, tuliwad nad Melinde linna, mis 3° 15' (3 kraadi 15 minutit) lõuna laiuse all seisab.

Säälne sheik oli ka küll üks Mauri mees, wõttis aga siiski wõõrad mere sõitjad lahkesti wastu ja tegi Portugali kuningaga sõpruse ja kauplemise lepingu. Ta rääkis europlastele, et würtsi-kauplusel Kalikut pääladumise koht olewat, ja andis neile nõuu, jääb mitte wäga kõrgeid hindasid pakkuda, muidu rikuwad nad hinnad üsna ära. See sheik andis neile ka ühe India lootsi, kes kompassi ja kõrguse mõõtmist tundis ja portugallaste wana astrolabiade ning wõltsi ja täisi wigasid olewate merekaartide üle õlasid kehitates naeris ja neid nähagi ei tahtnud.

Päälle lõunaõhtu-monsuni algamist ja sõharduse juhiga laewas, oli kerge asi Indiasse purjutada. 22 päewa pärast seda, kui nad Melindest ära purjutatud, jõudsiwad nad siis ka 20. mail 1498 aastal Kalikutti, esimesed laewaga ümber Häälootuse kapi tulnud europlased, — Indiasse. Sääl oli nüüd see imemaa wapraste mere sõitjate ees lahti.

Kalikutis, mis linn XIV. aastast ajast saadik nagu würtsi-kaupluse päälinn wäga rikkaks saanud oli, walitses keiser, „Sannidrin“ (merewürstiks) nimetatud, mis sõnast portugallased „Sannidrin“ tegiwad. Kauplemine käis sääl kõwade seaduste järele ja seisis üksi mauride käes. Muidugi waatasiwad wiimased kurjade filmadega portugallaste pääle, kes nende wõitu, kui wõistlejad, wähenemata wõitsiwad. Basco da Gama sai aga kallikiwidega ehitud samorini lahkesti wastu wõetud ja luba, kaupa ajama hakata. Portugallased said sadamas kaubamajad ja wõitsiwad nüüd esimese kaubakohta Indiamaal asutada. Selle asutuse üle seati Bartholomäus Dias.

Siiski ajasiwad Mauri kaupmehed saladustega asja nõnda kaugele, et hää läbisaamine samorini ja portugallaste wahel rikutud sai. Gama tartuse läbi ei saadud küll just weel mitte werd walada, aga oodata oli ka seda. Gama nägi ära, et tema wäikene laewajalk wastu panna ei jõua, ja andis sellepärast käsu, et kui ta ise wangi langeb ehk ära saab tapetud, portugallased teda siis mitte wägisi priiks teha wõi tema surma tagasi maksta ei püüaks, waid sedamaid

Portugaliastse tagasi purjutaksivad ja kuningale teada annaksivad, et mere-kaubatee Indiasse leitud on, sest see teadus oleks kuningale enam väärt, kui tema, Vasco de Gama, elu.

Nüüd wõis Gama weel nõnda palju teha, et ta samorini käest ühe kirja sai, mille läbi see Portugali kuningale teada andis, et ta temaga kaubaajamist ja wahetust ette wõtta tahab. Kui see tehtud oli, püüdis Gama, nii ruttu kui wõimalik, Kalikutist purjude alla minna, sest ta teadis, et sääl tema ja kõikide elu sel ajal palju väärt polnud. Kanakoris, mis ta samorini walitjuse all seisis, täitis Gama omad laewad kalliste würtsidega ja tahtis Goa't lõuna pool seiswat Angedivide saarte pääl tagasiõidu juures tarwilikku põhjahommiku monsumi oodata. Kaks laewa oliwad wigased ja tõmmati randa. Seda filmapilku tahtis Goa walitseja pruukida ja wõraid ära häwitada. Portugallased oliwad aga ühe Hispania juudi, kes ise wõi kelle esiwanemad karawani teel sinna tulnud oliwad, wangi wõtnud, kes, kui teda hirmsate piinadega hirmutati, Goa walitseja plaani üles tunnistas ja Gama't ühte merelahte wiis, kus indlaste selletarwis sinna saadetud laewad seisivad. Nüüd kippusivad portugallased indlaste kallale ja tuli suur werewalamine; üks jagu neist wõeti wangi ja pidi laewapumpade juures tööd tegema. Mees, kes Gamale plaani üles andnud, ei wõinud ennast muidugi Goas enam näidata. Ta läks Portugali maale ja laskis ennast Disfaronis ristida, kus juures ta nime Gaspar Gama sai, ta oli see mees, kes portugallastele selgeks tegi, mis suur tähendus Goal on, nii et see liim warsti pääle seda Portugalil Indias pääpunkti sai.

Monsumi algamise pääle hakkas Gama 10. detsembril 1498 koju poole purjutama. 2. jaanuaril 1499. nägiwad nad jälle hommitu Afrika randa, 8. jaanuaril oliwad nad Melindes, kus nad jälle lahkest wastu wõeti. Üle Mozambique jõudsiwad nad õnnelikult Süalootuse kapi juurde, ja purjutasiwad 20. märtsil tema ümber. Nüüd läks kirs otse põhja-õhtusse (N N W). Ilmad oliwad paremad kui minnes, aga haigused hakkasiwad meeste keskel mäsama, kui laewad jälle ekwatori lähedale jõudsiwad. Riipalju mehi juri ära, et ülejäanud aga häda waewalt kõige tarwilistemate töödega walmis saiwad. Ka Vasco wend Paul de Gama sai Guinea rannal surmahauguse.

Laewad oliwad nüüd juba nõnda wigased, et neid Azoride saarte lähedal ainult weel hädawaewalt wee pääl sai pidada ja Gama Terceira saare juures kinni pidi pidama. Just sissejooksmise juures tuli säält üks Portugali laew wälja. Möödasõites hüüti sest laewast, nagu pruuk on: „Kust te tulete?“ — „Indiast!“ oli tore wastus. Kapten, nimega Rodriguez, purjutas nüüd otse Disfa-

boni kuningale Emanuelile kuulutama, et Vasco de Gama Indiast tagasi ja meretee sinna leidnud on.

Nüüd saatis Gama kapteni Coelho oma laewaga Disfaboni ette, kuhu see ka 10. juulil jõudis. Terceira saare pääl suri Paul de Gama oma wenna hõlmas. Kurb lugu! Mees, kes kõik hädad ja reiji äpardused ühes teinud ja wälja kannatanud, kui wenna abi ja esimene nõuumees sajanDED korrAD Portugali hääts oma eluga mänginud, pidi nüüd, nii kodumaa lähedal, kus teda au ja rikkus ootasiwad, surema.

29. augustil purjutas Vasco de Gama ise Disfaboni sadamasse. Ta oli 26 kuulisel reisil pikema sõidu teinud kui poole maakera ümber. Et suur rõõm ja toredad pidud teda wastu wõtsiwad, on isegi arwata. Kuningas Emanuel nimetas ta India merede admiraliks, andis temale ja tema järeletulijatele auunime „Dom,“ pärast tegi ta teda Bidigueira krahwiks. Kõik, kes temaga ühes oliwad olnud, saiwad au ja rikkust.

Kui Vasco de Gama sõit ka just seda ei tähenda, mis suure Genua mehe Kolumbuse ja portugallase Magelhan'i sõidud, kes wõõraste, tundmata, suurte maailma merede pääle ütlemata julgusega wälja läksiwad, ja Gama reis küll muud pole, kui suur rannasõit, on ta siiski üks kõige suurematest tegudest, mis Europa rahwaste politika elule uued teed näitas. Warad kaubateed Indiasse jäiwad käimata, ja Benedigu linna, uhke Adriamere kuninganna, toredus ja rikkus hakkas aastast aastani kahanema.

Gama reis tegi, et maailma kaubaajamise üks osa maalt mere pääle langes. Benedigu asemel oli nüüd Disfabon India pää kaubaladumise plats Europas, mis ka Saksamaa linnadele, Nürnbergigile ja Augsburgile, rasked hoobid löi.

Kui ka praegune Hispania ja Portugal ammugi enam seda ei ole, mis nad oma suurel minewikul oliwad, jääb neile siiski ilma waidlemeta see au, et nad Europale uued maad ja mered on awawanud ja uued teed näidanud.

1502. kuni 1503. aastani tegi Vasco de Gama teise sõidu Indiasse, kus juures ta hommitu Afrika saared, Amirandid, leidis ja samorini walitjusele Indias otsa tegi. Kolmas kord, juba wana mehena, läks ta 1524. aastal jälle Indiasse, seda maad walitjema, sest ta oli selle maa asekuningaks (wiitsekuningaks) nimetatud. Aga juba 24. detsembril selsamal aastal suri ta Kotschinas, kust tema lund 1558. aastal Portugaliasse toodi.

India on kahe poolsaare pääl, mille nimed Ges-India ja Taga-India on. Nende poolsaarte wahel on Bengali merelaht. Taga-India on lõuna Hiinamere ja Bengali merelahe wahel.

Troopide palamus, mere niiskusega täidetud õhk ning suured jõed, mis Ges=Indias jooksevad, teevad, et see maa ilmotfata wiljakandja on. Indus, Ganges (püha Ganga) ja Bramaputra on kõige suuremad neist jõgedest. Hoolimata ilmatu suurtest farridest (Farren) ja rohtudest, nagu nimelt pambus, kaswastiwad sääl, mitte ükski riis, will, suhkru pilliroog, enam kui 40 sugu palmisid, mõnikord suurte metsade kaupa, waid ka bananid (India wiigipuud, mis oma oksadega maa pääle ulatawad ja sääl jälle juuri lööwad), leiwapuud, kõige kallimad würtsid, nagu pipar, ingwer, tsimt (Zimt), muskat-puu, würtsi nelgid j. n. e.

Niisketes kohtades ja orgudes kaswab pambus nii pakfult koos (tshunglid), et sääl metselajatel päris paradis elada on. Säharduistes tshunglites elawad siis ka elewandid, rinotserosjed (ninasarwikud, tiigrid ja, kus maa hästi soone on, kõige kihwtisemad maod. Kus suured rohumaad on, elawad pühwliid; ka kamelid on Indias küllalt.

Rahwas Ges=Indias (umbes 250 miljoni; $\frac{6}{7}$ sest on hindud) on Arieride soost, kes 2000—1400 enne Kristuse sündimist Hindos=tani ära wõitfivad. See rahwas on neljasse seisuseklassi (Kasten) jaotatud. Esimeses, kõige kõrgemas, seisuses on Bramanid wõi preestrid, teises seisuses on Kshatrijad ehk sõjamehed, kolmandas Baisjad ehk põllutöömehed ja käsitöölised, ja neljandas on Subrad ehk sulased.

Nii oli see juba 3000 aasta eest, nii on ta praegu.

Seisustest wäljajäetud on Variad, wanad Indiamaa elanikud, kes, kui Arierid Indiamaa ära wõitnud olivad, mitte nendega kokku ei sulanud, nagu see muidu teiste maade ärawõitmiste juures mõnikord on olnud, waid kes sest ajast saadik wiha ja põlgtuse all on. Neid ei peeta puhtaks ja ei tee ükski indialane nendega tegemist. Kui üks Hindu mees üht pariat puutub, tema ihu wõi riietega wähegi kokku juhtub puutama, lükatakse ta seisusest wälja ja jääb ise pariaks. Kui, näituseks, üks Braman kõnnib, ja üks paria temale wastu tulema juhtub, peab paria tee pääle maha heitma, et tema wari ehk mitte Bramani pääle ei langeks ja wiimase puhtust ei rikuks. Variasid on hää hulk ja elawad nemad, ehk õigemini suurem jagu neist, ütle mata suure waeuses, nad kõik on aga põlatud ja wihatud hindudest, enam kui jäledad maod ehk skorpionid. Nende seas on nõndasama häid inimesi, kui teiste rahwaste hulgas, ja nii mõnigi neist on südame poolest rohkem wäärt ja enam inimene, kui kolm uhket Bramani. See on kole ja kahju küll, et üks inimese sugu sellepärast üksi wihatud ja põlatud saab, et ta just see sugu on, mis ta on, ja mitte üks teine, ehk et inimest halwemaks peetakse, et ka sest rahwast sündinud on, nagu wõiks inimese laps ene-

jele ise wanemad wälja walida. — Ka teised rahwad ütlevad, kui ühest inimesest teised ennast tagasi hoiavad ja temaga midagi tegemist teha ei taha: teda wihatakse nagu pariat. — Ihu poolest pole hindude ja pariate wahel suurt wahet, aga keeled on teised.

Ilma nende rahwasteta on Indias weel elamas muhamedlasi ja ka ristiusu inimesi Europast.

Aria = indlaste wõi hindude usk on Brama usk, pime ja ilma armuta usk. Nad auustawad omas usus üht loojat ja ka üht purustajat, arahawitajat Jumalat. Neil on ülepea palju jumalaid, nagu Brama, Siwa, Wisnu, werine Bowani j. n. e., kelle kujud templites kiwist wälja raiutud ja ka muust materjalist tehtud on. — Benares'se linnas, Dshagarnathis ja Delhis on kuulsad templid. Bombay linna lähedal on kuulsad, kaljude sisse raiutud templid. Nimelt on Elloras nõndanimetatud „jumalate mägi“, 1 penikoorrem pikk, ülevalt kuni alla wälja raiutud, nii et ühed templid teiste kohal seisawad. Sää1 on 20 templit üksi jumala Siwa jaoks. Templisid on Indias tuhandete kaupa, mõned ju waremetes, mõned preestritest ifka weel wähe joones peetud ja pruugitud, ehk küll ju poolwaremetes, metsades ja kaljudes, maa all ja maa pääl. Nende püha kiri on Sanskrit. Põlgutuse ja raskete tööde läbi on alamates seisustes olematel inimestel raske elu, ka ei anna nende usk neile mitte jeda troosti, mis näituseks Kristi ehk ka Muhamebi usk oma lastele annawad, nii et Bramani usulised pääle surma paremat olekut enesetele ette seada ei oska, kui igatweses rahus, igatweses „Gimidagis“ ise „Gimidagi“ olla.

Suurte ja pühade templite juurde rändawad aastas tuhanded ja tuhanded usurändajad kõige kaugematest India maakondadest kokku. Delhis'se, kord „Maailma kadetus“ nimetatud, kus kord Suur-Mogul elas ja kus weel 1700. aastal 2,000,000 inimest olla elanud, Benares'sesse (kus Bramanide ülikool ja hulk templisid on), Dshagatnathis'se Hindu usurändajate Mekka) j. n. e. tulewad, kui suured pühad on, kümmed tuhanded usurändajad kokku. Nende kokkutulekute läbi saab kaubaajamiue ja käsitöö suurt edu, aga ka kurjadele, külgehaikawatele haigustele, katkule ja koleraale, loodakse selle läbi jündimise kohad, kust nad üle terve Indiamaa ja weel kaugemale selle suure usurändajate hulga läbi laiali kantakse.

Brama usuliste seas on palju inimesi, kes nii täis usuhullustust on, et nad enesetele kõige suuremad piinad, usu auuks ja oma hinge hääks, pääle panewad. Kui Delhis suur, hirmus raske jumalate wanter, mida elewandid weawad, pühade ajal ümber sõitis, lahkiswad endid tosinate kaupa usu-waimustusega täidetud hindusid wantri rataste all puruks ja pudruks sõita, et — nad omas meelest püha — surma sureksiwad. Tosinate kaupa on usuhullustusega

täidetud hindused püha Gangese jõkke karanud, ennast krokodilidest otse süüa lastnud, enestele õnnist ja püha surma soowides.

Inglise mehed on küll tööd ja waewa näinud, sähardusi usupimeduses ettemõtetud tegusid ja tooreid kombeid ära häwitades. Alwalikult ei tehta sähardusi tempusid ka mitte enam; et aga salaja küllalt weel niisuguseid tüfka ette tuleb, seda teawad ka Inglise mehed wäga hästi.

Mis piinad usurändajad ja fakirid, India pühad mehed, enestele pääle panewad ja wälja kannatawad, on ime kuulda ja lugeda. Nii on ette tulnud, et üks usurändaja, kes ühest kaugest maakonnast püha Delhi linna rändas, oma pattude pärast enesele ette wõtnud oli, seda teekonda, umbes 2000 wersta, sel kombel ära käia, et ta ikka kõhuli maa pääle wiskas, üles tõusis, jälle maha wiskas, jalad just sinna, kus pää oli olnud j. n. e., nii et ta oma ihupikkusega selle tee ära möötis. Kui lugeja järele mõtleb, et see mees, kui ta ka 7 jalga pikk oleks olnud, iga wersta pääl 500 korda ja 2000 wersta pääl 1,000,000 korda maha wiskama ja ülestõusma pidi, mitu aastat ta sääl juures nii tööd tegi, siis peab lugeja küll arwama, et see jumal, olgu ta Brama, Wisnu wõi Siwa, sellele rändaja oma tegemisega nalja arwas tegema, temale wist küll kõik patud andeks andis.

Nõnda on, näituseks, ette tulnud, et üks usuhullusega täidetud fakir kuskil puu alla ehk mujale mõne koha pääle ennast ülesse seadab ja nagu puu seisma jääb, käsi rusikaks tehtud ja püsti tõstetud, ja seda aastate kaupa Jumala auuks wälja kannatab, kuni tal juuksed üle selja maha kaswanud, tema pää pääl juuksete sees linnud pesad teinud ja ta sõrme küüned, et käsi rusikaks, läbi käeselja wälja kaswanud on. Püsti puu naal ta magab, ja saab ta toidetud möödaminejatest usulistest, kes sähardust usukannatajat kõrges auus ja pooleks jumalaks peawad.

See on ime ja kõlab nagu lapselik wale, on aga tõsi. Kes seda ei usu, püüdku India Brama usu üle enesele kirjandust muretseda.

Teised on jumala auuks ette wõtnud suurte, raskete ja kõrgete, jalgade alla nõõritud pottide pääl oma eluaeg käia, mõned lastewad raud haagid läbi oma liha haakida ja ennast puuokside külge üles riputada j. n. e., j. n. e., j. n. e.

Sest usust on ka mitmed kõrwalised oksad wälja kaswanud, nii näituseks ärähäwitamise jumalat auustajad, kes werist Jumalat Bowani teeniwad ja tapmisega ning inimeste elu ärähäwitamisega jumalale meelt mööda olewaid tegusid tegema asuwad. Neid mehi nimetatakse „Thugideks,“ (kägistajateks), sest enamasti tapsiwad nad omad ohwrid kägistamise wiisil. Mis wara ehk rikkus ohwritel

ligi oli, tuli kägistajatele muudugi kasuks, nii et see usk neile meestele hästi toitem oli. Üksigi teekäija ei olnud tee pääl nende eest julge. Bowani sulaseid oli ju tuhandete ja tuhandete kaupa üle terve Indiamaa. Nad on aastasadade jooksul, võib olla, miljonisid ära tapnud.

Benaresse linna lähedalt leiti üks mets, kuhu tuhanded ohvrid. Jumal teab, mis ajast ju, maha maetud oliwad.

Inglise walitsus hakkas neid kägistajaid ära hävitama, igaüks neist, kes kätte saadi, tapeti ära. Nad köideti suurükfide suude ette ja lasti puruks, nii et soolikad õhus ümber lendasiwad. Nende wastu pidi kõige kurjemate nõuudega astuma, ja ei ole neist praegusel ajal mitte enam palju kuulda. Arwata on, et nad ehk jala weel kuskil India maanurgas, kuhu Inglise wõimukäsi hästi ei ulata, oma tööd teewad. Kes seda võib teada? Ka see tegi Inglise meestele palju tööd, naesterahwa põletamist ära hävitada, oli see ju indlaste juures pruuk, et, kui üks rikkam ja kõrgem indlane suri, tema surnukehaga ka tema naene elawalt ära põletati.

Brama usu ja usuliste üle on palju raamatuid kirjutatud — walitagu ja loetagu!

Taga-Indias on ka suured jõed, mille weerikkus ja lõmahõhtu monsunini wihmaaeg ka seda maad väga wiljarikkaks teewad. Ka sääl kasvab pipar ja puu-will nõnda hästi kui Ges-Indias. Gravadi jõgi on hää weetee kuni õhtu-Hiina piiri lähedale.

Inimesed, Indo = hiinlased, langewad kahte jaku. Õhtus (Siam ja Barma) on enam India elu, hommikus (Annam) täitsa Hiina elu ja Brama usust sündinud, enam puhastatud Buddha usk.

Ges-India on peaaegu kõik Inglise walitsuse all. Inglise kuninganna Wiktoria nimetas ennast 1876. aastast saadik ka India keiserinnaks. Taga-Indias on Inglise meestel üks maakond, British-Barma (päätaubalinn Rangun, umbes 135,000 inimest, kust palju riisi wälja weetakse) ja prantslastel Cochinchina (Kotschintshina). Annam, Siam, Barma on ise riigid ise walitsusega.

Jah, see on imemaa India, kus pilweta taewast päike paistab ja õhk nii palaw on, et ta filmade ees wäriseb, kus ilmatud elewandid peaaegu inimese mõistusega inimestega ühes tööd teewad, kus werehimulised Bengali kuningatiigid tshunglites ja thruigid metsades ohwride pääle luurawad, kus kõige kihwtisemad maod põhjatu ilusate lillede all oma kihwtiga surmata wõiwad, see on India, kust kõige kallimad kiwid, diamandid (Kohinoor, Prints Regent, Suur Mogul) tuliwad ja oma iluga surelikkude inimeste filmasid rõõmustasiwad, kus kõige ilusamate wärwidega linnud metsades õfjade pääl ennast kiigutawad, kus lilled oma lõhnaga palawat õhku täidawad, et nõrgad inimesed ära minestawad, kus lilled kas-

watwad, millede püstifeiswate päade pääl enam kui sada õit, iga õis kuni 3 tolli lai, kus lilled on, millede õie läbimõõt üks küünar ja rohkem, kus lilled on, mis omad õied siis lahti teewad, kui päite looja läinud, teised jälle keikõõajal. See on India, kus metsades ärapeidetud templites preestrid oma Brama saladusi warjawad, kus kõige ilusamad, puhtad ja kõrges auus peetud naesterahwad templites tantsiwad (bajaderid), kus must kunst kodus on, kus fakitrid praegu rahwale tükkisid näitawad, et Euroopa kõige targemad targad käed üle pää kokku lööwad ja aru ei saa, seletada ei oska, kuidas see võimalik on; kus kihwtid tutwad on, milledest Euroopa arstidel weel midagi teada pole, kust rikkus Europamaale on tulnud, kust praegu weel Englise maale põhjatu rikkus woolab.

Töö läks merel õigel joonel edasi. Ilmad läksiwad forda. Kui ta tuul mõnikord raskemalt puhus ja meri väga kõrge oli, ei teinud see suuremat wiga. Meremehed on juba sellega harjunud. Kõwa tuul on ikka parem kui waga ilm, ja mässaw torm parem kui udu. Saew oli tubli ja kõwa.

Kumalal Beedil oli oma sigade ja lammastega suur tegemine. Lambaid oli weel neli tükki järel; 2 oliwad ju ära tapetud, sest et meestele enam wärsket liha tarwis oli. Kui üks lammas pidi ära tapetama, siis oliwad Beedil filmad wett täis, ja suur südamewalu piinas poisssi. Ta õnnistas waest surmaohwrit, litsus talle rahumusu otša ette, pigistas teda wastu oma rinda ja andis teda siis loka kätte, kes tema meelest weel werisem kui metselajas oli, weel werisem kui Bengali tiiger ehk India thung (kägistaja). Meie olime kõik uubishimulised jelle pääle, mis Beet siis pääle saaks hakkama, kui sigade kätte aeg tuleks, sealikust noorest, ilmsüüta elust lahkuda. Sigu ta armastas ju palju rohkem, kui lambaid. Sead oli ta oma südamesse üles wõtnud, armastas neid kõige jõuuga, ning täitsiwad nemad tema südant ja elu täiesti. Ta auustas neid nõnda, et ta mõnikord mütsi maha wõttis, kui ta neist rääkis. Ta püüdis neile istumist ja käeandmist õpetada, millest muidugi midagi wälja ei tulnud. Siis trööstis ta ennast nende noorusega ja lootis, et nad enam õpetust wastu wõtawad, kui wanemaks ja targemaks saawad. Iga pühapäewa hommikul tegi ta nende kabjadgi Kootsi tõrwa ja raswaga kokku, et poisid nagu wiksitud saabastega tallis ja, kui hää ilm, ta eestekis jalutada wõisiwad.

Kuidas Beet sigu armastas, wõisime ta ühel pühapäewa hommikul näha. Mehed oliwad eestekis endid pesenud. Madrus Walthar oli oma seebitüki tekki unustanud, ja üks Beedi sigadest, keda ta just parajalt wärskse õhu kätte wälja lastnud oli, et ta rikutud talliohus oma rindasid ära ei rikuks, nagu ta ütles, oli jelle seebi-

tüki leidnud ja teda sööma hakanud. Et see nüüd üks tükk Sun-
 ligt-suapi (sonleitsoop), üks väga vahutav ja hää Inglise seep, oli,
 ja seal matsutamiseega waht juust wälja kees, wöttis Waltheri ühe
 eesshoodi otja ja löi siga. Beet aga, kes mõtles, et tema kallil
 loomal katk, kolera wõi, Jumal teab, mis haigus sifilondades mäs-
 sab, et ta nii wahtu wälja ajab, langes Waltheri ette põlwili maha
 ja palus teda peksa, aga mitte üht raskesti haiget, rammetut, ilm-
 süüta looma, kes hirmsa surmaga wõitleb. Kui siga siis elama
 jäi, oli Beedi rööm nii suur, et tal pisarad üle palgete maha jook-
 siwad. Ta andis seale wahuse nina pääle nusu, nimetas teda oma
 wennaks ja tahtis röömuga kõike oma seebiwara Walterile kinkida.
 See aga ajas teda kõige seebi ja seaga metsa ja wandus hirmsate
 wannetega, et poiss hull olewat.

Kapten tuli ka tihti looni waatama, kas nad puhtad on,
 sest soojal maal peab väga puhtuse pääle waatama ja on puhtus
 haiguste wastu kõige parem rohi. Ta röömustas iga kord, et ela-
 jad puhtad oliwad, ja hakkas juba Beedist juurt lugu pidama, kuni
 see ise oma põhjatu rumaluse läbi kord kõik ära rikkus.

Kapten oli ju paar päewa haige olnud ja ei tulnud teffi.
 Just lõunaajal, kui esimene tüürimees päewaförguse ära mõõtnud
 oli ja oma kajutis rehkendas, teist tüürimeest ja bootsmanni ka mitte
 taga kwaterteki pääl polnud, oliwad mehed Beedile öelnud, kap-
 ten tahtwat sigu waadata, kas nad ka hästi raswased on; ta ei wõi-
 wat aga ise wälja tulla, wiigu Beet esiti ühe sea kajutisse, pärast
 teise, nii et kapten neid elajaid näha saab. Poiss ka ruttu sealauta,
 wiskinud sigade jäared mustaks, pühkinud oma ninarätikuga neil sil-
 mad ja nina puhtaks, saanud ühe sülle ja läinudgi taha. Üksigi
 pole teda näinud, ja, kui teda ehk ka mõni nägi, siis lastis ta teda
 aga minna ja ootas, mis nali sest asjast wälja tuleb. Mees tüü-
 ris waadanud suurte filmadega, mis nüüd saab. Siga hakanud
 kajuti trepi pääl hirmsasti karjuma, ja enne weel kui esimene tüüri-
 mees poisi kinni saanud, olnud ta oma seaga ju kajutis, kus kapten
 hirmsasti wihastanud ja „wälja, wälja!“ karjuma hakanud. Beet
 ehmatanud ära, karjunud ifka „ta on raswane, ta on raswane!“
 lastnud sea maha kukkuda, siga saanud haiget ja kipunud nagu
 hull, kapteni walge puudlikoer hakanud haukuma ja siga taga ajama,
 kus juures siis lauad ja toolid, tsirklid, tindipotid ja merekaardid
 niig muud riistad lenanud. Kapten ise karanud kõisse ja wandu-
 nud sealt punnis filmadega poisi ja sea põrgu põhja. Siis tulnud
 wiimati abi, tüürimehed ja bootsmann wiskasiwad poisi teffi, püüdi-
 siwad ära hirmutatud sea kinni, waigistasiwad koera j. n. e.

Selle pääle ei tohtinud poiss enamast mitu päewa kaptenile ega
 tüürimeestele näidata, kuni wiimati kapten, kes wihastamisest terwets

oli saanud, proua palumise pääle jälle wähe lahkemalt poisi pääle mõtlema hakkas. Sest ajast pidas ta teda aga üsna lolliks ja ei wõinud mitte aru saada, mispärast poiss sea kajutisise oli wiinud. Poiss ise jäi elajate juurde, haris neid wanal wiisis ja ei suutnud ka mitte aru saada, mis kapten sea üle ära ehmatas ja ennast wihastas. Mehed seletasiwad talle aga ära, et ta wõlts sea taha olewat wiinud, ta oleks teise ennem pidanud wiima, sest teine olewat wanem.

Daewas oli kõik joones, ei polnud meil suuremat haigust seni ajani olnud, muud kui Beediga jahtis mõni kord merehaigus. Säl jäi meil korraga laewa puusepp haigeks. Ta kaebas mitu päewa rikutud kõhu ja paha seedimise üle. Kapten ise andis temale küll tarwilikku rohku, aga see ei toonud talle mitte midagi abi; ta heitis wiimaks koisse. Kapten käis tema juures ja küsis, kas tal ehk mõni wiga töö juures pole sündinud ja tahtis teda läbi waadata. Mees wastas, tal polla muud wiga, kui aga rikutud kõht, küll see jälle õige joone peale saada.

Bootsmann, kes temaga ühes kambris elas, kaebas, et mees õöse wäga hoigawat, ka Schulz ja mina, kes nende wastu elasime, kuulsime wäga tihti mehe walu-ohkamisi. Ühel õösel läks see asi liiaks. Schulz tõusis üles ja ütles, ta ei wõiwat seda asja enam wälja kannatada, ta tahtwat kapteni üles äratada ja mehele abi tuua. Meie läksime puusepa kambrisse, kus ka bootsman üles tõusis, ja küsisime puusepalt, kas tal hirmus walu ja kas meie kapteni kutsuma peame. Mees palus aga wett, ütles peale seda, kui joonud oli, nüüd olewat parem, kapteni polla tarwis kutsuda. Meie andsime mehele weel rohku ummuse wastu, siis pööras ta ennast teise külje pääle, suu meie poolt ära, ja näis magama jääwat. Bootsmann Daas tuli meie kambrisse, ja me pidasime nõuu, hommiku kapteni juurde minna ja rääkida, et mehega paha lugu on, mis pääle meie jälle magama läksime. Näha oli, et mees ennast läbi waadata lasta ei tahtnud.

Teisel hommikul rääkis bootsmann, mees olewat rahulikult maganud, ta magawat weel vraegu, aga sellegipärast läks ta kapteni juurde ja rääkis, et puusepal õöse hirmus walu olnud.

Kapten tuli siis ka kohe sinna, ja kui meest äratama hakkasime, saime aru, et timmermanni üksigi wõimus maailmas enam üles äratada ei saanud. Ta oli juba külm ja kange. Kapten litjus tal filmad finni ja käs kis mehi tuua ja nende abiga puuseppa koist wälja wõtta ning tekki kanda.

Et nüüd toi jisseronimise aul wäga kitsas, surmukeha kange ja meie oma sõbra keha mitte painutada ega murda ei tahtnud, mis ju inimese tundmise wastu oli, ei saanud meie muidu kuidagi kom-

bel selle asjaga korda, ehk küll Daasi koist (Daas magas timmermanni kohal) põhja lauad wälja wõttime ja furnu ülesse koitse pool püsti tõsttime, kui alumisest koist 2 küljelauda wälja murda. Siis jai mees teffi kantud, kus kapten teda riietest lahti laskis wõtta.

Sääl alles saime näha, mis mehel wiga oli olnud. Tal oliwad poolikad kubemetesse läinud. Misparast ta seda kaptenile wõi meile mitte awalbanud polnud, jah, seda teab Jumal. Waidugi paistetas temal murd üles, poolikad ei saanud tagasi minna, waid saiwad finni pigistatud, ja pidi mees ummuse kätte jurema. Tema kõht oli paistetunud ja sinine nagu paja põhi. — Et ta argpüks oli ja mitte wäga tark omas elus polnud, seda meie teadsime, aga nõnda rumalaks meie teda poleks mitte pidanud, et ta säharduse wea ära salgas. — Ülepää on see inimene wäga rumal, kes oma wiga arstile salata tahab; kuidas sähardust arstida saab, kui tema wiga mitte teada pole? Sähardusi inimesi on aga ilmas küll, kel häbi on, oma wiga awalbada, ja ikka loodawad nad, et üks ime sünnib ja nad termeks jaawad. Selleläbi wõiwad mõnikord külgehakkawad haigused teistele külge hakata, ja nad ise, nagu ka teised, surma leida. Mõnikord lähewad sähardused arsti juurde, kui haigus juba nõnda kangel on, et enam inimese kunst aidata ei wõi. Kui siis surm tuleb, öeldakse tihti, arst olla rumal olnud, ei osanud aidata.

Selleparast kehitas ka kapten ölasid ja ütles: „See mees on ennast ise tapnud ja oma elu rumalusele ohwriks wiinud. Rumaluse wastu wõitlewad jumaladgi asjata. Puhaku ta rahuga! Ta on surnud, teda pole tarwis enam sugugi laita, sest de mortuis nil nisi bene (s. o. surnutest ära räägi muud kui hääd)!“

Nüüd kanti furnu ette baki alla, kus küll ruumi oli, ja seati sääl nõnda ära, et ta mitte ümber ei hõljunud, waid paigal seisis. Peet jai kõwa käsu, oma figu mitte wälja lasta. See on ju küll ette tulnud, et jead furnute juurde tungiwad ja nende keha sööma hakkawad. Minul endal on see ühes Riia laewas ette tulnud, et elajate laut ööse laenetest purustatud sai, elajad wälja pääsesiwad ja kahel furnul, kes baki all puhkasiwad, ühel jalawarbad ja teisel näo ära rikkunud oliwad. Dö oli kottpime, laened hirmus kõrged põhja Atlandi meres, wäljaluusija (Lusguck) taga kwaterteki pääl, nii et üksigi ei teadnud, mis ees sündis.

Kui maal mõni sõber ehk tuttaw inimene sureb, on see igal inimesel, kel wähe tundmist südames, üks kahju asi, ja tuletab see temale meelde, et meie kõik muud pole kui tolml. Meres aga, kus mõnikord mitme tuhande wersta pääl ümberringi ühtgi inimese südant ei tuksu, üks wäike jalk inimesi aga üks teise abi pääle loodab ja üks teisega nii lähedal koos elab, alatises sõjas kõrgete murdjate

maailma mere laenetega, mässawate tormidega, murdlaenete ja wee pinna all olewate, nägemata kaljuringastega, puutub sõbra äramines enam südamesse, kui maal, kus kõik kindel ja tuhanded inimesed filmade all on. Sellepärast oliwad ka kõik tõsised, ning kapteni proua ja tütar ei häbenenud mitte mehe surma pärast nutmast.

Schulz, kes wäga häa südamega oli, heitis enesele ette, et ta mitte ju võrre kaptenit ei olnud kutsunud. Ta läks kambriisse ja asus koha konjaku pudeli kallale, kust ta ilmatu juutäie rüüpas. Daas ja mina, kes me kartsime, et ta ehk südamewaluga enesele konjakuga, ehk digemini õeldud, konjaku pudelile oma jamuga liiga teeb, sest nüüd oli ju mehel jälle üks asi ja õigus, juua, jõime ka ja panime wiinawara luku taha. Sää! juures tuli meile meelde, et ju ka kadunud sõbral timmermannil oma neljas jagu sest weinist ja konjakust oli, ja et meie nüüd seda temalt pärinud olime. Kes seda wõis teada, kui ta oma jao Skaplinnas maksis, et ta seda mitte ära juua ei saa.

Nüüd wõttis kapten timmermanni asjad üles ja lastis nad bootsmannil luku taha panna, et neid kodu jõudes puusepa omastele kätte saata. Kalkuttast andis ta muidugi kirjalikult tema kodurahwale teada, et mees merel surmud ja nagu ristiusu inimene kunagi weehauda lastud.

Laewas oli nüüd elu wagasem kui muidu; ei olnud lustilikku naermist, ei laulu kuulda; surm rõhus igamehe südant! Wõnel mehel, kes muidu ühtegi teist meest ei kartnud, nähti wäljaluuksimine võrre haki pääl wastu meelt olema, aga kõwa seadus sundis iga ühte oma koha pääle. Waimujuttusid hakati rääkima, waene Beet ei tahtnud õhtu hilja enam oma sigadegi juurde minna. Sää! juures ütles ta siis korra meestele ruhwis, jead olemat kõige targemad ja wapramad loomad looduses, ei neil olla hirmu waimude ega surmude eest.

Kolmandamal päewal pääle surma, pühapäewal 21. oktobril, seati siis kõik walmis, mis tarwis oli, et meest wette lasta. Talle pandi ta kõige paremad riided selga, siis köideti ta ühe laua pääle, ja siis õmblemine Schulz ja mina teda selle tarwis walmistatud purjuriide sisse. 15 jülda wanu, laewa kinnipanemise tarwis pruugitawaid ahelaid (Vertäu-Kette) olime ka ju ühe koti sisse õmmelnud, mis surnu jalgade ja laua ümber kõwasti kinni köitsime. Siis tõsteti surnu niikauaks suure luugi pääle, kus tema üle Inglise lipp kaeti, kuni paras aeg tuli. Tehti üks telling, üks ots reelingu, teine kahe tühja weetiinni pääl, ning selle pääle kaeti purjuriie. Siis tõsteti surnu lipu all sinna pääle. Kell 10 enne lõunat kõlas siis käsk üle laewa: "All hands to the funerals (Oll händs tu de fjunerals) — Kõik mehed matusele!" Siis lasti lipp poolde masti,

mis tähendab, et laew leinab. Käst tuli: „Brass back!“ kus juures suure ja ristmasti raad tagasi brassitakse, nii et neil kuul eest on, eesmastipurjud aga täis jäävad. Selle manöövri läbi jääb laew paiga pääle seisma, triivib aga wähe leekülge. Siis tuliwad köit tellingu ümber ja wõtsiwad mütsid maha; kapten astus ette ning pidas palwe ja matuse kõne, mille tõsidus igauhele sügawalt südamesse tungis. Wiimati ütles ta, et meie köit Sumala ees wennad oleme, ehk küll maa pääl ühte tema seisus kõrgema järje pääle tõstnud on kui teist. Ta palus meid ses tõsises minutis, igauks oma seadust täita, olgu ta, mis järje pääl ta on, sest meie ei wõi mitte teada, kuna meie wiimast korda reelingu ääres oleme, nagu praegu meie sõber, ja oma wiimast reisi ette wõtame, kõigi maailma laewasalkade suur-admirali ees wastutama, kuidas meie oma tööd teinud oleme, kas meie seda ostasime wõi mitte, ja tema käest oma teenitud palka wastu wõtma. — Selle pääle luges kapten Meie Isa palwe, ja siis andis ta käsu, seespool seiswad tellinguotsjad üles tõsta, nii et surnud wend tellingu päält Inglise lipu alt läbi, mis neli meest nurkasid pidi üles tõstiwad, jalad ees, merde libises. — Sääli oli suur pahwatus kuulda, nagu ju raske, wettekukkum asi seda ikka teeb, ja kui meie üle reelingu waatasime, näitaswad suured wee mullid ja waht seda kohta meile, kus sõber igawese ajani meie filmade eest lahkunud oli. Nüüd rääkis kapten jälle: „Et meie oma kadunud sõbrale mitte üht risti üles seada ei wõi, mis meile kord filma paistaks ja meile meelde tuletaks, et tema teha siin puhkab, siis kirjutame enestele see koht südamesse, — ta on kaardi pääl 9. kraadi 54 minutit lõuna laiust ja 100 kraadi 6 minutit hommiku pikkust Ferroost.“ —

Nüüd prassiti purjud käsu pääle täis, lipp lasti maha, telling seati kõrwale ja pühapäewane rahu langes laewa pääle, mis wiimane oma teed maailmameres edasi küündma hakkas ja kus igauks oma mõtetega oma teed läks.

Lõunaks saatis kapten meestele veel paari pudelit wiina, kus juures siis igauks omal wiisil enesele timmermanni meelde tuletas.

See oli esimene surnu laewas ja pidime 3 inimest veel edespidi kaotama, enne kui Euroopasse tagasi saime. —

Nüüd läks sõit ikka edasi kõwa ristlemisega wastu monsunile. Tuul oli mõnikord raske küll, suur meri wahutas ka wastu laewa tublit rinda. Maakerapoolitajast sõitsime jälle üle: muidugi ei tulnud seekord merejumal laewa, oli ta ju reisi pääl Londonist Kaplinna meid waatamas käinud. Oktobri wiimastel päewadel olime Sumatra saare kõrguse pääl, aga saarest hästi kaugel meres.

Sumatra on üks neljast suurtest Sunda saartest. Teda lõikab maapoolitaja peaaegu keskelt pooleks. Päälinn on Palembang.

Tema põhja-otsas on Atshin'i riik (umbes $\frac{1}{2}$ miljoni inimest), mis kõikidest Malai riikidest wiimane oli, ennast ise walitsema (kuni 1879 aastani). Sumatra saare pääl kasvab väga palju hääd pipart, ka on sääl kõige suuremad elajad leida, nagu elewant, ninasarwik, tapiir, orangutang, kõige suurem, hirmsa jõuga ahwisugu. Kütid kardawad orangutangu enam kui lõukoera ehk Bengali kuningastiigert. Ta wõiwat, kui küti püski kätte saab, wihaga selle ümber oma kääwre nagu nõõri mäsfiida.

Nüüd oli meil wõimalik enam kurji poole pidada, nii et reis rutemalt edasi hakkas minema. Ka oli maaääre lähedal merejooks wähem.

Nifobari saared jääwad tüürbordkülge, bakkbordküljes oli Ceyloni saar, muidugi mitte näha, sest ta oli umbes 1000 wersta meist kaugel. See kõlab küll väga palju, aga teekondade pääl, mis laewad teewad, ei ole see mitte midagi. Ka raudtee jõidu pääl on see kena teekond ja tüdittab ta inimest ära, laewas aga, ehk laew küll mitu korda nõnda palju aega reisi tarwis pruugib, kui raudtee, ei saa sest sugugi aru, on ju igaiks nagu kodus, oma woodi ja tuba, kõik ühes, igal ühel oma töö käes; nii kaowad päewad ruttu.

Et jälle Ceylonist rääkida, on see saar nii ilus, et teda India-maa pärliks nimetatakse. Portugallased tegiwad tema esiti omaks, Hollandi mehed wõitsiwad ta nende kaest 1656. aastal, kes aga saare jälle inglastele 1802 aastal pidiwad andma.

See saar on väga wiljakandja. Sääl kasvawad päris kofos- ja teiste palmide, leiwapuude, bananide, India wiigipuude metsad; puuwilla pööjastiku kõrwal kasvawad ka ilmatud puuwilla-puud. Ka tsimtpuud (Zimtbaum) on säält leida ja kohwi ja theed kasvatakse sääl väga palju. Kõiksugu elajad ja linnud, maod ja konnad on sääl leida. Jõgedest ja jõgede äärest leitakse kallid kiwa (rubiniid ja safiriid) ning merest kallid pärlauftrid ja teisa konnakarpisid. Colombo (100,000 elanikuga) on päälinn, kõige parem sadam aga Trinkomali.

Süis jääwad tüürbordkülge weel Andamani saared ja purjutasime ilma iga eksitufeta Kalkutta poole edasi, kus meie 6. nowembri hommikul lootsi saime ja kuhu me süis ka jõudsim. Gangesse õhtujõesuus, Hugly nimetatud, kaugemal ülewal jõdes, on Kalkutta linn, 1717. aastal asutatud, asukuninga elukoht.

Mis sääl juhtus ja kuidas reis ümber maakera edasi läks, sellest räägin järgmises kirjas. Nüüd olime juba 127 päewa Londonist ära reisi pääl olnud. —

V.

Kalkuttast Melbourni.

alkutta (Calcutta) on üks uuematest linnadest; ta on 1717. aastal asutatud ja India asukuninga elukoht. Keslinna- dega (alewitega) kokku on Kalkuttas umbes 800,000 elanikku ja on ta esimene indigo-turg maailmas. Mereäärne maa on sääl väga madal. Gangesse jõgi jookseb mitmes harus merde ja on tema harude wahel palju saari, nõndanimetatud Sundarbandid ehk Sundarbanid, kus pääl ilmatud pambusetschunglid*) metselajatele, tiigritele, elewantidele, ninasarwikutele j. n. e., häid peidukohtasid annawad. Suuremad laewad sõidawad aga üksi kõige õhtupoolsema haru pääl, mida Huglits (Hoogli) kutsutakse ja mille ääres ka Kalkutta linn seisab. Teised jõeharud on mudased, Gangesse jõgi weab väga palju muda merde. Seeläbi pole nende sügawus mitte küllalt nii suur, et neid laewasõiduks tarwitada wõidak. Muda hais ja troopide (palawamaa) niiskus teewad siis ka, et säälne õhk terwise- wastane on ja europlastele väga kergesti haigusi ja surma wõib tuua. Näituseks pole ka Kalkuttas nii terwet õhku, kui mõnes teises India linnas, näituseks Bombay.

Uulitsad ja majad on Kalkuttas nagu Europa linnades ehitatud, sääl wõib Londoni ja teiste suurte linnade neljafordseid majasid, Italia suwe- ja Saksa kodanikumajasid pikkades, ilujates ridades näha. Majade ümber on, ühel enam, teisel vähem, iverandad (rõdud) kergetest puuwõredest tehtud, mispärast nad nagu lõunamaa linnade majad wälja näewad. Uulitsate poole käänatud majakülgede küljes käiwad jähardused palkonimoodi ehitused korrast korrani ja

*) Paksud, põlised metsjad.

annawad majade laiad katused, mis kaugele üle majaseinade ulatawad ja maha ripuwad, uulitsatele lõbusat warju. Kaugemal eeslinnades elawad hindud omal palmipuulehtedega kaetud hurtsikutes, mis wiimased mõned väga armetud on. — Hugli pääl seisawad juured auru- ning purjulaewad India promde (praude), canoede (kännude) ja teiste üüripaatide wahel. — Sadamas on peaaegu terve Aasia kaubaajajaid rahwaid, kõigi Euroopa rahwaste kaupmehi ja meremehi näha. Waade langeb toredate persialaste pääle, kes walged, musta habemega herrad, pikas, kuni alla põlwedeni finni haagitud ehk nõõbitud kuubedes, tagajiseiwate, läikiwate päekatetega. Nemad on õhtu-Aasia rahwaste kaubawürstid ja on nende tundmine, et nad teistest rahwastest üle on, nende ilusatest ja uhketest nägudelt lugeda. Ka väga palju armenlasti on oma tutwates riietes näha, kõik kawalad poisid, enamasti juudi nägudega. Tõsised arablased walgetes mantlites (Burnus), walged turbanid (mütšid) pääs, sammuwad uhkelt läbi rahwa, põlgtusega kõikide pääle waadates, kes nende usku pole. Oma uhkuse ja põlgtuse läbi saawad nad küllalt teiste usulistest rahwastest petetud. Nad on enamasti laewaomanikud. Wirgad, usinad hiinlased finistes riietes, mustade, walgetalladega kingadega, pikkade juuksepatšidega, neegrid herrade-, meremeeste- ehk poliitmani riietes, Inglise-, Hollandi-, Saksja-, Portugali kaupmehed ja laewamehed, kõik need rahwad teewad sadama pildi väga kirjaks. Ilm-aruuta pambuspalankinid, hindudest kantud, on uulitsate ja platside pääl näha. Igas majas peetakse sähardused palankinid, ja võib neid paari ana eest uulitsa pääl üürida, sest igauks, kel aga wähe wõimalik on, lasseb ennast Indias kanda, jala käia ei taha sääl ükski. Üüriwankrite kõrwal on õhtul uulitsate ja platside pääl toredad sõiduwankrid (karosšid) näha, nende pääl walged, kollased ja pruunid naesterahwad, kõik rikaštes, kõige uuemates moodiriietes, puki pääl ja taga teenrid uhketes ülikondades, nagu Londonis Regent-streeti, New-Yorkis Broadway, Berlinis Unter den Linden ehk Peterburis Newsky prospekti pääl. — Kõige wähem torfab filmadesse India rahwas ise, ehk ta küll just kõige enam tähelepanemise wäärt peaks olema. Nendele inimestele ei ole luba antud, kõigi teiste kõiksugu sihtide poole tormawate käretegawate rahwastega ühel sammul edasi jammuda, nad ei tunne mingit suuremat tahtmist, mis teisa rahwaid päewal ja öösel puhata ei lasse, neil pole ühtegi ihnuist ega ahnuist, aga ka mitte just sähardusti häid külgesid, milledest teised rahwad eesmärki wõikšiwad wõtta. Neil on kõige armsam kuskil nurgas warjus kükitada, oma hobbel-bobbel'it suitsutada ehk betel (betel-pähklalehed lubjaga) hammaštes wahel pidada. Nad on siis kõige paremas tujus, kui neil ühtegi tegemist pole ja nad üksi suurte hei-

naritfikate (rohutirtsude) urisemist ja laulmist, mis elajaid nad wäikeses pambuspuurides, nagu meie kanaria lindusid peame, hoiawad ja söödawad, kuulata wõiwad.

„Parem on istuda kui seista, parem pikutada kui istuda, parem magada kui mõteldes erk olla, aga surm on kõige parem,“ ütleb üks wana India kirjanik, ja pruugiwad hindud seda sõna weel tänase päewani hää meelega. See sõna ja tema kallitspidamine teeb meile selle rahwa kombed, mõtted ja tahtmised kõige selgemaks. Mehed on pikad ja peenikesed, ilusate päädega, aga kitsa rinna ja kitsaste õladega. — Mõnes India rügemendis (polgus) nägin ma filmadesse tungiwaid mehiseid kujusid, kes aga oma ilusate roheliste mundrite ja lätkiwate sõjariistadega siiski mitte kui sõjamehed wälja ei näinud. Nende kurwad filmad näitawad, et nad kõige pehmema rahwa lapsed, kõige pehmemate erkudega Aasia ehk ka kõige maailma inimesed on.

Meie tulime Kalkutasse 6. novembril 1890. aastal. Kui paar päewa laewatöösid teinud ja kõik prahti wäljaandmise tarwis walmis seadnud olime, tuliwad siis ka töömehed maalt ja meie hakkasime prahti wälja andma. Rasked masinajaod, ja et meil kõigi uuemaid sisseseadmisi, nagu Londonis, polnud, tegiwad, et töö aegamööda läks. Esimene tüürimees, herra Windham, ja teine, herra Kroon, waatasiwad selle järele, et kallis praht wäljawõetud sai, ilma et hirmus raskete tükkide läbi õnnetust oleks sündinud. Säl Hugli jões nägiwad mehed, kui nad mõnikord laadungi töö wahel wäljaspool laewa tellingu pääl tööd tegiwad, kaimanisid wõi India krokodilid, kes oma roheliste filmadega meeste pääle luurasiwad ja murelikult eemale ujusiwad, sest et nad ilma inimeselika sakuskata jäiwad, kui neid kiwisüttega wistati. Nad limpsasiwad küll keelt, liputasiwad saba ja maigutasiwad nokka, aga see ei aidanud midagi. —

Kapten, kel niisid palju aega oli, käis oma proua ja tütreaga maal, ja käiswad ka maalt herrad, tema sõbrad ja tutwad ennematest sõitudest, laewas kapteni juures wõdraks. Need herrad oliwad juured kütid ja et ka kapten tubli püssimees ja kütt oli, hakkasiwad herrad meie laewapaadiga jahki pääl käima, kus juures meie keskest ikka paar meest purjutamise ehk sõudmise tarwis ühes wõeti. Nõnda olime ka Schulz ja mina paari korda ju ühes käinud ja herrade lastud metspartisid ja puutuusid (Holztaube) hulgawiisi koju toonud. Kord purjutasime siis ühel hommikul novembrikuul lõpul paadiga Huglit mööda alla, sest herrad oliwad ettewõtnud kaugemale sõita ja partide ning teiste lindude kõrwal ka suuremate elajate pääle jahki pidada. Meid oli paadis kõigest kaheska inimest — üks herrad Kalkuttast, kapten, üks India teener ja paaditeenistuse tarwis kapteni poeg William, madrus Fotte, Schulz ja mina. Tuul

lubas purjutada, nii et meie ruttu edasi jõudsiime. Herrad olivad rõõmsad ja hääl tujul, ja ka meie anti mõni sigar ja mõni tilk kaasawõetud pudelitest. Sel päewal polnud suuremat jahhõnne. Teisel hommikul läksiwad kütid jälle maale. Kallas oli madal ja mudane, pambus kaswas kõrgelt ja ka mango ning mõned teised India puud kaswasiwad metsades, mis pambus-tshunglitest nagu saared wälja paistsiwad. Kütid läksiwad maale, nendega ühes India teener ja kapteni poeg, kel wiimasel ka hää püss oli. Meie kolm tegime päikese palawuse wastu telgi, istusime sääl all ja panime hästi tähele, et kütidele püssiga wastust anda wõiksime, kui nad paadi seisukohta ei leia. Nii olime kaju saanud. Kapten ja üks herra tuliwad lõunaajal paadi juurde tagasi, nad oliwad ilusa hulga lindusid lastnud, ka ühe wäga toreda isase wau. Nüüd ootasiime teisa. Kell sai kolm, ja kui neid ifka weel näha ega kuulda polnud, läksiwad kapten ja wõõras herra neid otsima, sest arwata oli, et neile mõni õnnetus juhtunud. Fokke wõeti ka ühes, sest ta oli ilmatu suur kahekarujõuuga mees. Kell wiis tuliwad siis ka kõik suure rõõmuga tagasi, herra ja William porised, werised ja mudased. Seitse India kuli (kandjat, töömehed, alatu rahwas) ja teener kandsiwad suurt metskulti. Kullt pandi paati, kuldid juhataksiwad meie kõrgema, kuitwema koha, ja meie sõudsiime sinna, umbes paar wersta kaugema koha juurde, kus üheswõetud tell üles löödi, tuli üles tehti ja õhtusööki walmistati. Kulidele oli palj wälja maksetud.

Paadis juba, iseäranis aga tule juures, saime siis ka meie kuulda, kuidas kütidel käsi käinud, ning sai mulle selgeks, et jäharduse Ida-India metsseaga palju nalja pole, et ta, kui ka mitte just jähardune wastaline kui tiiger, sellele mõnikord mitte palju järele ei anna. India metskuldil peab just nõndasama wisa elu olema, kui tiigril.

Sel ajal, kui kapten oma sõbraga lindusid kütinud, oli teine herra kapteni poja ja oma teenriga üht suurt waud taga ajanud ja oliwad nad ifka rohkem ja rohkem paksu hiide ja pööjastikku juhtunud. Herra saanud waud wiimaks haawata ja saatnud teenri tema järele. See tulnud aga tagasi, ära hirmutatud, ja rääkinud wärisjedes, et ta üht ilmatu suurt metsfiga näinud, kes parajasti lastud waud sööma hakanud. Nüüd täitnud herra ja William ruttu omad püssid kuulidega ning tunginud tasa ja waikselt edasi kuni neile ka ilmatu metslooma rõhkimine kõrwadesse kõlanud. Herra nagu ka Williami püssidel olnud üks raud haawlite ja teine kuuli tarwis. Siis tulnud kull nende poole ja jäänud paar sammu nendest eemal seisma. Metselajas rõhkinud ja wahutanud, waadanud kütidele werehimuliku waatega otsa, pööranud ennast aga siis ümber ja tahtnud ära kaduda. Herra ja William lastnud talle sel

filmapiilgul, kui ta oma külje nende poole pööranud, mõlemad kuulid kehasse. Raskesti haawatud elajas kukkunud maha, weri woolanud tema kehast wälja. Nüüd jooksnud kütid tema juurde ja pidanud ju igauks oma pääajus nõuu, kuidas teda kõige kergemalt paadi juurde saaks wiia, kui korraga furnuks peetud kuld jalgade pääle karanud ja kui hull oma waenlaste pääle tormanud. Põgenemise pääle polla sääl enam mõtelda olnud. William wõtnud püssi-
 rauast kinni, keerutanud püssi ümber pää ja kihutanud kuldile hirmsa hoobi päha, nii et püß katti murdunud. Elajas kukkunud uimaselt maha, William karanud temast üle ja jooksnud kõigest jõuust eemale. Nüüd olnud herral ka püß laetud, ja lastnud ta jälle ühe kuuli elaja pääle, see aga tormanud nüüd uuesti tema kallale. Herra wisanud kuue, mille ta jookstes maha kiskunud, et aga paremast ja rutemast hirmsast wahutawast waenlastest eemale jaada maha. Tuba olnud wihane kuld kütli lähedal, kel wiimasel enam jõudu polnud; suu olnud kuitw, nii et keel suulae küljes kinni olnud, ja mõelnud ta, et wiimane tund lähedal on. India truu teener oli ammugi ju paksu mangopuu otsa roninud, kust ta maha waadanud ja oma jumalaid palunud. Kuld olnud herrast ainult weel paar sammu kaugel, kui üks lähedal seisew noor mangopuu waesekesele uut lootust andnud. Ta saanud ühe otsa kätte ja tahtnud jelle najal juba ülesse ronida, aga jääb saanud kuld tema püksidest kinni. Õnneks andnud riie järele, kütt saanud küll maha kistud, aga ekstitanud kulti jelle läbi, et ta ümber puu karanud. Siis saanud ta ühel õnnelikul minutil puu otsa ronida. Nüüd aga hakanud kuld oma suurte kihwadega puud peksuma ning murdma, ja et see wäga noor olnud, ja mees otsas teda juba isigi hästi maha painutanud, kukkunud puu ka ümber ning kõige kütiga ühte tiiki, mille ääres ta seisnud. Kuld saanud ka ühes kisiud ja siis wäherdanud kütt ja elajas puuokshades tiigis. — Sel ajal oli William herra arawisatud püssi kätte saanud, aga mitte kohe suure rutuga ja mässuga arawisatud patroniisid leidnud. Tema enese patronid pole herra püssi mahtunud. Wiimati aga leidnud ta ka patronitasku ja täitnud püssi. Siis jooksnud ta herrale appi, India teenri nõuu, ka puu otsa ronida, et sest pörguloomast ometi pääjeks, tähelepanemata jättes. Ta saanud weel õigel ajal koha pääle ja lastnud kuldi õnneliku pauguga furnuks. — Herra pruukinud enam kui terve tunni, kuni hirmsast jookstust, ronimisest ja wäherdanisest toibunud ja jälle hingele saanud. Seni oli William ka teenri puu otsast maha kutsunud, kes siis, niipea kui näinud, et kuld surnud, enesele häbemata paksu pambusenüia löiganud ja surnud metselajale pörguliku wihaga hirmus suure nahatäie selga ladunud, kus juures ka kuld weel kõige wägewamad sõimunimed saanud, mis aga Indias pruugitakse. Nõndasama kui meil — hobusewaras,

mulitfakoer, taewatörwaja, pilwelöhkuja, tinafilm, wasknaba, pudeli-paikaja j. n. e. — ja mis kuldile wäga parajad olnud. Siis seletanud ta onia peremehele ja Williamile, ta olewat koha mõelnud, et herrad selle kuldikesega walmis saawat, ja et herradele üksi kuldi ärawõitmise auu jääks, ei olewat ta enamast wähele seganud. Ta otsinud enesele sellepärast kõige kõrgema puu wälja, et säält hästi näha wõiks, kuidas herrad metskuldi ära wõidawad; säält tahtnud ta ka, kui tarwis, nõuu anda, kuidas herrad endid lahingis peats hoidma.

Müüd saadetud waper teener ühte lähedal seiswasse Hindu külasse, kust ta seitse kuli toonud, kes kuldi paadi juurde kanda aitaswad. Sel ajal, kui herra ja William kandjaid oodanud, oliwad kapten, teine herra ja Fokke nad kätte leidnud.

Tule juures räägiti siis weel nii mõnedgi jutud Ida-India jahtidest. Herrad oliwad, nagu öeldud, suured kütid ja ka kapten oli, kui ta ennemalt reiside pääl Kalkuttas olnud, nendega juurte tiigrijahtide pääl käinud. Tiiger peab enne seda, kui ta inimese liha söönud on, inimest kartma ja aga siis tema kallale kippuma, kui teda hirmus nälg piinab ehk kui ta haawatud on. Kui ta kord inimese maha murdnud ja ära söönud, siis saawat temast „manea-ter“ (männiter, inimesesööja). British ehk Inglise Indias sööwad tiigrid iga aasta umbes 800 kuni 900 inimest ära, mis nende miljonitega wõrreldes, kes sää elawad, küll wähe on, aga siisgi selle mehe perekonnale, kellele ta juhtub, küllalt muret teeb. Ida-Indias lastakse aastas umbes 1600 tiigrit maha. Nende jaht on mitmesugune. Kui kütt teab, et tiigrid lähedal on, siis kõidab ta ühe wäikse kuskagile puu külge kinni, ronib ise teise puu otsa ja lasub, kui tiiger wäiksat sööma tuleb, tema maha. Puuotsa ei roni kütt mitte ainult sellepärast, et ta tiigrit kardab, waid enamasti sellepärast, et ta säält kõrge koha päält elajat paremini näha saab, jesi pambus kasvab tshunglites wäga kõrgeks, nii et selle sees üht ratsameestgi näha ei saa. Sel wiisil on mõned hääd kütid ju tosinate kaupa tiigrisid maha lastnud. Teised, suured tiigrijahid, mida rikkad India würstid, rajah'd (radshad), ja rikkad mehed, nabob'id, ette wõtawad, maksawad palju raha. Sää on sadade ja tuhandete kaupa ajajaid, ilma küttideta. Need jahid wõtakse enamasti ifka joojal ja kuiwal aastaajal ette, kui euoplastel, kes selle maa ilmasid wälja kannatama pole õppinud, sää kõige raskem elu on. Kuiwal ajal peetakse jahid sellepärast, et siis enam tiigrisid üheskoos on; ühe wõi kahe elaja pärast ei maksa ju suurt jahti pidada. Palawal ja kuiwal aastaajal on wäikesed jõed ja tiigid ehk lombid, kus metsloomad jooma käiwad, ära kuiwanud ja sellepärast on neid sää palju koos, kus weel wett leida on ja jõed mitte weel ära kuiwa-

nud pole, nii et ühe wäikese maajao pääl neid hulgawiisi saab fiske piirata. Ka aetakse tiigrisid kõige palawamatel tundidel, kus nad laisad on ja hästi tähele et pane. Säharduste suurte jahtide pääl istuwad kütid siis elewantide pääl neljanurgalistes kastides, „hauda“ nimetatud. Elewantide pääl ratsutamine pole aga europaestele, kes sellega harjunud pole, sugugi wäga meelt mööda, sest elewant seab omad jalad sel kombel edasi, et ta üheforraga ikka ainult ühe külje mõlemad jalad edasi tõstab, ja sel wiisil ratsutaja nagu tubakakott ühe külje päält teise pääle wisatakse. Mida suurem elewant, seda halwem on ratsutamine. Kui nüüd suur jahirong sinna jõuab, kus tiigrisid arwatakse olewat, lööakse leer ülesse. Siis lähewad hindukütid, „shikarid“ nimetatud, ja köidawad ühe pühwli kusagile pun külge. Kui siis tiigrisid kokku kogunud ja ajajatest ümberpiiratud on, tulewad kütid elewantidega, kes wiimased rohu maha sökuwad, puud maha murravad ja plattsi lagedaks teewad, nii et, kui ajajad murdjad elajad plattsi pääle wälja ajawad, kütid neid elewantide seljast kohe lahkma hakkawad. Shikarid saawad ahwide ja waunde läbi kohe aru, mil tiigrisid lähedal on. Mõnikord saawad tiigrisid ka ühest wõi paarist kütist, kes elewandi seljas haudas on, tshunglites aetud. Wananad, juba paljude jahtide hääl pruugitud elewandid oskawad tiigriga hästi ümber käia. Tiigri nahk maksab Europas mõnikord kuni 600 rubla.

Hommiku wara hakkasime laewa poole sõitma, kuhu meie teisel päewal hilja ilma äparduseta sõudmise ja purjutamise teel jõudsimme. Herra, üks rikas Inglise kaupmees (kontoriherra), kinkis oma püssi, ühe wäga kalli jahirüüsta, Williamile mälestuseks, sest et wiimane tema elu oli päästnud.

Meie olime küll ju maal käinud ja Kalkutta elu näinud, mis tähelepanemise wääri ja imelik on. Ühel laupäewal oli kell üks pääle lõunat, töö lõpetatud ja esimene tüürimees meie luba andnud, maale minna. Kapteni käest wõtsime raha ja siis läksime, Schulz, bootzmann ja mina, maale. Meie kolm pidasime ju ikka kokku. Maal tuliwad ka suur Fokke, Walther ja Charley meie juurde, ja siis kõndisime edasi kuni alewitesse, kus enam hindude elu näha on. Kui jälle ju küll jalutanud, seda ja teist sõõnud ja joonud olime, juhtusime ühe suurema plattsi pääle, kus hulk rahwast koos seisid. Me astusime lähemale ja nägime, et kedd rahwast kaks faktiiri seiswad, kes rahwale oma imelikka kunstitegijad tegiwad. Sääle wõisime siis näha, mis need mehed teha oskawad; jälle wõisime jälle aru saada, et Indiamaa säharduste kunstitegijate ja mustakunsti kodumaa on. Need mehed tegiwad suuremad ja imelikumad tükid uing filmamoondused lageda turu pääl rahwa filmade ees, kui meie suured mustakunsti professorid, kel auutähed rinna pääl, kes frakis

ja walgetes rinnastes käiwad ja näitelawa päält suure hulga teenrite ja masinate abil päältwaatajatele oma osawust näitawad. — Fakiirid oliwad sest platši pääl wana puuwillase riide maha laotanud, kuhu kats korwi, mis ühe pajusarnase puu witsjadest tehtud, oliwad üles seatud. Wäiksemal korwil oli kaas pääl, suurem aga oli lahti. Wanade riidetükkide jisse oliwad mitmed asjad mässtitud, mis korwide kõrwal seisiwad. Üks fakiiridest hakkas parajasti India kõige kihwtisemate ussidega oma kunsttükka tegema. Ta lõi korwi kaane lahti, kükitas maha, wõttis oma laia riide wöö wahelt wäikese wilespilli wälja ja hakkas selle pääl kõiksuguseid toonidid puhuma. Toonid oliwad väga kärejad ja ei teinud päältkuulajate kõrwadele just mitte suurt rõõmu. Kui ta mõned toonid ju puhunud, ilmus äkitselt kolmenurgaline pää roheliste filmadega ja kahearulise keelega korwiweere pääle; kael painutas ennast üle korwiweere maha, ja ilmatu suure prillimao keha libises üle korwiweere, korwi all seiswa waiba pääle. Esimese järele tuliwad teised maod, kõik wirgad nagu elawhõbe, kõigil terawad kihwtihambad juus, kahearuliste keelttega mängides. Kui meie maal kunstnikud mõnikord madusid näitawad, siis on need kõik poolsuruud ja uimased, ei liiguta ennast jugugi. Nendega wõib mängida nagu nõoritükkidega. Ka ei ole nad kihwtised, wõi kui nad kihwtised on, on neil kihwtihambad wälja murtud, mis väga kerge teha on, sest et kihwtihambad lahtiselt kihwti rahude pääl seisawad, nii et madu neid tagasi lüüa ja püsti seada wõib; teised hambad on madudel aga lõualuudega ühes, mitte, nagu teistel elajatel, lõualuu sees. Wiimaks oli madusid ju hää pesakond waiba pääl. Sää! oli kõiksugu India kihwti-madusid näha, suuri prilli- ja klaperdajaid madusid (Klapperschlangen) ning teisi wäiksemaid. Nüüd kõlasiwad korraga hästi kärejad hääled wilespillist wälja, maod ajasiwad enda püsti, seisiwad sabade pääl ja hakkasiwad oma kehafid nagu edewad naesterahwad hõljutuma ja kiigutama. Siis tuliwad jälle tumedamad hääled ja maod hakkasiwad inimeste pole roomama. Inimesed taganesiwad, kuni teised hääled maod jälle peremeeste juurde tagasi kutsusiwad. Nüüd tõmbas ka teine fakiir wäikese pilli wöö wahelt, mõlemad seisiwad üks teise kõrwal ja mängisiwad nii kõrgeid ja heledaid hääli, et meil kõrwad walutatiwad. Sää! tuliwad maod nende pääle, roomasiwad fakiiride jalgasid mööda ülesse, ifka kõrgemale ja kõrgemale, mäsjiwiwad ennast nende kehade, käewarte ja kaelade ümber, nii et mõnel maal sabapoolne ots ühe mehe keha, pääpoolne ots teise mehe kaela ümber ja pää mehe pää kohal õhus näha oli. Nii oliwad mehed nagu nõoridega üks teise külge koidetud. Meeste pruunide ihude päält paistsiwad madude mitmetes wärwides hiilgawad ja kirjud kehad, mis kole, aga ühtlasi ka ilus, näha oli. Ja kui ma selle pääle mõtlesin, et igauhe

mao hammustamine, päälegi säharduses kohas, nagu kaela pääl wõi mujal kõrgel, kindlat surma tähendab; kui ma enesele ette seadsin, mis imelik tundmine neil meestel wõib olla, kui nad madude külme kehafid oma sooja naha pääl ja nende litsumist tunnawad, siis jooksis külma wärin kehast läbi. Reed mehed, kes rahwa ees madudega oma kunsti näitawad, peawad ühe ainult neile tuttawa metsataime lehtesid sööma, mis mao kihwti jõudis wähendab. Ülepää ei pidada maod neid sugugi hammustama, kes sähardusi lehtesid sööwad, ja kui see korra ometi ette tulla, siis ei teha sähardume haaw meestele mitte sugugi enam waewa, kui ehk roti hammustamine. See haaw pidada ka ruttu paranema, kui teda ülemal nimetatud taimine puruks pigistatud lehtedega hõõrutawat. — Ikka ja ikka kõlasiwad heledad pilli häaled, kuni nad wiimaks tumedamaks muutusiwad ja ussid tagasi roomama hakkasiwad. Siis wõtsiwad fakiirid neid mitu ja näitasiwad rahwale, et madudel kihwtihambad suus ja kihwt kihwtirahudes. Pääle seda korjasiwad nad maod kokku ja paniwad nad jälle korwi; korwile pandi kaas pääle, pillid pisteti wõõ wähele, ja asi tehtud.

Nüüd wõtsiwad fakiirid ühe suure mõõga, mis korwide kõrwal seiswa riide sisse mäsitud oli, teraw nagu habemenuga, ja näitasiwad seda kõigele rahwale. Mõõk käis ka meie käes, ja oli ta üks wana Arabia poolkõwer mõõk, wäga terawa otsaga, Damascener-terasest sepietatud. Ta seisus ühes kõiksugu wärwi nahast pletitud tupes, mis wiimane päris kunst-käetöö oli. Ka mõõk wõis omal ajal küllalt raha maksnud olla, sest ta oli üks kõige parematest Damascenermõõkadeist, milledega raud-riided riütlite seljas läbi raiuti, ilma et sõjariistas hammast näha oleks olnud, ja millede wastu ka tänasel päewal Saksamaal wäga kiidetud Solingenis tehtud mõõgad kaduma minna wõiwad; ta oli wäga wana ja oleks iga wanawarakorjaja teda rõõmuga omaks nimetada tahtnud. Keskjäl, kus raudriietes sõditi, oli ju paremaid mõõku tarwis kui nüüd, kus pää-töö lahingus juuredtiikid teewad. Ka Toledost, Hispaniast, tuliwad hääd mõõgad, aga siiski jääwad Damascenermõõgad (nõnda nimetatud, et nad Damaskuses, kus see kunst mitu sada aastat ühe perekonna käes olnud, ja isa ikka poega õpetanud, kuidas see teras kokku seada tuleb, tehti) kõige paremateks, mis tänase päewani tehtud on. Hoolimata sest kõigest jäi fakiiride mõõk mõõgaks, ja nägime kõik, et tema juures ühtegi saladust polnud. Nüüd kiikitas üks fakiir maa pääle maha, ja teine tõstis tühja korwi ülesse, näitas seda kõigele rahwale ning pani nimetatud korwi teise fakiiri pääle. Siis litsus ta niikaua korwi pääle, kui korw meest täielikult kattis ja weered maa pääl oliwad. Nüüd wõttis ta terawa mõõga ja pistis teda kõige wähem kümne korda suure rutuga, nagu hullus meeles ümber

korwi käies, korwist läbi, nii sügawalt kui võimalik, nii et mõõga ots ikka teiselt poolt wälja tuli. Fakiir, kes pool ihualasti korwi all oli, karjus hirmsasti, kuni ta wiimati wait jäi ja suur were lomp korwi alt wälja jooksis. Meie mõelsime kõik, et nüüd mees korwi all küll wist otsas on ja teine Inglise politsei kätte langeb. Nsi oli aga teisiti. Mees tõstis korwi ülesse ja teine ronis alt wälja, pühkis were oma ihu päält maha, salwis wiimast, ja siis oli asi jällegi tehtud. Werine mõõt pühiti puhtaks, määsiti riide sisse ja pandi paiga päale tagasi. Siis kogusiwad mehed raha kokku, mida nad europlaste käest, kes päält waadanud, hästi palju saiwad. Ka meie wiskasime igauks ühe shillingi meestele wastaldriku päale. Siis wõtswad nad omad korwid ja kotid selga ja läksiwad oma teed. Mis nad enne meie tulekut näidanud, ei tea ma, aga, et nad filmamoonduse tükk teewad, et Euroopa kõige targemad targad weel kahetümmendamal aastasajal pääd raputawad, seda wõime lugeda. Ma olen ka enne seda ja pärast weel nendest meestest hül- lud asjad näinud. Kui jähardune asi, nagu wiimane, ühe näitelawa pääl tehtahe, noh, siis wõib seda aga ühelt poolt näha — eest, tagast aga mitte. Näitelawa pörandas wõib wäike luuk olla, kuhu mees korwi alt sisse ronib, kunstimehel wõib üks sala wiguriga mõõt olla j. n. e. Need mehed oliwad aga lageda platji pääl, ja wõis igauks päale seda näha, et korw mitte augu pääl ei olnud seisnud. See mees, kes korwi alla läks, oli peaaegu ihualasti, ei wõinud tal ka pöie ühes olla, kus weri sees oli, päälegi weel niipalju werd, kui korwi alt wälja jooksis. Teine mees oli nõndasama ihu- alasti, ei wõinud ta, et rahwas lähedal ümberringi seisib, oma mõõka ka mitte teise wastu wahetada, mis näitelawa pääl kerge teha on, kus kunstimehe teenrid ja abid pööretawate seiute taga seisawad.

Fakiirid wõiwad jähardusi tükkisid rahwale näidata, mida, nagu öeldud, Europa teadusemebed seletada ei oska. Nii wõiwad mõned fakiirid enmast nagu surnuks teha ja kuude kaupa maha matta lasta ning pärast, kui nad üles kaewatahe, jälle elusse tulla. — Kord tulnud faks jähardust ühe India rajah (radsha = würst) juurde ja lubanud seda maksu eest teha. See rajah, juure haridu- sega mees, kes omas noores põlwes ise Pariisi ülikooli läbi teinud, pole neid uskunud, waid arwanud, et jääb juures mi- dagi pettust on. Fakiirid öelnud, et üks teise määratud ajaks sur- nuks teeb ja siis tema kolmeks kuuks maha matab, mis aja järele ta teda jälle üles äratawat. Rajah tahtnud seda näha ja kutsunud jelleks päewaks mitmed tutwad kõrgemad Inglise ohwitserid kokku; nendega ühes tulnud ka mõned teadusemebed loodusuurijad ja arstid, kes Indias teaduse hääks reisinud. Rajah, ohwitserid kui ka

teadusemehed wõtnud kindlasti ette, fakiiridele näppude pääle waadata, et pettust ette ei tuleks. Siis kaewatud rajah elukorteri wõi palee afende alla haud walmis, puusärk toodud sinna, ja kui kõik walmis seatud, hakanud üks fakiir teise abiga ennast surmaks tegema (kunstlikusse magneedi=unesse seadma). Sää! juures peawad need, kes ennast surmaks teewad, keele kurku tagasi inema ja, Jumal teab, mis weel ette wõtma. Kui siis mees nagu surnud maas puhanud, pannud teine tema filmad, kõrwad, nina, suu ja kõik augud wahaga finni, litsunud ta käed ihu külge ja wõtnud temaga weel muud tege-
 mised ette, mis ta tarwilikud arwanud olema. Siis mäsfinud ta surnu lina sisse ja tõstnud ta puusärki. Puusärk löödud naeltega ja kruwitud kruwidega finni ja siis pitserinud rajah ta weel oma würrst-
 liku pitsatiga, nii et teda lahti teha wõimata oli, ilma et pitsatid rikutud oleksiwad saanud. Surnu lastud hauda, haud wijatud mulda täis, sõkutud kõwasti finni, ja lastud rajah sinna koha pääle ja kaugele ümberingi üht rohtu külwata, mis soojalmaal kohe üles tärkab, nii et filmapilk aru oleks wõinud jaada, kui keegi surnu juures oleks käinud. Tähelepanemata sest, seisiwad rajah soldatid weel öösel kui päewal haua pääl walwamas. Sadanded inimesed oliwad matuse juures olnud. — Kolme kuu pärast tulnud siis ka kõik jälle kofku, ohwitserid ja teadusemehed ning rahwas. Kõhi oli animugi juureks kaswanud, haud seisis puutumata ega polnud teda mitte sekunditgi ilma wahita jäetud. Teadusemehed teadsiwad, et mees surnud on. Kui siis kõik koos oliwad, toodi fakiir, kes nii kaua tema enese lubaga wahi all oli seisnud, ja kaewati haud lahti. Puusärk wõeti wälja, kõik pitsatid oliwad puutumata ja terwed. Naelad kisti wälja, kruwid tehti lahti, kaas wõeti päält ära. Surnu puhkas firustus, nagu ta sinna oli pandud, üle ja üle hallitanud ja niiske. Müüd hakkas fakiir oma sõbraga mäsutama, wõttis kõik wa-
 hatropid kõrwadest, ninast ja suust wälja, kangutas ta suu lahti ning kiskus sõrmega surnu keele kurgust wälja, puhus temale hinge suust ja ninast sisse, hõõrus tema ihu ja liikmeid, kaldas talle wäik-
 sest pudelist troppisid suhu j. n. e., ja waata, surnu hakkas elama, tõusis jalgade pääle, tuigerdas, kõndis ja rääkis pärast nagu teinegi. Sää! juures ei wõinud ühtegi pettust olla. Fakiirid saiwad ilmatu summa raha ja läksiwad oma teed. See oli jälle üks fakiiride tükkidest. —

Kui nüüdne Inglise kuningas ja India keiser, seekordne Prince of Wales (prins of Ueales), kord Indias käis, tohtis ka tema fakiiride tempusid näha. Kolm kuulsat fakiiri oliwad siis ka oma kunsti näitama tulnud. Ühe suure kroonu kasarmu õues wõeti asi ette. Kolmes küljes seisiwad wäeülemad ja ohwitserid ning teised suured mehed, kes sinna juurde kutsutud, prince of Wales ja India asekunin-

gas anuplatside pääl ühe kõrge, walge müüri wastu. See oli nii sisse seatud, et fakiiride tüfid ja tegemine wastu müüri paremini näha oliwad ja enam filmadesse paistiwad. Kui need fakiirid siis ju mõnda näidanud ja mitu tundi tööd teinud oliwad, ka ühe seemnetera maa sisse pistnud ja sest filmanähes wiigipuu oliwad kaswada lastnud, mille wilja ka prints'gi ja asekuningas maitseiwad ja väga hääks kiitsiwad, tuli wiimane tüff. Üks neist fakiiridest sai nüüd kunstlikusse magneedi unesse pandud, et ta nagu jurnu maas puhkas. Siis kaewasiwad fakiirid kolm wäikest auku; üks teise kõrwale maa sisse. Pääle seda wõttsiwad nad kolm mõõka, mõlemalt poolt terawaks tehtud nagu habemenoad, otsad nii terawad kui nõelad, näitasiwad neid mõõkafid kõrgetele päältwaatajatele ja pistiwad nad siis maa sisse, terawad otsad ülesse. Siis tõstiwad mõlemad fakiirid kolmandama, kelle keha kange nagu aiateiwaks oli, nii mõõkade pääle, et ühe mõõga nõelateraw ots temal kula kohal, teise ots puusade wahel all selja pääl ja kolmandama mõõga ots jalatandade kohal oli. Keha jäi mõõkade pääle puhtama. Siis käisiwad fakiirid ruttu ümber mõõkade otsas seiswa keha ja tõmbasiwad wiimaks mõõgad maast keha alt wälja, nii et wiimane õhus paar jalga maast kõrgel magama jäi. Siis käisiwad fakiirid ikka ümber keha ja lähenesiwad sel wiisil kõrgele kasarmu müürile, ikka rutemini ja rutemini ümber keha käies. Wiimane heljus õhus ja jäi ikka nende wahele ja liikus ühes. Kui nad siis müüri lähedal oliwad, jooksiwad nad nii ruttu ümber nimetatud keha, et nende walged mantlid lendasiwad ja seda mõnikord nähagi polnud. Korraga jäiwad nad seisma, pühkisiwad higi otsa eest, ja kolmanda fakiiri õhus magaw keha oli kadunud. Müür oli kolme inimese kõrgune, nii et üksigi üle ronida ei wõinud, pääle selle seisis kõik müür walge kestpäewa päikese paiste sees sadade haritud inimeste filmade all. Walge müüri pääl polnud warjugi näha, ei olnud ka müüris sääl kohal warawat, ei ust, ei auku, kust ruttu oleks wälja pugeda wõinud. Siis tuliwad mõlemad fakiirid, saiwad tubli maksu ja läksiwad oma teed, — kolmandat polnud nende juures. Kuhu see mees oli jäänud, kes enne seda teiste tükkide juures aitas, neid ise ühes tegi ja mitu tundi sadade inimeste filmade all kõndinud ja rääkinud oli, jah, seda teadsiwad tema sõbrad, mõlemad järelejäanud fakiirid. —

Nende meeste üle on palju raamatuid kirjutatud, aga nende saladusi ei saa üksigi wälja uurida. Nad ise peawad suni, ja wõib enimalt üht jurnut rääkima sundida, kui nende suud saladuste awaldamisele meelitada. —

Kalkuttas jaimes ühe uue mehe laewa. Surnud puusepa asemele munsterdati üks wana Portugali mees, kes Kalkuttas hai-

guse pärast ühest teisest Inglise purjulaewast maha oli jäänud. See oli üks wana, kena mehikene, kellega kenasti ning sõbralikult wõisime koos elada. Ta oli umbes wiiskümmend ja mõned aastad wana ning oma eluaeg kaugeid purjulaewa sõituseid teinud. Wana hää südamega merekaru läbi ja läbi, polnud tal muud tahtmist, kui igaühega rahulikult koos elada, laewas oma tööd teha, ja maal häameelega tropp whiskyt juua. Üks suur wiga oli tal aga ometi, ta oli ebausklik nagu hiinlane; ebausku wõiks temast mõni meie wana saunanaene ehk rehepapp weel õppida ja tema juures koolis käia. Ta oskas wanast paganast, tontidest, waimudest, nõidadest, surmutest j. n. e. sähardusi juttuseid rääkida, et teistel laewas (laewamehed on ju muudugi eausklikud) juuksed püsti, suud ammuli ning filmad punnis pääs seisivad. Wendawat hollandlast oli ta näinud ja kõiksuguste pörgu waimudega oli tal laewas ju tegemist olnud. Witu korda oli ta laewade kaitsewainuu (Schutzgeist) klabater- ehk klabbau- termanniga rääkinud. Kõige imelikum oli see, et ta ise uskus, mis rääkis. Jatiiridest algas meil laewas kõne, ja see oli wesi tema weskile pääle. Neid mehi ta kartis, ja ta wandus selle pääle, et nad kõit, esimesest kuni wiimseni, oma hinged wanapoisile ära olewat müünud. Müüd hakkas ta edasi rääkima, ja mehed kogusiwad tema ümber nagu kärbsed meepoti ümber kokku. Ta tegi ju Kalkuttas mehed kartma; asi läks aga weel hullemaks, kui merele läksime. Laewapois, rumal Beet, ei julenud enam õhtu oma sigade juurde minna. Sigade julg seisis ju ees laewas, kus timmermann, kes meil reisi pääl Kaplinnast Kalkuttasse ära surmud, paari ööd ja päewa baki all oli puhunud. Beet kartis ju alati, et säält timmermanni waim wälja ronida ja teda ehk tema elajaid hirmutada wõiks. Müüd olime juba rohkem kui kuu Kalkuttas olnud, ja tuliwad wäljamaa jõulupühad. Pühade laupäew, 24. detsember (meie kalendri järele 12. detsember), langes 1890. aastal kolmapäewa pääle. Juba teisipäewa hommikul kuulutas kofk Beedile, et üks siga ära tapetakse. Jõulu pühadeks olewat praadi tarwis. Kui Beet seda kuulis, oli ta rõõm otjas. Ta nuttis ja istus seajulus, oma sõpru Jumalaga jättes, ei teadnud ta ju ise mitte, misjugune nendest pidi jurema. Wiimaks wõttis ta suure julguse, läks koka juurde ning küsis, misjugusele seale ta otša tahtwat teha. Kofk wastanud, et see temal ükskõik olewat, sest et mõlemad elajad ühe juuruse ja rammuga olla. Kofk andis siis Beedile õiguse, seda siga surma mõista, mis ta ise tahab. Müüd läks Beet tagasi ja pidas nõuu oma juures, misjugust noa alla anda, misjugust elusse jätta. Mõle- mad oliwad talle armsad nagu silma-terad, mõlemad teda kord ham- mustanud, mõlemad mõnikord tema käsudele wastu pannud, üks oli ilus nagu teine. Kaal wajus ühe ja teise poole. Ta oli süga-

wates mõtetes ja tegi tõsise näo, käis kortsus otsaesisega ümber ning sülitas nii suured lombid üle laemaparda, et ime näha oli. Kui ta kindlat nõuu leida ei suutnud, pani ta oma südame mure lõunaajal kõigile meestele ette. Sääal saanud ta siis nõuu, seda siga ära tappa lasta, kes wanem on, sest nooremal olla ju maailmas enam õigus elada, kui wanemal. Jah, sellest sai poisiks aru, aga kuidas seda wälja saada, misjugune siga wanem, misjugune noorem. Ta sai nõuu, hammaste järele waadata, nagu hobuste wanadust hammastest ära tuntakse. Kuidas wiimastest wanadust ära tuntakse, seda ei teadnud mehed isegi, aga poisile anti nõuu, sigade hambaid tollipulgaga ära mõõta. See siga, kel pikemad hambad, olla wanem ja jäägu surmaohwriks. Nüüd läks poisiks hambaid mõõtma, kus juures üks siga teda jälle oli hammustanud. See hammustaja sai temast nüüd ilma armuta, oliwad tal pikemad wõi lühemad hambad, surma mõistetud. Siisgi oli poisil suur mure ja seisiwad ta silmad wett täis, kui sea wiimne tund tuli ja ta siit hädaorust pidi lahkuma.

Jõulupühad peeti ilusasti. Raewameestele anti rohkesti süüa ja juua, sest maalt oli ju kõike wõimalik saada. Peedi kadunud sõbrast oli kofk hää prae teinud, ja ka Peet ise parkis ühe tüki teise järele nahka. Kui teised küsisiwad, kas ta ka julgeb oma sõbra liha hammustada, wastas ta, suurt liha tükki suhu pistes, sõber olewat teda ka hammustanud. — Nüüd kogus ta kõik oma armastuse järelejäänud sea ja lammaste pääle. — Nõnda läksiwad jõulu pühad mööda, töö seisis ja elu oli hää, aga seda tundmist, mis meile need pühad kodus südamesse annawad, polnud ometi ühelgi. Ei olnud meil lund, ei külma, ei kuuse-, ei wahalõhna, mis meile ju lapselõwest saadik ikka sõna „jõuluga“ hinge ette tuleb. Balaw õhk ja hirmus hele päewapaiste ja ka see mõte, et kodurahwal weel jõulud pole, tegiwad, et meil, wenelastel, jõulupühad polnud. — Ka wäljamaa uus aasta läks mööda. — Kalkutta praht, masinajaod ja weel muu mitmejugune paket-kraam, oli ammugi wäljas ja hää laadung riiji Austraaliasse jisse wõetud. Mehed oliwad Kalkuttas pühadeks palju raha wälja wõtnud ja kõik, mis tarwis, muretsenud. Ka bootsmann ja mina olime, et oma jõulusid pühitseda wõiksime, maalt laewa muretsenud, mis tarwis oli. Schulz, kes meiega ühel sammul edasi käis, oli, ehk küll sakslane ja tema pühad juba mööda, siisgi ette wõtnud, pühastid meiega koos weel kord pühitseda. Ta oli meil sõhardune truu sõber, minul oli ta seda juba ammugi, bootsmanniga sõitis ta aga esimesel reisil koos, et ta, kui meie Muhamedi usku oleksime olnud ehk Beirami püha oleksime pühitsenud, seda ka meiega ühes oleks pühitsenud. Päälegi oli pühade pühitsemine, kui täis laud selle juures kõhu ees seisis, Schulzil kõige armsam asi. — Raewa puusepp elas, nagu tema eeskäijagi,

bootsmanni seltsis Schulzi ja minu wastu. Kui puusepp, wana Jose, kuulis, et timmermann ses kois surnud, kus ta nüüd pidi magama, polnud ta sellega sugugi rahul. Ta ütles, kui ta seda oleks teadnud, siis woleks ta sugugi meie laewa munsterdanud. Ta teadwat, mis ta teadwat, rääkis ta, ja siis tuli üks hirmus wainu ja kodukäijate jutt, mis ta kahe-, kolmekümne aasta eest jääl ja jääl laewas olla ära elanud. Kui aga midagi ei aidanud, ronis ta koisse ja magas terwe öö rahulikult teise hommikuni, ilma et timmermanni waimtemal kaela oleks kahekorra läänanud. Kui me teisel hommikul ineks panime, et timmermannil weel pää otjas, rääkis ta, ta olewat koid õnnistanud; tal olewat sõhardused sõnad, milledega ta teha wõib, et waimud inimeste kallale ei saada. — Nüüd oli kõik praht laewas ja läksime meie päew enne meie pühade laupäewa, 23. detsembril 1890 (wäljamaa kalendri järele 4. januaril 1891), mis pühapäew oli, hommikul wara purjude alla. Reis läks nüüd Melbourni — Australiasse, kuhu meil weel suurem jagu masina-jagusid ja pakettkraami Londonist, Kalkuttast aga pool laadungit riisi, oli. Kui me wälja läksime, polnud wana portugallane sellega sugugi rahul, et see pühapäewal sündis. Ta rääkis, et see mitte hääd ei tähendawat, kui laew kallil päewal merele läheb. Weel hullem olewat, kui reede merele mindawat. Ta olewat küll ju maailmas näinud ja teadwat jälle, mis ta teadwat. Siis tulla alati pahad asjad ette, õnnetused ja tormid. Meie mõeldsime omas meeles: krooksu aga pääle, wana kaaren; õnnetuse wastu ei saa üksigi midagi parata. Kui õnnetus sünnib, siis oleks ta ka sündinud, kui meie laupäewal merele oleksime läinud.

Kalkuttas olime 46 päewa paigal olnud, nii et meie Londonist ju 173 päewa ära olime. —

Kui me nüüd Bengali lahe pääle wälja jõudsime, oli meil kurss esiti lõuna-lõuna-hommikusse (S S D), pärast lõuna hommikusse (S D) ja põhja-hommiku monsun, meie kõige parem tuul — esiti enam kui bakstag, pärast bakstag — nii et reis ruttu edasi läks ja asjad joones oliwad. Wana „Souvenir“ lendas jälle nagu lind üle mere; selja taha kadus imemaa India, ja läks meil reis nüüd kõige uuema (kõige wiimati üles leitud) maailmajao poole. Wene jõulud saat sine tasafelt ja ilufasti mööda, ehk me küll tööd tegema pidime; esimene püha langes ju teisipäewa pääle. Meil ei puudunud midagi. Kui meie pühade laupäewa õhtu oma grog'i (krookki) jõime, mõtlesime kodus olewate omaste pääle, kes külmal maal täistuisatud majades soojas toas hülgawa kuuse ümber oma püha pidasiwad ja wististi ka meie pääle mõtlesiwad. Et see muidugi just sel filmapilgul olla ei wõinud, seda meie teadsime wäga hästi, oli meie ja koduliste wahel ju ometi umbes 66 pikku kraadi,

nii et, kui meil õhtu kell 7, kodulistel ta aga umbes $1\frac{1}{2}$ 3 pääle lõunat wõis olla, kus muidugi weel küünlad kuuse otsas ei põlenud. Bootsmanni kambriisse, mis suurem oli kui meie kamber, olime laua katnud; sääl seisis siis kõik pääl, mis meil aga südame rõõmuustuseks oli. Schulz, kes hästi hääs tujus, kiitis, et tal meie pühad weel enam meelt mööda olewat, kui Kalkuttas peetud jõulud, ta otsis oma kalli kitari wälja, mida kadunud timmermann, kes, nagu ju tarwilisel korral öeldud, kõige peenem tiisler oli, enne oma surma weel wäga ilusasti oli ära parandanud. Selle pääl mängis ta jõulu- laulusid ja meie laulsime neid nõnda hästi kui aga oskajime tasase häälega kaasa. Gsimene tüürimees, herra Windham, kel tehis wahiford oli, tuli ukse pääle laulu kuulama, ja kui ta nägi, et meie sees nii toredasti elajime, küsis ta, mis püha meie pühitseme. Kui talle seletanud olime, et meil uued jõulud on ja kallist õhtut peame, jõi ta ka meilt klaasi grogi ja läks jälle wahi pääle tagasi. Taga oli ta kaptenile rääkinud, et meil jõulud, ja tuli ka see proua, tütre ja pojaga ukse pääle waatama. Meres teeb ju iga juhtumine, mis igapäewasest olekust wähe teist moodu on, nalja. Kui kapten ära oli läinud, saatis ta meile pojalt kaks pudelit konjaku, sest et ta wäga hästi teadis, et meie piiri pidada oskajime, ja ka kasti sigarid kingituseks. Poeg, kes madrus oli, jäi meie juurde terweks õhtuks, kuni ta kell 12 tekki wahi pääle läks. Bootsmann Laas, Schulz, puusepp ja mina magajime ikka terwe öö, tegime aga hommitu kella kuuest kuni õhtu kella kuueni tööd, jellepärast wõisime meie ka nii hilja ülewal olla, kui aga tahtsime. Jah, see oli meil küll hää kapten, ja hää oli kõik tema perekond. Rahju, et meie teda pidime taotama! — Kui küll lauldud oli ja aeg hiljemaks sai, hakkajime muidu juttusid rääkima. Sellest ja teisest jai jutustatud ja wiimaks ka sõhardustest sündmustest maailmas, milledest mitte aru saada ei wõi, kuidas nad sünniwad ja mis inimestele mõistatuses jääwad, nagu nimelt mõned faktiride tembud. Üks rääkis, mis ta näinud, kuulnud ehk lugenud, teine nõndasama. Meie jäime selle juurde, et igal sõhardusel imelikul sündmusel, kui aga hästi järele uuritakse, loomulik seletus leida on. Wana Jose aga, kel teine arwamine oli kui meil, wastas Inglise- ja maailma kõige suurema näitemängu kirjutaja Shakespeare (Shakespeare'i) sõnadega, et taewa ja maa wahel palju sünnib, mis inimese lihtlabane mõistus unesgi ei oska aimata. Ta lubas üht imelikku juhtumist rääkida, mis New-Yorki sadamas sündinud. Meie palusime teda seda teha. —

Wäljas oli nüüd kottpine, laew liikus igaweses kiikumises edasi, sest et laened külje päält oliwad. Tekist polnud muud kuulda, kui raade ragisemist ja mõne suurema laene wastu laewa- külge põrutamist ja weekohinat, kui suur laene enmast murdis ja

tagasi merde langes. Poolest tunnist poole tunnini, kui klaasid löödi, kõlas eest haki päält wäljaluuksija: «All is well!» (Oll is uell — kõik on häa), millega ta taha ohwitserile teada annab, et laewaküljetuled hästi ja seaduslikul wiisil põlewad, ning selle pääle ohwitseri wastus: «All right!» (oll reit — häa küll) üle laewa. —

Jose pistis uue jõulu = sigari suhu, wõttis tubli lonksu troffi ja algas:

„Umbe 25 aasta eest olin ma ühe Amsterdami linna bark-laewaga New-Yorki sadamas. Meie praht oli wälja antud ja saime nüüd terve laadungi maisi (Türgi nisu) Inglise-maa jaoks laewa. Kui juba arwata pool laadungit laewas oli, istusime ühel õhtul hilja ees ruhwis; üks paikas oma tööriideid, teine luges, kolmas kirjutas Kodurahwale kirja, neljas rääkis wiindamale oma reisidest, mõni magas j. n. e. Korraga oli laewaruumis sähardust kohinat ja kahinat kuulda, nagu oleks laadung ühest küljest ennast teise laewakülje pääle wisanud ja sinna kõik wili kokku jooksnud.

Meie kargasime kõik üles, sest kõik oliwad seda kuulnud, ja läksime tekki vaatama, mis ruumis sündinud. Kapten, tüürimees, bootsmann, timmermann, kõik tuliwad wälja, kõik oliwad seda kuulnud. Guugid tehti lahti ja mindi laternatega ruumi.

Laadung seisis nagu ta õhtul jäänud. Witte kuskil polnud näha, et midagi oleks sündinud. Rottide poolt, kes wiljalaadungiga laewa tulewad, ei wõinud see kohin ja kahin, mis nii kõlas, nagu jookseks üks ilmatu hulk wila ühte kohta kokku, tulla, seda teadsime meie kõik, ja ka kapten raputas pääd ja ütles, et rottidel sellega mingit tegemist polla. Nagu öeldud, ei leidnud meie mitte midagi ja läksime jälle ülesse, panime luugi kinni, astusime ruhwi, rääkisime selle asja üle, murdsime pääd ja läksime wiimaks magama. Teisel hommikul waatasime päewawalgusega weel kord kõik järele, midagi wõltsi polnud leida. Nüüd küsisime maalt töömeestelt, kes alati maisi ja teiste wiljadega tööd teewad, kas see võimalik wõib olla, et wili ehk kokku wajub ja selleläbi sähardust kohinat teeb. Wehed öelsiwad (mõned oliwad eluaja wiljaga tööd teinud), et nad seda weel pole kuulnud, ja sähardune asi neil wõõras on. — Meie läksime töösse ja unustasime selle asja ära.

Õhtu rääkisime selle üle weel, kui jälle ruhwis koos istusime. Korraga, nüüd kargasime nagu elektriwäega ülesse, seesama kohise-mine, weel hullem kui minewal öösel. Meie kõik jooksisime tekki, tüürimees tuli ka jälle wälja, kapten polnud see ööse weel laewas, kõik tulega ruumi, kõik kohad ja nurgad otsisime läbi, kõik oli nagu õhtu jäetud, ei mitte midagi näha. Kohin oli just selsamal ajal kui minewal ööl, kell $\frac{3}{4}$ 11. Nüüd hakkas üks ja teine rääkima, kui ruhwis olime, et see asi mitte õigel, loomulikul moodul ei

sünni, ja et laewawaim ette kuulutab, et meres suur õnnetus juhtub. Mõned naerfiwad weel selle üle, teised aga mitte. Imelik oli ka see, et just ühel ja jelsamal minutil see kohin ruumis mõlematel õhtutel sündis. — — —

Sel ajal pidime meie, laewamehed, ise wahti käima. Meil polnud sähardune sissejeadmine, nagu nüüd, et üks mees sadamas madruste seast walitakse, kes ööse wahti peab ja päewal magab. Meie käisime kõik wahti, üks puuris teist, kui aeg tuli. Sel sel öösel waht oli ja ta ise ebausklik, sel oli kole küll kottpimedal ööl üksi tehis seista. Mõni ei läinudgi ruhwiist wälja, waid wotas sääl magajate keskel, kuni tema waht otsas, ja puuris siis teise, kes tema järele tuli. Nii tuli hommik ja meie palusime tüürimeest, meile seletada, mis see asi tähendab, sest meile hakkas hirm tulema, laewaga merele minna. Jah, tüürimees kehitas õlasid ja ütles, et see tema asi polla. Tema asi olewat aga seda tähele panna, et meie tööd teeme ja mitte waimude ja laewatontide üle oma pääd ei murra; siis sülitas ta oma suutubata leeme kaugele enesest maha ja ajas meid wannetega tööle. Meie tegime siis ka tööd ja wotasime õhtut. Meil oli ette wõetud, et kui see weel ükskord ette tuleb, ja kapten ehk tüürimees meile mitte seletada ei oska, mis kohin see on, meie selle laewaga mitte merele ei lähe. Palka polnud meil mitte just wäga palju sees, ja parem tahtsime seda kaotada, kui laewaga meres oma elu. — Õhtu tuli, nüüd olime kõik riides ülewal, ja niipea kui kell $\frac{3}{4}$ 11 oli, oli ka kohin jälle sääl, kõwem kui enne seda. Jälle tehti luuk lahti, jälle oli kõik kõige paremas korras, mitte tolmu põrmugi ruumis näha. Nüüd saime kõik aru, et sel asjal tähendust oli. Kuidas oleks muidu see kohin ikka ühel ja jelsamal ajal wõinud olla. Kapten oli nüüd laewas, ja kui ta nägi, et meil wäga tõsised näod oliwad, püüdis ta tüürimehega kokku meile ette rääkida, et rotid ruumis mässanud olewat. Meil oli aga nõu peetud. Teisel hommikul astusime tema ette ja kuulutasime, et meie laewaga merele minna ei julge, sest see, mis kolmel ööl nüüd järestikku sündinud, ei lähe loomulikkude asjadega ühte. Päewal saab merel õnnetus — juhtuma. Kapten hakkas hirmsasti karjuma ja wanduma ning lubas meid raudadesse lüüa lasta, kui meie sähardusi wananaeste ebausklikka mõtteid pääs peame ja äraminemisest räägime. Rotid olewat selle kohina teinud, kui nad üle wilja jooksnud, muud midagi polla sääl juures, ja see oli tema täielik seletus. Meil ei jäänud nüüd muud üle, kui laewast ära põgeneda, mis meie ka tegime. Üksi kapten, tüürimees ja kolm meest jäiwad tagasi. Kapten munsterdas uued mehed ja läks laewaga merele. — Umbes wiie päewa pärast tõi üks anru-laew neli meest sest laewast New-Yorki tagasi. Laew oli kolm

päewareisi New-Yorkist ööse kell $\frac{3}{4}$ 11 ühes äkilises marutormis kapseisinud (ümber wisatud, mastid alla, põhi ülesse) ja kõik teised mehed ära uppunud. Need neli on ennast päästnise rõngastes wee pääl pidada saanud. Tormibööe oli laewa ühe külje pääle wisanud, jääd juures oli wili hirmsa kohinaga ülejooksnud ja õnnetus sündinud." — — —

Wana Jose oli jutu lõpetanud; ta wandus selle päle, et see kõik õige ja nõnda sündinud olewat. Madrus Fokke, kel prii waht, ja Charley, keda, ehk küll wahi pääl, aga et tüürist ja wäljaluuksimisest selles wahis prii, meie sisse kutsunud olime, istusiwad ka meie juures. Charley oli meie poolt ebausust wastaline, Fokke aga, muudu mõisilik mees, nähti, ehk ta küll kolme meest ei kartnud ja surmale julgesti filmadesse waatas, tontisid kartma ja täis ebausku olema. Ka tema rääkis ühe jutu, mida, ehk ta küll mere pääl sündinud pole, ma aga ometi, kui lugeja lubab, järele rääkida tahan. Fokke kastis keelt ja algas:

„Ma olen Terneuzeni linnas nagu minu maamees „Lendaw hollandlane (mõne järele Terneuzenis, wäike Hollandi linn Genti kaanali hakatuses Põhjamere ääres, teiste järele Amsterdams) sündinud, ja on see jutt, mida ma rääkida tahan, minu kodulinna wäga tutaw. Selzaet'i (Seljat'i) linnas (umbes poole tee pääl mereäärest Genti, kaanali pahema külje pääl, Belgia linnake) elanud üks wana lest, jumalakartlik naene. Tema mees oli ammugi maetud ja ka lapsed, kaks oli neid kõigest olnud, üks tüue, teine kahelja aastane, puhkasiwad ammugi ju kiriku kõrwal surmuais. Wana naesukene elanud wagaselt omas majas ja palunud Jumalat, et ta teda ka korra juba ära wõtaks ning laste ja mehega kokku saadaks. Ta käinud igapäew kirikus, pole kunagi warase Jumalateenistuse juures hommiku kell kuus (Belgia rahwas on Katoliku usku) puudunud, käinud alati kirikusse, suwel ja talwel, sooja ja küluga, wihma ja lumega. Kord, kesk talwe ajal, oli su naesukene õhtu wara magama jäänud. Ta ärrganud ülesse, wäljas olnud kottpine ja wagane. Tal oli ette tulnud, et ta kaua, wäga kaua maganud ja et ju hommik käes. Kui nüüd naesukene tule ülesse tõmbas ja lambi põlema pani, nägi ta, et kell seisis; ta oli poole kaheteistkümnne pääle seisma jäänud. Wanakene arwas, et ju hommik käes ja warane Jumalateenistus juba päälehanud on, seadis ennast ruttu riidesse ja läks kiriku poole. Nulitsjad oliwad kõik wagased; ta ei näinud mitte üht inimese hinge käima. Kiriku lähedal polnud ka ühtgi näha. Kirik ise oli walgestatud, tuled põlesiwad sees, nagu suure Jumalateenistuse juures, mis wiimane, nagu ta näha wõis, juba ammugi pääle hakanud oli. Surnuaia pääl kiriku ümber nägi ta küll mõnda inimese kaju kiriku poole kõndiwat. Kui ta kirikuse astus, ei pannud

ta esiti mitte midagi wõõrast tähele. Wiimaks aga, kui ta oma naabrid enam silmitsema hakkas, nägi ta, et tema ümber wõõrad näod oliwad ja ka riided sugugi seda moodi polnud, kui neid sel ajal kanti. Kõik riided oliwad wana moodu, nagu ta neid wanade piltide pääl näinud. Ka preestrid oliwad talle wõõrad, ja tuletas ta meelde, et ta selle preestri pilti, kes parajasti Jumalateenistust pidas, ühes wanas raamatus, kiriku seinä pääl wõi kusgil mujal, näinud oli. See mees oli aga juba kaua, kaua aega surnud. Müüd, kui ta enam ümber waatama hakkas, tundis ta ka mõned kirikurahwast ära, wanad inimesed, kes surnud oliwad, kui ta ise alles laps olnud. Enne seda weel, kui ta selle üle imestada wõis, tundis ta, et keegi teda riideid pidi tõmbas. Kui ta ümber pööras, nägi ta oma ammugi maetud lapsi; mõlemad seisiwad tema selja taga. Tal tuli neid nähes sähardune rõõm südamesse, et ta kõik ära unustas ja ikka aga oma armsate laste pääle waatas. Wiimaks pani tema wanem poeg sõrme oma suu pääle, sellega näidates, et ema wait peab olema ja tõmbas ta kõrwale. Sääli küüsiwad lapsed: Armas kallie ema, mis pärast tulid ja sel ajal kirikusse? Mis ja siin meie keskelt otjid? Siin pole elawatel inimestel tegemist. Mine ruttu koju, muudu juhtub sulle suur õnnetus. Kui ja aga surnuaia wärawa pääle jõudad, siis wiska oma suur rätik tagasi surnuaeda ja mine sedamaid koju. Büüa, kallie emakene, ruttu siit ära kaduda, ära enam wiibi! — Müüd ehmatas naene ära ja hakkas usinasti kirikust wälja minema. Tema pääle waatasiwad küll tema ümber seisiwad naabrid, aga ükski ei puutunud teda. Kui ta surnuaia wärawa pääle jõudis, wiskas ta oma rätiku tagasi aeda ja ruttas kodu poole. Kodu lähedal leidis ta döwahi, kellest ta küsis, kui palju kell on. See wastas, kell olewat ühe lähedal. Müüd sai naene aru, et ta wõltsil ajal kirikus käinud ja tal ammugi surnud inimeste hingedega tegemine oli olnud. Kodus seadis ta kella käima ja wotas kella kuuni, mil ta warasele Jumalateenistusele läks. Oma ärawisatud rätti ei leidnud ta enam, küll aga nägi ta, et peaaegu iga hana pääl üks wäikene räbal sest rätist ennast tuule käes liigutas. Sest ajast jäänud naesukene haigeks, põdenud ja surnud ka paar kuud pääle seda ära. Et ta und näinud polnud, seda tunnistas döwaht, kes temaga tõesti uulitsa pääl ööse oli rääkinud." — Fokke oli jutu lõpetanud. Wana Jose, kes iga sõna enese fiske imenud, pidas müüd Fokket targaks meheks, ta pani uue müraka suutubakat hamba pääle ja algas:

"Üks suur purjulaew oli Lõuna Amerikast Europasse teel. See oli öösi, kell oli 12, kapteni waht tuli tekki, esimene tüürimehe waht (balkbordwaht) läks fiske. Kapteni kajut oli taga kwartereki pääl skylight (steileit-päewawalguseks kutsutatse üks klaasidest kokkuseatud

fast teki pääl, kust walgus kajutisse paistab. See aken on kuuest afnaraamist kokku seatud, neli raami seisawad püsti — kaks külje ning kaks otsaraami — ülewel on kaks raami, mida nagu kasti kaanesid lahti wõib teha. Nende klaaside ees on wõred, et nad mitte jalgade eht mõne nõõri otsaga ei saa katki löödud; nagu enamasti igas laewas, on skylight'i all suur laud, kus kapteni paberid ja merekaardid pääl seisawad. Kapten oli enne tekkitulemist laua ääres kirjutanud, lamp rippus laua kohal ja põles. Kui kapten tekki tulnud, andis tüürimees wahi teise tüürimehe hoolde, rääkis, mis tarwis oli, ja siis — hakkas kapten esimese tüürimehega rääkima. Rogemata waatas esimene tüürimees skylighti pääle ja nägi, et all kajutis kapteni tooli pääl üks wõdras herra, suure musta habemega, kurwa ja lumiwalge näoga, istus. Sel herral olnud sulg käes ja kirjutanud ta midagi ühe paberi pääle. Esimene tüürimees ehmatanud ära, näidanud seda kohe kaptenile; kapten, teine tüürimees ja ka mees tüüris näinud kõik, kuidas see wõdras herra laua juures kirjutanud. Nad ehmatanud ja pole teadnud, mis teha. Kust wõis üks inimesehing merel laewa jaada? Saew oli ammuigi ju sadamast ära, üksigi polnud wõdrast inimest laewas näinud. Wõõra wäljanägemine olnud ka sähardune murelik, tema süsimust habe teinud näo nii waimumoodu walgeks, et meestel tekis juuksed püsti seisnud. Korraga tõusnud see herra üles ja kadunud. Nüüd läinud tüki aja pärast kapten ja esimene tüürimees kajutisse, otsinud all kõik ruumid läbi, mitte inimese hinge polnud leida. Kui nad nüüd järele waadanud, mis see herra kirjutanud, leidnud nad ühe wäikese paberi tüki pääl Inglise keeles need sõnad: „Keep a half o'point more to tho Eastern!“ Kiip e haf e'point moor tu do Istern.

— Be a pool streeki enam hommikku poole!) Kapten waatas tüürimehe, tüürimees kapteni otsa. Wõdras käekiri näitas neile, et nad õieti oliwad näinud. Siiri oli jää, eht küll kirjutaja pundus. Nüüd toodi weel paar meest ja nende abiga otsitud weel kord kajut ja teised hooned all läbi, igasse rotiauku waadatud tulega, aga mitte midagi polnud näha ega kuulda. Siis pidanud kapten ja tüürimees nõuu, mis teha, kas pool streeki hommikku poole purjutada wõi mitte. Wiimaks wõtnud nad ette, seda ometi tükk aeg teha. Waad polnud jää mitte karta; kui nad ka omast kurssi poolstreeki kõrwale kaldusiwad, ei teinud see suuri eeskütusi rehnungi sisse. Mehele tüüri juures anti käft, pool streeki hommikku poole pidada; wäljaluuksjed saiwad kōwa kōsu, hästi silmad lahti hoida. Siis läks esimene tüürimees magama, ja laew kündis oma teed edasi. — Teisel päewal, lõuna ajal, kui kapten juba seda uut kurssi järele jätta tahtnud, näinud nad siis kangel ees wähe leeküljes üht laewa ilma mastita. Nüüd pidanud nad selle pääle.

Kui lähedale jõudnud, lastud paat üle parda, esimene tüürimees ja kuus meest läinud paati ja sõudnud selle prahi laewa poole. Kui nad laewa juurde saanud, roninud tüürimees paari mehga laewa pääle. Saewas olnud kõik wagane nagu furnitaia pääl. Tefis maas olnud siin ja sääl mehi näha, kõik nagu furnud. Taga, kajuti pääl, pää käte wahel, puhunud see herra, keda tüürimees ööfe oma laewa kajutis näinud. Tüürimees läinud juurde ja raputanud teda kõwasti, sääl löönud ta filmad lahti ja ohanud: „Wett, wett, andke Jumala pärast wett!“ Suure laene pärast oli tüürimees päästmise-paadiga tulnud, paadis oli ankrü weega, selle lasknud ta kofe tekki tuua ja andnud herrale, wõõra laewa kaptenile, juma. (Sgas õiges laewas, kus täelikult seadust peetakse, seisab ikka wesi, leib, kompas, kirwes, õli, latern, aerud, mast purjuga, tormi ankur j. n. e. päästmise paadis. Kui paati hädaajal rutuga tarwitatakse, pole enam aega, neid asju kokku otsida.) Ka mõned mehed äratatud selle kalli märjaga weel elusse, enamatele oli aga abi ju hilja tulnud. Saige kapten ja mehed lastud paati ning wiidud laewa ja wõetud wõõrast laewast weel ühes, mis seda wäärt ning wõimalik ühes wõtta olnud, nagu paberid ja teaduslikud riistad: kompassid, sekstandid, kronometer, parometer j. n. e. ning ka muu wara, purjud, riided ja teised asjad, nii et paat mitu korda laewade wahet käinud. Siis, kui kõik elawad inimesed ja kõik, mis ärawitmise wäärt, päästetud oliwad, purjutas laew edasi. Mehi rawistetud hoolega, kuni enam midagi karta polnud. Kui wõõras kapten terweks saanud, küsimud temalt teine kapten, kes tüüri mees-tega ja mehga, kes sel korral tüüris seisnud, teda seks herraks ära tundsiwad, kes ööfe kajutis käinud ja kirjutanud, kuidas ta tema laewa oli wõinud tulla, oliwad ju laewad ligi sada merepenikoormat üksteisest kaugel. Wõõras kapten wastas, et ta mitte midagi ei teadwat, aga see kajut ja laud tulla tal tutwad ette, nii kui oleks ta juba korra sääl käinud. Kui temale seda paberit näidatud, kuhu pääle ta ööfe kirjutanud, tundis ta oma käekirja ära ja küsis, kust kapten selle paberi saanud. Ta kirjutas needsamad sõnad ülesse, ilma; et tal paber filmade ees oli käekiri läks ühte. Kui ta müüd seda kuulis, et ta laewas käinud ja selle pääl kirs pool streeki hommitu poole peetud oli (muudu poleks laew teist kumagi leidnud), raputas ta pääd. Seda tegi ka teine kapten ja tüürimehed; nad ei saanud üksigi aru, kuidas sähardune tüük wõimalik wõis olla. —

Wana Jose oli jutu lõpetanud, sääl löödi parajalt puurimise klaas, kell oli $\frac{3}{4}$ 12. Meie jõime omad klaasid tühjaks, ja kui $\frac{1}{4}$ tunni pärast kahetja klaasi löödi, läksiwad Jotte ja William tekki wahi pääle, Charley ette oma kotsse. Ja meie neljakesi läksime magama, — jõulu-laupäew oli peetud.

Tuul oli hää, laew liikus öösel kui päewal oma teed edasi. Gln laewas oli ka endine. Zuba hakkasime maapoolitaja lähedale jõudma. Mehed, kel ikka hullud tükid pääs, olivad Beedile nõuu andnud, figa maapoolitaja all ristida, nagu ta ise Atlandi merel maapoolitaja all oli ristitud saanud. Beet, kes jaast suurt lugu pidas, arwas seda ka küll tarwis olema. Ta walmistas kõik selle tarwis. Ise tahtis ta merejumalat mängida. Talle tehti wanast purjuriidest merejumalaülikond, wärgist suur habe, puust ilmatu habemenuga ja suur pott salwi. Beet tahtis ühe korraga, meeste nõuu pääle, järele jäänud lambad ja sea ette wõtta. Mehed olivad temale päris ristimise plaani ette teinud ja ootasiwad kõik seda päewa, mil meie üle poolitaja pidime purjutama. Tüürimeeste eest hoiti Beedi plaan salajas, muudu oleks nali ära keelatud. 29. detsembril 1890 purjutasime siis ka jälle üle ekwatori ja Beet wõttis lõunajal sea ja lammaste ristimise ette. Pääle seda kui ta umbes kakskümmeend püüti wett üles löönud oli, seadis ta ennast merejumala mundrisse, kus juures teised teda awitasiwad, tal näo mustaks tegiwad, jarwed päha paniwad, saba taha pistiwad, suure habeme ette sidusiwad ja päris poolekuradi sarnase umtsantsaku wälja ehtisiwad, seda kalli raha eest laada pääl oleks näidata wõinud. Ta oli pool mere-, pool põrgukuradit, eht imede ime. Ta lastis kõik elajad laudast wälja, kolm lammast ja ühe sea. Kui see tehtud, pidas ta neile esiti ühe kõne, mis umbes sedamoodu oli: „Astu ette, sa noormees figa, astuge ette, tütarlapsed ja poisid lambad, teie saate omas sealikus ja lambalikus elus nüüd nägema, mis te näha ja kuulda wõite. Teil jaab täna pidu olema, mis teile teie sea- ja lambalikus elus igaweseks mälestuseks jääb. Tule siia, noormees figa, saa aru, et sa merejumala Beedi ees seisad; ma tahan sind ristida ja säharduseks meremeheks teha, et sa maapoolitaja päält sugugi lahkuda ei taha. Ma tahan sinule mereseadusi kuulutada ja sinu habet ajada, sulle mere teadusi õpetada, et teised sead auupakklikult sinu ette kummardawad ja sind prohwetiks peawad. Mina, Beet, tahan sulle näidata, mis see tähendab, figa olla ja maapoolitaja pääl seissta; ma tahan sulle näidata, mis see tähendab, üht maapoolitaja pääl Atlandi maailmameres ristitud meremeest nagu mind omaks sõbraks kutsuda tohtida. Ma tahan sinu sealikka mõtteid pöwrata, et sa täiesti aru saama hakkad, et maailmas teisi suuremaid tahtmisi on, kui üksi see, figa olla. Ma tahan sulle näidata, mis tähendab, suuri reisijid maakera pääl teha, ilma et see sul raha maksab, ilma et sa tööd pruugid teha; mis tähendab, suurt reisimeest mängida. Täna tahan ma ära uuustada, et meie seni ajani sõbrad olimee ja sulle muia jalgade wahela wisata. Sa oled mind küll ju mõnikord wihastanud, wõta, löö jalaga wastu oma

rindu ja mõtle järele, et sa siga oled. Siga oled sa olnud, siga oled sa, aga mereseaks tahan ma sind teha. Mis ja siis dieti omas meeles mõtled, sa musta harjustega ehtud krokodil? Mis ja oskad, mis oled sa õppinud? Burjusid ja ei oska kiini teha, kompast ja ei tunne, tüüris ja pole veel käinud, nagu minagi mitte. Kui mina seda ei oska, siis tuleb see sellest, et ma inimene olen ja rumalus inimeste eesõigus on; mis õigus aga sul on rumal olla? Ütle mulle, siga, mis wahel meie mõlemate wahel dieti on? Kel on parem elu, sinul või minul? Sind peetakse, et sa kasu annad, mind peetakse aga siin laewas, et mind ära ajada ehk maha noddida ei tohita. Sina kõlbad kõigile, mina ei kõlba ühelegi. Sinul on teener, mina, kes sind harib ja toidab, mind ei hari ükski, ma pean veel teiste kui ka sinu sulane olema. Sinu lihast maksab iga loot raha, minu liha ei kõlba kuhugile. Sinu nahka võib päale sinu surma parkida ja temast kõwad raamatuseljad teha, minu nahk saab siis pargitud kui ma elan; nahk mul seljas on, aga päale surma ei pruugi teha ükski enam. Sa ei pruugi pääraha ega muud maksusid maksta, ei hirmuta sind kurjad inimesed, kellele ja wõlgu oled. Sa wõid omas sulus waiselt magada, kui mure ja äpardused minu filmasid kiini wajuda ei lase. Kui ma sind küll orjanud ja teeninud olen ja sinu wiimne tunnikene lõõb, siis tuleb surm sulle teadmata ja ruttu; ja sured nagu sõjamees sõjaplatši pääl, kellele waenlane mõõga südamesse pistab. Mina, waenekene, kes ma juba nüüd wärisen, kui surma pääle mõtlen, pean ehk kümme aastat haigewoodi pääl puhkama, kus kurjad arstid mind oma rohtudega piinawad. Teie kõik, lambad-poisid ja tütarlapsed, kes teie kuulnud olete, mis ma siin rääkisin, wõtke see südamesse ja olge rõõmsad; päew on tulnud, kus ma teid meremeesteks salwin!" —

Nüüd wõttis merejumal Beet oma suure salwipoti, kus tõrw ja rasw sees seiswad, ja salwis sea pää sisse, et ta päewapaistel läikis nagu tõrwatuustik. Nüüd wõttis ta wett, ühe püüsi teise järele, ja kihutas seda pikewõinnuse ja rutuga ehmatatud elajatele selga, et need hirmuga püüsti kargasiwad ja kõik, siga ees, plehtu paniwad. — Kesk laewas seiswad wärwipotid ja õlitannud tekis, sest meestel oli suur laewamaalimise töö ees. Siga kihutas sinna wärwipottide wahel, wiskas walge, musta ja punase wärwipoti ümber, et kõik sugused wärwid laewatekis aga ujusiwad. Sää!, kus nüüd libe oli, kufkusiwad ja wäherdasiwad elajad paksus wärwis tekis ja pistiwad siis taha kwaterteki pääle, kus nad nagu hullud ümber tallasiwad ja sökkusiwad, nii et kapten perekonnaga ja tüürimees wälja jooksiwad, imestust täis, suud ammuli, seisma jäiwad, ja käed üle pää kokku löiwad. Teine tüürimees, kes tekis oli, tahtis elajaid tagasi hoida ja oli nad selleläbi weel hullemaks teinud.

Bambad lõiwad sähardust kopsu, et ime oli, et üksigi üle parda ei hüpanud. Mees tüüris wingerdas naeruga, ei pannud tüürimist tähele, nii et laew tuulde luuwis ja peaaegu oleks läbi läinud. Merejumal ise, Beet, nagu pörguwaimude päälts, püüdis siga finni saada, sest see oli esimene, kes ära põgenenud, ja andis ta temale kõige suurema süü. Kapten ja tüürimehed ei tundnud Beeti esiti ära, wiimaks aga, kui aru saiwad, et see Beet oma loomadega oli, kutsuti mehed appi ja peksti merejumal kõigi ristilastega kwaterteki päält maha. Elajad pandi jälle finni ja Beet kutsuti omas mundris kapteni ette, kes temalt küsis, mis tondi püha tema pühitsewat. Poisjs wastas, laew olewat maapoolitaja all ja ta arwanud tarwiliks, elajaid meremeesteks ristida, nagu ta ise ka olla ristitud. Pörgu siga olewat aga sääl juures tema noomimisest hoolimata ära põgenenud ja ka lambad ühes wõtnud, nii et wärwipottidega suur õnnetus sündinud. Kui aga kapten joowida, tahtwat ta siga sundida, wiimse kui tilga wärwi teksti üles laskuma, olgu hää ehk kurjaga.

Kapten raputas jälle pääd ja andis proua ning tütre palumise pääle, kes ennast surmiks naerda tahtsiwad, tüürimeestele käsu, poisji mitte trahwida, sest Beet olewat täitsa rumal. Kui ohwitseridel wiha üle läinud ja tekk ning kajutiseinad, ka kesslaew ja reeling, kus siga ennast nühtinud, jälle puhtaks saiwad, naerfiwad nad isegi selle tembu üle.

Meie bakkbord küljes oli nüüd suur Ida-India archipel ehk saarehunnik, mille õhtujagu küll alguses Afiaga ja hommikujagu Australiaga koos on olnud. Öhtu ja hommikujagu wahel on Macassareri merewäin, mis üle 100 sülla sügaw. Öhtupool sellest merewäinast on kõik taimed ja elajad, isegi linnud, sähardused kui Afiast, hommiku pool nagu Australias (kottelajad — Beutelthiere). See suur saarehunnik käib üle 30 laius- ja pikkusekraadi. Ta on umbes kuni 2 miljoni ruutwersta suur, 35 miljoni inimesega. Temasse arwatakse suured Sunda saared: Sumätra, Jaawa, Borneo ja Selébes, wäikesed Sunda saared: Woluffid wõi Würtsi-saared ja Philippiinid. Enamjagu saari on Hollandi ja Hispania käes. — Ehk küll igas paigas ühed ja needfamad ilmad on, palawa wöö ilmad, mis mereõhu ja monsunide läbi pehmemaks ja niiskemaks saawad, nii et taimed ja elajad suuremalt ühed on, on ometi peaaegu igal ühel neist saartest omad loodusewarandused. Sumätra pääl kasvab palju pipart, ja on sääl hirmus suured elajad, nagu elewaat, ninasawik, tapiir, orangutang; Jaawa saarel kasvab indigo ja palju söömataimesid, nagu mitmed wiljad, leitwapuu, kohwi, suhtur, riis, thee; Borneo saarel on palju kulda, diamantisid ja teisi kallid mineralisid; Labuani pääl (wäike saar Borneo põhjaõhtu rannas) wäga rikkad söelaagrid; Banka (Sumätrast hommiku pool) on kõige rikkam

tinamaa maailmas. Ka Molukki saartega on lugu nõnda. Mii kaswab Banda pääl mustkatpähkel; Amboina on würtsinelkide kodu, Ceram'i (kõige suurem Molukkidest) pääl kaswab jago j. n. e. Philippinide (Manila) pääl kaswab teiste taimede kõrwal kõige parem tubakas. — Need wiimased saared on oma nime jest saanud, et Hispania kuningas Philipp II. 1570. aastal nad omaks tegi. Nad oliwad ka Hispania jagu, kuni paari aasta eest Hispania ja Põhja-Amerika sõjas wiimane maa nad omale wõitis.

Nõnda purjutasime edasi ja olime 3. jannuaril 1891 umbes 11. lõuna-laiuse ja 116. hommiku pikkuse kraadi all. Slm oli terwe päew ilus olnud ja ka õhtu, kui päike looja läks, oli weel ilus. Laew purjetas kõigi purjude all. Royal'id oliwad juures, muud kui ainult sht- (sht) purjud finni. Põhja-hommiku monsun puhus see päew tasafelt. Õhtu olime weel mõned jutud rääkinud, kell 10 läksiwad bootsmann, timmermann ja Schultz magama, ma lugesin weel oma kois, kuni mind wiimaks uni waewama hakkas. Ma kuulsin weel kuus klaasi (kell 11) ja siis jäin ma magama. — Korraga oli ragisemist ja kolinat kuulda, laew kukkus ühe külje pääle, et kõik asjad, mis mitte finni soritud polnud, nurkadesse lendasiwad. Mii jäi laew kiilit seisma. Hirmus tormi hulumine ja mõirgamine ja purjude pekmine kõlasiwad läbi kottpimeda öö. Purjud läksiwad lõhki, kus juures nad nagu suuretüki paugud andsivad. Ohwitseri kisa ja kähjud lendasiwad aga üks teise järele. „Kõik mehed wälja!“ karjuti, siis kuulsin madruste kisa purjude mahakiskumise juures. — Sääli oli häda ja tarwis ruttu tekki minna. Gunne seda, kui mees weel sisse tuli, meid üles puurima, olin ma ju koist wäljas, ka Schulz kargas ülesse, ja kui ma bootsmanni ukse pihta koputasin, sain aru, et ka tema ja timmermann ju ülewal oliwad. Nüüd tormas ka mees sisse, karjus: „wälja, ruttu, me oleme kõigi purjudega ühe taifuni (keerdtormi) sisse purjutatud, ja ripub ülemine tafelage (tafelash) kõigi purjudega ju maas.“ — Nüüd pistisime ka meie poolihualasti tekki, kus juba kapten ja ka esimene tüürimees platsis oli. Me olime tõesti ühe taifuni sisse juhtunud, ja nüüd oli surm suu ees; seda teadis igauks. Sellepärast tegiwad ka kõik, mis wõisiwad. Kõige enne jaiwad kõik purjud maha kistud, siis läksiwad kõik üles, neid finni panema. Öö oli kottpime ja torm litfus meie tehad ülesmineku juures wastu wantisid. Hingata oli tormi wastu wõimata. Ühtegi rääkimist polnud kuulda, iga sõna oli suu eest just nagu noaga maha lõigatud. Laew wärises jalgade all nagu waene, piinatud elajas. Kohisemine ja ragisemine pani kõrwal luffu, loodus mässas, nagu oleks wiimne päew tulnud. — See on wäga hää, et sõhardusel ajal raske ja rutuline töö on. Selle juures pole aega surma pääle mõelda. See oleks teisiti, kui

inimene seisma ja päält vaatama peaks, ilma et aidata võiks. — Meie teadsime, et mida enam me selle keerdtormi sisse juhtume, seda hullemaks asi läheb ja jätstine juba südamest mastid Sumalaga. Need hirmsad keerdtormid, enamasti Hiinameres ja sügise ajal Jaapani rannas, võtavad mõnikord üle sadade penikoormate kää. Tuul kääneb ennast ümberringi hirmsa vihaga, keskpaigas pole sugugi tuult, ja läheb see ilmatu tuuletulp või = püks ikka veel ühele poole edasi, kõik, mis ees, maha murdes. Mõnikord jätab ta aga ka ühe kurvi järele ja võtab omale teise tee. Kui laew tema ühest küljest läbi keskale on jõudnud, siis on ta nagu taas, nii wagane on säääl, muud kui hirmus suur meri, ümberringi mässavast tuulest üleskõhutatud, viskab ja murrab laewa. — Ma olin korra Azoride saarte lähedal aurulaewaga ühes cyclon'is (tsüklon — ka üks keerdtorm). Kui me keskale olime, oli laene ilma tuuleta nii suur, et laew mõnikord püüsti seisis, nii et, kui ta sõhardusest juurest laenemäest püüsti orgu kuktus, külm värin südamest läbi käis. — Kui siis laew jälle tuulde, tuulepüksi teise külje sisse, jõuab (see püks läheb ju ikka edasi), peab hästi tähele panema, sest säääl on tuul teisest küljest, kuna püks ikka ümberringi pöörab. — Need hirmus kardetud taifunid hävitavad ära ja viivad palju laewu põhja, teistel murravad nad mastid maha, nii et paljas laewakeha järele jääb; ka laewakehadgi jäävad kofkulitjutud ja purustatud. — Teise tüürimehe (kapteni) wahi pääl oli meil see ette tulnud, taifuni sisse juhtuda. Asi muutus aga hääks. Kapten laskis laewa köhe tüürbord kaela pääle tuule juurde seada, taifun läks meist enam lõunahommiku poole mööda, nii et meie aga ühe tema ääre sisse olime juhtunud ja temast wälja purjutada saime. Kümne minuti pärast olime wäljas; kaotanud polnud meie ka mitte muud, kui kaks royalstengi ja sky- (skei-) ning royalraad, aga ka ilmatu hulga purjusid. Raad ja stagid rippusiwad aga, räbalaid täis, ja tuli Schulkile ja minule pooleks aastaks uut kōwa tööd juurde. See ei teinud midagi. Sumal teab, mis siis sündinud oleks, kui meie taifuni sisse oleksime purjutanud?! Müüd jai terve öö kōwasti tööd tehtud, ülevalt raad ja mahamurtud stengid maha toodud, purjud ära wõetud ja jälle teised alla löödud j. n. e. Kaks raad aga ning suure ja ristmasti stengid oliwad kaffi. Gesmasti uus steng seisis, oli ju Kaplinnas bramstengiga ka uus royalsteng tehtud. Kõige juurem sündinud kahju oliwad purjud; need rippusiwad, nagu õeldud, räbalates. Kapten ja tüürimehed imestasiwad isegi, et meile nii wähe kahju sündinud oli. See, mis sündinud, polnud selle wastu, mis sündida oleks wõinud, sugugi rääkimise wäärt. Kapten pidas kurvi lähedal olewa Keeling'i (Kiling'i) saarte pääle, kus meie köhe saare wahel ühes lahes ankr'u wiskasime ja wigu parandama hak-

kasime. Schulz ja mina pidime kohe kõwa purju tööd pääle hakkama, ja ka bootsmaun ja madrus Fokke, kes wiimane ka purjutööd oskas, aitaswad meid mõnikord.

Beet oli selle taifuni mäsku juures jälle kõige targem olnud. Niipea kui ta aru saanud, et asi enam õige pole, jooksnud ta kohe koist seasulgu, kus ta sõbra juures paremat aega oodanud. Teda polnud ju ka mitte tarwis, sest ta oleks aga teistel jalgade ees olnud, neid eksitanud ja vihastanud. Meie jäime sinna Keelungi saarte pääle kuus päewa. Uued purjud oliwad alla löödud, eesrohasteng raadega maha wõetud, ja siis purjutufime 10. januaril säält wälja ilma rohlapurjudeta; nüüd oliwad brampurjud kõige ülemad. Sinna Keelingu saarte juurde kogusiwad mitu laewa kocku millebel enam kahju sündinud oli kui meil. Meres oli tihti laewu hädamastidega ja ilma mastiteta näha, mõned üsna kockulitsutud; neil oli halvem lugu olnud kui teistel. Kui palju neid põhja läinud, seda ei tea.

Puusepal oli nüüd palju tööd nagu meilgi. Sõnad, mis ta Kalkuttast wäljatulles prohwetli häälega ütles, et see hää pole, pühapäewal, kallil päewal, merele minna, oliwad tõeks läinud. Mehed pidasiwad teda nüüd pooleks prohwetiks ja uskusiwad, mis ta rääkis, et nad selle pääle kas wõi wandunud oleksiwad. Wana hääsüdamega, muidu tubli mehikene tegi siis ka tööd, nagu mees, ja rääkis iga õhtu meestele juukseid püsti ajawaid waimujuttusid, nii et hirmus oli päält kuulata. Nii rääkis ta ka, et ta wäga hästi teadnud olewat, et õnnetus juhtuwat. Talle olewat meie kadunud timmermann ennast ööse unes ilmutanud ja käega taewa pääle põhja hommitu poole näidanud, kust taifun ju ka tuli. Kapteni rehkenduse järele oli sel keardtormil kurs põhjahommitust lõunaõhtu poole olnud; ja et kapteni rehnung õige oli, wõis sest näha, et ta temast nii ruttu wälja purjutada oskas. — Mõned mehed, kes puusepa jutu õigust katsuda tahtsivad, küsisiwad temalt, kuidas siis meie wana timmermann wälja näinud. Kui nüüd wana Jose kadunud timmermanni wäljanägemist nii õigelt seletas, kuidas ta just oli, ehmatastiwad mehed hoopis ära, ja ka Schulz, bootsmaun ja mina waatasime üksteisele otsa. Wiimaks tuli meile aga ometi meelde, et ta ju mitu korda timmermanni pildi pääl näinud, mis Schulz oma päewapildi aparadiga oli ülles wõtnud. Et Jose ei waletanud, seda me teadsime ise, aga et ta ebausklik oli ja tal aga surnud ja waimud pääs seisiwad, oli ta tõesti timmermanni unes näinud? Pildi järele teadis ta, kuidas mees wälja nägi, ja nii oskas ta unes enesele ka kadunud puusepa dieti ette seada. — Nüüd ilmus ka kohe jutt, timmermann olewat ennast wanale Josele näidanud, kadunud töowenna waim käiwat kodu. Meie püüdsime küll sellele

wastu rääkida ja seletada, kuid see ei aidanud midagi. Juba kuulis üks ööse seda, teine teist. Üks oli siin waimukuju näinud, teine jälle sääl waimust ehmatatud. Waene Beet oli kõige enam hädas. Ta oleks häämeelega tahtnud, et teda magamise juures kaks meest finni hoiakswad. Kõige hirmsam lugu oli Beedil, kui ta ette kabelgati alla pidi minema, mis päewas palju ette tuli, ta oli ju poisjs ja pidi kõik tarwilikud asjad, nagu strobid, plokid j. n. e. kabelgati tooma. Kui ta siis sinna läks, pani ta lambi ju ülewal tekis põlema ja läks wärisedes alla. — Tüürbord küljes trepi kõrwal seisid all üks tünn Rootsi-tõrwa. Üks tünn seda tõrwa oli meres korra lahti pääsnud ja siia tänna wiskamisega jooksmata hakanud, nii et temast tõrwa ühe teise suure petroleumewaadi sisse kallati, mis nüüd nagu öeldud, trepi kõrwal seisid. Ta oli pool täis, ülemine põhi wälja wõetud, ja wõeti teda säält ühe plekinõuuga wälja, kui tarwis oli.

Beet pidi korra pääle lõunat kabelgati minema ja säält paari häid kadeelstropi üles tooma. Öhtu enne seda oli timmermann, nagu peaaegu iga öhtu, hirmsaid waimujuttusid rääkinud, ja seisis see hirm weel poisi südamel, nii et ta meestelt küsis, kas siis ilma nende stropideta mitte läbi ei saadawat ja kas neid just nii hädalikelt tarwis olla. Waidugi karkiswad mehed temaga ja ajaswad ta minema. Ta läksgi siis alla. Paew hõljus see päew hästi. Kui poisjs põlema lambiga kabelgati jõudis, kuulis ta ees laewa stewingu juures raskest ohkamist, nagu jurmaga wõitleja inimene wõi raskest põrgupiinas olemine patune inimesehing seda eht teeb. Poissil tõusiwad kõik juuksed nagu harjused püsti, nii et müts pääst ja lamp käest maha kukkusiwad ning wiimane ära kustus. Nüüd nägi ta ka hirmuga pimedas kadunud timmermanni ees stewingi juures ja tuli temale mõte ära põgeneda ja ennast nii ruttu kui võimalik päästa. Suure rutu ja hirmuga ei leidnud ta enam treppi, ja kui nüüd ka juur kolm ees stewingi juures tõusis, kargas Beet surma hirmuga tõrwatünni. Ta ei saanud sugugi aru, et ta tõrwas istus, kükitas tünnis ja palus üht Meie Isa palwet teise järele. Wiimaks sai ta küll aru, et ta rinnani märg oli, aga mis see hirmu wastu tähendas? Et tulnud tal tõrwa meelde sugugi. Ta pidas filmad kinni, sõrmed kõrwades, et seda hirmsat hoigamist ei kuuleks, ja kükitas tünnis, palawaid palweid taewa poole saates. Eht kadunud timmermann oma elus küll hää mees oli ja temale ühtegi paha teinud wõi halba sõna öelnud polnud, ei uskunud ta aga ometi mitte tema waimu. Sel wõiswad teised tükid sees olla, kui mehel ise. Kes jäharduse waimu tükkisid ja wigurisid wõib teada? — Kui wiimaks mehed poissi tagasi wõidata ei jõudnud, läks üks waatama, kuhu ta jäänud. Ta karjus kõwasti pimedasse kabelgati ja kutsus argpüksi nime pidi. Selle meelet oli inimese

häälnagu kõige ilusam muusik, ta hakkas nüüd kõigest jõuust appi karjuma, nii et, kui sääl ka legion waimusid oleks olnud, need kõik selle kisa pääle pakku oleksiwad pannud. Nüüd läksiwad mehed alla ja tõmbasiwad poisi tõrwawaadist wälja. Küll ta nägi ilus wälja, üks tõrwatuustik, mil elu sees oli ja mis ennast liigutas. Baks tõrw jooksis temal jalgu mööda alla. Suure rõõmukisa, hõiskamise ja hirmutamisega toodi ta tekki, kus ta nagu Loti soolatalbaks jaanud naene ehk mõni tõrwatud ebajumal inestäs, et ta weel elus oli. Mõlemad saapad olivad tõrwatuini jäänud; nägu polnud tal mitte näha, see oli üks tõrwahunnik, kust nina nagu tõrwapurikas ennast wälja sirutas. Ta oli ju tõrwaste kättega külma hirmuhigi otsa eest pühkinud ja sel wiisil ka oma pää hästi ära tõrwanud. Esmene tüürimees, kes wihaga tuld sülitäs, et pois teki tõrwaga määrinud, andis talle nõm, üks sheefel, see on 15 sülda, ankrutettistid enesele ümber kaela sheefeldada ja sääl merde karata, kus see kõige sügawam oleks. Kui pois temale waimust kogeldäs, löi ta käega, sülitäs ja läks oma teed. Nüüd hakkas Beet ennast petroleumi ja raswaga pesema, siis istus ta ihualasti poolpäewa ühes weetoobris ja oli tal häda küll, ennast puhataks saada. Mis Beeti hirmutanud, oli selge. — Saew hõljus kõwasti, laene käis ju külje päält, ja teewad mõnikord asjad, mis ükssteise küljes hõõruwad, wõi ehk mõni kruidest wähe lahti läinud asi, jähardust häält. Kolin tuli suurest katplokist, mis giinploki ehk teiste suurte plokkide wastu pekkis. Pääle seda, kui pois ise puhataks sai, pidi ta tekki shraapima, kus suured tõrwalombid pääl ujusiwad, ja ka treppi ning kabelgatti puhastama. — See oli Beedi kofkujuhstumine kadunud timmermanni waimuga.

Me purjutasime hää sõiduga edasi, ja oli meil juba Australia maailmajagu hakkbord-küljes. 21 januaril olime kap Nuuts'i kõrguse pääl.

Australia seijab Suures ehk Baikjes maailmameres ja on kõige wiimati ülesleitud maailmajagu (prantslastest wiist küll juba 1515 aastal). Ehk küll Australia maa suuruse järele kõige wäiksem maailmajagu on, käib ta siiski, sest et ta jaod nii wäga kangel ükssteisest eemal on, üle 120 pikkuse ja 80 laiuskraadi. Sellepärast wõiswad ka looduse ja hariduse anded ennast ükssteise wastu wäga wäikselst wahetada, nii et suured wahed elajate ja taimede ning inimeste sugude ja wiimaste hariduse wahel on ja pime ebajumalateusk ning inimeselaha söömine sääl weel uuema ajani päewakorral olivad. Enne seda aga, kui maailmamerede aurulaewade sõit suureks läks ja kullalaagrid tuhandeid wäljarändajaid sinna tõmbasiwad, on haridus sääl suurte sammudega edasi astunud ja aastakümnetega seda teinud, mis teistes maailmajagudes suure waewaga

aastasadade jookkul wõimalik oli. Australiaks loetakse 1) Australia maajagu ennast, wanal ajal luuks Hollandiks nimetatud jaare Tasmania'ga, 2) sisemist ja 3) wälimist saarewõõd.

Elanikud (1½ miljoni) langewad kolme jaku. Nad wähenewad wäga kõwasti. Esmene jagu, Polynesia rahwajugu (0,3 miljoni), pikkade willaste juuksetega ja helepruuni ihuwärwiga, elawad kõige suurema wälimise saarewõõ jao ja Luu-Meremaa (Neu-Seeland) pääl (kus neid Maorideks nimetatakse). Polynesia rahwajugu tundis ju enne seda, kui ta europlastega tutwaks sai, wähe haridust, oliwad neil ju ometi majad ja külad, nad tundsiwad põlluharimist ja elastiwad riikides, mis ühe mehe (tuninga wõi würsti) walituse all seisiwad. Nad wõtsiwad europlaste haridust wastu ja sai rahwas, näituseks Sandwich (Senduitsh) ja Neu-Seelandi saarte pääl, misjonäride läbi lühikese aja jooksu ristiusku pööratud, nii et isegi selle rahwa meestest õpetajad ja koolitajad on saanud. Tuleb aga ka küll ette, et need, kes ristiusku astunud, jälle oma wana ebajumalate usku ja toorusteste tagasi langewad.

Teine jagu on Australia jugu, tumepruunid inimesed (umbes 50.000), kräsus, aga mitte willaste juuksetega: elawad Australia kindlal-maal. Nad on kõige madalama haridusejärje pääl, toidawad ennast jahist ja kalapüügist ja on neile Euroopa haridus kõige wähem meeltnõõda olnud.

Kolmas jagu on Papua rahwajugu (1,1 miljoni), peaaegu mustad, kel juuksesed pööjastena pääs kaswawad. Nad elawad sisemise saarewõõ pääl (aga mitte Neu-Seelandi pääl).

Need nimetatud rahwad on paganad, ja on nende usus surnud esivanemate auustamine ja nõidus pääasi. Igast kohast peaaegu on „Tabu“ leida, s. o. usk, et see wõi teine preestritest nimetatud asi wõi inimene püha on, nii et selle asja wõi inimese puutumist surmaga trahwitakse.

Sisferännanud europlasi (Inglise mehed ja saklased) on umbes 2¾ miljoni, mille juurde weel 44,000 hiinlast tulewad, kes wiimased aga jälle oma kodu rändawad ja kelle asemele siis jälle teised tulewad.

Australia pole merest mitte nii kääruksiks tehtud, kui teised maailmajaod. Põhjas on Carpentaria ja lõunas suur Australmerelaht. Lõunahommiku rannas (kõige enam Bass-merewäinas) on wäikeses piiris kõige suurem sadama rikkus ja sellepärast ka Inglise hariduse ja kauba wäljaminemise punkt Australias. Australlahes aga, õhtupoolse lõumaranna küljes, pole sadamaid. Ka põhjahommiku rannas on palju lahesisid paljude hääde sadamatega, aga 250 penikoormat pikk korallikaljuriungaste wõõ (Australia Barriere Riff), mis Australiat korallimerest lahutab, teeb laewade sisseõitmise sadamasse raskest ja kardetawaks.

Ka jõgede poolest on Australia väga waene. Jõed, mis sääl on, kuiwad palawal aastaajal ära. Jõegi kõige suurem jõgi — Murray — üksik jõgi, mis mitte ära ei kuiwa, on üks kõige armetumatest jõgedest maailmas, sest et mõned tema hallikharudest, nagu Darling ja teised, ära kuiwad ja palawal aastaajal tema sisse ei jookse. Alumises jooksus pole sellepärast Murray jõgi muud midagi kui somp, kust kitsas weesoon, mis ainult paatidid kannab, kuni mereni käib. Mõne jõe ääres on hääd sadamalahed ja wõib neis ainult nii kaugele sõita, kui mere weetõus nendes ulatab.

Põhjahommiku Australias on kaks aastaaega; põhjahommiku monsuniga märg aastaaeg (nowembrist kuni webruarini) ja kuuw aastaaeg lõuna-õhtu monsuniga (märtsist kui oktoobrini). Lõuna-hommiku küljel on neli aastaaega, milledest juwe (detsembrist kuni märtsini) hirmsa palawuse läbi, talwe (junist kuni septembrini) hääde ilmade pärast kõige paremaks ja terwemaks peetakse. Sisemine Australia on väga wihmawaene, sest et lõuna-hommiku pasfaat-tuul, mis oma niiskuse ju hommiku ranna mägedes ära on kaotanud, sisemisele maale enam wihma ei wi. Ilmade järele on ka taimede kaswamine. Lõunahommiku küljes kaswawad suure mere õhu ja niiskuse tõttu troopika taimed, kaugele üle lõuna pööriringi palmidgi, kuni 35 kraadini lõuna laiuseni. Maal on aga taimed väga ühemoodilised ja waesed. Õhtupoolses küljes on suured maatükid kas läbi talju, s. o. kõrbe, ehk ärakõrwenud maa, okalise eucalyptuse ja akatsia pöösastituga, „scrub“ nimetatud, wõi pistja okassahainaga (spinifex), mis karjadele toitu ei anna. Hommiku ja lõuna küljes on aga palju rohumaad, kus kõige suuremad karjad maailmas küllalt toitu leiawad. Sine asjad on aga Australia taimed ja elajad, see on: nad on nii väga iseäralikud, et $\frac{9}{10}$. Australia taimedest, näituseks, mujalt kurgilt leida pole. Üksna teine asi on aga taimedega saarte pääl; sääl on palju taimetõugusid ja ka palju sõhardusi, mida mujalt maadest leitakse. Põris Australia taimi on väga wähe, mis inimesele toiduks kõlbawad, kõik wiljapuude ja wilja sood on europa laste läbi sinna wiidud. Ka on Australia metsad väga lagedad ja ilma warjuta; see tuleb jellest, et wanemate puude kõwad, nahajarnased lehest püsti seisawad. Lehed ei kuffu ka kumagi puude küljest maha, küll wahetab ennast aga puude koor aastaagadega. Üks Australias kõige enam ettetulewatest puudest on gummipuu (eucalyptus), mis ajast ajani suur hull kõige puhtamat gummi wälja higistab ja 130 meetrit s. o. enam kui 420 jalga kõrgeks ja 25 meetrit s. o. 82 jalga paksuks (ringmõõt; enam kui 26 jalga läbi mõõt) kaswada wõib.

Weel enam filmadesse torkaw on wähe, mis Australia elajate ja teiste maailma jagude elajate wahel on. Sääl pole koduloomi, ülepea peaaegu ühtegi imetajat looma, leida. Suured Aja ja Af-

rifa elaja tõuud puuduvad üsna, ja muudkui aga imetajate elajate kõige alam sugu, mitu sugu kängurufid ja dingo, Australia koer — pool kodu, pool metselajas, jaarma sarnane noff-elajas, okkiline sipelga siil, emu, must luit, need on selle maailmajao elajad. Nende elajate wäikesed kehad kaowad hirmus suurte puude wahela üsna ära. Mida enam aga põlluharimine edeneb ja sisseweeatud koduelajad siginewad, seda enam kaowad ka Australia elajad ja taimed. Australias toidab, näituseks New-South-Wales (Nju Saud Ueels), oma hää ilmade ja selle läbi, et jääl murdjaid loomi pole, kõige juuremad karjad maailmas, umbes 1 mljon oobasid, 7 miljoni härgi ja lehmi ja 62 miljoni lambaid. — Wilja weetakse palju wälja. — Siniiste mägede ahelast ja Australiast on suured kullalaagrid leitud. Victorias leiti kullatükid, mis 100 kuni 200 naela raskeid oliwad. Ka waske leitakse, ja Newcastle (Njukästl) Hunteri jõe suus on suur kiwisüte sadam.

Australia on wiide jaku jagatud, mille nimed New South Wales (Nju Saud Ueels — uus Lõuna Ueels), Victoria, Queensland (Kwiinslånd — Kuningannamaa), Öhtu-Australia ja Lõuna-Australia on. Enne saiwad Australiasse ja Tasmania saare pääle, nagu meil Siberisse, Inglise walitsuse poolt kurjategijad saadetud, nüüd mitte enam; kõik on wabad inimesed. Australia maajaod seisawad nagu Tasmania ja Neu Seeland Inglise walitsuse poolt seatud kubeneri walitsuse all, kellel weel parlament (ülem ja alamkoda) kõrwal seisab.

Tasmania saar (tema esimese ülesleidja, Hollandi mehe Tasmani järele nii nimetatud, ennem Bändiemenimaa, Bändiemenlånd, ülesleidmise ajal Batavias walitseja Hollandi kubeneri järele kutsutud) on lõuna-öhtu Australia rannast Bass-wäina läbi lahutatud. 1803. aastal saadeti saare pääle ka kurjategijaid, pärast on see saar aga nõndasama prii rahwast täis saanud, nagu Australia ise. Walaskala püüdjad (kes Lõuna Jäämeres püüawad) käiwad oma laewadega wäga palju jääl saare pääl. — Esimesed pruunid Tasmania elanikud on ammugi maailmast kadunud. —

Nüüd purjutasime me ikka hommiku poole (Ost bei Süden), bakkbord küljes oli meil suur Austral-laht. Meile ei juhtunud nüüd ka suuremat midagi, mis tähelepanemise wäärt oleks olnud. 2. webruaril 1891 pääle lõunat jõudsime Melbourni ette, kõige suurema Australia, ja üleüldse ihe kõige suurema kaubalinna alla Suures maailmameres. Meie saime koha lootsi ja purjutasime sadama poole, kuhu meid shleper sisse wedas. Saew asendati koha pääle ja pandi kinni; nüüd olime jälle maal, nimelt Australias.

Kalkuttast saadik olime 42 päewa meres olnud, Londonist aga ju 215 päewa ära.

Kuhu meie Melbournist pidime purjutama, polnud meil weel teada.

VI.

Melbournist Iquiquesse.

Victorias, mis 1851 aastal New-South-Wales'ist (Nju Soud Ueelsift) ennast lahutas, kõige wäiksemas ja kullaleidmisest saadik kõige õitswamas ning rahwarikkamas Australia maa-konnas, on Melbourni (Melbourne) linn. Ta on Port Philipp-lähe lähedal, kõige suurem Australia, ja ülepää üks kõige kuulsamatest kaubalinnadest Suure maailmamere ääres. Melbournis elab rohkem kui 500,000 elanikku, sel linnal on üks iseäranne hiinlaste linnajagu ja ka ülikool. Wiieteistkümnne aasta eest elas Melbournis ainult umbes 285,000 inimest, millest näha wõib, et see linn wäga ruttu on kaswanud.

Geelongi sadam ülewal nimetatud bai (lähe) ääres on suur willaladumise plats, mida Melbournist wäga palju wälja weetakse. Victoria maakonnast on $\frac{6}{7}$ kõigest kullast tulnud, mis Australist leitud. Seda maad peetakse kõige kullarikkamaks maailmas, ja on jäänud siis ka kõige suuremad kullatükid, mõned 100 ja 200 naela rasked, leitud.

Melbourni kaudu rändasiwad kullaotsijad kaugemale maale. Mõni tühja taskudega siss'erändaja tuli Melbourni tagasi, taskud rikkust täis. Mõni mees, kelle elukäik Europas rikutud ja kes jäänud enam edasi ei jõudnud, katsus Australias uut õnne ja leidis jäänud rohkem, kui ta unes aimanud. Tuba wäikese waewa järele tegi rikkuse rüpp ennast temale lahti. Mõni teine aga, kel wähem õnne oli, waewas ennast, et higilombid jalgade all oliwad, ilma et ta rohkem leidis, kui päewaseks toiduks tarwis oli. Mõnel teisel jälle, kes rikkuse leidnud ja paar

päewa selle üle rõomustanud, wõtsiwad, kui ta kullakaewajate laagrist Melbourni wõi mõnesse teise linna tee pääl oli, teised, kes tööd teha ei armastanud, kaela maha ja waranduse ära. Sähardusi mehi, kes puuri shillingi eest teisel kaela maha löikawad, on maailmas küllalt. Ülepää asuwad kullakaewanduste ümber päris rööwlite ja mõrtsukate seltskonnad. On ju laagris ise elu toores, puudub sääl iga armastus teise wastu, walitseb sääl rusika- ja kõwaduse õigus, siisgi waatawad kullakaewajad selle pääle, et õigus mitte wäga pää pääle seatud ei saa. Ehk küll mehe elu sääl mitte wäga kalliks ei peeta, trahwitakse awalikku surmatööd ometi surmaga, kus juures teised mehed kofku tulewad ja ilma suurema kohtupidamiseta mõrtsuka wõi furnukslööja esimese parema puuõksa külge riputawad. Sähardune kohtupidamine nimetatakse Lynchimiseks (Lintschimiseks). Kui seda ka õigeks kohtuks ei wõi lugeda, siisgi on ta sääl, kus tühjadest maades, kuhu haridusest kaugele uued linnad asutatakse, kus kohe õiget kohust pole ja seaduse teenrid puuduwad, küllalt hääd teinud. Rahwas ise oli sunnitud, kurjategijaid Lynchima, polnud ju, nagu öeldud, muud kohtumeest, ja igalühel oma elu ja warandus kallis.

Kullarikastes maades on linnad nagu seemned maast üles tärganud. Kui keegi mõnes kohas suure kullarikuse leidis ja esimene oli, kes oma telgi sinna üles lõi, siis tuli tihti ette, et sääl poole aasta pärast wõi weel warem juba paartuhat inimest elasiwad, kõiksugu hoonetes, plekist tehtud majades, telkides wõi puust ülesehitatud hurtsikutest. Sääl oliwad siis jooma- ja mängumajad j. n. e. Kui siis kulla saamine wähemaks hakkas jääma, kadusiwad inimesed ja majad. Sinnaft sai jälle küla, külast jäi paar hurtsikut järele, ja ka need kadusiwad, ja elawad jälle dingo ja Australia koer jäl, kus poole aasta eest tantsi ja mängiti ja warastati, naerdi, ja nuteti, kaubeldi ja higis rasket tööd tehti, kus inimeste ahnus ja ihmus mäsfas ning kulla wõimus kõik inimeste fired käärima kihutas.

Kui kullakaewaja suurema waranduse leidis, pidas ta seda ikka salajas. See polnud hää, kui igamees teadis, et ühel suurem hull kulda telgis oli. Kui laagrist ära mindi, siis katsusiwad kullaotsijad ka ikka mitmekesi tee pääle minna. Siisgi on ette tulnud, et ka mitmed hammasteni sõjariistadega ehitud koos ära tapeti ja riisuti. Kus wara leida on ja kohust ega seaduslikku korda pole, sinna koguwad kurjategijad häämeelega kofku. Oliwad kullakaewajatel sõjariistad, ei puudunud nad ka rööwlitel.

2. webruaril 1891 jõudsiwe Melbourni. Sääl oli peaaegu kess suweaeg ja ilmad oliwad wäga palawad. Kui laew koha pääle oli pandud, algas ladungi töö. Purjutegijad Schultz ja mina jäime purjutöö juurde, mõned purjud saidwad ka weel maale purjutegijajuurde saadetud. Zimmermannil oli nõndasama suur töö, maalt

tuliwad ka weel teised puusepad ja takelbajad laewa ja hakkasiwad meres sündinud wiga ja kahju parandama. — Ohtu käisime tihti maal linna waatamas ja aega wiitmas.

Melbournil on Inglise linna wäljanägemine kõige paremate ja uuemate fiskeadmistega. Me läksime igatord, kui maal käisime, ühte wiinamajasse, mida üks wana sakslane pidas, kes noorel põlwel ka mõned aastad Wenemaal, Peterburis, oli elanud. Wana Jose, kes ju paari korda Melbournis olnud ja jään 1½ aastat maal elanud, tundis jeda meest väga hästi. Ta tegi meid temaga tutwaks. Sääal saime mõnda kullakaewajate elust kuulda. Wana sakslane, keda sääal Ralphiks nimetati, oli ju ka hakatuses Australias kulda otsinud. Tal pole, nagu ta rääkis, suuremat õnne olnud, aga ometi leidnud ta nii palju, et wiimaks selle wiinamaja permeheks on wõinud hakata. Ta rääkis meile mõned jutud oma elust, kui tal just aega oli, mis küll väga wähe ette tuli, sest tema juurde tuli palju wõõraid, ka mõni nendest, kes ise kulda oli kaewanud. Ralph oskas ka paar sõna Wene keelt weel ja oli muidu läbi ja läbi tubli mees. Sääal saime ühe sakslasega tutwaks, kellega me pärast igapäew kokku juhtusime, sest kui meie tema juurde ei läinud, otsis ta meid laewas ise ülesse. See tuli nii:

Ühel õhtul istusime Laas, Schultz ja mina joogimajas ja rääkisime oma wahel Saksa keelt. Seda me tegime ikka, et mitte igaks aru ei wõinud saada, mis me räägime. — Olime me Laasiga mõlemad, rääkisime Gesti, oli Schultz ka ligi, siis Saksa keelt. Laewas küll ei jalli Inglise mehed, et muud keelt kui Inglise keelt räägitakse. — Mitte kaugel meist istus ühe lauas ääre üks mees, umbes 50 ja mõned aastad wana, kes meie rääkimist tähele pani. Me ei teinud sest midagi wälja, wõis ju meie kõnet seford igakõks kuulata, sest meil polnud ühtegi saladust ees. Korraga tõusis see mees üles, tuli meie juurde, palus andeks, kui ta meid ehk ekstiab, ja luba, meie juurde istuda. Ta olla ka sakslane, aga kaua aega ju Australias ja alati rõõmus, kui ühe omamaamehega koos istuda ja kauge, kauge kodumaa üle rääkida wõib. Me palusime teda, platsi wõtta ja ütlesime, et meie seas ainult üks sakslane on, nimelt Schultz; meie mõlemad teised olla wenelased ja nimelt Balti kubermangust Siwimaalt pärit. Mehe nimi oli Oskas Hüper, me nimetasime omad nimed, ta wõttis tooli ja laskis whiskynt ning ale (eel) tuua. Me pidime Saksamaast rääkima. Ta nõudis ühe ja teise kuulsa mehe järele, millest me aru saada wõisime, et ta ka uuemate sündmustega oma isamaal tuttaw ja tal kaunis häa haridus oli. Muidugi oli pikk aeg, mis ta kullakaewandustes (mines — meins) ja bushis (bush — Australia mets) elanud, teda palju ära unustada lastnud, mis ta õppinud oli. Ta oli väga lahke ja naljaka jutuga mees ja

wist küll ka palju waewa näinud, mida firi, mis aastad tema näo pääle raudrihwliga firjutanud, üles tunnistas.

Ta lubas ka pääle seda, kui me teda palunud olime, ühe jao omast eluloost rääkida, mis ime küll oli. Tubli lonksu järele algas ta siis:

„Australia on imelik maa, hoopis teistmoodi kui kõik teised maad. Temal on hoopis teised elajad ja taimed kui teistel maailmajagudel, tal on kõik ümber pööratud. Ehk see maailmajagu küll kõige wäiksem on, pliwad tema sisemised jaod kõige uuema aja ni ometi tundmatad. Üheksateistkümnenda aastasaja hakatusel polnud kõik rannadgi weel tuntud. 1802. aastal sai Flindersi (Flinders = Fleiders) läbi wiimane tundmata tükk Speneerilähe juures tutwaks. —

Kuni 1813. aastani oliwad Siinsed mäed nagu Põhja-Ameerikas priiuse sõdadeni Alleghanie mäed, tuntud maa wiimane piir. Mis nende taga õhtu pool, oli terra incognita, see on: tundmata maa.

Saksa reisiija ja Australia uurija Ludwig Reichhardt katsus eimesena 1848. aastal hommikust õhtu poole läbi Australia rännata. Ta läks ja jäi. Mis temaga sündinud, ei tea ükski. Mitmed on teda otsinud, pole aga tema jälgegi leidnud.

1862. aastal rändas Inglise mees Stuart lõunast põhja poole läbi selle maailmajao, ja siis sawad pääle seda sisemised jaod enam ja enam tutwaks fullaotsijate läbi.

Siin on, mis teisel lõunapool maapoolitajat olewatel maadel nüüd ka küll on, siis talw, kui europlastel juwi on ja ümber pöördult. Siin on nii juured puud, gummipuud (Eucalyptus), kui ehk aga weel Kalifornias Wammuti puud (Sequoia gigantea) oma koskede läbi kuuljas Yosemite orus (ka kuni 130 meetrit kõrged). Teistes maades kaotawad puud omad lehed, siin jääwad lehed seisma, koor wahetab ennast aga aastaategadega. Ei ole siin õiget jõge soojal ajal, ja ainult wähe järwi, milledest mõni weel soolane on. Roduloomasid pole muid kui need, mis sisse weetud. Siinsed kott-elajad (Bentelthiere) sünnitawad poolwalmis poja, mis nad kotis kõhu all weel järele kaswada lasewad. Suurte puudega wõrreldes on elajad wäikesed nagu rohutirtsud, ja kargawad ka mõned, nimelt känguru, nagu nimetatud loomad edasi. Teistes maades on lüüged walged, siin aga mustad. Siin puuduwad kõik wiljapuud ja wiljataimed. Mis neist siin on, on sisseweetud taimedest kaswanud. Murdjad elajad puuduwad, üksi inimene, kõige murdjam loom, on siin, mõni nii murdja ja werehimulik, et säharduji mujalt wähe on leida. See pole mitte üksi bushmanidest (Australia wõsamehed) räägitud, waid ka meie walged ristiusu wennad on sinna juurde arwatud.

Mii imelik kui see maa, on siin mõnel mehel ka lugu olnud. Ka mina ise võin sest pika laulu laulda.

Ma olen Saksamaal Lübeckis sündinud ja rippus mul, kui ma noor olin, taewas täis torupillid. Ma olin tubli poisj ja püüdsin koolis laiselda, mis aga võisin. Kõige suuremad waenlased olivad mul koolimeistrid ja teadusemehed. Kui teised kooli läffiwad, siis püüdsin ma nii palju kui võimalik puunduda. Mu isa, kes ju ammuigi surnud, oli emale ühe kiwi- ja puusüte kaupluse järele jätnud. Ma kannatafin mõnikord wiis kuni kuus tundi sütekottide taga kõhuli söetolmu wälja, kui koolist salaja kodu olin jäänud. Mu ema partis minu nahka küll rihmade, witsade, miade ja wanade sütekottidega, et tolm aga naabrimaja katuste üle lendas ja me mõlemad, ema ja mina, nii mustad olime, nagu oleks meie hääl Kongo jõe ääres kiikunud, et ema mind ega mina teda enam ära ei tundnud. Ma kannatafin walu wälja, nagu üks usukannataja ehk piinatulba külge köidetud indianlaste päälit, ja sõin süi ja muud põletusmaterjali, kui mind näljapiina läbi parandada taheti. Ma polnud sähardune, nagu mõned teised noored lapsed, kes maiust ja magusat armastawad. Mu kõige kallim toit oli heering, sibul ja küüslauk. Ema, kes paraja järje pääl elas, ei sallinud oma laua pääl ühte ega teist nendest asjadest. Nende toitude hais wõis teda haigeks teha. Et ma oma kõige paremat sööri kodus saada ei wõinud, ostsin ma heeringaid salaja ja sõin neid katuse all, pööningu pääl ehk keldris, sügawal maa all. Kord olin ma ka koolitee pääl enesele ühe suure, hästi foolase Rootsi heeringa tarwiliste sibulatega ostnud ja hakkasin teda keeleõpetuse tunnis, kus mul alati aeg wäga igaw oli, sööma. Kalli heeringa lõhn oli aga koolmeisteri ninasse tunginud, kes korraga nagu tiiger üles kargas ja lõukoera häälega karjus: „Kellel teist on siin heering ja sibul ligi ja sööb teda, sest ma kuulsin juu matsutamist, ning tungib heeringa lõhn nina juurde?!" Ma püüdsin ruttu alla neelata, mis mul suus oli, ja wiskasin, ehk mul küll suur kahju temast oli, heeringa kolme, nelja laua alt läbi eemale, kus ta suure pahwatuga pöranda pääle kukkus. Kui nüüd üksigi wastust ei andnud, otsis koolmeister meid läbi. Heeringa ja sibulate lõhn wedas teda ruttu minu juurde. Heeringat polnud minu juurest leida, küll aga sibulad. Nendega tuliwad ka teised minu kõige armsamad asjad päewawalgusele: isast järel jäänud piip, tubakatott, tuleraud ja kiwi, hää peotäis püsirohtu (tulepurtskajaid mägesid ehitada), üks katapulsk (kahe aru otsas seiswad gunminööbrid), millega ma haawlid naabrite afante sisse wirutasin, ema prillid, tüff suutubakat j. n. e. — Heering, millel ma pää juba ära söönud olin, leiti ka kätte ja kooliteener ladus mulle koolmeisteri käsu pääle häbemata nahatäie selga.

Kui ma wanemaks sain ja kõrgematesse klassidesse jõudsin, jäiwad sõhardused tüüid muudugi kõrwale, aga siiski ei jõudnud ma kõrgemale, kui gymnaasiumi kolmandamasse klassi, (Tertia), ülewalt alla loetud, kust mind laiskuse ja rumalate tüükide pärast ühel hää päewal wälja wisati.

Kui haawad paranemid oliwad sest nahatäiest, mis minu wõõr- münder, ema wend, üks apteekri kaubaga kaupleja wanamees, mulle — aga mitte just apteekri kaaluga — jälle külgede pääle salwinud oli, wõttis ta minu oma juurde õpipoisiks. Noh, jää oli jälle kits kärneriks tehtud! Mul polnud ju muud meeles, kui wapraks ja karde- tud mereröõwlikks ehk mõneks Waiksemerejaare turingaks wõi juure maailmajao ehk kullamaa ülesleidjaks saada, kus ma siis inimestele näidata lootsin, mis waimu laps ma olin. Müüd pidin ma aga rohtudega ja õlidade, jalwide ning kõiksugu pottides seis- wate kihwtidega hommikust õhtuni mäsama. Mina, kes ma suurte tegude tarwis arwasin jündinud olewat, kel jüda hüppas, kui ma mõnda wähe suuremat laewa Trave jõe pääl näha sain, sõhardune kangelane, kes aga mere pääle kõlbas, mina pidin müüd salwisid tegema! See ei läinud. Ma õelisin ühel hommikul onule, et ma tema juurest ära minna ja mereröõwlikks heita tahan; salwigu ta oma haigeid edasi, mina tahtwat terawa mõdgaga oma waenlasi salwima hakata. Wana onu ei rääkinud sõnagi, waid tõi ühe wembla, mis nii lai nagu mu selg ja nii pikk nagu ma ise oli ja tutwustas mind sellega nii, et tal hige otsa ees oli, minul aga suured higilombid silmadest wälja jooksiwad. See tegi minu müüd nii kurwaks, et ma enesele otsa teha tahtsin. Ma küüsin siis ka onu kõige wanemalt abilt korra, mis kõige kangem kihwt meie poes müüa on. See kelm, kes mind tundis ja wist küll aru saanud oli, mis mul ees oli, näitas mulle ühe suure pudeli, kus walge rohi sees oli, ja ütles, et kui üks inimene sest ühe õlleklaasi täie korraga joob, temaga paha lugu on. Sel hirmsjal kihwtil olewat küll halb magu, aga kes soojade näppudega nina kinni peab, mitte jää juures hinge ei tõmba ja ruttu joob, siis olewat kõik hää ja mees ilma waluta paremas elus, kus tarwis pole tööd teha ega ühtegi piina wälja kannatada. Hää olewat weel ja wäga tarwilik, kui see, kes ennast surmata tahab, enne kihwtimist hästi kõwasti jöõb; mida enam, seda parem. Ma panin hästi tähele, kus ilmatu suur pudel seisis. Tähe pääl, mis pudeli küljes oli, seisis suurte tähtedega kirjutatud „Dleuni Ricini.“ Tööd edasi tehes waewasin ma ennast surmamõte- tega. Selle juures olin ma müümise juures jälle suured eksitused teinud. Kord oli ju ette tulnud, et ma ühele kõõgitüdrukule rinna siirupit pääõli asemel olin andnud. See oli ka siirupi enesele päha määrinud ja hirmsasti hädas olnud, sest kärbsed ta pääd

paljaks süüa. Ta saanud aga asjast aru ja tuli poodi kaebama. Ka rohelist seepi olin ma kord filmarohuks müünud, mis üht üheksa kümneaastast wanakese nooreks oli teinud, nii et ta ilma kartudeta meil poesse hüppas ja onule need sõimunimed vastu otsaesist wiskas, mis ta teisel aastafajal oli õppinud. — Kord aga olin ma ühele wäga peenikesele preilile, bürgermeisteri tütrele, sinist jalwi (mis pruugitakse, roppude inimeste juukhetes elawate putukate surmaniseks) mofkade ja hammaste määrinise tarwis müünud. See armas tütarlaps oli oma hambad ja roosimokad siis selle pörgumäärega kokku määrinud ja aru saanud, et asi õige pole. Oh Jumal, nüüd tuli kära! Wind taheti üles puua; onu wiskas mu poest wälja. Nüüd arwasin ma aja tulnud olema, omale otja teha. Klaasi täis kihwti oli mul ammugi toas walmis, ka Jumalaga jätmise kirjad — üks emale, teine onule. Ma läksin nüüd kõige enne ühte söömamajasse ja partisin jälle mitu portsjoni kõiksugu söökisid nahka, et mul kergem jurra oleks. Mul oli tundmus nagu surma mõistetul, kes enne seda, kui ta timuka kätte ärakukkumise tarwis antakse, oma kõhtu wiimast korda täita tohib. Surmamõtted oliwad mu kõhu ka nii tühjaks teinud, et häbemataid toiduhunikud tema sisse mahutusiwad. Suur sööja olin ma ka ju terve oma elu aeg olnud. Kui ma aru sain, et kõik kõhunurgad wägewat toitu ju täis oliwad, ja kartma hakkasin, et kihwti ehk enam kõhus platfi ei oleks ja mu ettewõtmine rikki wõiks minna, jätsin ma järele, saatsin kirjad minema ja läksin koju. Sääal mõtlesin ma järele, kui ilus see oleks olnud, kui ma mereröõwel wõi saarekuningas oleks olla wõinud, siis wõtsin ma klaasi ja join ilma armuta selle kowa kihwti ära. Ma olin eluaeg oma kõhtu küll ju heeringa, sibula ja küüslauguga kowaks teinud, aga siisgi tahtis kihwt jälle wälja tulla. Ma pidasin hambad kinni, kihwt jäi kõhtu. Nüüd panin ma ukse seest lukku ja wiskasin wõtme läbi akna wälja aeda. Misparast ma seda tegin, ei tea ma tänase päewani isegi. Siis heitsin ma woodisse ja ootasin jurma. Korraga hakkas kihwt mul kõhus hirmsasti mäsama; kolin ja mürin kõusis jälle sees. Mul oli, nagu oleks nuiadega seest poolt vastu kõhuseinajid wistatud. Siis sündis, enne seda weel, kui ma woodist wälja jõudsin, tükk, mida ma ei oleks oodanud. Nüüd tahtsin ma wälja ja sinna koha pääle, mis kusgil majas puududa ei tohi, aga üks oli kinni, wõti ära. Mis siis tuli, see jäägu rääkimata. Ma sain aga täiesti aru, et surm weel kaugel ja see pagana kelm, onu abi, mulle wingerpusi oli mänginud ja rohu juhatanud, mida kõhu ummistuse vastu pruugitakse. Küll ta pörgupill oli seda ilujasti korraldada osanud ja selleparast mind enne seda ka hästi jüna käskinud, et asi hästi hulluks läheks. Et see Nicinuseõli oli, seda ma lugesin ju ise pudeli päält, nii palju ja ka enam olin

ma Ladina keelt ju õppinud; mille vastu teda aga pruugiti, seda ma ei teadnud. Meil majas polnud haigust olnud, mul enesel oli alati väga häa kõht, ja nii oli see kallid rohi mulle iisna wõõras. Ma wandusin teda maa alla ja mässasin toas hullemini kui kari harjufekandjaid elajaid. Mu tuba nägi hullem wälja, kui wana kuninga Augiase härja- ja lehmalaud, mida Herkules korra pidi puhastama. See oli ka hirmus, et ma emale ja onule juba olin kirjutanud. Kui nad kirjad kätte saiwad, tuliwad nad ja leidsiwad mind mu hädas. Onule olin ma kirjutanud: „Armas onu!
 „ Sa oled minu selja pääl mitu kantsüllda wemblaid puruks pek-
 „ nud, mis ma sulle sel tõsijel filmapilgul, kus ma hirmsa teo
 „ ette wõtan, andeks annan. Kui sa leiad, mis minu surelikust
 „ ihust sinu majas järele on jäänud, siis korista see ära ja kanna
 „ oma õnnetu depoeg õige koha pääle. Kui ema seda nähes nutab,
 „ siis tröösti teda ja ütle, et see weel midagi pole ja igale inime-
 „ sele wõib juhtuda. Et sa nüüd ometi näha saad, et mul mere-
 „ rööwli süda sees oli, see mind rõõmustab sel raskele minutil. —
 „ Sinu truu depoeg Dskar.“

Kirja alla olin ma weel luuletanud:

Tont wõtku sinu salwipotid,
 Neid söögu rebased ja rotid!
 Ei saa ma oma tahtmist täita
 Ja kuulsaks mererööwliks heita,
 Siis tahan tüki mina teha,
 Et meelde jääb sull' minu teha.

Teine kiri oli nii kirjutatud:

„ Armas ema! Ära nuta, kui näed, mis ma olen teinud. Anna
 „ andeks, ma ei wõinud teisiti! Sisemine piin oli mul suur. Waa-
 „ ta järele, et onu, sinu wend, õige koha pääle paneb, mis minu
 „ surelikust ihust maa pääle jäänud on, ja mõtle selle pääle, et mul
 „ nüüd parem elu on, kui enne seda, kus ma waewa nägin ja oma
 „ tahtmist täita ei saanud. Sa leiad mind onu majast omast toast.
 „ Sind teretab sinu truu poeg Dskar.“

Siis tuli luuletus:

Sa, emake, saad nägema
 Ja kurwa näo tegema,
 Mis sinu iisik laps on teinud,
 Kes enam kannata ei wõinud.
 Suur häda, walu piinas mind.
 Kes, armas ema, trööstib sind?!

Kui wiimaks onu ja ema, kellele kirjad oliwad kätte jõudnud ja kes mind põranda päält werelombist kartsiwad leidwat, ukse taga põ-

rutama hakkasiwad, juhatafin ma neise, kes wõti oli, ja siis, kui nad jisse astusiwad, kargasin ma wälja, sest ma teadsin, kuhu mul kõige enne tarwis oli minna.

Selle ilusa tembu pääle wiskas onu minu ka omast majast wälja.

Kui see asi wähe unustatud oli, seletasin ma kodus emale, et ma merele minna tahan. Übekisse ma ei wõinud jääda, sest et terve linn minust rääkis ja mind naeris. Emakene õnnistas mind siis ka, andis reisiraha ja ma sõitsin Hamburgi, kus ma ka ruttu ühe suure laewa leidsin, millega ma laewapoisina merele läksin.

Jah, nüüd olin ma mees õige koha pääl ja wõtsin enesele kõwasti ette, kõik meresõitmise kunstid kätte õppida, et minust tubli ja kuulus mereröõwliste päälit wõiks saada. Kõik oleksgi hästi läinud, kui selle ameti juures see pagana mastidesse ronimine ja ülepää raske töö ei oleks olnud. Asi tuli nii wälja, et ka laewas wemblad lendama hakkasiwad ja nende wiskajad ikka minu külgesid, turja wõi selga sihiks wõtsiwad. Ma hakkasin aru saama, et mereröõwimise kunst wäga raske kätte õppida on, kaotasin himu, mereröõwliks ja saarekuningaks saada, sest ma olin ju kuulnud, et ka Waiksemere saarlastel suurte sõja wemmalde ja tublide nuiade wirutamise wäga selge olema pidada. Nagu ma enesele ette kujutasin, pole see ju ka naljaasi, kui jäharduse poiji sõjateiwas nagu jisse õlitatud wälk ristitiinimesele turja pääle lendab. Nüüd oliwad mul laewas hirmsad päewad, ja mulle tuliwad, nagu wanal ajal Iisraeli rahwale Egiptuse lihapotid, tihti onu salwipotid meelde. Ei saanud ma laewas heeringat, ei sibulat, ei küüslauku, mõnikord aga küll jähardusi jakuskaid, mis weel hullemad maoga oliwad kui Übeki preilile müüdud salw. Ma oleks mõnigikord häämeleega parem mõnda onu salwi söönud, kui seda raswa, mis laewakoka potis kees. Ses laewas oli wäga halb söök, kofka kutsutu sääl Schmierlappeniks (pühiseks), mis nimi tema kohta ka hästi kõlbas. Ta riided oliwad nii raswased, nagu oleks ta waaraw Ramsese ajast saadik ühes peki tünnis jisse soolatud olnud. Ma sain aru ja nägin, et rumala wahetuse olin teinud ja wõtsin ette, niipea kui laew kodu jõuab, temast ja mereelust igawese ajani lahkuda.

Suure häda ja waewaga jõudsin siis, kui juba kaua merel hulkunud olime ja minu selg igapidi kõieotfadega ära mõõdetud oli, Australiasse, Adelaide linna. Laew sai tühjaks ja peaaegu juba jälle täis, mereleminek oli wäga lähedal, sääl kuffusin ma suureks õnneks masti otsast Jokraa päält tekki, mis nalja juures wälja tuli, et minu pahem sääreluu mitte kõwa küll polnud, seda pahwakut wastu tekki wälja kannatama ja ta katki murdus. Nüüd pidin ma haigemajasse minema, laew läks merele, ja kui ma terve olin, mak-

jis Saksa konsul mulle järele jäitnud palga wälja ning lubas mulle teist laewa muretseada, mis eest ma tänasin, oma rahaga enesele tarwilised asjad muretsefin ja teistega koos kullakaewandusteisse õnne katsuna läksin.

Sel ajal hakati kulda leidma Glinders Range (Gleiders Nendsh — üks mäeahel) ja Torrens Lake (Torrens See — Torrensi järwe) wahel, umbes 60 geografia penikoormat (420 wersta) Adelaide linnast põhja pool. — Sinna rändasiwad paljud kullaotsijad, ka mina nendega ühes. Kõiksugu rahwa mehed oliwad sinna poole tee pääl, enamasti aga inglased, sakslased ja Iiri mehed. Igaüks oli hammasteni sõjariistadega ehitud, rewolwrid ja suured tupenoad igal mehel käepärast. Kullaotsijad hoidsiwad ikka paaris kofku, nagu ka mina ühe sakslase ja ühe Iri mehe seltjis olin. Meil oli üks suur kaherattaga waner ostetud, selle pääl tell ja wantril laks tublit hobust ees. Ka tööriistad ja söögiwara, ülepea kõik, millest igaüks kolmandiku kulusi kandma pidi, oliwad ostetud. Joogiwesi inimeste ja elajate tarwis pidi meil ühes olema, sest meie teadmine wäga hästi, et natuke maad Adelaide taga kaljune kõrbe tuli.

Reis läks juures palawuses ja kuiwas hirmsa waewa ja jännkammatamise all edasi. Mõnel suriwad tee pääl hobused ära, mõni oli ise juremas.

Siis tuliwad kohad, kus scrub (skrub — akaatsia ja eukaliptuse põõsastik) kaswas, mõnes kohas jälle pistja okasjaheln (spinifex), ja kui kaugemale jõudsime, oli siin ja sääl juba mõni üksikult seisew kaurimändgi näha.

Päralt jõudes, otsis igaüks omale koha, mida ta kõige paremaks arwas, ja tegi selle ümber fenz'i (fenz — aed). Selle juures tuli siis ka küll juba tüli ette, mille juures mõnikord rewolwer ja nugagi kaasa aitasiwad.

Nüüd algas töö, kõwa töö, et naht käte päält ennast maha looris ja higijõed maha jooksiwad. Sääl hakkasin ma tööd õppima ja aru saama, mis see sõna tähendab „Oma pale higi sees pead sa leiba sööma.“ Nädalad ja kuud läksiwad mööda. Iga õhtu panime päewase leiduse kofku. Meil polnud õune. Mis leidsime, tegi just niipalju wälja, et hädawaewalt kõhu täis ja muud tarwitused ära diendada jaime. Küll oli kuulda, et siin ja sääl üks ehk teine suurema rikkuse maa seest wälja tõstnud oli, aga siiski ei tulnud seda palju ette. Ujajooksul oli juba paarjada diggeri (kullakaewajat) minidesse (mines-meins-kaewandused) kofku tulnud, paarist hertsikust ja telgist oli ilus küla saanud, kus poed ja wiinamajad seisiwad, milledes joodi ja mängiti, leitud toorest kulda kaaluti ja kõiksuguste toitude ja jookide wastu ümber wahetati ehk ka mängulaua pääl ära mängiti. — Küllale oli nimeks Dakhill (Dokhill-Tammeküngas)

antud — mispärast, seda ei teadnud keegi. Tammepuid sääl ei olnud, neid ei kaswa sääl üleüldse mitte; wäga wõimalik, et ehk esimese kullaleidja nimi nii oli. Külal oli kord nimi ja seda tarwitati.

Päew läks päewa järele mööda. Kui külas ju joogimajasid oli, läksime ka meie mõnel õhtul sinna, sest et aeg wäga igaw oli. Me olime kolmefesi juba kuude kaupa koos olnud, mis üks ehk teine teadis, oli ta ju ammugi jutustanud. Süda soowis teiste inimestega kokku saada, teiste inimeste keelt ja juttu kuulda. Meie olime niisuguse korra teinud, et ifka üks meist telki jäi, kui kaks wälja läksiwad, sest wargus ja riisumine oli laagris juba pääle hakanud. Mida enam inimesi kokku tuli, seda suuremaks läks kurjus ja nurjatus.

Kõige kuulsam ja suurem wiinamaja Dakhillis oli uhke nime „Australian Bar“ (Bar on Inglise keeli puhwet ehk müümise laudlett) all tuttav. See maja oli lainemoodu käänatud plekist (Wellblech) üles seatud, halli wärwiga maalitud; Inglise lipud ripendasiwad igal pool tema küljes ja ka posti otsas, wiinamaja ees, ripendas suur lipp. Esimeses, suures hoones, oli bar, mille taga barkeeper (barkeeper — wiinamaja pidaja, üks punaste juuksetega Siri mees (iirlaste seas on palju punaste juuksetega inimesi) seisis, ja nagu kuningas walitses. Tema selja taga seisiwad joogid, paar laetud püüsi ja paar rewolwrit. Rewolwer oli tal wöö wahel ja tupenuga ka, nagu igal teiselgi; see oli ju laagri ülikond ja ka wäga tarwilik. — Minu filmis oleks see wäga rumal mees olnud, kes pimedas ilma rewolwrita wälja oleks läinud. Baremat kätt seisis kulla kaal. Ehk küll rahawahetajad laagris oliwad, maksti kõik enamasti ometi toore kullaga. Kulla hind langes wäga; kõik kraam oli hirmus kallis; igal ajal, jõögil ja joogil, oli nelja kuni kuue kordne hind. Kes loodi puhta kulla eest kaksteistkümmend shillingit sai, wõis rõõmus olla. Barkeeperi abiks oli kaks musta meest, neegrit, kel niisamuti rewolwrid wöö wahel oliwad. Oli ju kõrtsipidaja ise tugew mees, suur ja paks nagu Wene ahi, siis oliwad ta abilised weel tublimad. Neid abisid ja sõjariistu oli sääl tarwis, kus weel seadust ega politseid polnud ja kus enamasti rusika ja rammu õigus kohtumehed oliwad. Diggerite seas oli küllalt mehi, kes seadusega riius oliwad ja sääl elada ei tohtinud, kus seadus walitses. Sääl oli nii mõnigi mees, kes ju kümmed aastad ahelates oli istunud. Inglisemaa jaatis oma kõige suuremad kurjategijad 1850. kuni 1868. aastani Ohtu-Australia maakonda, kust nad ära põgenesiwad ja siis diggeriteks heitsiwad, enamasti aga oma rõõwli- ja mõrtsukatööd edasi tegiwad. Mõni neist pages ka ära bushi (bush-Australia mets), kus ta nii kaua elas, kuni ta kinni püüti, ise ära

juri ehk hushmanide (metšinimeste) odade ehk bumerangide (üks wiiskamise riist rihma otsas, mida wiiskaja jälle oma juurde tagasi tõmbab ja millega hushmanid hästi sihtida oskavad) all juri.

Suure hari ees, nagu ka kõrwalistes wäiksemates hoonetes, oliwad wäikesed lauad, kus ümber sähardused mehed istusiwad, nii et mõnel europlasel nende eest kanaanahk üle ihu oleks jooksnud. Riided räbalates, habemed üle rinna, juuksed üle õlgade, laiaweertega, raswased wiltkübarad ühe külje pääl pääs, kaks rewolwrit ja ilmatu tupenuga, mõnel ilma tupeta, wöö wahel, taskud täis patronisid, püksitaskud täis nuggetisid (nugget — nõgget — suuremas ehk wäiksemas tükkis leitud kuld) istusiwad laudade ümber ning jõiwad whiskyt ja brandyt (brandyt — brändi), mängisiwad ja wandusiwad. — Goddam, Verdammt, Sacrebleu, Carajo, Caramba, Sapristi, Maledetto j. n. e. kõlas läbi toa, kus inglased, sakslased, prantslased, Portugali, Hispania- ja Italia mehed istusiwad. Nufikad kufkusiwad laua pääle, ja kui whisky pääd hästi jookaks oli teinud, siis wälkusiwad ka noad õhus ehk kõlas rewolwri pauk kuskilt murgast. Kes siis haawatud oli, wisati wälja. Hää, kui tal sõbrad oliwad, kes tema eest muret kandiswad ja teda koju tasfisiwad, muidu wõis ta tee pääle surra ja mattis tema see mees maha, kellele tema furnukeha kõige enam ninasse lõhnas. Kui tunniõhmed juures oliwad, et keegi ilmsüütalt tapetud, siis sai mõrtsukas küll ka mahalastud ehk — lynchitud, kui ta selle weretöö rööwimise pärast teinud oli. Tüli pärast ei tulnud lynchimist ette. Kui hästi suur riid ning werewalamine oli ja rewolwrid hästi paukusiwad, siis kargas barkeeper wahele, kel kahju oli, et seinade sisse augud lasti, ja tegi rahu.

Uhel õhtul istusin ma Australian Bar'is ja jõin oma klaasi whiskynt. Minu kõrwal istus üks neljakümne aastane mees, kes mitte weel kaua aega laagris ei olnud. Ma olin whiskynt saanud ja barkeeperi mustale raha maksnud; ta pidi mulle tagasi andma, sai aga teistest kutsutud ja unustas ära, mulle raha tagasi andmast. Kui ma oma raha nõudsin, ütles must, ta olewat mulle ju raha tagasi andnud. Piüüd tuli tüli; kära läks juureks, ja tõesti oleks werewalamine tulnud, kus juures mina oleksin kaotanud. Mul polnud ühtegi sõpra jääl. Nugade ja rewolwrite külge pandi juba käed. Sää! kargas see mees minu kõrwal hirmsa wihaga üles ja karjus lõukwera häälega: „Silmapilk jätke see mees rahule, mina ise nägin oma filmadega, kui ta raha maksis, millest weel centigi pole tagasi antud. Ja fina, mustanahaga koerapoeg (tema sõnad: You black-kinned son of a bitch — Ju blöckskinned jön of e bitth), annad see raha kohe wälja, muidu ma lasen su maha nagu hullu koera!“ Piüüd astusiwad mõned mehed meie poole, kõigil oliwad rewolwrid

käes, peremees ise tuli juurde, ja pidi must mulle 19 shillingit naelast sterlingist wälja andma, mis ta siis ka hambaid kiristades tegi. Ma teadsin, et ta mul hää meele ja külmawerega kõri oleks maha löiganud, kui see aga wõimalik olnud oleks. Me jõime selle mehega, kes mind oli aidanud ja laagris Bob'iks nimetati, weel mõned klaasid kofku ja läksime siis igaiüks oma telki, kus ma ette wõtsin, mitte enam nii tihti joomamajasse minna.

Nii läksiwad jälle nädalad ja kuud mööda. Mitmed diggerid oliwad juba kaugemale rännanud, sest et nad midagi ei leidnud ehk aga wäga wähe leidsiwad, ja ka meil oli peaaegu ettewõetud, oma miine (mein) ära müüa, ning edasi rännata ehk teise koha pääl ot-sima hakata, kui me ühel pääleõunal suurema hulga nuggetisid leid-sime. Kui me pääle seda ka weel ühe, ehk küll peenikese ja lühikese, kullasoone pääle juhtusime, jäime jälle ja tegime tööd edasi, mida nüüd juba teha maksis. Siisgi oli rööm lühike. Nuggetid kui ka soon oliwad ruttu otsas.

Ühel hommikul oli laagris suur käre. Üks wana Siri mees, nimega O Neil, kes üksikult elas ja tööd tegi, oli ööse ära tapetud ja puhtaks rööwitud. Naaber oli ta hommiku läbi löigatud kaela-ga telgist leidnud. Üksigi ei teadnud, kes selle weretöö teinud. Mees maeti maha ja asi unnes ruttu. Seda oli ju mitu korda ette tulnud, ja polnud see suur asi.

Ühel õhtul oliwad minu sõbrad ja tööwennad Erich ja O'Pat-ric (Baddy'ks nimetatud) mõlemad wälja läinud ja mina üksi ko-dus wahi pääl. Kell wõis üheksa olla, kui ma kaugemal laagris hulga inimeste käre kuulsin, mis lähemale ja lähemale tuli. Enne seda oli juba ette tulnud, nagu oleks meie telgi taga ühe mehe sam-nud kuulda olnud. Ma wõtsin rewolwri kätte, waatasin oma noa järele ja sammusin wälja. Sää! küsisin ma kõwa häälega. „Kes sää! on?“ Kas see mees mind nüüd häälest wõi pimedas minu ku-ju ära tundis, korruga seisis Bob, kes mind joomamajas kord aida-nud, minu ees. Tema nägu oli lumiwalge, ta palus mind, te-da kufagile ära peita, sest teised diggerid tahtwat teda lynchida, nad olewat temal kandade pääl, ta ise olla aga ilma süüta. Seda us-kusin ma ka, ja et ta mind aidanud oli, tõmbasin ma ta telki ja peitsin ta oma woodirüüete alla ära, wiskasin weel mõned asjad te-ma pääle ja heitsin siis ka ise woodi pääle pikali. Suur kisa ja käre tuli lähemale, ma teadsin, et nüüd meie mõlmatega nalja ei tehta, kui mees minu juurest leitakse, ja wõtsin ette, hästi külma we-rega kõigile, kes aga tulewad, filmadesse waadata. Korruga tormas-iwad ka Baddy ja Erich ning nendega kakskümmend teist meest telgi ette ja küsisiwad, kas ma Bob'i pole näinud, ta olewat siia jooksnud ja ei wõiwat kaugel olla. Bob olewat wana O'Neili mõrtsukas,

must teener Australian Bar'is olewat tema käes D'Neili rahakoti ära tundnud, kui Bob maksnud, ja teda kinni wõtta tahtnud. Wiimane lastnud mustale revolwrikuuli läbi pääajude ja põgenenud ära. Mul käis möte läbi pää, et must kättemaksu miie pärast Bob'ile selle tüki mänginud oli, seisis ta ju musta wastu minu eest, ja ma wastasin, et siinpool ühegi inimese hinge näha pole olnud. See oli ju ka tõsi; ma pole tänase päewani weel näinud, kuidas ühe inimese hing wälja näeb. Mehed tormasiwad edasi, Paddy ja Grich, kes ka ju hästi wiina oliwad wõtnud, nendega ühes. Miiepa kui nad kõik ära kadusiwad, kutsusin ma Bob'i wälja. See pigistas mu kätt ja kadus nüüd üsna teise külge, nii et ma lootsin, et ta ennast päästa saab, ja kui Paddy ja Grich tagasi tuliwad, rääkisiwad nad, et mees kadunud olewat nagu tiua tuhka. Ma olin rõõmus, ei lausunud neile aga sõnagi. Kui pärast wälja tuli, et Bob'i telgist tõesti wana D'Neili asjad leiti, siis sain ma aru, et ma tõesti mõrtsukat olin aidanud. Mulle polnud see sugugi meelt mööda, et ma teda trahwi eest olin kaitsnud ja tema elu päästnud. Nüüd oli mul weel enam tarwis suud pidada, mis ma siis ka tegin.

Umbes nädala pärast tuli Lõuna-Australia maakonna kuberneri poolt saadetud salt ratsaküttisid meie laagrisse ja otsisiwad nad kõik telgid läbi. Nad rääkisiwad, Öhtu-Australia maakonnast olewat ju mõne aja eest ühe kuulsa ja werhinnulise kurjategija, Bloody Bobi (bludi Bob= werise Bobi ehk Roberti) seltsis juur hull wangisid ära pagenud, keda nad nüüd otsiwat. Säljed tulnud siia laagri poole. Kui nad Bob'i wäljanagemist seletasiwad, jaine kõik aru, et ta meie seltsis oli elanud, ja mul polnud sugugi hää meel, et ta minu läbi weel elus oli ja oma mõrtsukatööd ehk weel praegu wõis edasi teha.

Mis weel rääkida! Ujaratas weeres edasi ja meie kaewandus ei andnud enam kulda, me jagasime oma wahel kõik digel wiisil, mis wõitnud olime, ja igauks läks, kuhu tahtis.

Ma olin mitu aastat siin ja sääl miinides; aga juuremat õnne mul polnud. Raske tööga sai hädawaewalt kõht täis. Wiimaks kaewasin ma New-South Walesis, Sinistes mägedes ja siin Witto-riast, Austraal-alpides. New-South-Walesis sain ma Bathurst'is selle wiinamaja peremehega, wana Kalkiga, tutmaks. Me kaewasime kawa aega mõlemad koos ja wõitsime ülewal Sinistes mägedes niipalju, et meil küll oli eluajaks, kui parajal järjel elada tahtsime. Suurt määsu me muidugi pääle hakata ei wõinud. Kui me laagrist wälja rändasime, olime rõõmsad ja soowisime ainult, et ju Melbourne'is oleksime ja raske töö järele puhata saaksime. Me olime hariduse piiridest ju küllalt kawa laugel olnud ja tahtsime kõigest jüdamest jälle inimeste seffa minna. Tuleb ette, et diggerid mõni-

ford, näituseks, aastate kaupa mitte üht naesterahwast näha ei saa, ja olen ma seda ise näinud, et, kui üks naesterahwas furd oma mehega laagrisse tuli, tema pääle nagu ime pääle waadati, mõned kõwad mehed hakkasiwad nutma, teised langesiwad tema ette maha ja tahtsivad ta riide palistusele suud anda.

Esimene aeg läks reisi pääl ilujasti. Meil oli faks hääd hobust, ja kulla olime nende selga pooleks jaganud. Wankert ei wõinud me pruukida, sest meie tee wiis meid üle kaljuse maa. Sel ajal polnud jääl pool küljes ka niipalju inimesi näha, kui nüüd. Korraga jäi wana Ralfi hobune wist küll hirmsa palawuse pärast kusk suwe ajal haigeks, kuskus maha ja hakkas surema. Me lühendasime tema waewa rewolwri paugu läbi. Nüüd panime kõik ühe hobuse pääle ja reis läks jala edasi. Säääl jäi ka Ralf haigeks, pää hakkas tal ümber käima; näha oli, et ta soojatõbe sai. Nüüd oli lugu paha. Kuhu mees jätta? Me lootime, et kuskilt tee äärest mõne hurtsiku leiame. Meil oli maha tehtud, et kui ma Ralfi kuskagile jätta wõin, ma ise kullaga edasi rändan ja esimesest inimeste elukohast, kust abi saada, tema järele tulen. Haige juurde ei wõinud ma kulda jätta; Jumal teab, kas ma siis meest weel elus oleksin leidnud, kui tagasi tulin. Suneks leidsime ka ühe hurtsiku ja wõttis mees, hurtsiku omanik, teda kalli kulla eest wastu ning lubas tema eest muret kanda, kuni ma abiga tagasi tulen; siis pidi ta teise poole maksu saama. Ehk küll nüüd enam palju karta polnud, ütlesin ma siisgi mehele, et ma tagasi tulles Ralfi näha tahan ja, kui ta surnud on, tema teha wälja kaewan ja järele waatan.

Ma rändasin üksi edasi ja eksisin paari päewa pärast ära. Hobusel oli koorem raske, wett polnud kuskil leida. Ta ei jõudnud ilma weeta palawas oma kallist koormat, mis tal seljas oli, edasi kanda. Ma teadsin, et kui hobune sureb, ma ise ka kadunud olen. Nüüd otsisin ma koha, mis hästi silma puutus, kaewasin augu ja panin kulla jälle sinna tagasi, kust ta wõetud oli: maa sisse. Siis tegin ma oma taskuraamatusse kaardi ja märkisin kõik ülesse, nii et ma selle koha jälle kätte wõisin leida. Edasi ratsutades piinas mind hirmus jänu; suu oli mul kuuw, keel paistetunud, silmade ees mängisiwad punased kuulid. Päike põletas mind nii, et ma nõrgaks sain ja minekust kartsin. Kuskil polnud warju. Wett oli minule ja ka waesele hobusele tarwis. Ma olets oma were wee eest ära andnud. — Korraga hakkas hobune tuigerdama, kuskus maha ja wõitles jurmaga. Ka selle looma oli palawus maha rahanud. Rewolwri kuul aitas ka teda waewast. Kui ta weri jooksis, tuli mulle meelde, mis ma furd lugenud; et arablesed, kui neil kõrbes jämsurm ligidal on, kameli ära tapawad ja tema werd jookwad. Ma panin oma suu haawa külge ja imesin werd, nii palju kui wõimalik oli. Pärast

lõikasin ma hobuse kaelasoone katki ja jõin ka säält sooja werd. See aitas wähe. Nüüd läksin ma paar tundi edasi, kuni ka mina tuigerdama hakkasin ja wiimaks minestades maha kukkusin.

Raua ma nõnda maas olin, et tea ma. Korraga löi mulle keegi jalaga wastu külge, siis kuulsin ma nagu läbi une: „Ta elab alles!“ Ma löin filmad lahti ja nägin oma ees kaks meest. Kaugemal oli enam mehi, jääl löödi laager üles. Üks mees, kes minu juures seisis, ütles teisele: „Wõta, Tomy, mis tal on, ja lase tal kuul läbi pää; ta on ju surma wõlglane!“ Teine otfis mu taskud läbi, wõttis kõik, mis oli, ka taskuraamatu, ja siis tõmbas ta rewolvri, et mulle wiimast hädä teha. Säääl tõusin ma istukile ja karjusin appi. Kes mind pidi aitama, ei teadnud ma isegi. „Ole wait,“ ütles mees, „warsti on kõik mööda ja hää, üksigi hammas ei saa sul enam walu tegema,“ selle juures tõmbas ta rewolvri kuke üles. Ma kisendasin weel kõwemini. Korraga karjus see mees, kes mind oli tappa käskinud: „Stop, goddam, see mees on mulle tutaw.“ Ta tuli lähemale, waatas mulle filmadesse ja küsis: „Goddam, mees, räägi, kas oled sa kord Lõuna-Australia maakonnas kulda kaewanud?“ Ma tegin pääga „ja“ ja palusin wett, Jumala pärast wett. „Tomi, mine too laagrist kohe wett,“ käskis wõõras mees. Teine läks, ja kui ma joonud olin, küsis esimene edasi: „Kas oled sa korra Dakhillis digginud?“ Ma wastasin jälle „Ja!“ Nüüd ma tundsin küsija ka ära ja teadsin, et mõrtsukas ja rööwel, „Berine Bob,“ minu ees seisis. Ma ütlesin talle ka, et ma teda tunnen. Nüüd rääkis ta edasi: „Kuule, mees, sa aitafid mind seekord kimbatusest, kui nad mind puuotsa tahtsiwad riputada, goddam, selle tüki eest tahan ma sind ka aidata. Niikaua kui sa minu juures oled, ei tohi sind üksigi ilma trahwimata puutuda. Kui sa tead, kes ma olen, on see hää, kui mitte, weel parem. Pea sa oma suu, filmad ja kõrwad kinni, ükskõik, mis sa näed; ära midagi küsi, kes wõi mis ta on, kust ta tuleb ehk kuhu ta läheb. Meie reis läheb Melbourni poole. Me wõtame sinu kaasa; sa pead esiti wantri pääl puhkama. Pea oma juu, siis on kõik hää, muidu ma ei wõi sinu eest seista. Sa oled minu elu päästnud ja, goddam, ma tahan sinu elu päästa, see on kõik; siis oleme tasa. Tänada pole midagi. Wõta omad asjad tagasi ja tule laagrisse.“ Ta ise läks ära, Tomy aitas mind tagast järele. West oli niipalju hädä teinud, et ma ennast jälle jalgade pääl edasi wedada suutsin. — Laagris anti mulle ilma sõnalauzumata süüa, juua, kui palju ma tahtsin, ja teisel hommikul wara, kell kaks, läks reis edasi. Kõige palawamatel tundidel puhkasime ja läksime enamasti ikka hommikupoolt böd edasi.

Küll ma olin meeste jekka juhtunud, kellele kõik maailma kurjus ja Raini märgid sügawasti otša ette oliwad kirjutatud. Gna-

matel meestel oli jähardune imelik käik, nagu ma seda ju miinides mõnede juures olin tähele pannud. Nad wedasiwad jalgu mööda maad järele, nagu oleks neil koorem jalgadega edasi wedada. Need mehed olivad aastakümnete kaupa jalgade küljes ahelaid kandnud ja see käik neile sellest jäänud. Bob oli nende päälit. Nad kuulasiwad jõna, nagu soldatid ülema käsku. Mehed auustasiwad teda väga.

Ka mina ei wõi selle mehe pääle, ehk ma küll tean, et ta suur mõrtsukas oli, mõelda, ilma et mul temast väga kahju oleks. Ma pole kunagi temast õieti aru saanud. Ta oli suurte teadmistega mees, kes oma kombete poolest igas paremas majas nagu üks gentlemanu (dshentleman — peenikene herra — ka auumees) ennast üles pidada oleks osanud. Tal olivad wist küll eme seda, kui ta kurjuse tee pääle langes, suured tegemised, ja on ta tõesti suur ja auustatud mees olnud. Ta wõis mõnikord väga hää ja pehme jüdamega olla. Teine kord oli ta ilma armuta ja toores, nii et see päris hirmus oli. Ta oli täis kirgesid. Kord oli ta täis wiha ja kurjust, teine kord sügawasti kurb. Mis teda nii sügawale kutsunud, seda teab ükski Zumal. Kes seda temalt eneselt tohtis küsida? Ma kahetsen tega kõigest jüdamest.

Et need mehed jälle mõne kurjateo olivad teinud, seda märkasin ma kohe. Ikka ja ikka wahiti taha poole ja reis aeti suure rutuga edasi. Kui me Melbourni lähedal olime, ütles Bob minule, et ma teisel päewal sel ja sel kellaajal ühes joomamajas, mida ta mulle lähemalt seletas, olema pidada, mis ma ka lubasin. Nüüd pidin ma kahe mehega maha jääma, kõik teised läksiwad Bob'iga linna. Zumal teab, kas tema mind ei uskunud, wõi ei uskunud mind teised. Mulle enesele oli see väga meelt mööda, sest ma ei oleks mitte häameelega nende meestega ühes politsei kätte langeda ja bushrangeriks (bushrendsheriks — metsarööwliks) peetud tahtnud saada. Üksi Kalfi pärast polnud mulle see wiitwitus mitte meelt mööda. Teisel päewal ratsutatiwad minu mõlemad wahid linna, mina poole tunni pärast tagast järele.

Delbud ajal läksin ma wiinamajasse, kuhu Bob mind kutsunud. Ta oli juba sääl ja kutsus minu kõrwalisesse ruumi, kus ta mulle suurema summa raha andis. Küll ta asi oli wist hästi läinud. Ta tänas mind weel abi eest, mis ma temale olin andnud, ja läks siis oma teed. Ma ei tahtnud esiti raha wõtta, aga et teda mitte wihastada, wõtsin ma selle summa ometi. Selle rahaga wõtsin ma ennast Kalfi päästmise tarwis paremini ette walmistada. Ma wõtsin kaks jakslast, kes Europast parajasti tulnud ja kimbus olivad, teenriteks, ostsin tarwilised rohud, ja siis ajasime hobustega ja wantriga Kalfile järele.

Nüüd oli päässi, kohta üles leida, kuhu ma kulla olin ära peitnud. Säält mööda läks ju tee Kalfi juurde. Kui ma sinna

poole jõudsin, panin ma hästi tähele ja leidsin koha tõesti kätte. Märgiks oli mul Bob'i laagriplats, kus lähedalt ta minu oli leidnud ja kus ta mind minu õnneks oli ära tundnud. Sääli ei seisnud surm minuist mitte enam kaugel. Teine märk oli minu waene surmund hobune. Ka selle leidsin ma kergesti kätte; jäält polnud kulla peidukoht mitte kaugel. Ma ei rääkinud midagi, vaid ütlesin meestele, pangu nad seda kohta hästi tähele, et kui, tagasi tuleme, teda jälle kätte leiame. Nüüd leidmine ka Ralfi, kelle käsi ju paremasti käis ja kes ühes toodud rohtude läbi ruttu nii kaugemale jõudis, et Melbourne'i poole minema hakkata võisime. Kui kullakoha pääle jõudsimme, kaewasime kulla wälja, ja siis läks reis otse Melbourne'i, kuhu me seekord ilma äpardujeta jõudsimme.

Sääli kuulsime suurt kära. Üks diggerite langer oli Melbourne'i lähedal võse jälle ära riisunud ja diggerid ära tapetud. Röövlid olivad kätte jaadud: Bloody Bob oma meestega. Nende julgus oli neid seekord seaduse kätte andnud. Nad poodi Melbourne'is üles, ja Ralf ja mina nägime ise oma filmaga, kui Bob surmati. Ma olin muidugi Ralfile rääkinud, mis mul selle mehega tegemist oli olnud.

Ralf hakkas minu seda wiinamaja pidama, mina aga asutasin ühe rohukaupluse siia lähedale, ja wõtsin ühe Europast siia tulnud Saksa promissori abiks, wõi õigemini welda, õpetajaks. See mees on praegu weel minu juure ametis ja minu käsi käib, nagu mu sõbral Ralfilgi, wäga hästi. Kui teie, minu imed sõbrad, minu kauplusest mööda lähete, siis palun sisse astuda; ma tahan teile näidata, et untsantjakas, nagu ma noorel põlwel olin, wäga hästi õppinud on, üht õiget apteekri napsu kokku seadma. See oli Bloody Bobi ots, ja ka minu jutt on lõpetatud,“ ütles herra Hüper, jõi oma klaasi tühjaks, jättis meid Jumalaga ja läks koju.

Kui me lord wanalt Ralfilt küsisime, kas ta herra Hüperiga kawa miinides koos on olnud, ütles ta: ligi wiis aastat. Ta rääkis oma sõbrast weel enam juttusid ja ei jõudnud teda küllalt kiita, kuidas ta tema wastu truu olnud. Ta ütles, et nagu ta wäga hästi teab, mis kullawõimus inimestest teeb, ta selle pääle julge on, et tuhandest kullaotsijast üheksajada üheksakümme üheksa selle kullaga oleksiwad plehku pannud, mis Hüper maha mattis ja nagu õige mees oma sõbraga pärast jagas.

Nii saime herra Hüperiga tutwaks. Meie käisime tema juures apteekri napsu joomas, ta käis meil laewas, mis talle wäga meelt mööda nähti olemat, oli ta ju ise ka meremees olnud ja laewas küllalt peksta saanud. Ka wana Ralfi juures istusime tihti koos.

Sel wiisil olime juba ligi poolteist kuud Melbourne'is. Ühel laupäewa õhtul olime jälle raha saanud, mis pääle meie maale

lääksime. Ühel puusepal, kes laewas tööd tegi, läksime oma suure korwipudeli, mis herra Latus meile Bondonis finkinud, maale wiia ja wana Kalfi wiinamajasse ära anda, et teda sääl reisi pääle täidetaks. Bootsmann Laas, Schulz ja mina olime nagu ikka koos ja läksime kohe Kalfi juurde. Sääl täidetigi pudel täis. Me tahtsime teda õhtu laewa minnes ise kaasa wõtta. Wana Hüperit polnud me mitu päewa näinud. Ta tuli muidu ikka laewa, oli aga nüüd ju hulk aega nägemata. Kalf ütles meile, Hüper olewat palunud tema juurde tulla, kui meil aga aega on. Ta olla oma jalale haiget saanud ja ei wõiwat ise wälja minna. Me jõime klaasi õlut ja läksime wanamehe juurde, kes meid rõõmuga wastu wõttis. Sääl ta rääkis oma õnnetusest, et tal künnenaelane kaalupomm jala pääle kukkunud, mispärast ta majast wälja ei saawat minna. Wanamees ise istus tooli pääl ja seadis kõiksugustes pudelites olewatest ekstraktidest jälle suure pudeli napsu kokku, siis toodi õhtuööd, ja me elasime tema juures mõnusal kombel paar tundi; kui me wiimaks ära läksime, oli Schulzile apteekri naps hästi päha läinud. Ta hakkas ju oma wana tempusid tegema, ei tahtnud üheftgi joomamajast mööda minna, ostis ühe wana mehe käest mitu tosinat saapapaelu, finkis lastele ja hulgustele raha j. n. e. Me nägime, et poisj parajas tujus oli. Igas poes oli tal ostmist ja suur jutt müümalaua taga seiswate neidudega. Ta ostis asju kokku, mida talle sugugi tarwis polnud. Ta kippus igasse wiinamajasse. Ma andsin Laasile märki, hästi tähele panna, et ta ära kaduda ei saaks, ja pidasin ka ise silmad lahti. Õnnetuseks tuli meile esimene tüürimees wastu; see hakkas Laasiga rääkima. Ta jutustas, et kapten perekonnaga tantsupidul olla. Sel ajal, mil tüürimees meiega rääkis, oligi Schulz ju ära kadunud. Küll me otsisime teda, kuid asjata. Ta oli ära ja ära, nagu tina tuhka. Me arwasime, et ta ehk wana Kalfi juurde tagasi läinud ja ruttasime sinna. Kalfil oli palju tegemist ja raske töö. Toad oliwad rahwast täis. Ta sai meile aga lühikeselt wastata, et ta Schulzi näinud pole, ja siis ruttasime jälle wälja. Mees oli ära. Nüüd otsime, mis tarwis, läksime asja minna, kuidas ta läks, ja siis läksime hästi hilja weel kord Kalfi juurde suure pudeli järele. Jah, sääl saime siis kuulda, Schulz olewat ühe noore poisiga sääl käinud ja pudeli ju ammu ära wiinud. Me olime rõõmsad, sest see oli ju nüüd kindel, et ta ühe laewapoisist kätte saanud ja sellega pudeli laewa oli wiinud. Ka me läksime laewa ja leidsime, et ei Schulzi ega pudelit laewas polnud. Poisj Jim (Dhim) oli laewas, rumal Beet oli maale läinud särki ostma. Beet kaine ja Schulz purjus pääga oliwad hää paar. Me saime aru, et asjad jälle wõltsid oliwad ja palju hääd lootat polnud. Kus wõis Schulz

juure, raske pudeliga nii kama mujal olla, kui aga jälle politsei kuuente wahel. Me ootasime ja ootasime, kuni kell ju $\frac{1}{2}$ 1 sai, siis läksime magama. Umbes kell 1 äratas minu bootsmann üles — üks inimene olewat laewa taga uppumas; tarwis olla abi wiia. Wahimees olewat appipalumist kuulnud ja tema üles äratanud. Ka timmermann tõusis üles, siis ruttasime vaatama, mis sääl oleks. Taga kwaterteki pääl oli kõik wagune. Kapten perekonnaga ja esimene tüürimees olivad weel maal. Teine tüürimees, noor inimene, magas nagu karu, kui ta kord magama jäi. Teda oli ka merel raske üles puurida. Taga teki all kuulsime tumeda hääle paluwat „Armsad wennad, aidake ometi Jumala pärast, muidu ma kaotan ühe kallid asja. Aidake ruttu, muidu sünnib kõige suurem õnnetus; ma ei jõua enam kinni pidada, mis mul südame külge kinni kaswanud on!“ Me tundsimine koe Schulzi hääle ära. Ta õnnetuselaps oli nüüd uppumas. Suure rutuga ei jaanud me muud kätt kui ühe peenema bärliini (ühelkasti kadeelisi käänatud kōis laewafinnipanemise tarwis), mis taga kwaterteki pääl puhkamise (Verholung) tarwis üles shiifitud oli. Pimedas me ei leidnud kōie otša, ja wiiskasime drossi (kōie) buhi üle parda; siis liugeldasime buhi waesekese poole, kes, niipalju wõisime näha, tüürist kinni pidas. Mees sai buhi kätte, pistis jala läbi, me tõmbasime pardid (Parten) kangeks, siis fiskufime, igast pardist kaks meest, mehe ülesse. Küll ta oli raske! Me ei wõinud sugugi aru saada, kuidas mees nii raske wõib olla. Kui ta kõrgemale, teki alla, tuli, hakkas ta lamandama ja kaskufid andma: „Tasa, ruttu, tasa, fiiri (lase tagasi), tõmba j. u. e. „muidu lõõte tcma katti!“ Me ei jaanud aru, mis see tähendas, meil polnud ka aega selle üle järele mõelda. Kui aga mees ülewal oli, meil kõigil silmad pääs fiskumisest punnis seiswad ja me ootasime, et ta nüüd teki astub, karjus ta: „Wõtke ta Jumala pärast wastu, ehk ta ometi weel kufub,“ ja siis katsus ta meile suurt whisky-korwipudelit üles ulatada. Sel pagana Schulzil oli ka tõesti korwipudel käes, mida ta oli kinni pidanud elades ja surses. Ta polnud ise õieti tekišgi weel, jääb palus ta selle ehmatuse pääle ju koe ühe suutäie. Meie aga püüdsime pudeliga kwaterteki päält ära kaduda, et wiimaks tüürimehed wõi kapten meile kaela pääle ei tuleks. Omas kambriš andsime mehele siis lonksu, samuti wahimehele, siis küsime, kuidas wiisi ta selle pudeliga wette kufunud. Mees tõmbas enesele kuiwad riided selga ja rääkis, ta polla tüürimehele, kui me sellega rääkisime, näidata tahtnud, et ta purjus olnud, ja läinud sellepärast edasi. Ta tahtnud otse Kalfi juurde minna, sest ta teadmud, et me järele tuleme. Ta pöörnud siis ühesse unlitšasse, mis wõlts olnud, ja eksinud ära, leidnud säält aga Beedi, kes ka kord maale oli läinud. Nüüd ostnud ta ühes wiinamajas Bee-

dile wihshtyt ja õlut ja istunud nad sääl tüki aega. Sinna tulnud fitarimängijad, ta üürinud nende käest kalli raha eest kitari, mänginud ja laulnud, ja siis läinud nad Kalfi juurde; säält wõtnud suure kornwipudeli ja tahtnud Beediga teda laewa tuua. Ta mõtelnud, et me juba laewas oleme. Tee pääl aga tulnud neile Beediga meelde, teatrisse minna, kust nad parajasti mööda läinud. Nad muretsenud kaks tühja pudelit ja kalkanud need kornwipudelist täis, et neid teatrisse ühes wõtta. Siis rüübanud nad weel mõne suutäie suurest pudelist, ostnud sakuskaks juustu ja leiba, andnud kornwipudeli ühe teatriteenrile tutwa mehe kätte teatri ees hoida, kellele Schulz üks shilling tunni eest hoidmise raha lubanud maksta, ja siis läinud Beet ja tema sisse näitemängu vaatama. Näitemäng olnud juba üle poole. Nad istunud wiimase platzi pääle, kus kõit read tühjad olnud, ühte hästi pimedasse murka, et üksigi näha ei saaks, kui nad joowad ja söowad. Siis, kui mängu ajal teater pimedaks tehtud, näitelawa aga üfsi walgetks jäänud, joonud nad ifka pudelitest ja söönud sakuskat. Beet jäänud magama ja ka tema (Schulz) maganud mõnikord, ärganud aga ifka ülesse, kui käsi plaksutatud. Korraga kukkunud Beet kolinaga iste alla ja jäänud kui surnud magama. Näitemängu päältwaatajad, kes kaugemal eemal istunud (peaaegu kümme rida olnud taga tühjad), pööranud mõned küll ümber, pole aga mitte aru saanud, mis süündinud, sest elektri lambid olnud pimedad.

Pääle seda tulnud talle juur jamu; ta läinud wälja puhwetisje õlut jooma; siis hakanud ta laewa minema. Ta olewat pudelihoidjale, kes pääle hoidmist hirmus purjus olnud, kaks shillingit maksnud ja siis olewat see mees pudeli laewa lähedale kandnud. Tee pääl olewat nad weel mõnikord rüübanud, sest kandjal olnud kange kõhuwalu, nagu ta öelnud, ja siis pole see mees enam waluga pudelit kanda jõndnud, waid olewat kõige pudeliga maha kukkunud. Nüüd tulnud ta ise selle pudeliga laewa poole ja kukkunud laewa kõrwale wette. Küll tahtnud pudel põhja minna ja tõmmanud teda kaks korda kaasa, ta pole aga lahti lastnud ja mäsjanud nii kaua, kui tüürist kinni saanud. Sääl pistnud ta kae laewa tagumise stewingi ja tüüri wahale ja pidanud ennast tüüri hingedest wõi fingerlingidest kinni. Siis kutsunud ta abi, sest tal olnud suur hirm, et pudel ehk põhja wajub. Ja see olewat kõit.

Kui me küsime, kuhu Beet jäänud, jah, siis hakkas mees järele mõtlema ja arwas wiimaks, et kui Beeti laewas pole, siis olewat ta teatrisse pingi alla magama jäänud. Bootsmann saatis wahimehe ette järele vaatama, kas Beet ruhwis on. Beeti polnud sääl; see õnnetuse laps oli wististi teatrisse magama jäänud. — Mis nüüd teha? — Et Schulzi jutt õige oli, seda me teadsime.

Tema ei osanud waletada. Schulzil, kes wäga hää ujuja oli, polnud ka suur asi pudelit wee pääl pidada. Pudelist oli ju paar toopi ära joodud, nii et ta peaeagu pool tühi. Ka pidas kuitwadest witsadest tehtud korw teda wähe wee pääl; päälegi on ju iga asi wees fergem kui õhus, s. o. igal asjal on wees oma specifi ras- kus (Specifisches Gewicht). Aga kui Beet teatrisse magama oli jäänud, siis wõis sest küll nali wälja tulla. Kui ta üks täiearuga inimene oleks olnud, siis oleks asi weel korda läinud. Sähardune ootab, kui ööse üles ärkab ja aru saab, et ta luku taga on, hom- mituni, ja siis, kui puhastajad tulewad, seletab ta asja ära. Mis aga sähardune kui Beet pääle hakkas, seda ei wõinud üksigi teada. — Dössjel ajal polnud meil midagi wõimalik teha. Kes ka dieti teadis, kas Beet teatris oli. Meie jõimafime Schulzi naha täis ja läffime siis magama.

Teisel hommikul polnud Beeti weelgi laewas. Kell kümme tuli üks policeman laewa ja palus kapteniga rääkida. Sellele sele- tas ta, et teatri waht ööse politseile teada andnud, kõige wähem tosin kurjategijaid olla teatris, nad tegewat sääl sees tuld ja mõrtsu- tööd; sest kole appikarjumine ja mõirgamine olewat uulitsa pääle kuulda, nii et kõigil inimestel, kes aga mööda minna, juuksed püsti seiswat. Sääl olewat hirmus asi sees. Nad mõelnud, et eht wargad wõi teatri põlemapanekjad sees oma wahel tülitse on juhtu- nud, kutsunud teatri ülewaataja, kes siis teatri ukseid lahti teinud. Politsei tunginud sisse ja püüdnud ühe nooremehe finni, kes nagu hull mõirgades üle pinkide karanud ja ära pageda tahtnud. Tal ol- nud pool pääd paljaks põlenud ja õelnud ta, et üks teine mees, keda aga mitte leida pole olnud, appi olewat karjunud. Kõik pingialused otstitud läbi. Teine olewat laewa purjutegija, ta ise laewa sea- karjus, andnud see noormees üles. Müüd tahtis policeman teada, kas purjutegija laewas on olnud wõi mitte, kas see noormees, ni- mega Beet, tõesti meie laewast on j. n. e. Selle nooremehe rääki- mine olewat üsna loll, nii et üksigi aru ei jaawat, mis temast ar- wata tulla.

Kapten laskis minu taha tulla ja küsis, kas ma teatris olewat olnud. Ma wastasin „ei“, ja siis ütles Schulz, kes minuga ühes oli tulnud, et tema Beediga seltsis teatris olnud, Beet jäänud ma- gama, ta läinud õlut jooma, unustanud Beedi ära ja läinud laewa. — Kapten andis policemanile naela sterlingi kulude rahaks ja palus ülesanda, kui weel maksa tarwis on, ning Beeti kohe laewa saata. Sa seiswat selle eest, et Beedil kurja nõuu polla olnud, Beet olla ainult wäga rumal, ja see olewat kõik. Siis sai policeman kapteni käest hää figari ja tubli whisky, mis pääle Inglise policemanid wäga maiad on, ja kapten rääkis talle mitmed tüfid Beedist, mis

üle policeman väga imestas ja siis ka dieti aru sai, mis waimu laps see meie Beet oli. Kui ta ära läks, lubas ta politsei pääl kõik ära seletada ja muret kanda, et Beet lahti lastakse. Pääle tema äraminekut tuli ka tunni pärast rumal Beet laewa, ärapõlenud juuksetega, wana räbal mütsi asemel pääs. Mehed wõtjivad ta rõõmufisaga wastu.

Kapten kutsus ta nüüd taha, kus ta rääkima pidi, mis talle sündinud oli. Sääle ta seisis siis ja rääkis: Ma ei tea muud midagi, et ma, kui Schulziga teatris istusin, korraga kukkuma hakkasin. Mul tuli ette, et ma masti otsast kukun; hirmus kaua aga kukkusin ma, kui wiimati ilmatu pahwakas mind aru saada lastis, et ma teki pääle olin jõudnud. Siis kuulsin ma läbi minestuse laulmist, naermist ja suuri kõnesid. Wiimaks oli kõik waga ja kott-pime. Kui ma üles ärkasin, mõelsin ma, et wiinne päew käes ja ma surmud olen. Ma katsusin ja kobasin oma ihu mööda alla, kas kõik luud ja liikmed weel terwed ja paiga pääl on. Jumalale tänu, kõik oli joones, ei auku pääs, ei rinnus, ei kõhus. Sääle juures sain weel ka aru, et süda tufsus, ja nüüd ma teadsin, et mul elu tõesti weel sees oli. Ma tõusin ülesse, kõik oli kott-pime, kõik kõlas mu ümber, nagu oleksin ma tühjas kirikus olnud. Wiimaks tuli mulle meelde, et me Schulziga teatris olime olnud, ja nüüd hakkasin ma Schulzi otsima ja hiiüdma. Kui keegi wastust ei andnud, tuli mulle suur hirm südamesse, et wainud ehk teised põrgu agurimehed wõi tondid mind kägistama hakkawad. Ma pidasin nõuu, mis teha, ja arwasin kõige parema olewat, kui appi karjuma hakkas. Seda tegin ma siis kõigest südamest, ja jät mu hirm weel suuremaks, kui mu hääl nii hirmsasti tühjas ruumis kõlas. Ma palusin Jumalale, mind sest hirmsasti hädaft päästa. Kui ma küll ju karjunud olin, tuli mulle meelde, et mul tikud taskus oliwad. Ma tõmbasin ühe ülesse ja kobasin edasi, üle istete ronides ja jääle juures ikka hirmsasti mõirgades. Kord kukkusin, kord istusin, kord olin ma külje pääl pinkide wahel. Kõik tikuwabrikud wandusid ma maa alla, et nad nii lühikejed tikud walmistawad. Ma sain põlwelele haiget, löin pea sisse augu. Kui kõik ei aidanud, panin ma mõlemad käed juu külge ja hulusin ning mõirgasin nii wägewasti, et mu kaelasooned peaaegu nagu kangelasel Rolandil Roncesvalles (Rongswall) orus sarwepuhumise juures lõhki läinud oleksiwad, ja mis nii kolelasti kõlas, et ma isegi väga ära ehmatafin.

Wimedus oli nii paks, et tikud tuli kuigi kaugele ei ulatand. Ma wõtfin umbes kakskümmend tikku pihku ja tõmbasin nad üles, sest tuld oli mulle mütsi otsimiseks tarwis, mis ära oli kadunud. Kui ma nüüd selle tule kõrgel hoidsin, et paremasti näha wõiksin, hakkasiwad mu juuksed, mis küll hirmuga wist püsti seisiwad,

korrage suure tuhinaga ja pragisemisega põlema, nii et kõik teater walge oli ja ma enesele arwates nagu keiser Nero tõrwaküünal wälja nägin. (Keiser Nero laskis ristiusu inimesi tõrwata, taktude ja muu põlewa materjali sisse mässida ja põlema pista, ja tarwitas neid siis wõsi oma aedades tõrwaküünlateks). Ma sain tule küll künega ära kustutada, mille ma ümber pää mässisin, aga siiski on mul pool pääd wist ära põlenud, sest walu on praegu weel suur. Tikkudega põletasin ma ka sõrmed ära, ja tänan Jumalat, et teater põlema ei hakanud ja ma ise sinna sisse ei jäänud. Wiimaks kuulsin ma, kui luff lahti käänati, ja siis tuliwad hääled lähemale ning politsei astus tõesti meestega sisse. Põlenud juuksete hais ja hunif ära põletatud tikke paniwad neid mehi uskuma, et ma põletaja olen. Ma ise ka hakkasin kartma, et ehk kimpu kukun, ja mõelsin selle pääle, kuidas ma kõige parema sti ära pageda saaksin. Et ma ka wäga kõwasti ja palju kiskendamis olin, ja see teatris keelatud on, mis eest ma trahwi kartsin, ja ma uskusin, et Schulz kuskil pingi all magab, ütlesin ma politseile, kui mind turjapidi kinni peeti, ma polla mitte karjunud, waid mu sõber, kes enda kuhugile pingi alla on ära peitnud. Ma ise polla muud kirja teinud, kui aga omad juuksed põlema pistnud, et mul teist küünalt kae pärast polnud. — Ma lootsin sel ajal ära pageda, kui nad Schulgi otsiwad. Nii läks aga teisiti. Kaks policemanid pidasiwad mind kinni, teised mehed otsisiwad kõik pingialused läbi. Ma tahtsin ennast korrage äkitselt lahti rabelda, aga sedamaid oliwad policemanide wemblad mul kuklas, mis enam walutas kui wihastas. Kui nad nüüd Schulgi ei leidnud, wiidi mu kinni. Kaks policemanid jäiwad teatri juurde wahiks, ka kõik teatri teenrid pidiwad wahti pidama, nagu ma ülewaataja kaskudest aru sain, mis ta enne minu ärawiimist andis. Täna lasti mu lahti, sest politsei sai aru, et ma tubli poiss olen. Kui ma oleksin õelnud, et ma karjunud olen, oleksin ma weel praegu istunud; ükski minu tark rääkimine on minu seekord päästnud. Ma oleksin ka kas wiimse päewani teatris istuda ja sääl hirmsat näljajurma surra wõinud, kui ma mitte tublisti appi ei oleks karjunud. — See oli Beeti jutt.

Kapten ja tüürimehed ning kõik, kes päält kuulasiwad, waatasiwad üksksteisele otja, raputasiwad pääd, kehitasiwad õlasiid ja oliwad täis imestust. Kapten ütles Beedile: „Mine aga ette ja maga ennast wälja, Beet, ma olen täna sinu eest terve naela sterlingi maksanud, see ma kingin sulle. Numaluse wastu jõdiwad jumaladgi asjata. Sa oled õnnelikum kui mõni teine, kel pääajud õigel joonel on.“ Siis saatis kapten bootsmanniga weel salwi haawade pääle panna, Charley loikas poissi juuksed maha, ta nägi ju nii wälja, nagu oleks ta üks neist meestest olnud, kellest püha kirjas räägitakse.

et nad tulises ahjus olnud. Siis läks pois, pääle seda kui ta oma figa söötanud (lambad oliwad kõik ju tapetud), koisse jelle mõt- tega, et ta ühe väga kawala tembu teinud. Kois ta magas ühes joones esmaspäewa hommikuni.

Sel pühapäewal saime ka Londonist herra Latusse käest kirja, kes meile awaldas, et ta nõnda edasi elawat, nagu meie teda sinna jätnud. Tema põgenemid naene olewat tema juurde tagasi tulnud ja palunud, teda tagasi wõtta, ta ei tahtwat kunagi enam sähardust tükki teha. Herra Latus wastanud temale aga, et see wõimalik pole, sest mitte üffi, et tal jelle pagemise läbi paarsada naela sterlingi kah- ju olewat sündinud, olewat naene temale juurt südame piina teinud, tema amet olewat seisnud ja palju ostjaid kaduma läinud, mis ta nüüd küll ajaga hääks teha saanud, aga kõige enam olewat tema auu jalgade alla sõkutud saanud, tema nimi mitme saja inimeste suus olnud; sähardust lugu ei kannatada teist korda ei tema raha- kott, ei tema süda, ei amet, ei ostjad ega ka auu. Kui see ka enam ette ei tuleks, siis ei wõiwat ta ometi ühe naesega enam koos elada, kes täie meelega tema auuga olla mänginud. Ta andnud siis naesele kakskümmend naela sterlingi, õelnud, et see wiimane on, mis ta tema käest saab, ja saatnud tema wanemate ja sugulaste juurde, kes ka omalt poolt naist wasta polla wõtnud. Naese isa olewat naesele õelnud, ta kaotada parem ühe häbemata tütre, kui sõbra, seda ta igapidi auumeheks pidada. Kus naene nüüd olla, ei tead- wat ta mitte. Kõige raskemad päewad olewat tal mööda, ehk küll südamesse haaw järele jäänud olla. Ari minna hästi j. n. e.

Me kirjutasime talle wastu, kuidas meil käsi käinud, kuidas sõber, surmaga wõideldes, tema kingitud pudelit wee pääl hoidnud, ja muud weel. Meie ei teadnud weel, kuhu meie Australiast pidime minema, ja ei wõinud me siis sõbrale oma adressi saata, lubasime seda aga teha, niipea kui wõimalik. —

— Päewad läksiwad töö juures ruttu edasi. Muud suuremat meil laewas ei sündinud kui see, et kapteni proua pödema hakkas. Mis haigus tal oli, seda ei tea ma õieti, aga küll wist mõni naes- terahwa haigus. Ta käis Melbournis igapäew arstide juures, aga see ei aidanud nähtawasti midagi. Proua käis tekis nagu alati, oli ka ifka väga lahke. Et ta haige oli, wõis ju kaugelst näha. Nii olime juba ligi kaks kuud Melbournis olnud. Laew hakkas ju tüh- jaks saama, kõik taifunist sündinud wead oliwad ammugi paranda- tud. Me arwasime kõik, et willaprahi laewa saame, sääl saime käsu, laewa ruttu tühjaks teha, ballast sisse wõtta ja Newcastle'sse (Njukästlisse), Australia hommiku randa, purjutada, sääl jüri sisse wõtta ja üle Suure maailmamere Squique'sse, Peruasse, Amerika õhturanda, purjutada. Nüüd me teadsime ka, et säält salpetriga

ümber kap Horni reis Euroopasse läheb. Me kirjutasime kohe herra Latusele oma adressi ja palusime, meile Squiquesse jälle kirja saata.

Nüüd sai wiimne praht ruttu wälja wõetud. Royalstengid jäiwad üles wõtmata, et me mitte palju ballasti fiske wõtta ei pruukinud. Kui ballast sees oli, läksime 15. aprillil hommiku kell kuus merele. Melbournis oliwe meie 71 päewa paigal olnud ja LONDONIST oliwe meie juba 286 päewa ära.

Wana Kalfi ja Hüperi oliwe ilusasti Zumalaga jätnud, mõlemad oliwad meile, esimene paar hädad pudelit konjaku, teine — oma apteekri napsu, ligi andnud. Wiimast jõime ainult pühapäewadel wana anumehe mälestuseks ja terwiseks. Suur pudel oli ka jälle täis, ja nii wõisime rahulise südamega reisi pääle minna.

Melbournis oli meile kakskümmend lammast laewa toodud, nii et rumalal Beedil nendega jälle küllalt tööd oli.

Wäljamineku juures oli meil tuul tagast maalt, nii et Geelong, Port Philipp ja Western Point ruttu meie taha jäiwad. Me oliwe pääle lõunat kell neli kap Wilsoni juures ja oli meil, kui me ümber kapi läänasime, põhjahommiku poole tüürida. Purjud seisiwad meil hädawaewalt täis. Kapten laskis enam hommiku poole tüürida, et täied purjud saaksime. 17. aprillil kell 12 lõuna ajal oliwe kap How'i kõrguse pääl. Nüüd oli meil umbes põhja põhja hommikusse (NNE) tüürida ja pidime, et tuul wastu oli, ristlema hakkama. Tuul oli esiti kõwa küll, mida enam me aga põhja poole jõudsim, seda wagusamaks jäi ta. Nii ristlesime edasi ja oliwe 20. aprilli ööse Botany-Bay kõrguse pääl; kell kaks hommiku 21. aprillil nägime Sydney tuld. Nüüd jäi ilm wagusamaks ja saime lõunahommiku-pässati, millega me, et ta tagast oli, 21. enne lõunat kell 11 Newcastle'sse fiske purjutasime, pääle selle kui lootsi oliwe laewa wõtnud.

Enne mereleminekut oliwe kõik raskest asjad, nagu warpankrud jne., Melbournis ruumi ballasti pääle lastnud. Ballastiks oli meil liiw.

Esimene tüürimees, herra Windham, oli merel enmast jälle korra Beedi üle wihasstanud, sest see oli töö juurest ära pagenud ja mängis ajawiitekse oma seale neid tüfka ette, mis ta oma lollide silmadega teatris oli näinud. Herra Windham oli seda mängu ju hää aeg salaja päält waadamud, kui nüüd aga Beet sea ette põlwili langes, omad käed wastu rindu litsus ja karjus: „Ma armastan, ma armastan sind, ja maa pääle ilmunud ingel, luba, et ma sinn jalale juud annan; sinu jälgesid olen ma ju waimustusega mujutanud! Ära pööra oma taewalikud filmad minust ära, minu südame kuninganna, kingi minule üks ainus waade, ja mu õnnistus, mu püha mõte!“ siis läks asi hulluks. Ta sai näitemängija turjapidi kiini ja wiis ta keskläewa, kus ta temale tööd otfis. — Sähardust

tööd polnud laemas, mis Beedile oleks kõlwanud. Laewa luugid oliwad lahti, et wärste õht seest laewa kuiwataks. Tüürimehele tuli mõte, et Beet wäga hästi all ruumis warpanfruid sõetõrwaga mustaks wõiks maalida. Poisile anti suur tõrwapott kätte ja saadeti ta ruumi, kuhu ta ka wõdmuga läks, sest sääl ei wõinud ükski temale kätte püüda waadata, ta oli üksi; ka ei wõinud ta üle parda kukkuda, mida ta alati kartis. See oli umbes kell kümme enne lõunat.

Pääle lõunat, kui Beeti kufagil näha polnud, tuli tüürimehele meelde, et ta poisi ruumi saatnud; ta kutsus poissi nimepidi, ja see oli ka tõesti weel ruumis ilma lõunata. Tüürimees küsis, kas tal ankrud weel walmis pole, neid oleks ju ühe tunni jooksul kergesti wõidud ära tõrwata. Poiss wastas, üks ankur hakkawat tal peaaegu ju walmis jaama. Tüürimees läks alla ja nägi sääl siis imet. Poiss oli niiviisi tööd teinud, et ta esiti ühe ankrukülje ära tõrwas, ankru liiwas ümber käänas ja siis teise külje tõrwas. Nüüd oli aga liiw esimese külje pääl tõrwa külge hakanud. Beet wisanud ankru jälle ümber ja tõrwanud selle liiwase külje üle jne. Nii oli ta poole waati tõrwa selle ühe ankru pääle määrinud. Wiimane oli neli korda nii paksuks saanud, kui ta päriselt oli, ise oli töömees tõrwane nagu siis, kui ta timmermanni waimu näinud, hambadgi juus oliwad tal tõrwasjed. See töö oli kuus tundi aega wõtnud, Beedil enesel pole aga nii palju aega olnud, et ta lõunat jüüa oleks saanud. — Küll oli tüürimees nüüd wihane. Ta sõimas teda kõike moodi ja karjus wiimaks: „Kasi wälja, teatripõletaja! Ära sa mulle enam filmade ette tule, lurjus ja tõrwasööja!“ Pois puges wälja ja küsis meestelt tekis, kas ehk mõni neist tüürimeest wihastanud, et wiimane nii kuri tema wastu olla.

Kui kapten seda kuulis, ütles ta tüürimehele, et see kõige parem olewat, kui Beedile sugugi tööd ei anta. Ta tegewat enam kahju kui hääd, seda olewat ta ju ammugi aru saanud. Randku ta aga hästi loomade eest hoolt ja pidagu neid korras, siis olewat hääd küll. Ja nii jäigi asi.

Reis Melbournist Newcastle'sse oli kuus ja pool päewa tuurinuud; mõnikord oli meil wäga wähe tuult, ja mitte üht purjugi polnud tee pääl kinni tehtud. Me läksime koha pääle ja hakkasime ballasti wälja hiiwima.

Newcastle on Hunteri jõesuu ääres suur ja kuulus süte-plats. Säält lähewad sõed Waiksemere sadamatesse. Selle linna ümber on suured kiwisõe laagrid, ja on ta kõige suurem sütesadam Waikses meres. Muidu on ta Inglise linnade moodi ehitatud ja fiske seatud, ta elanikudgi on enamasti inglased.

Kui me ballasti olime wälja hiiwinud, pidime jüsa ootama, teised laewad oliwad ees. Siisgi polnud me Newcastle's kauemini,

fui kuusteistkümmend päewa. Kuuendamaal mail enne lõunat olime walmis ja siis läksime pääle lõunat merele. See oli ühel esmaspäewal. Reis läks, nagu eespool ju öeldud, Iquiquesse, üle Suurecht Waikse maailmamere, mida ka Lõunamereks nimetatakse.

See on kõige suurem meri maailmas. Ta käib Amerika õhturannast Asia ja Australia hommikurannani. Põhjast lõunasse on ta niisama kui Atlandi maailmameri — 2000 geografia penikoormat ehk 14.000 wersta pikk, sest mõlemad käiwad põhja pooli-ringist lõuna pooli-ringini. Põhja poolt on ta kitsas. Beringi wäin, üks päewa reis (95 kuni 96 wersta) lai, lahutab sääl Asia Amerikast. Ille selle wäina on Siberist wangid Amerika paatide pääl ära karanud. Sääl Beringi wäinas ristlewad Wene kroonulaewad, et wangid põgeneda ei saaks ja jalakaupa wedada ei saadaks. Mida enam lõuna poole, seda laiemaks muutub meri, nii et ta maapoolitaja pääl juba $\frac{2}{5}$ maakera ringmõddust oma alla wõtab (2250 geogr. penikoormat ehk 15.750 wersta). Waikne meri on umbes 3,190.000 ruutpenikoormat suur, warjab enam kui $\frac{1}{3}$ kõigest maapiinnast oma alla ja on faks korda suurem kui Atlandi meri. Kõige sügawamad kohad temas on Kurili saarte lähedal 8513 kuni 8960 meetrit ehk 27.933 kuni 29.400 jalga. Kui sääl 63 kuni 67 Riia linna Beetri kiriku torni, mis 400 jalga kõrge on, üks teise pääle seatakse, siis alles ulatakse weel päälmise torni kuff weest wälja.

Seda merd kutsutakse õigusega Suureks maailmamereks. Waikseks maailmamereks nimetas teda esimene mees, kes temast läbi purjutas, Ferdinand Magelhaens, mis nime ta temale oma sõidu järele läbi tormise Magellan-wäina andis. Et see nimi selle mere kohta hästi kohane pole, nägi ju Cook (Kuk) oma maailma sõitude pääl. Just ses meres, Neuseelandi hommikurannas, sai ta sähardused tormid, et ta Waiksemere nimega sugugi rahul ei tahtnud olla.

Nagu öeldud, nimetatakse seda merd ka Lõunamereks. Selle nime sai ta sellelt mehelt, kes ta üles leidis, Hispania mehelt Balboa'lt. See tungis kesk-Amerika hommiku rannast Atlandimere äärest lõuna poole maa sisse, Hispania kuningale mõõga teraga uusi maid wõitma. Tal oliwad suured lahingud indianlastega mägedes. Kesk-Amerika elanikkudelt, indianlastelt, sai ta ka kuulda, et kaugemal lõuna pool suur soolane weji olla. Balboa sai aru, et see meri pidi olema ja sammus edasi, seda otsima. Ta nägi teda 1513. aastal esimest korda Panamast lõuna pool ja nimetas teda sellepärast Mar del Sur — Lõunameri. Balboa läks, lipp käes, oma sõjameestega põlwini wette ja wõttis teda Hispania omanduseks. Inglise kutsusiwad seda merd „Pacific,“ s. o. Waikseks mereks.

Ka temas on, nagu Atlandi ja India maailmameres, jookjud. Ekwatorial = jookks käib hommikust õhtu poole kuni suure Asia saare

loguni, kus ta põhjahommiku poole käänab ja Japani hommiku-
rannas Kuro Siwo'ks (s. o. mustaks jooksuks — oma tumesinise
värvi pärast) nimetatakse. See jookk viib seda moodi nagu At-
landi meres Golfjookks põhja laiustele sooja. Nagu Golfjookks
Inglismaad, Norramaad ja Islandi saart soendab ja teeb, et
Norramaal Atlandi mere sadamad lahti on, kus nad muidu nendes
laiustes ilma temata annugi kinni külmanud oleksivad. Waiksemere
ekwatorial-jooksu läbi saavad Aleuti saared ja Kamtshatka pehmed
ilmad. Ka selle jooksu sisse jookseb külm Polarjookk; sellepärast
on ka kalapiiul nii suur Japani udustel hommiku-randadel. Lõu-
nast jookseb Suurde maailmamerede ka külm jookk, nimega Humboldti
jookk, mööda Lõuna-Amerika õhturanda põhja poole.

Meil polnud selle reisi pääl muu jookkuga tegemist, kui ekwa-
torial-jookkuga üksi.

Lõus Suures maailmameres, laias meres eneses, on 1 kuni
2 meetrit ehk $3\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ jalga. See on laias meres, lähedes tuleb
aga ette, et noore wõi täiekuu ajal wesi kuni 15 meetrini, s. o.
kuni 50 jala kõrgusele tõuseb. Kõige suuremad tõusud on Atlandi
mere mõnes Põhja-Amerika hommiku-ranna lähes, nimelt Fundy-
Bays. Sääs on kargajad tõusud (Springsluthen) mõnikord kuni
25 meetrini (82 jalani) tõusnud. Seda ei tule küll mitte ikka ette.
Waikses meres on kõige suuremad tõusud Japani rannas ja Kuri-
lide pääl.

Pööriringide wahel, see tähendab: palawas wöös, on Waikse
mere wees umbes 4% soola. Parajas wöös on vähem soola,
külmas wöös, Polarmeres, aga jälle enam. See tuleb sest, et
palawas wöös palju wett ära aurab, külmas wöös jääks külmab
ja sellepärast wette enam soola järele jääb, sest aur ja jää pole
mitte soolased.

Me purjutasime hommiku kurssi lõuna-hommiku päsfattuulega
7 päewa, siis olime 180. pikkuse kraadi all. 13. mail purjutasime
temast üle ja pidime siis selle päewa kahetordselt arwama kui meie
ajaarw Europa ajaarwuga kokku pidi minema. 13. oli esmaspäew.
Kui nüüd 14. teisipäew tuli, kirjutasime tema asemel weel kord
esmaspäew 13. mai. Meie olime ju Europast saadik ikka enam ja
enam hommiku poole purjutanud, päikesele wastu, ja pidime sel
kombel, kui Europasse tagasi tulime, ühe päewa wõitma, sest me
olime sel ajal päikesega jeltis kord ümber maakera käinud. Kui
me Australiast läbi Indiamere Europasse tagasi oleksime purjutanud,
poleks meil seda tarwis olnud, siis oleksime selle poole päewa, mis
wõitnud olime, tagasiõidu pääl jälle kaotanud, me oleksime päikesele
järele purjutanud. Ma ütlen päikesele järele ja päikesele wastu,
ehk see küll wõlts on. Päike seisab ju, aga meie maakera pöörab

ennast ümber iseenele õhtust hommiku poole, mille läbi öö ja päew sünnib. Et aga silmad näewad, nagu käiks päike ümber maatera, öeldakse seda nii. Tšimesed ümber maatera purjutajad ei olnud seda tähele pannud, ja kui üks laew kord pääle reisi ühte Hispania sadamasse tagasi tuli, imestatiwad mehed väga, et kõik inimesed pühapäewariides oliwad ja kiriku läksiwad. Laewas oli ju päewaraamatut õieti peetud, ja neil oli alles laupäew. — Nad oliwad hommikust õhtu poole purjutanud. Meie maatera pöörab ennast kord enese ümber 24. tunni jooksul, s. o. üks punkt maapoolitaja pääl teeb 24 tunni sees 5400 geografia penikoormat ehk 37,800 wersta ehk 21,609 merepenikoormat wälja; ühes tunnis teeks see punkt 900 merepenikoormat ehk minutit. Kui laew nüüd 900 minuti hommiku poole on jõudnud, on ta ühe tunni wõitnud, see on, kui ta just maapoolitaja pääl purjutab. Mida kaugemal ta maapoolitajast lõuna ehk põhja pool on, seda vähem on tal purjutada tarwis, sest lainefraadid saawad ju lühemaks ja lühemaks, mida lähemad nad poolidele on. Laewa pääl seatakse siis kell ühe tunni ette. Kui kell ikka nii jääks, kuidas ta oli, kui laew sadamast wälja läks, siis tõuseks päike wiimaks näituseks kell 3 pääle lõunat ja läheks kell 3 hommikul looja, aja jagamine laewas oleks hull. Igal lõunaajal, kui päikest näha on, wõtawad kapten ja tüürimees päikese kõrguse ühe teadusliku riistaga, mida Sextant (wanast Octant) nimetatakse. Kui päike enam ei tõuse ja oma kõige kõrgema punkti on leidnud, siis on kell 12 ja lõuna sääl pikkusekraadi all, kus laew seisab. Sis seatakse ka kella. See päikese kõrguse mõõtmine on väga tarwilik, et wälja rehkendada saadaks, kus kohal laew seisab. Kui laew ümberkäänatult, õhtu poole purjutab, siis peab kell järele seatama. On laew ümber terve maatera purjutanud, on kell 24 tundi edasi ehk tagasi seatud ja sel wiisil üks päew wõidetud ehk kaotatud.

Edasi purjutades jõudsiwe jälle seitseme päewa pärast Neuseelandi saare Põhja kapi (North Cape) kõrguse pääle, see oli 19. mail, pühapäewal. See on nüüd juba muudetud ajaarw, muidu oleks ta 20. mail olnud. Kursi wõtsime jäält otse Iquique pääle ja tüürisime hommikul $1\frac{1}{2}$ streeki põhja poole (CC) N $\frac{1}{2}$ — East by North half o'North — Zist bei Nord haf e Nord — nagu Inglise mees ütleb). Sakslane nimetab selle kursi NN $\frac{1}{2}$ N (Ost Nord Ost halb Ost). Nüüd oli meil $1\frac{1}{2}$ streeki tuult purjudes, ja tegi laew parema sõidu. Ristleda polnud tarwis.

Meie bakkbord küljes oliwad Australia saared. Peaaegu kõik need saarehunkid on palawawöö piirides, suuremad ja enam jagu aga Waiksemere õhtupoolses osas. Nende saarte pääl walitseb igawene suwi, mis mere ja pasjattuulte läbi ka mitte väga palawaks ei lähe. Kõige külmemate ja soojemate kuude wahel on aga 2—3°

sooja wahet. Sellepärast walitseb nende saarte pääl, kus wähegi niiskust maa jees on, suur wiljapuude ja taimede rikkus, kuna selle wastu Australias wiljakandjaid taimesid peaaegu sugugi ei ole.

Saared on mõned väga kõrgete, ärakustunud wõi weel praegu töös olewate tulepurtskawate mägedega, nagu Neu-Seeland, Sandwich (Senduitsch), Selti (Societäts-, Gesellschafts), Samoa ja Fidshi saared ja ka lued Hebridid; mõned on madalad, korallide ehitused, nagu Karolinid ja Madalad (Tuamotu) saared.

Europa meresõitjatest rahwastest on Inglise mehed Neu-Seelandi, Fidshi saared ja hulk teisa, prantslased Uue Caledonia, Tahiti ja Marquesase saared, Hollandi mehed ihe jao Uuest-Guineast, Hispania mehed Marianid ja Karolinid omaks teinud.

Sisemisteks saarteks — Melanesiaks — kutsutakse: 1) Neu-Seeland (Uus Meremaa); neid on kaks saart; üks on teisest lahutatud kitsa Cooki-wäina läbi. Üht kutsutakse põhja, teist lõuna saareks. Wäike Stewarti (Stjuart) saar arwatakse ka weel sinna juurde. Selle saare pääl on palju kiwisütt ja kulda, põhja saare pääl ka palawaid hallikaid. Ilmad on hääd ja pehmed, eurolastele väga terwed. Kõik Europa kodutaimed wõiwad sääl kaswada. Ka iseäralised linad kaswawad selle saare pääl, nõnda nimetatud Neu-Seelandi linad (Phormium tenax). 1840 aastal tegi Inglise walitus selle saare omaks, et ta oma seisukoha läbi kõige suuremas meres seisab ja Häälootuse kapi ja kap Horni wahel ning Lõuna-Amerika, Australia ja India turgude lähedal maailma kaubaajamise keskpunktiks nagu loodud on. 1861 aastal leiti suured kullawäljad lõuna-saare pääl. Linnaid on sääl kaks: Auckland (23,000 elanikuga) ja Wellington. Nuuseelandi pärisrahwas, maorid, wähenewad väga ruttu; neid on ainult ehk 40,000 hinge weel. Nuuseelandil kokku Chatami, Aucklandi, Kermagec, Campelli, Bounthy, Cooki ja Antipodi ehk Wastujalgsete saartega on 75,000 elanikku. Wiimased saared on umbes 49° 36' lõuna laiusse ja 162° 30' õhtu pikkuse all, just Inglise kanali wastu, maakera teise poole pääl, nii et selle saare rahwas nii käib, et tema jalatallad nende meeste tallade wastu käänatud on, kes Inglise kanalis 49° 36' põhja laiusse ja 17° 30' hommiku pikkuse pääl purjutawad.

2) Uus Guinea, kõige suurem saar maa pääl, on Australia põhjaraannast Torres'i wäina läbi lahutatud. See saar on alles wähie tuntud. Elanikud on papuad; nende arwu pole dieti teada, aga neid arwatakse 500.000 hinge olewat. Hollandi meeste jagu on peaaegu pool saart, ligi 1/4 miljoni inimestega. Sakslastel on sest saarest üks jagu (Kaiser Wilhelms-Land) 400.000 elanikuga. Inglise jaol on 350.000 elanikku.

3) Uus Britannia ja Admiraliteedi saared.

4) Salomoni=archipel ehk saarestik on kõigist Waiksemere saar-
test kõige wähem tuntud.

5) Uued Hebridid; nende pääl kasvab palju taimesid, neil
on ka väga hääd sadamad, aga sääl elawad weel inimese liha sööjad.

6) Uus Caledonia ja Loyolty saared, 1853. aastal prants-
laste omanduseks saanud; sinna jaadawad nad kurjategijaid.

7) Fidshi ehk Witi saared; neid on 225 suuremat, mis kõik
tulepurstajateest mägedest on loodud, ja palju väikseid korallidest
tekkunud saaresid; ainult 80 saare pääl neist elawad inimesed. Väga
hääd ja terwed ilmad, suur taimede ja wiljapuude rikkus (sagopal-
mid ja leiwapuu) tegiwad, et Põhja=America mehed ja inglased
nende saarte randadele istandused asutasiwad. Pinnwill kasvab
sääl väga hästi. Nende saared jaiwad 1871. aastal kuningriigiks,
wastutawa ministriumi ja parlamendiga, 1874. aastal andis aga
nende kuningas pääwalitsuse Inglisemaa kätte. Päälinn Suwa on
Witi=Levi saare pääl. Fidshi saartel kokku Rotumah'ga on 120.000
elanikku.

Wälimine saarewöö — Polynesia.

Imelik on, kuidas nende saarte päält wiljataimi ja puud lei-
takse, kuna neid kindla maa, Australia enese, pääl pole. Madalate
koralli saarte päält leitakse kokospalmiid, nõndasama leiwapuud
(Artocarpus), millest wiimsest Tahiti elanikud aastas üheksa tuud
elawad.

1) Marianid (17), Magellanist, kes nad leidis, Ladronid
(wargasaared) nimetatud, on Hispania omandus. Nad on tulepurst-
kawateest mägedest loodud, ja ainult kõige lõunapoolsema pääl neist
elawad inimesed. Nagu Tasmantia pääl, on ka siin elanikud (päris
saarlased) europlastest ära häwitatud, nii et tänased elanikud pea-
aegu kõik Hispania meeste järeltulijad ehk segatud werega inimesed on.

2) Karolinid ja Balaw saared; 400—500 laguni saart 48.
hunnikus, Marianide ja Uue Guinea wahel, kätivad õhtust hommiku
poole üle 30 pikkuse kraadi. Nende saarte päriselanikud on suur,
tõwa inimesesugu (28.000 elan.), kes mere pääl kodus on ja pea-
aegu kõik oma toidu merest leiawad. Saared on Hispania omad.

3) Marshalli (põhja) ja Gilberti (Dshilbert, lõuna) saarte
archipel, hommiku poole Karolinidest, madalad koralli ja lagunisaared.

4) Sõpruse saared (32) ehk Tonga archipel, Fidshi saartest
lõuna pool, kolmes hunnikus. Nende pääl elab väga rõõmus, lusti
ja pidusid armastaw, aga hirmus laisk ja tööd kartja inimesesugu;
enamasti on nad ristiusku (protestandid) Need saared on kuningas
walitsuse all; 20.000 elanikuga. Päälinn on Nukualofa.

5) Samoa ehk Paewamehe (Schiffer) saared, Sõpruse=saartest
põhja pool, enamasti tulepurstkawate mägedega, aga väga wiljarikkad.

Nende elanikud, (37,000), enamasti protestandid, elavad madalate rannaäärte pääl. Pääplats on Apia Upolu saare pääl. Samoa saared on kuninga walitjuse all, 36.000 elanikuga.

6) Hervey Cooki saared (7), nõnda ülesleidja järele kutsutud Mangaia-archipel, Sõpruse saartest hommiku pool, väga wiljarikas saarehunnik. Nende ümber käib üks koralliwöö, ja on nende elanikud (7000) ka ristiusulised. Wallaskala piibidjad wõtawad nende saarte päält tihti toitu laewadesse.

7) Seltji ehk Societäti saared (umbes 10). Cook nimetas neid nõnda Londoni teaduste societeedi auuks, kes teda 1769. aastal wälja saatnud oli, Venuse (õhtu- ja hommikutäht) läbiminekut päikese ja maa wahelt tähele panema. Nad on põhja hommiku pool Cooki saartest ja Sandwich saarte järele kõige kõrgemad Polynesia saared. Mägi Drohena — Tahiti saarel — on 2236 meetrit ehk 7337 jalga kõrge. Need saared on ka väga wiljarikkad. Nad on lõuna peatuse platsid laewa sõidule Baikses meres, nagu Sandwichi saared põhja peatuse platsid on. Elanikud on ristiusuga ka Euroopa hariduse wastu wõtnud. Pääsaar Tahiti ehk Otaheti on kolme teise saarega 1880. aastast saadik Prantsuse oma.

8) Madalad Tuamota (Paumotu) saared, umbes 80 wäikest, madalat saart, korallidest ümberpiiratud, kõige wiimane saarehunnik lõunahommiku pool Baikses meres, käiwad üle 10 pikkuse kraadi. Nende pääl on hallikaid, sellepärast kaswab sääl wähe taimesid, ja on nad ka elanikkude poolest väga waesed.

9) Marquêsasse ehk Mendana saared (11), põhja pool Madalatest saartest, on tulepurtskawatest mägedest loodud. Kõige suurema saare nimi on Nukahiva. Nad on prantslaste omad, kes sinna oma kurjategijaid saadawad. Nende saarte elanikud, väga ilus ja suure ihujõuuga rahwas (6000), pole oma tooreid kombeid (inimese lihasöömist) mitte maha jätnud, ehk missionärid küll nendega waewa on näinud. See rahwas on enam kui teised Polynesia rahwad haridusele wastu pannud.

10) Sandwich (Senduitsj) saared, 4 suurt, 4 keskmist ja 4 wäikest, on Polynesia saartest kõige enam tähelepanemise wäärt. Nad on põhja pool maapoolitajat, wähjapööringi lähedal. Oma ilmatu suurte tulepurtskawate mägedega, tühjade wirnawäljadega, äkiliste kaljumüüridega, ilusate orgudega ja palmimetsadega on nad ühed kõige ilusamatest kohtadest maa pääl. Nende saarte elanikud wõtawad hää meele ja mõistusega Euroopa haridust wastu ja oskawad ilusaid käetöösid teha. Nad on kõik protestandi usulised.

See archipeel on kokku Hawaii priiriigiks, mille president Honolulu Dahu saare pääl walitseb. Ennemasti oli Hawaii kuningriik. Honolulu linnas on 24.000 elanikku ja on ta kõige suurem

linn Waiksemere saarte pääl. Sel linnal on hää sadam, teised sadamad nende saarte pääl ei kõlba. Honolulu on keft tee pääl St. Franzisko ja Honkongi wahel, mispäraft ka paljud laewad, nimelt wallaskala püüdjad, sääl wärsket toitu pääle wõtawad. Ta on kõige kuulsam kaubaplats Waiksemere saarte pääl. Kõige lõuna-hommikupoolses saar, Hawaii Owhi, kõige suurem ja paremasti tuntud, on seeft väga kõrge, lausaldane maa, kus pääl paksud metsad kasvawad. Tema pääl on Polynesia kõige kõrgem mägi, Mauna Kea, s. o. walge lumega kaetud mägi, mis kuni 4253 meetrit ehk 13955 jalga kõrgeks tõuseb, ja weel tule purskaw mägi Mauna Loa, mis kuni 4194 meetrit ehk 13,761 jalga kõrge on. Selle kalda pääl on keewa wirnaga täidetud tuleaugu järw (Krater See) Kilanea, mille ringmõõt 2 penikoormat suur on; see järw on 242 meetrit ehk 794 jalga sügaw, kõrge lausaldase maa sees, mis wiimane wirnast loodud on.

11) Kõige hommikupoolses Australia saar, kus inimesed pääl elawad, on wäike Siharwõtte (Oster) saar, lõunapool kiwifiku pööriringist, kus pääl templite waremed suurte 6 meetrit (ligi 20 jalga) kõrgete kiwipiltidega ja puutahwliid hieroglyphidega (pildikiri) on leitud, mis asjad näitawad, et selle saare pääl wanal ajal haridust on olnud.

Weel enam hommiku poole on tulepurtskawast mäest loodud kaljune saar Sala y Gomez, nõnda tema ülesleidja, ühe Hispania mehe, järele nimetatud. Selle saare pääl elawad ilma arwuta mere-linnud.

Siin kohal tuleks weel öelda, et Australia kindlal maal Inglise, ijewalitsusliste saarte pääl aga Amerika rahajid, kaalusid ja mõõtusid pruugitakse.

Meil oliwad nüüd kõige ilusamad ja paremad ilmad. Iga-wene päikesepaiste, sinine, lahke taewas ülewal, sinine kiituw, hinge tõmbaw meri all. Tuul puhus kindlasti lõuna hommikust. Siinjes lahkes meres ujusiwad kõitsugu wärwidega kwallid (lima-elajad — Quallen), ennast kõfku tõmmates ja jälle wälja sirutades ning sel wiisil toitu wõttes ja wees edasi jõudes. Neid kwallisid on sõhar-dustes läikiwates wärwides näha, et neid tõesti kõige õigusega merelilledeks nimetatakse. Kui neid kinni püütakse ja tekki tõstetakse, julawad nad kõfku nagu sült soojas, ja jääb nende ilusate wärwidega ehitud kehä asemese ainult wäike hummik wedelat lima järele. Mõned näewad edasi ujudes nagu suured wärwirikkad lüliad wälja. Mõne lima teeb naha punaseks ja paneb walutama.

Vendawaid kalu oli tihti näha; nad kargasiwad õhku, kui neid mõni teine kala taga ajas ja hoidsiwad end oma tiwadega (neil on hästi pikad rinnaoimud ja on nende oimude wahel väga peeni-

kene naht; kui nad oma oimud wälja sirutawad ja laiaks teewad, näewad nad wälja nagu tiiwad) tüki aega õhus, kuni nad jälle wette kukkusiwad. Dõse kukub neid küllalt laewatekki. See tuleb jest, et nad laewast ehmatatud õhku kargawad ja leeküljest kus tuul alu- mistest purjudest keerutades wälja woolab, tekki wisatud saawad. Nad on hästi paksu seljaga, ilusad kalad ja annawad tubli suutäie. Kui nad kord tekis on, siis on nad kadunud; nad ei saa ju mitte lennata, ehk neid küll lendawateks kaladeks kutsutakse. Minult oimude waral wõiwad nad nad natukesse aega õhus wiibida.

Delfini ja springeri kalad ajasiwad üksteist taga ja mängisiwad wees. Need loomad pole kalad, nad on imetajad elajad, ehk neil küll kalafuju on. Kalad on ju külma werega, kuidust sündinud loo- mad, need aga on, nagu wallaskala, sooja werega elajad, kes elu- said poegi sünnitawad ja neid nisade otsas piimaga toidawad. Kui nad kinni püütud ja tapetud on, jookseb nende seest nagu tapetud sea seest soe, punane veri wälja. Nende liha maitseb praetult hää soostiga (Sauce), kus juures pipra ja sibulaga mitte wäga kitsi ei tohi olla, maitseb nagu praetud maks. Neid püütakse järgmisel wiisil:

Gnamasti tulewad nad karjakaupa, mõnikord 10 ja weel enam koos, ja armastawad walges laenes mängida, mis laewa rinna ees on. Sellepärast ei tule nad ka mitte, kui laew wäga tasa sõidab. Kui wiimane aga 7—8 sõlme sõidab, siis on nad ees — stewingu juures, hüppawad weest wälja, pää ees jälle sisse, ujuwad laewaga wõidu kaugele ette, pööravad ümber jälle laewa nira ette jne. Sest kargamijest on nad ka nime saanud, sest Springer on Geesti keeli kar- gaja. Dõse on nende mängu wäga kena waadata. Merewest läigib pimedas, päälegi ekwatori all palawas wöös, jest et wäikesed infu- sorielajad (Infusoriad), keda filmaga näha ei saa, wäikesed wähjad ja kwallid temas elawad ja nagu woswor läigiwad. Kui nüüd kalad wees ujuwad, on neil läikiw, tuline tee taga, nagu laewalgi suur, lai, tuline tee taga särab. Kui nüüd springerid laewa ees mängiwad, toodakse harpun wälja. See on 2—2½ jalga pikk raud. Ühest otsast on ta õoneks sepitsetud, et wart sisse seada saab, nagu, näituseks, labidale. Teine ots on nagu kangrupool, mis läbi kanga wisatakse — ots wäga teraw, siis läheb ta paksmaks, siis jälle peenemaks. Selle otsa sees on noamoodi teras wedru pääl, nii et ta, kui tarwis, risti lahti kargab. See terasenuga litsutakse nagu taskunuga harpuni otsa sisse kinni ja tõmmatakse raudne lai rõngas tema üle, et ta kinni seisab. Kui selle harpuni ots nüüd liha sisse tungib, saab see rõngas tagasi liikatud, terasenuga kargab lahti ja on risti liha sees, nii et harpun wälja tulla ei saa. Et see risti-teras kergesti lahti lööks, on tema üks pool, mis üles lööb, ülewal, teine pool, mis alla lööb, all noamoodi terawaks tehtud.

muidu ta ei lõikaks lihast läbi. Kui teras lahti on, näeb harpun wälja nagu rist. Selle raud-harpuni küljes on stropp, ja ka harpuni warre küljes sähardune. Wars on wiis ehk kuus jalga pikk. Ta pistetakse harpuni sisse, nõõr, weblindross, tõmmatakse läbi warre stroppi — ja pandakse siis selle stropi külge kinni, mis harpuni küljes on. Nüüd wõtab mees, kes kala harpuneerida tahab, harpuni ja seisab baki pääl, teine mees on drossfile hää buhi andnud, et harpun hästi wette ulatab, ja ühe turni (törni) ümber spillipää ehk kapstani (kepsten ehk gangspill) wõtnud. Kui nüüd kala just hästi käepärast on, wiisatakse harpun tema pääle. Ta tungib, kui hästi wiisatud ja trehwatud, sügawasse jelja sisse, rõngas saab tagasi lükatud, ristteras kargab lahti ja kala on kinni. Kui harpuniwars harpunist wälja tuleb, ei tee see midagi wiga, ta jääb ju stropiga nõõri külge rippuma, nii et teda ifka kätte wõib saada. Nüüd ujub kala esimese walu ja ehmatusega edasi, nõõri antakse tasa järele, et harpun kõige lihaga wälja ei tuleks, ja siis tõmmatakse kala laewa juurde, kus talle filmust saba ümber püütakse panna, kui ta suur ja raske on, muidu wõib teda ka, kui harpun hästi sügawal sees on ja kala wäike, sellesamaga laewa tõsta. Sääl tehtakse talle siis ots. Suurem kala kukub mõnikord äkitselt nõõri sisse, sest et see ümber spillipää jookseb, nii et tuli ja suits taga on.

Springeri otsaesine kukub järsku alla ja on ta suu, kus tal suur rida terawaid hambaid sees, peenikene nagu noff. Ta naht on selja päält mustjassinine, kõhu alt walfjaskollane, file ja, käega katsudes, nagu gummi. Tema nahast oleme prowinud püksirihmasid teha, aga ei kõlba ta selle tarwis, ehk ta kõwa küll on. Hirmus kalaraswa hais on tema juures, mida me ära häwitada ei osanud ja mis ju kaugele wallaskala püüdjat ära tunda lasseb. Maha all on pekk tal sõrme kuni kahe sõrme pakune. Naht lõigatakse rihmadeks ja kistakse kõige pehiga liha päält maha, lõigatakse wäikesteks neljaurgelisteks tükkideks ja julatatakse potis ära. Temast saab hää walge õli, millega raudseid riistu, wiintshisid jne. wõib määrada. Tal on aga üks wiga: haiseb raibe. Liha wõib, nagu ju eemal öeldud, süüa; tema wärw on mustjasspunane. Kui siis meremehed küll ju nagu lihunikud weres ja raswas on mässanud, wiisatakse siiskond ja muu ülejäänud kraam üle parda, mis tema wemmad, teised springerid, ehk ka haikalad, kes säharduse tapmise juures olla armastawad, merelindudega jagawad. — Nõõksamad springerid on ülikärmad ujujad. Kui juhtub, et harpuniga tükk liha sähardusel springeril wälja kistakse ja ta lahti pääseb, siis on ta ka kadunud ja ootab teda hirmus surm. Et ta sooja werrega elajas on, jookseb suurest haawast muidugi palju werd wälja, nii et aga weretee talle taha jääb. Seda mõõda ujuwad teised springerid talle järele ja

föowad ta elawalt ära, temal suuri lihatükksid ihust wälja kistudes. Need elajad armastawad ikka wastu tuult ujuda. Nende ujuniise järele tunnewad meremehed ära, misfugune tuul ja ilni tulemas on.

Mönikord ujus meie laewa ümber ilmatu hulk wäikseid krabbisid (Krabben). Me püüdsime neid, nad oliwad wett täis, muud midagi, kõige wähemat ei wõinud me muust aru saada. Neid oli mönikord nii palju laewa ümber, et kõik meri punane oli. Laewa kass, kel tore nimi „Paapst“ oli, sõi neid nagu pähkleid. Nad siplefiwad wees nagu suured lutikad.

Wimastest elajatest, lutikatest, rääkides, oli meil selle reisi pääl ka nendega suur tegemine. Asi oli järgmine:

Melbournis oliwad mõned suuremad kakkised purjud purjutegija kätte maale parandada wõi uuesti teha antud, sest meie laewas ei jõudnud nendega nii ruttu kui tarwis walmis saada, ehk küll hommikust õhtuni tööd tegime. Nende uute purjudega oli üks pesakond punaseid India wereimejaid laewa tulnud, et hirmus selle pääle oli mõtelda. Kes nende arwu teadis? Säääl oli neid koledasti. Sumal teab, mis mees see purjutegija oli ehk misfuguse korteris ta elas. Et lutikad tema korteris küll karjade kaupa ümber hulkusiwad ja süüa otsisiwad, wõis sest näha, et ta, kui me temalt kord laewas küsisime, mispäraast ta neid pörguloomasid meile purjudega ühes saatnud ja weel säharduses hirmus suures arwus, wastas, ta ei saawat kodus sugugi aru, et neid wähemaks oleks jäänud. Siis rääkis ta, tal olewat neid kodus enam kui tähta taewa küljes ja liiwa mere ääres. Kui me küsisime, mispäraast ta neid ära ei häwita, wastas ta, et tal ainult üks rohi olla neid ära häwitada, see olewat: maja põlema pista. Seda ta ei tohtiwat teha, sest maja ei olewat tema oma. Päälegi ei tahtwat ta neid elajaid sugugi ära surmata, sest nad tegewat temale ju siin maailmas hääd, weel enam hääd lootwat ta nende läbi pääle surma teises maailmas saada. Efti olewat see maja, kus ta elawat, lutikate läbi kuulu ja kardetud kangel üle Australiamaa piiride, nii et selle maja peremees kunagi ühte teist üürilist sinna sisse ei saawat. Seda teadwat ka peremees wäga hästi. Tema (purjutegija) wõiwat müüd julgesti ses majas elada, ilma et ta üüri maksab ehk teda wälja wisataks, niidu jääks ju maja wiimse päewani tühjaks ja peremees ei saaks midagi; tema käest saawat ta aga ometi paari kuu ehk poole aasta päraast ühe shillingi. — Teiseks ei julgewat need mehed, kelledele ta wõlgu olla, tema majasse tulla, waid kartwat, et lutikad neile kallale wõiwat kippuda ja nende seltsis ka nendega kaasa minna, sest et nad nagu kurjad dogikoerad uksest walwawat. Ta wõiwat sellepäraast ilma hirmuta wõlauskujate eest oma kodus istuda nagu Abraami süles. Tema maja kohta olewat Inglise sõna „My home is my

castle" (Mei hoom is mei kästl — Minu kodu on minu kindlus) päriselt tehtudgi. — Kolmandalt lootwat ta nende elajate läbi taewa saawat, ehk tal küll suured patud turja pääl olewat, sest nende läbi olewat ta ju põrgupiina maa pääl läbi teinud. Kui ta aga siisgi põrgu mõistetud saawat, ei tegewat talle see suuremat tuskka, sest et ta kõige hullemate piinadega nende lindude läbi juba tuttaw olla. Ta lootwat aga, et wanapagan teda oma juurde wastu wõtma ei saawat, kui ta oma taskud lutikatega täis täita. — Sääl juures olewat aga üks halb asi, nimelt see, et ta nende elajate läbi naabrimajade rahwaga mõnikord tülis olewat, sest tema elajad käiwat üle katuste ka naabrimajades ja murdwat säääl koduelajaid, kanarialindusid ja papagoisid maha.

Me mõtle sine järele ja saime aru, et mehel päris õigus oli.

Tema juurest toodud purjusid oli küll puhastatud, aga siis hakkasiwad lutikad purjukois, mis keskläewas meie katuse all oli, siginema. Ühel õösel kuulsin ma läbi une imelikku tooni. See oli nii, nagu oleks saetud, üle konterbasfi selja kaabitud, mõnikord ka nagu terast wiilitud. Kord oli toon üsna hele, teine kord jälle üsna tume. Selle wahel oli südamepõhjast wäljatungiwat ohkamist kuulda, siis jälle, nagu wiskaks ja wingerdaks ennast üks teha koleda waluga ühest kohast teise. Mulle tuliwad kõik inkwiisitioni pildid filmade ette. Nimetatud toonid tuliwad alt koist, kus Schulz magas. Asi läks hullemaks ja hullemaks. Ma ärkasin wiimaks üsna üles, tegin lambitule suureks ja küsisin Schulzi käest: "Armas Jumal, ütles mulle ometi, mis sa säääl teed, Schulz?"

"Ma sügan ennast," oli nurelik wastus.

"Mispäraast sa ennast siis sügad?"

"Sellepäraast, et mu nahk sügeleb!"

"Mispäraast sügeled sinu nahk?"

"Sellepäraast, et mu ihu näritakse ja mu weri wiimseni tilgani wälja imetakse?"

"Kes närib sinu ihu ja kes, Jumala päraast, imeb sinu werd, armas söber?"

"Kes muud, kui selle kuradi Melbourni purjutegija punaseid doggikoerad ja elajad, nagu ta neid nimetas, mis mööda Melbourni katused roniwad, naabri kveri, kanu, kukkeseid, papagoisid, hobuseid ja tont teab, ka kukkeseid maha murrawad," kirjistas mees tulise wihaga.

"Seleta mulle weel, Schulz, kuidas sa sügamise juures heledaid ja tumedaid tooniseid oskad teha?" küsisin ma.

"Kui ma pääb ja külgesid, jalasääri ja käewarsi sügan, on toonid heledad, kui aga rida kõhu kätte tuleb, mis õõnes on, siis on toon tume," wastas mees ja sügas edasi, et juuksed lambris lendasiwad. Siis kargas ta aga korruga koist wälja ja ütles pool

karjudes, et kui see asi homme teiseks ei saa, hüppab ta üle parda merde ehk kihvitab enda ära. — Ma kargasin ka üles, ja kui tulega järel waatasime, oli ta koi Intikaid mis kole täis ja tuli ühest praost ikka weel salkade kaupa juurde. Ka minu koist leidsime mõned, need oliwad salakuulajad ja eelwägi; pääwägi oli alles tulemata.

Meil ei jäänud müüd muud üle, kui töötuppa magama minna, kus me purjude pääl, mis töös oliwad, puhkasime. Teisel hommikul panime selle asja tüürimehele ette. See lastis kohe purjukoi wälja kraamida, see ja meie kamber saiwad puhastatud, weeweldatud ja maalitud, ka purjud otsiti kõik läbi ning tehti puhtaks, siis oli meil rahu ja unustasime need elajad ära. —

Tihhti nägime me wee pääl ka suuri kilpkonnasid, mis nagu wäikesed saared waikfist wee pääl ujusiwad.

Döb oliwad pehmed ja täis tähejära. Böma-rist järas taewa küljes igaweses ilus, wana Sirius läikis nagu wäike kuu. Kui weel kuu paistis, siis oliwad döb täis jähardust ilu, et mõnikord raske ja kahju oli magama minna. Troopides, ehk palawas wöös, läigiwad kuu ja tähed üsna teisiti, kui meil siin põhjas. Kuu paistis siis laewa walgete puuwilla purjude pääle, et need wälja nägiwad, nagu oleks üks ilmatu suur lind walgete wälja laotatud tiibadega üle mere lennanud. Laewa warjus läikisiwad meres miljonid infusoriad, wesi oli nagu sula-raud käis tulesädemeid ja walgustas all laewa, et laewa teha üle weepinna üsna walge oli. Laewa taga oli, kui kuuwalgust polnud, kaugele, kaugele suur lai tuletee näha. Kui kuu paistis, oli laewast kuni kuu alla jälle lai ja pikk hõbetee.

Laew kiikus juure maailmamere laenete pääl toredasti, tekk oli klaar, kiwidega walgeks hõõrutud ja pestud, nagu kõige puhtam söögilaud. Köök oli kuiv. Rühwis oli wärskelt määritud õliriidest wärnitsa ja Rootsi tõrwa terve lõhn. Kui tekki weega uheti, mis päewas mitu korda ette tuli, kaldasiwod mehed üksteisele wet küll päha ning selga; nad polnud selle märjaga mitte kitsid.

Köök hingas rahu ja rõõmus, kõik oliwad oma ameti ja eluga rahul, igauks oli tore ja uhke, et ta meremees oli, muud kui Beet üksi wandus meremehe elu põrgu põhja. Ta ütles: „Mis aitab kuldne päike, mis kuu, mis taewa tähed, mis aitab meri, millel olla pole, kui uppumine tuleb, mis aitawad mind sinine taewas ja kõik infusoriad ning kilpkonnad, kui ma hommikust õhtuni tööd, raskest tööd pean tegema?! Mis aitawad kõrged mastid ja luige tiibade sarnased walged purjud, kui ma neid wiimseid tormise ilmaga sinni tegema pean ehk mastist tekki kukun, et tekiis aul ja mul enesel neid mitu päälmu sees on!“ —

Meil oli väga hää söök. Selle juures oli kapten aumees. Lambaid tapeti alati ja oli värsket liha alati laewas, nii et weil, Jumalale tänu, skorbut (Scorbut — Scharbock) ja teised sähardused haigused tundmataks jäiwad.

Et ka hää inimene elus küllalt nuret ja häda peab wälja kannatama, seda nägime meie kaptenist. Tema proua jäi päewast päewani haigemaks, nii et me kapteni nagu ainult weel harwa rõõmsa nägime olewat. Proua tuli küll weel õhtuti teki pääle, aga väga harwa; enamasti wiibis ta niid ikka kajutis. William rääkis, isa olewat tahtnud, et proua tütreaga Melbourni oleks jäänud, sääl enimast arstidest oleks aidata lastnud, ja siis ühe passafhiri aurulaewaga koju sõitnud. Oma pole aga ifast maha jäänud, waid selle lootusega ühes tulnud, et paremaks saab.

Uhel ilusal õhtul istusiwad mehed suure luugi pääl koos, ka meie läkšime sinna. Wana timmermann rääkis jälle waimudest, etteihendustest ja muudest imelikkudest juhtumistest. Mehed kuulasiwad, piibud suus, Beet, juu ja ninasõõrmed laiali, silmad punnis, juuksed püsti, hirnuhigi otša ees. Puusepp algas parajasti uut juttu.

„Et mõnikord mõne koi pääl sähardune wanne on, et igauks, kes tema sees magab, ära sureb wõi mõne teise suure õnnetuse ohwriks saab, seda olen ma ju mitu korda näinud,“ jutustas ta tõlise näoga. „Kord sõitsin ma ühes Nova Scotch (Nova Scotia = uus Shotimaa, põhja Amerika hommiku rannas, Inglise omandus. Laewad sõidawad Inglise lipu all) barklaewas. Pika reisi pääl saime aru, et laewas üks koi oli, mille igakordsele omanikule õnnetus juhtus ehk surm tuli. Paar meest, kes ses kois magasiwad, kadusiwad meil ära. Üks juri palawa tõbe kätte, teise wõttis üks suur laene kaasa. Meie kõik hakkasime seda koid kartma. Reisi pääl Bombay'se kadus wiimane, ja sai sääl üks uus mees munsterdatud. See, wana mees, tuli laewa enne lõunat, wiis omia asjad ruhwi, oli sääl tüki aega ja tuli siis wälja tekki, näost lumivalge, läks kapteni juurde taha ja kuulutas sellele, ta otsigu enesele teise madruse, tema ei minna selle laewaga mitte merele. Siis seletas ta ka kaptenile, mispärawst mitte. Käeraha, mis mehel weel puutumata oli, maksis ta tagasi. Kui me temalt küsifime, mispärawst ta laewaga ühes tulla ei taha, ütles ta, ta olewat, kui koi juurde läinud ja oma riideid sinna jisse tahtnud panna, sääl ühe mehe sees näinud. Kui ta lähemalt seda meest järele waadanud, näinud, et ta ise see mees olnud ja tema pääst suurest august weri wälja jooksnud. Silma waade olnud tal klaasine ja näinud ta päris oma surnu nägu. Ta ehmatanud ära, kui ta jälle sinna waadanud, olnud koi tühi. Ta arwawat sellepärawst, et see mitte hää pole, kui ta selle laewaga merele läheb, talle saawat wististi õnnetus juhtuma. Siis läks mees oma teed.

Kapten sõimas ja wandus hirmsasti ja saatis mehele ühe „wana naese“ teise järele tagast järele, siis läks ta maale ja muns-terdas uue madruse. See läks sinna koisse magama ja ei näinud midagi. Kui laew merel oli ja see uus mees, Andrew (Andrju) nimega, kord mastis tööd tegi, kuffus ta grot- (ülemise mars-) raa päält tekki, lõi pää lõhki ja murdis weel muud liikmed. Ta oli weel elus, kui me ta üles tõstime ja koisse kandime, kus ta aga poole tunni pärast suri. Pääst jooksis tal suur werelomp wälja. Me leidime teda sääl klaasise waatega, just nagu see mees, kes Bombay's mitte laewa ei tahtnud jääda, oma pilti, mis ta näinud, meile oli seletanud. Selle pääle ei tahtnud ükski enam sinna koisse magama minna; ta jäi meresaabaste ja muu kraami tarwis, ehk ta küll kõige parem koi ruhwis oli.“ — Buusepp oli lõpetanud. —

Selle jutu juures on nüüd küll natuke tött, sest seda on enam kui üks kord ette tulnud, et ühes ja sessamas kois mehed haigeks jääwad ja surewad. See sünnib muidugi sest, et sõharduses kois üks mees külgehaakawa haiguse kätte on surunud, see koi pääle seda mitte dieti pole puhastatud, ja haigus koist teistele meestele külge oli hakanud. Batfillused ja mikrobid oliwad meremeestele tundmata loomad. Nende pääle ei mõtelnud mehed mitte! Wanal ajal ei teatud ju ka batfillustest midagi. Kui sõhardused koid hästi des- inficiritud (nõnda puhastatud, et kõik haiguse taimed ära häwi- tatud saawad) oleks jaanud, siis poleks seda muidugi mitte juh- tunud. Mehed panewad tähele, et üks sõhardune kuri laewas on, ja siis mängib muidugi ebaukt, wana meremeeste waewaja ja nen- dega ühes rändaja, kaasa, ja kois nähtakse kõikuguseid waimusid.

Bootsmann püüdis seda sel moodul seletada, ei leidnud aga muidugi uskumist. Ebausk on ju meremeestele nagu külge loodud. Ka Beet tegi oma suu lahti, mis tal pääle jutu lõpu kinni kuffu- nud, ja ütles sügawa järelemõtlemise järele need targad ja tähele- panemise wäärt sõnad: „Ka mina arwan, mõtlen ja jään selle juurde, et see kuju, et see kuju, mida mees kois nägi, mitte üks batfillus polnud, waid mehe hää waim, kes teda sel wiisil surmast päästis!“ Ka mehed, kel mõned batfillused Bohemia maa talud oliwad, jäiwad selle juurde ja andsiwad seekord Beedile õiguse.

„See kuju sääl kois oli selle mehe kassikkäija (Doppel-gänger)“, ütles suur Fokke, kes, nagu ju ennem kord räägitud, wäga ebausklik oli. „Seda on ju palju olnud ja ette tulnud, et ühel ja teisel ini- mesel sõhardune käija on, kes teda mõnikord päästab, teine kord aga jälle ära häwitab.“ (Lord Byron'il — Beiron'il —, kuulsal Inglise luuletajal, olemat ka kassikkäija olnud. Kui temale kord öeldud, et tema kassikkäijat Greekamaal olla nähtud, öelnud ta, ta

olewat ju mitmelt poolt kuulnud, et tal kassikäia olewat. See ei tegewat aga midagi, pääasi olla, kui see kassikäia aumees on ja temale häbi ei tee). Fokke rääkis edasi:

„Kord sündis Amsterdamis järgmine lugu. Üks meremees oli pika reisi päält tulnud ja elas boardingmajas. See maja oli väga wana ehitus; päälegi see jagu, kus ta elas, oli wanade pimedate ja kõwerate treppidega, suurte pööningute ja pikkade koridoridega. Tema magamise tuba oli väike, kitsas ruum, ja seisis ta woodi ühes nurgas, kus tuba pool madalam oli, kui muidu. Säält kohalt käis kivitrepp ülemise korra pääle, ja oli wanal ajal, kus kõik ehitused väga kitsalt ehitati, see trepp nii alumise toa sisse ehitatud, et jääb lagi madalamaks pidi tehtama. Selle madala koha pääl seisis mehe woodi. Ses majas elas ta ju paar nädalat, tal oli uulitsa päält sisseminek ja uufe tarwis wõti, nii et ta igal ajal minna ja tulla wõis, ilma et ta oma naabrisid ehk üüriperemest ekkitas. Ühel päewal sai ta Naardeni linnast, kus ta sugulased elasiwad, kirja, et ta onu ametiasjades Amsterdami tulewat, kus ta teda tahtwat kätte otsida. Onu, wana tubli Hollandi mees, tuli; nad sõiwad ja jõiwad koos ja röömustasiwad elu üle. Ta läks õhtu hilja koju. Teisel hommikul tuli onu tema juurde. Ta magas alles. Onu ajas ta ülesse ja wõttis ta wõõrastemajasse, kus ta elas, kaasa. Sääll sõiwad nad pruukosti ja siis käiswad nad Amsterdami vaatamas, sõiwad lõunat mõlemad koos ning hulkusiwad kuni õhtuni. Õhtusöögi sõiwad nad jälle onu wõõrastemajas ja istusiwad krocki juures kuni kella 12. öösel. Sääll tahtis mees koju minna, onu aga ütles, jäägu ta tema juurde magama; kodu olewat tal kaugel ja ta ise krockist ja suurest käimisest wäsinud. Ta ei tahtnud onu juurde jääda, sest et ta teisel päewal ühe laewa pääle munsterdada lootis ja kartis, et siis munsterdamise juurde hiljaks jääb. Pool wägisi läks ta onu juurest ära ja lubas pääle munsterdamist teda jälle üles otftda. Onu ei pidanud teda ka enam tagasi. — Wäljas oli ilm udune, mõned laternad põlesiwad weel; nende tulede ümber oliwad udurõngad. Inimesi polnud enam näha, öö oli märgkülm, ja igauks oli katsunud koju rutata, sooja nelja seina wahela. Siin ja jääll oli weel mõni üffik ööhulkuja näha, aga ka need ruttasiwad kodu poole, nii usinasti kui wõimalik. Korraga nägi noor meremees läbi udu eneje ees ühe meest sedasama teed kõndiwat. Temal tuli väga imelik ette, et see kaju tema ees ikka just nende uulitsate sisse pööras, kust temal tarwis minna oli. Pärast, kui tuul udu ühe uulitsa nurga pääl kõrwale puhus, sai ta seda meest hästi filmata ja ehmatas väga ära, sest see kaju oli ta ise. Tema riided, tema suurus, tema nägu ja pääkate. Kui ta järele mõtlema hakkas, kust see tuleks, enesele ette seadis, et see ehk

filmamoondus on, jai ta aru, et see olla ei wõi; kui ta filmad ka eksisivad, ei wõinud tema kõrwad teda korraga ometi petta, kuulis ta ju selgesti mehe sammusid, kes ikka tema ees marssis. Ta wõt-
tis nüüd ette, seda kaju proowi päale seada ja läks nimelt wõlts
teed. Kaju jäi seisma, läks aga siis diget teed edasi. Nüüd oli
mees undishimuline näha, mis sest asjast wiimaks wälja tuleks. Ta
läks kujule järele kuni oma korteri juurde, sääl tõmbas see kaju uk-
se wõtme taskust wälja, tegi tema ukse lahti ja astus sisse. Mees
katsus oma tasku ja leidis, et ta ukse wõti ära oli, mis tal kõik
aeg, ka tee pääl weel, taskus oli olnud. Nüüd jai ta hirmu ja
läks onu juurde wõõrastemajasse tagasi. Onu magas juba, ja oli
mehel häbi temale rääkida, mis ta näinud. Ta ütles aga, et
ta mitte sisse pole saanud, sest ta olewat wõtme ära kaotanud. Nüüd
magas ta onu juures see õõ ja ütles teisel hommikul temale, et tal
tarwis olla koju minna oma paberisid munsterdamise tarwis wõtma.
Onuga mõlemad sõitsivad nad koju ja leidsivad ees-ukse lahti,
wõti seisis luku sees. Onu waatas talle otja ja mõtles küll wiist
oma juures, et poisz õhtu palju krocki saanud, wõtme ukse luku
sisse pistnud ja siis teda taskust otsinud. Kui nad tuppa astusi-
wad, oli sääl kohal, kus woodi seisis, juur kiwihunnik, sest trepp,
mis selle koha üle läis, oli kokku kukkunud ja rasked kiwi astmed
toa lae sisse litsunud ja tema woodi pääle, mis puruks löödud,
kukkunud. Kui ta see õõse woodis oleks maganud, siis poleks ta
enam elanud. Nüüd rääkis ta ka omale oma õõsist asja, see tegi
tõsise näo ja ütles: „Olgu see kuidas ta on, selge on aga, et sa
kodus magades oleksid surmalaps olnud.“

Beet, kes selle pääle uhke oli, et ta meeste jutu wahel ka
sõna tohtis lausuda, küsis raske järelemõtlemise järele, kus juures
tal filmad kinni ja otsaesine kortsus, nagu Libanoni mäesalg:
„Jaa, kuhu siis see batsillus jäi?“ Mehed waatasivad imestusega
tema otja, Charley kargas püsti ja karjus: „Kui sa oma rohelist
nokka ei pea, löön ma sulle paar sähardust batsillust kõrwa juurikute
taha, et sul ühtegi mikroskopi wõi suurendamise klaasi tarwis pole,
neid üles otsida. Mis sa, rumaluslega löödud tainapää, siis dieti ühe
batsilluse arwad olema? Räägi!“ Poisz kogelbas, ta saanud esiti
bootsmanni seletusest aru, et batsillus üks poolkuradit ehk kodukäija
on, kes loides ja mujal ennast inimestele näitab ja palju kurja teeb,
mis pärast ta desiniceritud wõi nõiutud pidada saama, nii et ta
jälle ära kaob. Charley wastas: „Sa oled praegu targemini rää-
kinud, kui sest asjast aru saanud. Batsillus pole mitte waini ega
kodukäija, nagu sina mõtled, ehk ta küll enam kurja teeb ja ju teinud
on, kui kõik wainud ja kodukäijad kokku, mis ennast sinule ja sinu
jarnastele rumalatele inimestele näitawad, üks haigussekanaja, üks taim,

mis nagu igauks taim, nii kaua tal õiget põlbu pole, surnud on, ja siis kasvama hakkab, kui ta inimese ihu sisse on tunginud. Siis toob ta inimesele selle haiguse, mis haiguse taim ta on. Vatsillused on nii väikesed, et neid filmaga üksi näha ei saa. Seda pea meeles, harjusesõbra! Müüd aga pea suu ja ära lori oma tontidest enam. Sa ise oled kõige rumalam tont, keda ma elus olen leidnud." Beet ei tohtinud enam ühes rääkida, vaid pidi suu pidama. —

Müüd võttis bootsmann Daas sõna: „Ma tahan wanast kuradist enesest ja meremeestest juttu jutustada, mis Riia linna laewades räägitakse ja mis ma ühe wana halli Riia meremehe suust olen kuulnud,“ ütles ta ja algas:

„Saksamaal, Danzig'i linnas, elas üks rikas kaupmees ja laewaomanik, nimega L . . . , kel ligi 100 täislaewa oli. Tema laewadel oli see märk, et neil laewakere pääl ligi jalg lai shraabitud wöö ümberringi käis, mis warnishtud (varnish — puuwaigust ja muust materjalist kokkuseatud määre, mis nagu lakk hiilgab) oli. Kõik tema laewad olivad, nagu öeldud, täislaewad, suured ja wäikesemad. Pärast hakati neid üksteise järele barklaewadeks ümber taeldama. Ennemasti pole ta laewadel seda wööd olnud. Laewad saanud selle wöö järgmisel wiisil: Üks neist laewadest ristles korra Englise kanalis. Tuul oli põhja hommikust, laew oli kodureisi pääl ja ei saanud misgi moodul kanalist läbi. Tuul puhus väga kõwasti, laewal olivad purjud kinni ja reewitud; ta triiwis enam ära, kui ta ristlemise läbi wõitis. Kapten oli hirmus kuri ja wandus taewa ja maa kofku. Terwe reis Amerikast, ta tuli Philadelphiasst petroleumiga, oli tal ruttu läinud, nüüd pidi ta siin kanalis ju nädalate kaupa ümber hulkuma. Päälegi oli kapteni sündimisepäew lähedal, mida ta oma perekonnaga koos kodus oli pühitseda lootnud. Ühel hommikul kell neli, kui nad parajasti jälle haljitud olivad, (boutship ei wõinud nad teha, laew ei läinud wäikeste purjudega läbi tuule), päew enne sündimisepäewa, istunud kapten oma kajutis ning wandunud ja sõinamud hirmsasti. Korraga koputatud ukse pihta ja tema „astu sisse“ pääle tulnud üks herra sisse, wanamoodu kapteni riides, teretanud ja küsinud, kas lubatud on, kapteniga rääkida. Laewas on ju kapten herra ja kuningas ja peawad kõik kuradid ja hääd waimud tema sõna kuulma, muud kui Sumal ja surm ei pruugi jeda mitte, need on üksi tema üle. Kapten lubanud rääkida, palunud istuda, ja siis hakanud see wõõras herra pääle: „Ma olen wanapoiss ise, olen, kui ma ise weel noor olin ja põrgu alles uus ning tühi oli, ajawiitek 250 aastat madruseks merel sõitnud, oma tüürimehe ja kapteni eksami Liverpooli ja Hamburgi meremeeste koolides (kuulsad meremeeste koolid) teinud, Greenwichis (Greeniitsh'is) täheteadust õppinud, oskan wiina juua nagu wett, tubakat hamba pääl pidada,

wanduda, nugadega kafelda, steppi tantfida, harmonikat mängida ja kirikut karta, nagu kõige parem ristiusu meremees. Purjude kinnitegemine ja reevimine on mul nii tuttav ja osaw, et ma iga refölmee juures 25 wannet wälja kiristan, nagu kõige parem Ziri madrus. Daewa ma oskan juhtida wastu ja päri tuult, mehi ma oskan piinata ja näljutada, neile trahwisid pääle panna ja nende pühapäewa rikkuda, nagu kõige parem kapten. Müüd kuulen ma sinu suust igapäew, wana ametiwend, et ja häämeelega oma sündimise päewa, mis homme on, kodus tahaksid pühitseda. Mis sa mulle lubad, kui ma su laewa homsekse Danzigisse wiin, nii et sinu tahtmine täide läheb?" Kapten andis wanapoisile ühe sigari, mõtles järele ja ütles, kui ta selle tüki teha wõib, annab ta temale naela hääd Inglise tubakut — Pioneer brand (Peioniir bränd) — kaks hääd Hawanna sigarid, kuus plaati suutubakat, pudel rummi, pudeli Genewerit (Shenewerit), pudeli whiskyt, toobi Kopenhageni wiljawiina, tofina lubjapiipusid, ühe willase Islandi trojeri (Islandi saare pääl koetud kamsol), tofina Inglise matches (matshes — tikud) ja kaks piitsi (pange) sõetõrwa. "Ei", öelnud wanapois, suuri suitsupilwesid sigarist enese ette pöpsides, "nii palju ma ei taha, need on kõik kallid meremehe asjad. Anna mulle see, mis sulle kodus kõige enne wastu tuleb, kui me Danzigis oleme." Kapten pannud ka tule oma lubjapiibu pääle, mõelnud järele ja tuletanud meelde, et tal mõnikord küll poeg wastu jookseb, enamasti aga naene ehk koer. Sää! juures oli üksi poeg kaotada. Kui wanapois naese wõttis, teadis ta, et ta teda nii ruttu kui wõimalik tagasi pidi saatma, ehk ise põrgust wälja kolima, sest selle inglisa polnud palju nalja, tal kaswasiwad karwad hammaste pääl. Koer oli truu elajas, kes kodu tundis, see oleks teed ka tagasi leidnud, aga wäike poeg, isa ainus rõõm ja uhkus, kelle eest ta üksi elada tahtis, — kui see kaduma läks, siis oli asi paha. Siisgi lootis ta nõuu leida ja ütles wanapoisile, ta olewat selle kaubaga rahul. Kui laew homme hommiku kell kuus Danzigis on, siis wõtku ta kapteni perekonnast esimese, kes kaptenile, kui ta laewast läheb, wastu tuleb. Müüd laskis kapten ühe uue, ilma tõrwamata suurelumi bresenningu kajutisse tuua, siis weel waadi sõetõrwa ja juure tõrwapinsli. Selle bresenningu pääle kirjutas siis wanapois sõe- ehk kiwitõrwaga kontrahi, mõlemad, kapten ja kurat, kirjutasiwad pinsliga nimed kontrahi alla, siis pandi kontrahi leht kofku ja wanapois pani ta oma taskuraamatu wahese. Müüd joodi ka kaubaliigud — kolm pudelit Shoti whiskyt, kus juures wanapois oma whiskyt jisse ikka weewlihaput ja klaasi tükkisid pani, et naps tema kõri hästi kõdistaks. Ka kõri sirutas ta hästi pikaks, et see hästi aega wõtaks, kui naps läbi jookseb, ja tal jelleläbi taewalik tundmine kauem kestaks. Siis ütles wanapois

kaptenile, kuidas asi teha tuleks: „Täna õhtu saada just minuti pääl kell kuus kõik omad mehed ruhwi ja pane ruhwi ukse luku, et ükski wälja tulla ei saa. Tüürimees ja bootsmann saada nõndasama sisse ja mine ka ise kajutisse, et ükski inimesehing enam tekis pole. Kui sa siis käskusid ja tööd tekis kuuled, ära sa wälja tule, muidu sünnib õnnetus. Mis sa kuuled ja näed, see pole sinu asi. Ma tahan oma tüki läbi teha ja loodan, et sa oma sõna pead, muidu on asi halb.“ Siis andis ta kaptenile kätt ja läks ära. Nüüd oli kapten rõõmus.

Kell kuus õhtu saatis ta mehed ruhwi, kõwa käsuga, magama minna ja ei mitte wälja tulla, sest wanapoiss saawat laewas mäs-sama. Ise läks ta ka oma ohwitseridega kajutisse, tegi ukse kinni ja ootas sääl, mis tuleks. Tüür jäi nüüd ilma meheta, aga sääl juures polnud midagi karta, sest foff ja alumised marspurjud oliwad ka kinni, laew triiwis aga topp ja taakli ees; hirmus marutorm müras ja mäs-sas wäljas. Koor wõi tüür oli kinni pendseldatud. Kui alumised marspurjud kinni on, kujuk laew, kui ta tuulde luu-wib, ise jälle tagasi. Siis pole tüüris suuremat tööd, kui teda aga kinni pidada, et ta lööma ja peksma ei hakka, ja järele anda, kui laew juure laene sisse peksab, et midagi tüüri juures katti ei murduks.

Korraga oli tekis suurt käimist kuulda, nagu oleks mitu sada meest sääl ümber tallanud. Kapten waatas läbi skylighti (skeileiti) ja nägi, kui wanapoiss ise kwaterteki pääle tult, kaks suurt adjutanti, tema ohwitserid, ligi. Siis kuulis ta, kui wanamees oma ohwitseridele seletas: „Meil on siit, kui me otse üle Holsteini ja Mecklen-burgi maa ajame, umbes 750 minutit ehk merepenikoormat purjutada. 12 tundi on meil aega, säält peame wärske toidu sissewõtmise ja muude asjade muretsemise tarwis kaks tundi maha arwama, ja siis tuleb nii wälja, et me 75 sõlme tunnis peame purjutama. Laske nüüd kõige enne bakbord ankur üle parda wisata ja wana Tomy ruttu selle pääle maale sõita ning wäga lai wiidetolline tammeplant kuskilt warastada ja laewa tuua. Sellest tehku timmermann logi-laud. Logiliiniks wõtke rull unt talreepdrossi ja seadke tal logiklaasi järele sõlmed õigesti sisse. Iga poole tunni järele laske logida. —“ Ankur lasti merde, wana Tomy kargas tema pääle, wõttis ühe paksu pintsheri (raud kangi) aeru asemel kätte ja wriffis (wriffima on ühe aeruga tagast laewapropelleri moodu paati edasi ajama) maale, nii et tuli ja suits taga oli. Ta oli ka ruttu tagast ühe paksu ja laia tammepuu uksega. Selle olewat ta Salvation Army (Sal-weeshen armi — õnnistuse sõjawäed) — kiriku eest ära warastanud, ütles ta. Wanapoiss oli sellega wäga rahul ja ütles, et Salvation armyl kirikut tarwis pole. Siis sai Tomy teist korda maale saa-detud, 1200 naela seatina loodi tarwis warastama. Seekord oli

ta kauem ära. Kui ta wiimaks tagasi tuli, suur tinapakk seljas, rääkis ta, et et ta selle tina Türgi riigi haige mehe rahalöömise lojast toonud; muud materjali pole jääl olnud. Wanapois oli ka sellega rahul, ütles aga, tal poleks mitte tarwis olnud, nii kaugele ära minna, ka lähemal, Hispania ja Portugali rahalöömistele kodades, olewat tina enam leida kui muud materjali, millest raha löödatse.

Teine tüürimees oli sel ajal patju bärliini ära mõõtnud, sõlmed sisse pistnud ja suure loodi külge stropi spleisida lastnud. Loodi alumise otsa sisse sai, nagu tarwilik, rajw pandud. Ka sügawuse mõõtmise riist oli valmis.

Wanapois tõmbas pikawarrega lubjapiibu mereaapa jäarest wälja, täitis selle tubakuga, wiskas kuue seljast maha, pani piibu põlema, tegi vooripentsli lahti ja wõttis roori oma kätte. Nüüd karjus wanapois, et skylighti atnad wärisefiwad: „All hands on deck! (kõik mehed tekki!)“ Siis kommandeeris ta: „Alumised marspurjud lahti, foff lahti, reewid ülematest marspurjudest wälja, besaan juurde, klüüwrid lahti, grotpuri juurde!“ Kui seda mitte nii ruttu lahti ei tehtud, kui ta tahtis, wõttis ta tüüri pahemasse kätte, parema käega tegi ta ise grootpurju tšisingid lahti, seadis purju kaela ja siis shoodi juurde, kus juures ta ise päris Jankee (Zenki) laulu enesele habeme sisse pomises. Hästi laulda ei wõinud ta, sest lubjapiip seisis tal ifka hammaste wahel ja oleks muidu teki pääle katti kukunud; ka ekhtas teda juur mürafas suutubakat, mis tal suus oli. Nüüd karjus ta jälle: „Ülemised marspurjud juurde, alumised stagpurjud lahti, brampurjud juurde, ülemised stagpurjud ja gaffeltropuri lahti ja juurde, royalid lahti, leepurjuspüürid wälja ja leepurjud juurde!“ Nüüd sai tekk klaaritud, raad neljakanti brassitud, fallid ja brassid ülles shiisitud, ja lendas laew mässawas marutornis kõigi purjudega nagu sisse õlitud wälk üle mere, et mastid stengid, raad ja stagid aga kägijesiwad. Wanapois ise seisis tüüris, põletas piipu ja sülitas suutubakuleent üle parda.

Ges ruhwis kuulsiwad mehed ka seda hirmsat mässu, ja wõttis timmermami, kes wäga uudishimuline oli, julguse, tõstis skylighti raami ülesse ja pistis poole pääd wälja, et näha saaks, mis tekis sünnib. Ah ja Jumal! Tuul sai tema juukses kätte ja kiskus nad pääst wälja, nii et ta päälagi paljas nagu hõõmeldatud oli; säharduse rutuga lendas laew edasi. Mees sai oma pää ruttu tagasi tõmmata, muidu oleks see ka metsas olnud. Niipea kui pimedaks sai, kargas wanapois kwaterteki päält, kus ta nüüd edasi ja tagasi kõndis (tüüris seisiwad nüüd 12 meest) maha ja karjus: „Suus meest haki pääle, kuus meest igasse masti wäljaluuksimise pääle!“ siis jäi jälle kõik wagaseks, muud kui tormi hulumist ja mastide ragisemist oli kuulda.

Nüüd karjus esimene tüürimees: „Logge!“ 120 madrust hüppasivad taha, 20 meest pidasivad rulli kinni, kust päält logliin maha jookkis, et rull põlema hakkas ja teised mehed aga ühe pütsti wett teise järele tema pääle kallasiwad. Kui klaasipidaja wiimati „stopp“ karjus, kargasivad need sada meest liini külge kinni. Loggi nättas 60 sõlme. Wanapoiss hakkas wanduma ja karjuua, laskis sky-(sfei-) purjud juurde panna ja kõige ülemiste raade pääle weel leepurjud wälja seada. Ka klüwerboomi alla saidwad purjud löödud, nagu see üsna wanal ajal pruuk oli. Mehed oliwad ühes töös. Kui teine kord logiti, nättas nööb 78½ sõlme. Wanapoiss kiitis „all right“, ja siis tuli kohe „Besaan shoot“, s. o. igamees sai tubli napsu.

Korraga karjusivad kõik 25 wäljaluusifjat: „Bunane tuli ees!“ Wanapoiss mõirgas wastu „all right“ ja andis käsu roorimeestele, ära kuktuda ja eest hoida. Siis karjuti jälle „roheline tuli ees;“ wanapoiss käsktis aga kurssi pidada. Nüüd juhtus juur salt kalamehi ees olema, mastide otsast ja bati päält karjuti „hulk walgeid tulefid ees“, sääl kihutas wanapoiss laewa õhku ülesse ja ajas üle kalameeste päade edasi.

Nüüd oli Põhjameri läbi sõidetud. Wanapoiss kihutas otse üle Holsteini maa, et rutemini Baltimerde jõuda. Tal polnud aega Jütima, Skageni, Helsingöri ja Kopenhageni kaudu purjutada. Wäljaluurijad karjusivad „punased tuled ees,“ wanapoiss wastas jälle oma „all right“ ja ütles meestele tüüris: laske aga edasi käia, need tuled ei tee meile wiga, nad on rõõmumajade ja kõrtside tuled. Laewatuled nad ei wõi olla, sest et me üle maa purjutame.

Nüüd oli laew ka Holsteinist läbi ja jõudis ühte maale, kus ühe sarwiltse rumaluse läbi kuulsa, aga muidu kasulise, elaja pääd kõrgekse peetakse ja rahwas elawat, kelles paksud päälund olla.

Witu korda oli ju looditud. Teine tüürimees karjus jälle kord pasuna häälega: „Man do liin!“ Lootliin sai lufküljes wäljas pool wantide ja pardunite ette wõetud, sääl eespool sofkwantide loot otfa pistetud, ja kui siis tagast kwaterteki päält „heave!“ (wiska!) karjuti, üle parda wisatud, mis juures wisakaja „wõta taga wastu“ karjus. Seeford kukkus loot aga wõlts koha pääle, s. o. ühe selle maa mehele otse päha. See tundis imestusega seda mürakat ja ütles: Hää, et see pagana tinapomm mulle mitte mõne kallima ja õrnema ihu jao pääle ei kukkunud!“ Pää oli mehel terweks jäänud, küll aga loot kõweraks paindunud.

Korraga karjusivad wäljaluusifjat: „Must tuli ees!“ Wanapoiss kõhtus ära ja karjus mõirgades: „Kukku ära, kukku ära, see on firik, pea kõrwale!“ Mehed rooris paniwad tüüri hard over (nii palju ühe külge pääle, kui tüür aga läheb), kõik oli aga hilja, laew

tormas juba läbi kiriku tagumise uffe sisse, wanapois kargas ise ruttu roori. Kirikus oli suur pimedus, roorimees ei leidnud esiti teed. Ta ristles sinna ja tänna, wiimaks leidis ta wõtmeangu ja ajas säält surmahirmuga neljakanti brassitud raadega läbi. Muud paha ei sündinud sääl juures, kui aga see, et mõlemate laewatülgede pääl ülewal, eest kuni taha üks walge triip hõerutud oli, sest wõtme-
auf oli ometi wähe kitsas olnud. Raad oliwad terweks jäänud, ehk nad küll üle laewa wälja ulatastiwad, mis ime on ehk ometi mitte, sest püha koha pääl on ju palju imet sündinud. Sõit läks edasi. Uhe furnuaia kõrwal peeti kinni, ankur wistati sisse, ja tahtis wana-
pois sääl oma meestele uut toitu otsida. Tondid peawad ju furnu-
pääde pääle wäga maiad olema; nimelt targemate inimeste pääsuid peawad nad häämeelega närima, et wiimastel pääle surma nagu ju eluaeg mitte lugu hästi minna ei tohi. Selle furnuaia pääl oli ta aga eefinud, sest ta ei leidnud mitte ühtegi pääd, mis tema sellidele oleks kõlwanud.

Nii purjutasiwad nad edasi, ja oli teisel hommikul, kui kapten üles ärkas, laew Danzigi eesfadamas — Neufahrwasseris, kus petroleum wälja laetakse — kinni, purjud nõndasama, kõik asjad ära seatud, tekk ülesklaaritud ja pestud. —

Kõik öö läbi oli kapten selle hullu sõidu pääl järele mõelnud, kuidas ta wanapoisfi petta saaks. Wiimaks tuli talle hää mõte. Nii ta tegi ka. Ta ei läinud ise maale, waid saatis madrusega kirja kodu ja palus naist, Jumala pärast mitte poega wäljasaata, ei koera, ei kassi, ka ise kodu jääda, küll aga oma ema (naiseema) tema juurde laewa saata. Tal olewat suur kihlwedu ees, ja kui naene nii ei tee, nagu ta käseb, kaotab ta kõik oma waranduse ja koha, ning naene wõib edespidi santima minna. See mõjus naesele. Nagu kapten ette arwanud, sündis ka. Ta nägi kiikriga ju kaugel naese ema, kes kümme korda hullem weel kui naene oli ja kelle eest, kui ta mai ööl luua seljas ratsutas, kurat ise tiinudes ennast ära-
peitis, laewa poole tulewat. Ta hüppas talle wastu ja andis wanamoorile see kord südamest musu. Säääl oli mõirgawat häält kuulda, mis need sõnad ütles: „See pea omale, seda ma ei taha. Sa oled mind petnud, küll me üksteist weel näeme!“ Müüd läks kapten koju ja oli rõõmus ning lustilik, et ta wanapoisfi petta oli saanud. Laewaomanik nimetas teda oma kõigeparemaks kapteniks selle ruttulise reisi pärast, ja oli omanikule see triip laewa ümber nii meelt mööda, et ta kõigile oma laewadele säharduse triibu sisse shraapida laskis.

Laew sai tühjaks, jälle täis ja läks jälle merele. Üks ööse kell 12 tahtis kapten parajasti magama minna, kui korraga tema sõber wanapois jälle kapteniwiides tema ees seisis. Müüd polnud

enam lahtet teretanist, waid wanapoiss ütles kurja häälega: „Kas sa nii oma sõna pead, kelm? Ma siin laewas, kus sa peremees oled, sulle ei tohi midagi teha, aga mõtle selle pääle, et ma sulle lord nua jalgade wahela wiskan, et aru saad, keda sa oled petnud. Sinu pärast olen kirkus surmahirnu wälja kannatanud, olen põrgust kõige paremad sinna mõistetud meremehed sulle laewa toonud, kus nad sul kõik öö purjusid seadiswad ja tööd tegiwad nagu Hiina kulid (töötetija rahwas, kandjad), sinu pärast oliwad mul mu kõige tugewamad tondid ja sellid ning kõige mehised abimehed laewas abis, sest halbu tonta ei saa laewa teenistuse juures pruutida. Sel ajal on teised, põrgu järele jäänud meremehed, kus mul neid hirmus hulk on, minu wiinatwaadi tühjaks joonud, harmoniku lõhki mänginud, mu wanamammad nusutanud ja tantsuma sundinud, suure riiu ja peksmise pääle hakanud ja minu kallid wiglad ja hargid oma ning teiste hingede pääle wastu, kes mitte meremehed pole ja keda nad maarottideks ning kartuneriteks nimetawad, puruks peksnud, põrgu kõrtsi ja tantsumaja aknas sisse löönud ja weel muud suurt kurja teinud. Kõik see on sellest sündinud, et mehised tondid, kes üksi neid kinni pidada julgewad ja jõuawad, minuga ligi sinu juures tööl oliwad ja et põrgu ilma peremeheta oli. Tänuks tahtsid ja mulle well ühe põhjatu õnnetuse kaelamäärida, et mul luud ja liikmed wärisewad, kui ma aga selle pääle mõtlen. Kõige äparduse eest ei ole ma mitte midagi wõitnud, küll aga suurt kahju saanud.“

Kaptenil oli wanapoissi äpardusest üsna kahju. Ta tegi jälle pudeli lahti, palus istuda ja külma werrega nõuu pidada, mis nüüd teha tuleks, et ära leppida saaks. Wiimaks leppiswad nad nii kaugele, et kapten wanapoisile enese üle wõimuse annab maal ja merel, kui wanapoiss kolmest tööst, mis kapten temale ette annab, ühe ära teha oskab. Ei saa ta neid tööfid aga täita, siis on kapten wõitnud, ja peab wanapoiss teda igawese ajani rahule jätma. Wanapoiss, kes ennast tublikks meremehetks pidas, oli sellega rahul.

Õfimesel päewal andis kapten wanapoisile käsu, laewa üks waht läbi, s. o. neli tundi, nii tüürida, et ta mitte üks kahetsandit streefigi kurssi päält ära ei lähe.

Wanapoiss läks roori ja tüüris kümme minutit, siis kuskus laew pool streeki ära, ja see töö polnud tehtud.

Teisel päewal sai wanapoiss käsu esiti wana madrust Beetrit, kes häbemata suur wanduja oli, nii kaugele wiia, et ta enam ei wanni, ja teiselt wiina pudeliga ruhwi minna ja madruseid noomida, et nad enam wiina ei joo. Wanapoiss tõmbas enesele mungariided selga, läks ruhwi ja noomis wana Beetrit, kes parajasti jälle wandus, mitte enam seda teha. Ta seadis mehele selle suure patu

ette ja rääkis nii kaua, et wanamehel pisarad filmas seistwad ja ta enam kunagi wanduda ei lubanud. Juba oli mitu tundi mööda läinud, ilma et wana Beeter wandunud wõi ülepää ühte sõna oleks rääkinud. Wanapois arwas juba, et ta wõitnud oli. Korraga tegi Beeter esimest korda mitme tunni pärast oma suu lahti ja ütles: „Tuline kurat, sest ajast saadik, kui ma wandumise järele jätsin, tunnen ma, et ma üsna teine inimene olen. Wiis sada tuhat kuradit kiskugu õhus mind lõhki, kui ma weel kord wannun; seda ma enam ei taha teha, goddam!“ See asi oli tondil jälle kaotatud ja lootis ta nüüd wiinapudeliga ometi wõitu saada. Ta läks jälle mungariides, nagu rebane usurändaja riides, ruhwi, suur literpudel wiina mungariide all ja noomis mehi, mitte wiina juua. Mehed lubasiwad ka, et nad enam wiina jooma ei saa, ülepää polagi neil teda praegu. Nüüd pidas munk suure kõne ja lõpetas nende sõnadega: „See on see kihwt, mis teie terwist rikub,“ jääl jures tõmbas ta pudeli wälja ja näitas sõrmega tema pääle, siis rääkis ta edasi: „See on see kihwt, mis teie õnne ja rahule hana kaewab.“ Kaugemale ta ei saanud, juba oli tal pudel käest kistud, ta naht pargiti täis ja ise wisati wälja, aga pudel käis suust suu juurde. Ka selle oli ta kaotanud.

Nüüd tuli kolmas ja wiimne töö. Kapten andis talle käsu, ankru ankrukõit- pidi (sel ajal polnud weel mitte ankrukettid, ja oliwad ankrud paksude kaablite ehk kõite otsas) kinni stoppida, kui tüürimees ankru kukkuda lasseb. Kapten oli suurema ankrukõie paksu roheline seebi ja raswaga kokku määrida ja ühe turni (törni) aga spilli ümber wõtta lastnud. Tüürimees seisis haamriga kraanpalgi juures walmis, ankrut lahti lööma. Wanapois tuli, wõttis ankrukõie otsast kinni, mäsõis tema kord weel ümber käewarre, toetas pahema jala wastu spilli ja ütles „walmis!“ Nüüd karjus kapten: „Let go the anchor (lego te änter),“ siis oli paar haamrilõõki kuulda, ankur kukkus ja jooksis kõis ümber spilli, et seep kuni bramsaalinguni ülesse lendas. Wanapoisil oliwad suu, filmad, nina ja kõrwad seepi täis, ta pidas aga kinni, lendas kord ümber spilli ja eest kluüsiist wälja kõige kõiega merde. Pärast oliwad kluüsi weerte küljes tema juuksed ja nahatükid weel leida.

Ta ei näidanud ennast enam kaptenile, ja ei puutu ta sest ajast saadik meremehi meres, muudkui maal kukkuvad nad weel tihti tema kluünte wahela.“

Jutud oliwad räägitud ja meie läksime magama.

Me purjutasime ifka passat = tuulega ja olime juba Australia saared kõik harkbordkyljes oma taha jätnud. Ka kõige hommiku-poolsemad, Madalad ehk Tuamotu (Baumotu-) saared, Bass, Pitcdirn ja Ducle oliwad meie taha jäänud. Sää! kuulutas meile William

ühel hommikul kurwa, mureliku näoga, ema olewat ööse wäga haigeks jäänud, asi olewat halb ja Jumal teadwat, mis sest wälja tulla, sest isa olla wäga suure hirmus. Et asjad mitte joones polnud, wõis ka kapteni olekust näha. Ta käis kurwa, ahastawa näoga ümber, ja oli meil kõigil, esimene tüürimehest kuni laewapoisini, kahju, et proua, kes meie kõikide wastu hää ja lahke olnud ja Beedil nii mõnegi nahatäie tagasi hoidnud, hirmsas waewas walu pidi tundma. Tütar istus alati ema juures, poeg tegi kurwa näoga oma tööd. Ühel hommikul, kui meid üles puuriti, ütles mees, kes meid puuris, proua olewat kell $\frac{1}{2}$ 5 hommikul ära surunud, — see oli ühe tunni eest. Meil käis see nagu noapiste südamest läbi. Juba jälle surnu laewas, kõige parem inimene, kes meil laewas oli. Me hakkasime tööle, sääl tuli esimene tüürimees, kes ka ülewal, ehk küll teise tüürimehe (kapteni) waht tekis oli, ja ütles, kapten olewat proua tahtmise pääle, mida see enne surma awaldanud, käskinud, et kõik töö, mis mitte hädaline pole, nii kaua laewas seisab, kui surnu paiga pääle, s. o. wette lastud, on. — Nii tegi see hää inimene ka pääle surma meile weel hääd. Me wiskasime siis ka töö kõrwale. Kapteni ja tüdruku polnud näha, William tuli meie juurde, kuhu ta tihti oma südant lahutamata käis, ja rääkis, emal polka wiimasel tunnil suurt walu olnud, ta olewat suure nõrkuses surunud. Bruukostiks jaadeti meestele ette ja ka meile pudel wiina. See oli esmaspäewa hommikul 8. juulil. Pääle lõunat kutsuti Schulz tahta kajutisse ja kapten palunud teda, kas ta tema surnud naist oma päewapildiaparaadiga üles wõtta ei tahta. Schulz wastanud, et ta häameelega teha tahta, walgus aga ei lubawat prouat kajutis üles wõtta. Ta palus kaptenit, oodata, kuni proua tekki wiidakse. Nii jäigi see asi. Proua oli suure kajutis laudsil, küünlad põlesiwad tema ümber ööd kui päewa. Kapten wiibis kajutis ja polnud teda tekis näha. Terwed ööd läbi istus ta oma truu abikaasa kõrwal ja pidas üksikult surnu-wahti. Nii tuli neljapäewa hommik, 11. juuli, kätte. Timmermann oli puusärgi walmistanud, surnu kanti tekki ja pandi puusärki. Tal oli must siidine pühapäewakleit seljas. Nägu oli rahulik ja lunitwalge, ning oli see imelik, et ta sugugi ei lõhnanud, ehk me küll troopides wiibijate ja palawus suur oli. Tütar pistis emale neist potililledest, millede eest ema nii wäga muret kandnud, aranurtud oksad pihtu, puusärgi kanti tellingu pääle rist- ja grotmasti wahale, kus rist — kontrabassid, mis kõrgel käiswad, puusärgi paremini üle parda lasta lubaswad, kui taga grotbassid; siis, kui kõik joones oli, wõttis Schulz, kes nüüd juba tubli päewapildimeister oli, proua ülesse, nagu kapten soovis. Kui see ka tehtud oli, pandi puusärgi jalgade pool otse sisse ahelad, puusärgi kruwiti ja naelutati kinni ja timmermann

pigitas ta ära. Siis õmblefine bootsmann ja mina tema selle tarwis walmistatud purjuriide sisse, lipp sai tema üle kaetud ja kõik oli nüüd walmis. Ka purjuriide sisse oliwad weel Bertäufetid õmmeldud.

Kapten tuli wälja, esimese tüürimehe käes oli kommando, kõik mehed tuliwad kokku, lipp oli ju poolde masti tõmmatud, tüürimees kommandeeris „brass back;“ suure ja ristmastiraad saiwad tagasi brassitud. Kapten ei rääkinud sõnagi, seisis aga kajuti najal ja waatas, mis tehti. Nüüd pidas tüürimees kõne. Ta polnud suur kõnemees, ei pidanud seda ka raha eest, sellepärast löiwad tema sõnad ka nagu haamrilöögid igale ühele südamel külge. Ta kiitis ja tänas prouat iga hää eest, mis ta meile teinud. Ta oli küll selle eest nuretsenud, et meid tööga ei aetud ja me sadamas laupäew päälolomat mõnikord priiks saime, merel muidugi ikka. Siis ütles ta kaptenile ja lastele mõned sõnad, palus Meie Jä palwet ja siis tuliwad kapten ja William, isa ja poeg, tõstsiwad tellingu ja lastsiwad naese ja ema tafakesti wette libiseda. Siis kuulutas tüürimees, et see 90. õhtu pikkuse kraadi ja just kiwifitu pööringi all on, kuhu proua sisse lasti. Siis sai jälle täis brassitud, lipp mahatoodud ja telling ära wõetud. Igaüks läks oma teed. Peet nuttis nagu wäike laps. Ta teadis väga hästi, et tema kõige parem advokaat, kes ka tema eest alati seisis, maa päält kadunud oli.

Kapten jäi sinna kohale, kust proua üle parda lastud, rimuli reelingi pääle ja oli sääl mitu tundi nõnda, kuni wiimati tütar tema kajutisje wiis.

See oli imelik asi, kuidas sähardune mehine mees, nagu meie kapten, kes kõige hullemale cyclonile ehk taifunile, kustuhat surma tema filmade all oma wikatistid ihusiwad, julgesti ja ilma et filmadega oleks pilgutunud, wastu waatas, ja nüüd see löök teda nagu puud korraga maha löönud oli. Ta oli, kui surm ja häda mõllas, mees, kes oma eluga mängis, mehine läbi ja läbi, külma-werega meresõitja, kes iga minut selle pääle walmis oli, et kui tema kätte usutud laew põhja läheb, tal muud teha pole ja tema auu muud ei nõua, kui temaga ühes minna, ja kui ka kõik ennast wõiksiwad päästa. Selle löögi juures aga, mis ta nüüd saanud, polnud ta mitte mees. — Kes säharduse asja juures emast kohtumõistjaks tohib tõsta? Kes teise inimese hingeelu sisse sundab tungida? Kes see mees on, kes iseenesest welda wõib, et üksgi asi teda maha lüüa ei jõua? Ühel on üks nõder külge, teisel teine. Üks on täielikum kui teine, aga päris täielik pole üksgi emast sündinud inimene neist 1,531,756,000 inimestest, mis maakera pääl elawad.

Edasi purjutades tuli meil nüüd tüürbord küljes Lihawõtte saar, muidugi ei saanud me teda näha, nagu teijagi Australia jaarefid, wälja arwatud Bass ja Pitcairn saared.

Nagu eespool öeldud, on ka Diahavõtte saare pääl wana hariduse waremed leitud, mis haridus küll wist Beruſt ſinna on tulnud. Siis tuli wiimane ſaar, Sala y Gomez, ſiis lage meri kuni Squiqueni. Lõunasse, 300 mere penikoormat kaugese, jäiwad saared Felix ja Ambrose, weel ehk 420 mere penikoormat enam lõunapoole Juan Fernandez, kus Aleksander Selkirk, üks Šhoti madrus, ligi wiis aastat (1704—1709) üksi elas. Tema elulugu oli põhjuseks jutustusele „Robinson Crusoe.“

Waiknemi on küll ju tuntud, aga ſiisgi ifka weel palju wõõram, kui teised maailmamered, Jäämered muidugi wälja arwatud. Altmere maawäriſemiste läbi tõstawad ennaſt mõnikord saared merepinna pääle, mis seisma jääwad, tihti aga ruttu jälle wee alla ära kaowad. Sellepärast on ka saareſid leitud, kus ſäharduſi kaartide pääle mitte üles märgitud polnud. Kui sõjalaewad, kes rahu ajal ka mere pinda ning ſügawuſt j. n. e. geograſia ja muude teaduste hääks uurima peawad, wälja purjutasiwad, neid saareſid üles wõtma, ei leidnud nad midagi. Altmere maawäriſemine wõib laewadele wäga ſuurt ja hirmsat õnnetuſt tuua, ſest on ette tulnud, et ſiis meri ennaſt nagu müür tõstab ja laewa pääle langeb, mis ſiis küll kadunud on, kui mitte ime ei ſünni. Wiimaseid ſünnib aga XX. aastajaſjal wäga wähe, ja on ſellepärast ſähardune looduſe mäſs, nagu maawäriſemine, wäga kardetaw.

Kui nüüd ka merepind häſti ju tuntud on, jääb ſiisgi meeſtele küll weel uurida. Kes tunneb ja on kõiki elajaid, loomi ja taimed ſid näinud, mis ſelles ſügawas wees wõiwad elada?

Columbuſe, Waſco de Gama ja Magelhaens'i ja XVIII. aastaſaja lõpul nende kõige ſuurema järeſtulija James Cook'i järele on kindlamate maade piirid ja maailmamerede saared küll kindlaks tehtud ja tundma õpitud. Mehed nagu Barry, John ja James Ross, Franklin, Kane, Mac Clintok ja teised on meile teadmist Jäämerede üle toonud. Põhja-Jäämere teadmistega ühes otſiſiwad ſel merel purjutajad ka põhja-õhtu läbiſõitu (nordweſtliche Durchfahrt). 1853. aastal tundis Mac Clure ära, et põhja-õhtu läbiſõit küll ſaäl on, aga igaweſe jää pärast ſeda pruunkida ei ſaa. Lokwood (Lokwuud) käis 1882. aastal kuni 83° 24' põhja laiufe all. Auſtria meeſte ſõidu pääl Bayer ja Wenprehti all ſai palju teaduſi ſelle mere üle kogutud. 1893. aastal läks Norra meeſ Fridtjof Nansen oma laewa „Fram“ pääl Siberi ſaartelt, mitte kaugel ſest kohalt, kus 1879. aastal õnnetu „Jeanette“ põhjapooli reifi pääl randa läks, kuni Teraw-mägeſtikuni. Ta käis 86° 14' põhja laiufe all, kus enne ſeda ükſgi inimeſe hing weel käinud polnud. Säält oli poolini weel 395 werſta. Niipalju teaduſematerjali on kogutud, et peaaegu kindlaſti teada on, et põhjaſ kindlat maad pole, küll

aga jääga kaetud meri, kus pääl ehk mõned saared wõiwad olla. Teisiti on lugu lõuna Jäämerega. XVIII. aastajaja lõpul sõitis James Cook umbes 60° all lõuna laiust ümber maakera. Ta sõitis palju otsitud „terra australis,“ millest sel ajal palju soniti, otsima. — Tema sõidu läbi jai kindlaks, et jääd weewöö ümber maa käib. Kui üks maa lõunapooli all oli, siis pidi ta seespool jääwööd olema. — James C. Ross leidis oma sõidu pääl 1840—1843 Victoriamaa ja käis kuni 79° 11' lõuna laiuse all. Lõuna poolringi all on mitmes kohas maad leitud. Mõned ütlevad, et jääd saared, teised, et kindel maa on. Olgu kuidas ta on, kindel on, et jääd weel maad leida on. — Sakslased ja inglased saadawad sinna omad laewad, mis üle sügisel 1899. aastal Berliini maadeteaduse meeste (Geographen) kongressi pääl nõuu peeti.

Kui ka meie maakera koor juba hästi tuntud on, jääb siiski küll weel murda üle, s. o. teaduslikult aru saada kõigest, mis maakoore pääl tähele panna, mispärast ja millest iga asi sündinud on. See on raskem kui maade ülesleidmine ja läbiuurimine. Meie ei saa seda enam näha, see jääb tulewatele inimeste-põlwelele ja sugudele.

6. augustil õhtu saime Lõuna-Amerika randa näha, teisel hommikul wara olime Squique ees, saime lootsi ja purjutamine 7. augustil, mis üks kolmapäew oli, Squique sadamasse, wiskafime ankru wälja ja jäime koha pääle. —

Newcastlist Squiquesse oli reis 92 päewa pikk olnud. Müüd olime Londonist ju 400 päewa ehk 1 aasta ja 35 päewa ära.

VII.

Squiquest Hamburisse.

Vääle jeda kui Balboa 1513. aastal esimest korda Waiksetmerd näha sai, saiwad Hispania mehed teada, et all lõunas Waikse-mere ääres, seekord Lõunamereks nimetatud, maa olewat, kus suur kullarikkus walitsewat. Sel rahwal olla sääl kullast sööginõuud ja muud asjad.

Sellest oli meeste erutaniseks küllalt; nad tõttasiwad sinna õnne otsima ja maad omale wõitma.

Franz Bizarro, mees, kel ükskõik oli, mis ta tegi, kui aga oma sihile sai; kes, kui tarwis, läbi mahatapetud rahwaste werejärwede ujus, kui tema siht teisel kaldal oli; mees, kelle ees teise mehe õigus midagi ei maksnud; kel nagu jesuiitidel abinõuud pühad oliwad, kui ta aga ettewõetud asja läbi wiia suutis; kelle südametoorus mahalöödud waenlaste wastu selle aegsete wõitjate kurja meelt ning halastuse puudust wõidetud rahwaste wastu ja ahnust nende wara pääle meile hästi filmade ette kujutab, oli see, kes selle maa Peru (loe Peruu) ära wõitis. — Ta oli aga ka mees, kes midagi ei kartnud, kes, kui ta ettewõtet läbi wiia tahtis, läbi kümme põrgu oleks tunginud; kes oma eluga mängis ja lahingus alati jääl seisis, kus surm kõige enam ja rohkem töötas. Kartus ja argtus oliwad temale tundmata ja ettewõetud plaani kordasaatmine oli tema meelest enam wäärt, kui jada oma ehk teiste elu.

Sel mehel oli palju wigasid, ja on ta hirmsad, werised jäljed järele jätnud, aga me peame jelle juures tähele panema, et ta oma aja laps oli, kus kõik mõdgateraga ja werrega kirjutati. Kes sel ajal kaotas, see häwitati ära; kes wõitis, oli mees. Sel ajal, ja palju aega weel pääle sedagi, oliwad mõnel pagana usu rahwal paremad, inimlikumad tundmused, kui ristirahwal. Kui sel ajal linn ära wõideti, tapeti ühes sõjamehega ka ta naene ja lapsed ja linn

piistetü põlema. Müüdsel ajal ei tehta sellele, kel sõjariistu käes ei ole, midagi; siis oli asi teine. Et aga ka weel praegu haritud rahwaste wahel sõja ajal tooruseid ette tuleb ja rahwaste wahelise õiguse (Völkerrecht) wastu eeskata, seda wõidi Transwaali sõjas näha. Haritud rahwas, Inglise rahwas, näitab meile, et ta weel kahetuümneandamalgi aastafajal sõja teel olles teise rahwa naistest ja lastest lugu ei pea. Mis siis weel Pizarro ajast rääkida?! Weel kord: ta oli ilmarmuta mees ja jättis jäljed järele; ta oli mees, kes oma sõna murdis, aga siisgi julguse ja wapruse poolest üks kõige suurematest omal ajal oli. Hispania on tema läbi rikkust saanud ja on Pizarro aidanud oma isamaad kuulsaks ja maailmariigiks teha.

Pizarrol oliwad hirmsad tormid ja wastalised tuuled, mitme-
julgused haigused ja hädad wälja kaunatada, enne kui ta Perusse jõudis. Tuhad teist oleks tema asemel tagasi tulnud, Franz Pizarro mitte. Ta tungis edasi, kuni ta selle maa kätte leidis.

Perus, inkade walitsuse all, oli haridus suur nagu Mehhiko's (Mejico= Mexico, inglane ütleb Mehhiko) aztekide walitsuse all, kelle Ferdinand Cortez, laewad oma taga ärapõletades, et üksigi tema meestest tagasimineku pääle ei mõtleks ja aru saama peab, et tal sõbida wõi furra on, ära wõitis. — Peru riik seisis kuningaga all, seda rahwas kõige ta suguga nagu jumalat anustas. Kuningas ja tema sugu oliwad ka teistiti kaswatatud, kui rahwas ise. Selle kuningaga sugu polnud mitte jäält maalt pärit Wanal, wanal ajal oli walge rahwas ühe laewaga sinna maale tulnud ja oma teaduste, kombete ja hariduse läbi selle rahwa ette otse astunud. Kust see rahwas tulnud, Astiast wõi mujalt, mis rahwa mehed need inimesed oliwad — kes seda teab? Nimetatud rahwast sai nüüd kuningaga sugu. Kõik kuningaga pojad, iseäranis aga troonipärija, kaswatati kõigi nendele tutwais teadustes ja kunstides ning sõjamängus üles. Neid õpetati rahwa wastu helded ja õiguse anustajad olema. Nad pidiwad enne trooni pääle astumist näitama, et nad sõjamängudes ja waluwäljakannatamises mehed oliwad. Sellepärast oliwad ka inka trooni pääl ikka täied mehed, kes haridust kosutasiwad ja oma maa teiste ümberringi maade wastu wäga kõrge hariduse astme pääle tõstiwad. Rahwas ise polnud mitte suure sõjawaimuga, waid oli muudu töötægija, ja oli nende seas häid seppasid, nagu nendest järele-
jäänud asjad näitawad. Cordilleride mägedest leiti palju kulda ja temast tehti, sest et teda sääl nii palju oli ja tal sellepärast suurt hinda polnud, kõiksugu sõõgi- ja jooginõuuisid.

Niisuguse leidis Franz Pizarro selle maa. Ta julges pihutäie inimestega maale astuda ja wõõral maal ühe suure riigi wastu sõbima hakata. Ta wõitis selle maa ära kawaluse ja mõõgatera abil. Pizarrole oli see kasuks, et kuninglikust perekonnast üks haru

ennast oli lahti löönud, sest ka see walitseda tahtis. Bizarro tappis ja lastis tappa, mis tal tee pääl ees oli, ja kuningaga pani ta wangi. Ta lubas oma sõnaga kuningale priiuse, kui see oma alamate läbi ühe hoone kindlaks tehtud kõrguseni kulda täis kanda laseks. Seda tehti ja kanti kuld weel kõrgema märgini, siisgi laskis Bizarro kingaga ära tappa, sel wiisil oma auu- ja rüütliõnna murdes.

Kui Bizarro mõtles, et kuningas, kui elama jääb, tema wastu ehk mäsjava hakkab, mis see rahuarbastaja würst kunagi poleks teinud, ei oleks ta ometi mitte oma auu ja rüütliõnna anda ja murda tohtinud.

Selle kingaga, ühe noore ja hää mehe, walatud weri jääb igaweseks häbinärgiks Franz Bizarro nime pääle.

Nüüd oli Peru maa Hispania omandus; tema ärawõitja Bizarro sai Hispania kinga poolt Peru asekingaks kinnitatud. Berust leiti nii palju kulda, et wiimase wäärtus langes. Kõik tarwituse asjad oliwad hirmus kallid ja saiwad suurte summadega makstud; näituseks maksis üks hobusefadul meie raha järele paar tuhat rubla kulda. Säält weeti laewadega hirmus hull kulda ja hõbedat Hispaniasse, — Hispania maailmawalitsus ja hää, rikkad päewad algasiwad. Meksikost ja Berust jooksis kullajõgi Hispaniasse, Ida-Indiast Portugaliasse. Wenedig, Adria kuninganna, Saksa linnad Augsburg ja Nürnberg hakkasiwad oma tähtsuses langema.

Franz Bizarro sai Perus wiimaks oma maa meestest, hispanlastest, ära tapetud. Oma kõwade käskude ja nende ilmaarmuta täidesaatmise, oma täitmata auuahnuuse, oma uhkuse, hirmu ja waljuse läbi oli ta enesele palju waenlasi teinud. Ka kadetus tema kõrge koha pääle aitas kaasa. Ta suri waenlaste mõrkade ja põueodade all, suri aga nagu mees, nagu raudse aja raudne laps. Üks kõige parematest mõõgameestest omal ajal, andis ta oma waenlastele küllalt tööd, enne kui ta langes, ehk tal küll raudriideid seljas polnud. Nad oliwad tema kallale rippunud, kui ta pärast lõunat magas. Siisgi peffis Bizarro nagu surija lõukoer mõõgaga enese ümber, enne kui ta suri.

Kui Peru rahwas ja inkad nägitwad, et Hispania mehed wäga ahned kulla pääle oliwad, peitsiwad nad küll wäga palju sest kallist metallist ära. Pääle seda on mõned peidukohad leitud, ja soniwad mõned weel tänase päewani infade peidetud warast. See on muudugi romanikirjanikkude pääajus warjul.

Ehk nüüd küll seda wara pole leitud, leitakse Perus palju mumiastid, s. o. furnukehastid, mis tänase päewani wähem ehk enam terweks on jäänud. Wanade egiptlaste mumiad on küll paremast

alles ja on ka muidugi wanemad kui perualaste furnud, oskastiwad ju egiptlaste arstid wiimaseid paremasti sisse palsamerida, kui meie praegused arstid. Enamatest perualaste mumiatest pole küll enam üle, kui juuksed, luud ja mõned sooned ning riideräbalad, aga siiski, ehk küll aeg neid enam hufanud ja tolmuks teinud on kui egiptlaste sisse balsameritud furnusid, on neid ometi palju leida ja näha.

Hamburgis, Borsetzenide pääl, on üks wiinamaja, „Schifferhalle“ nimetatud; see on üks ilus, wäga tähelepanemise wäärt ja õpetlik muuseum. Säääl on metsaliste, kõiksugu sõjariistade, kõiksugu wõõramaa kalade, usside, liblikate, krokodilide j. n. e. wahel ka kohe pahemat kätt klaaskastis kaks Peru mumiat. Ma ei räägiks neist mitte, sest ma olen paremaid Londonis näinud, aga et üks nendest mumiatest jesseläbi imelik on, et temal üks film läigib, tuliwad nad mulle meelde. Pääliin on wiimaseil mumiail tumepruun, filmaaukude sees nagu kokkukuiwanud soonehunikud. Ühe filma soonehunik läigib, nagu oleks säääl mõni kallis kiwi ehk woswor (fosfor) sees, mis säharduse tundmise waatajale teeb, nagu waataks see mumia tema pääle. Need mumiad, elajad ja sõjariistad on sinna kõik meremeestest kokku weetud ja wiinamaja peremehest, kes üks säharduste asjade armastaja, kogutud.

Wana Peru inkade ust oli päikese pühakspidamine (Sonnenkultus), ja oliwad neil päikese auuks suured templid ehitatud, milledest mõne waremed praegu weel seisawad.

Peru käib palawas wöös läbi 18 laiusekraadi, Guayaquil lahelt Atacama kõrbeni. Kitsa, palawa ning kuuwa rannääre ja kõrgete Andide mäetsade (3800 meetrit ehk 12468 jalga üle merepinna) wahel on kõiksugused ilmad, palawa wöö palawusest kuni külma wöö külmani. Sellepärast on Perus ka kõigi wööde taimed leida. Wäga wäike rahwaarw (pool indianlased) ei saa laiskuse läbi suuremat kasu taimeriiigist; maa pääriffus on ikka weel kallid metallid, ehk küll maa priifsnimetamisest saadil hõbekaewandustest (nimelt Cerro de Pasco) sähardust kasu enam ei saada, kui ennemalt. Perus on ka palju tina, antimoni ja tsinki leida. Pääkaup, mis wälja weetakse, on salpeter ja guano. Salpetrit saab kergesti. Guanot, mida põldude rammutamiseks pruugitakse, kaewawad Hiina kuulid. Esiti hakkati teda Chinha saarte päält saama, need on aga juba tühjad.

Callaoft ja Squiqueft weetakse palju salpetrit wälja.

Wana inkade päälinn oli Cuzco, ja on säääl ja ümberkaudu weel palju waremeid leida (näituseks päikesetempli waremed).

Cuzco on kõrgel mägedes 3470 meetrit ehk 11.386 jalga üle merepinna. Hispania meestest ehitud uus päälinn Lima (104.000 elanikku, kellest $\frac{3}{4}$ neegrid ja segatud werega rahwas) on ainult

1 1/2 penikoormat mere äärest kaugel. See linn on üks kõige kuulsamatest kaubalinnadest Lõuna-Ameerikas; ta on wõõraste, nimelt Saksa, sissereändajate läbi kõrgele tõusnud, ja on temas Amerika kõige wanem ülikool. Transiitkauplus maa sisse läheb Arequipa üle, 2300 m. ehk 7547 jalga üle merepinna, 6000 m. ehk 19.688 jalga kõrge tulepurstaja mäe Misti jala najal. Sel linnal on palju maawärisemisi wälja kannatada; 1868. aastal sai ta selle läbi peaaegu maapinna päält ära häwitatud.

Raudteed, mis Perus ehitatakse, on kõige kõrgemad maailmas, käib ju raudtee Bimast Droyasse üle Andide mägede tunnelite ja raudteedade kaudu, mis wiimased nii kõrge on, et nad wälja näewad, nagu oleks nad ämbliku wõrgust ehitatud; 4769 m. ehk 15.648 jalga on nad üle merepinna.

Perus elab umbes 2.971.900 inimest. Wägi on rahu ajal umbes 6300 meest, sõjaajal aga 89.400 meest suur. Sel priiriigil on 4 sõjalaewa; aasta sissetulek arwatakse 21.950.000 rubla ja wäljaminek 22.900.000 rubla pääle.

Squique on wäiksem linn; tema püüandus on see, et ta suur salpeetriwäljawedamise koht on. Ta on ka Hispania meestest lõunapoolsete linnade moodil ehitatud ja elab sääl hästi palju neegrid, terve Amerika õhturand neid täis on.

7. augustil 1891 wiskasime Squiques antru merde. Sääl oli palju purjulaewu — kallid nelja- ja kolmemastilised raudsed „läis“ = barklaewad. Englise, Prantsuse, Saksa j. n. e. laewad. Mõned wõtsiwad salpetrit sisse, teised andsiwad meel ladungit wälja. Squiques oli pruuk, et kui üks laew täis sai, siis kõlistas ta kella ja mehed karjusiwad kolm korda „hip, hip, hip, hurra!“ Teised laewad sadamas wastasiwad selle pääle nõndajama ja tuliwad nende mehed siis õhtu wõõraks, kus kõigile wiina anti. Kui siis laew wälja läks, tuliwad teistest laewadest mehed paatidega jälle laewa, aitasiwad ankrud üles riitwida, purjusid heisfida, neid juurde seadida j. n. e. ning saatsiwad laewa merele, kust nad oma paatide pääl jälle tagasi sõitsiwad. Et selle saatmise juures muidugi whiskypudel ei puudunud, wõib ju arwata. Nii aidati meid, nii aitasime meie teisa. Sääl hoidsiwad kõik rahwad kokku, oli ju igauks kaugel, kaugel kodumaalt teisel pool maailmamerd.

Õhtutel käisime ka teistes laewades wõõraks, nagu ka meie wõõrad tuliwad. Ka linnas käisime ja wiitsime aega.

Meie sõed saiwad lihterite (wäikeste laewade) pääle, mis suure laewa kõrwale tuliwad, wälja antud (lõhitud). Nii läks aeg töö ja wõõraks = ning maalkäimisega edasi.

Sinna mulitsate pääl oli walgeid hispanlaste järeltulijaid ja ka teiste rahwaste mehi näha, nende seas ka küllalt sakslasi, indiaanlasi, segatud werrega inimesi ja neegrid.

Wiimased, muidu töötas rahwas, armastawad ennast pühapäewal väga ehtida. Sel wähegi wõimalik, teeb ennast gentlemaniks (shentlmäniks= herraks), mis, et neil meestel išeäraline ilutundmine ja arusaamine on, mõnikord väga tähelepanemiseväärt ja imelik wälja näeb. See on kena pilt, kui sähardune must kodukäija ennast on ehtinud. Walge pesu läbi, mis nad waimustusega kannawad, näewad need noored herrad mustemad wälja, kui nad on. Särgikraed kannawad nad häameelega säharduste terawate, tagasilöödud ja kangel ärasfeiswate otsadega, et iga wastutulija ruttu peab kõrwale kargama, kui ta oma filmadest aga natuke lugu peab. Rõigis wärwides hiilgaw shlips ehk kaelarättik on nii ümber mehe särgikrae köidetud, et tema otsad kandja taga nagu sõjalaewa wimplid tuules mängiwad. Mehe keha katab enamasti hallist, suurte ruutudega kaetud kangast tehtud saterkuub, mille otsad taga maani maha ulatada püüawad. Taha saterkuue pääle on kaks suurt nõopi õmmeldud, mis, mida juuremad, seda ilusamaks peetakse. Kollane west suurte nõopidega hiilgab päikese walguses ja katab mehe tugewat rinda. Westi taskust ripub pakš uurikett wälja kõigefuguste särawate riistadega ehitud. Sest riidest, millest kuub tehtud, on ka püksid walmistatud. Peenikeste reite ümber ripendawad püksid nagu kotid ja lehiwad tuules sinna ja tänna nagu leinalipud. Kui aga ka reied meestel peenikesed nagu wikatimarred on loodus neile sellepärast ometi jalad alla andnud, milledele sähardust juuri jaapaid tarwis on, et neid juuruse poolest julgesti Kalewipoja pastalde kõrwale wõib seadida. Tubli, kui ka mitte just selle aastasaja moodi järele wõlwitud, tsilinder (torukübar) wiltu pääl pääl, punane ninarättik, mida ta küll mitte ei pruugita, sest et nad weel ikka sõrmi ja käeselgi ninapuhastamiseks tarwitawad, pool taskust wälja tõmmatud, punased kindad suurte leiwalaabida taoliste rusikate otsas, suur punane wihmarwari hõlmas, pakš sigar, mis iga sammul pääl ülesse ja alla kiigub, pakšude mofkade wahel, ja pühapäewa poisš ongi walmis. Na naesterahwad on ennast pühapäewal ehtinud ja ilusaks teinud, et hobused ja muulid mulitsa pääle seisma jääwad ja neile pääd raputades tagast järele waatawad. Naesterahwaste pöetud lambapääde pääl hõljuwad kübarad kõifjugu wärwiliiste paeltega, kõif jugustelillede ja rohtudega ehitud. Wiimaseid on nii palju kübarate otsa aetud, et waarao seitse lahjat lehma nendest küllalt oleks pakšuks jaanud. Sinna kohta, kus selg otsa löpseb, on ilmatu tuustik riiete alla topitud, nii et selle sadula pääl terwel lapsekarjal küllalt ruumi oleks kewademängusid ette wõtta. Kõifjugu sedheledates wärwides päewawarjud, kindad ja Kalewipoja pastald sarnased jaapad (juuruse poolest) on ka nende juurest leida.

Kui sähardune armastaja-paar uulitsa pääl kõnnib ja üks teisele, suured walged ehk enamasti kollased hambad risti passude mottade taga, kollaste filmaterade sisse luurab, on see väga imelik waadata.

Kõige selle pääle waatamata on need mustad inimesed väga lahked, armastawad pidusid, tantsu ja muusikat, on alati rõõmsad ja ka hää siidamega.

Lõuna = Amerikas, kus walged hispanlaste järeltulijad ikka weel aru ei saa, et ka see inimene, kel must nahk seljas, inimene on, ei tee walged nendega suurt tegemist. Ja ka Põhja-Amerikas pole see suur kiidumimi, kui ühe mehele „nigger“ wastu filmi wistakse, aga siiski ei mõtle Põhja-Amerika mees selle juures mitte midagi, waid ütleb selle sõna, ilma et ta temaga sähardust põlgust tähendada tahaks, kui Lõuna-Amerika rahwas.

Maal käisime ka Mr. Browni (Mister (herra) Browni, mitte Frisco wõi St. Francisco Sally Browniga ära wahetada) juures, kus rummi müüdi ja kuhu ilusad mustad neiud kokku tuliwad tantsima ja mõnikord päris neegripalli pidama. Ma olin ennemalt ju kord Hamburgist Squiques käinud ja tundsin seda wanameest väga hästi. Ta tundis minu weel ära, ajas omad punased mokad ühest kõrwest teiseni lahti ja hirwitas, et aga hambad hiilgasiwad. Ka bootsmann ja Schulz tundsiwad teda ja oliwad tema juures nagu kodus. Ta andis omalt poolt meile esimesel õhtus ilma rahata juaa ja ka luba, ennast täis wõtta nagu kaanid, kui meil aga hinu olla. Me jõime ka küll, ja kui me maksta tahtsime, ei wõtnud ta raha wastu, ehk me talle seda küll päris wägisi passusime. — See oli selle wana kelmi juures alati moodiks, ja wõitis ta selleläbi palju sõpru. — Kui teine kord mehed aga hästi täis oliwad, siis nülgis ta neid ja tegi tafa, mis ta enne wälja oli andnud. Selle juures jäi ta ikka hääks meheks. Mehed teadsiwad küll, et ta kawal kelm oli ja tema neegri pääluus lambawilla all kelmitükid kaswasiwad, aga et ta mees oli, kes väga hullusti ei riisunud, teised wiinamajapidajad nõndasama ehk weel enam riisumist ja petmist armastasiwad, ta hästi ja häämeelega wõlgu andis, kõik täitis, mis temale üles anti, kunagi rahwa pooli küll aga ikka meremeeste pool seisis, pantijid wõttis, laewadesse esmaspäewal, kui meestel suur pääwalu oli, salaja napsu wedada ostas, armastasiwad teda kõik. Kui meestel laupäewa öö ja pühapäew weel liihikesed oliwad ja esmaspäewal juurde wõeti, peitis ta neid ära ja arstis haigeid rummiga. Ta wõttis kõik maailma raha wastu ja andis meestele, kui kõik raha nahka oli joodud, hääst siidamest ka weel pudeli rummi merele kaasa, ja pääasi, ta tegi noori mehi ka ilusate noorte neegri-neidudega oma pallide pääl tutwaks.

Nende hääde külgede päraft peeti wana musta Browne juures anu. Ta oli omas ametis ka paras mees. Teda tundis iga kapten, iga tüürimees, iga madrus. Ta tohtis igasse laewa tulla. Kõik kaptenid ja tüürimehed rääkiswad temaga lahkesti; ta teenis igaihte, polnud kunagi äraandja, waid tegi ikka kiriku kejet küla. Tal oli ka hää meelespidamine, et otse ime oli selle pääle mõelda. Ta tundis mehed, keda ta kümne aasta eest näinud, kohe ära ja tuletas nende nimed meelde.

Brownil oli runner (wälimiste asjade toimetaja, jookaja, kuulaja, wõõraste juurdewedaja), wana lonkaja Saksa madrus, nimega Franz. See pidas ka tema wõlaraamatuid ja oli wäga tähelepanemise wäärt mees.

Tal oli suur ja lai pää õlgade wahel. Päälegi oli see pää paljas nagu prohwetil Glisal ja hiilgas päitese paistes, nii et kõik Squique linn selle pääle wandus, wana Franz määriwad teda iga hommiku kokusõliga. Päewawalguis muutus selle päälae pääl, nagu kõige parema reflektori pääl. Ümber selle läikiwa päälae kaswas lumiwalge juukseparw. Iga juuksekarw oli aga nii pakas ja harjujemoodu kõwa, nagu Australia okasseaheln. Need harjused oliwad talle nagu püsti pääluu sisse liimitud. Nägu oli sel mehel nagu tširkliga löödud. Nina kohal oli ringi keskpunkt. Silmad ja ninasõõrmed oliwad ka ümmargused, nina ise nagu näo külge liimitud kartohwel. — Wikerkaaril on ilusad wärwid, mis need aga kõik Franzil nina wastu tähendasiwad. Nina oli mustjassinine. Siis tuliwad punased, roheliised ja sinised wärwid, nii et igakõks, kes wana Franzil nägi, ütles, et ta sähardust wärwiilu ja wärwide kokuseadmist weel oma elus ei olla näinud. Loodus oli küll wist selle nuuskimiseriista omale sihtis wõtnud ja oma annetega teda hästi ehtinud. Säääl kaswasiwad kõikjagused seened orgudes ja kuingaste pääl, ja hästi keskpaigas, just wõlwi kohal, sirutasiwad end kolm karwa, mis nagu üksikud palmipuud kõrbes kiigutasiwad ja igale inimesele ilmatahtmata usku, armastust ja lootust meelde tuletasiwad. Ka ninasõõrmetest pistiwad walged harjused oma pääd uudishimuliselt wälja. Franzil nina läikis nii, et kui ta pimedas murgas istus, nii wälja nägi, nagu oleks ta sigarit põletanud. Mitu korda läkswad mehed tema figari küljes oma sigarit põlema pistma, kuna ta aga sugugi ei suitsutanud. Kui aga päitsepaieste tema päälae pääl mängis ja selleläbi ka ta nina hästi walguse käes seis, siis hiilgas wiimane wikerkaari wärwides, nii et inimesed tema looduseilu waimustusega kiitma hakkasiwad. Franzil nina nimetasiwad meremehed „Kohinooriks“ (Kohinuur — India keeles „walguse mägi,“ üks kõige suurematest kuulsateist Indias leitud diamantidest) ja wõib see kiwi küll ültlemata ilus olla, kui

ta poolgi nõnda hiilgav on kui Franzi nina. — Kõrivad oliwad mehel hästi juured ja nägivad wälja, nagu kaks kadunud konna-karpi. Hirmus laia suu ümbert oli Franz habeme maha ajanud, et see teda joomise juures ei ekstitaks. Selle habeme sisse olewat tal wanal ajal mõned whisky ja rummi piisad jäänud ja talle selleläbi suur kahju sündinud, sellepärast ajas ta nüüd oma habeme iga hommiku suure osawusega maha. — Suu käis ühest kõrwast teiseni ja oli alati suutubakaga täidetud. Kael puudus sel mehel, sest kõht algas tal kohe lõna alt. Ise oli ta paks ja lahke, käis tasa, rääkis tasa, mõtles tasa, jõi tasa, aga palju ja waimustusega. Ta oli tubli mees, ehk küll Browni raamatupidaja.

Tema raamatupidamise üle mõiks palju rääkida. See polnud kahetordne ehk Italia, ei ka ühekordne, ei ka Amerika raamatupidamine. Wana Brown ei osanud ise kirjutamise kunsti, luge-misega oli tal ka suur häda, numbrisiid tundis ta wähe. Tema raamatupidaja, kes tema filmis tarkade tark oli, oli enam kui poole aastasaja eest poolteist aastat külakoolis käinud, sääl wähe õpinud ja pääle seda wäga palju unustanud. Raamatupidaja oli ka hom-mikust hommikuni täis püha rummi, filmad oliwad wanad, käed wä-risesiwad ka, ja kui ta näituseks Browni käsu pääle mehe wõla 3 rbl. 21 kop. pidi üles kirjutama, siis kirjutas ta 1 rbl. 23 kop. ülesse. Kui siis Browni ja Franzi wahel waidlemine tuli, mõle-mad suured ümmargused sarwe prillid ninale seadisiwad ja raamatut uurisiwad, jäi enamasti Franzile õigus, sest ta näitas numb-rite pääle ja ütles: „Ega kiri ei waleta!“ See oli hää, et Brown-il hää meelespidamise anne oli, muidu oleks ta ju annugi oma poe kinni panema pidanud.

Mehed teadsiwad seda ja seadsiwad nii sisse et nende wõlg, mis raamatusse kirjutati, ifka nii oli, et rublad suuremad oliwad kui kopiku ühed. Kui Franz siis ümbertäänatult kirjutas, polnud neil suurt kahju ja waidlemist Browniga.

Brownil oli ka üks teenija tüdruk, üks wana neegri mamma, uhke nimega „Juno“, kes selle tarwis sääl nähti olema, et ta krot-ki keetis, mis wana Brown pudelitesse täitis ja külmaks minna lastis.

Nüüd on inimeste kirjeldamisest küllalt, tarwis on ka Browni wiinamaja kohta seletust teha.

Ta oli ühes uulitsas linna lõpul, mitte kaugel sadamast. Ühes walges laias majas, millel rohelisted aknalugid, läks roheline ukse kaudu tee suurde hoonesse, kus mitmesugune kraam, sibulad ja salat ning sooja wöö kõiksuguste wiljapuude wili seinade sees ole-wate naelte otjas ja riulite pääl seisis. Rummi ankur oli müügi-laua taga, kohe paremat kätt uksest. Sest ankrust kaldas wana

Brown meestele klaasidesse. Suures, paksude müüridega hoones oli hästi külm õht, mis väljas olewa palawuse wastu nagu paradüis näis olewat. Selles suures toas seiswad pingid ja lauad. Ka üks wäiksem ja paremasti sisseseatud tuba oli weel Brownil wõdraste tarwis. Suurest toast läks üks suure hoowi pääle, kus suur, kiuise pörandaga küün seisis, kus pallisid peeti. Sinna küüni oli mängumeeeste tarwis kõrgem koht ehitatud, kus nad palli ajal mängiswad. Hoowist läks weel üks üks keldrisse, maa alla, kus Brown oma rummi, muud joogid ja söögimaterjalid pidas ja kus ma noores põlwes kord teistega olin sees istunud ja joonud. See keller oli kalju sisse raiutud, wäga suur ja oleks igale kloostrile auu teinud. Hoowi pääl kaswasiwad paar puud, mille ühe otja kord üks Saffa madrus, kes enesele delirium tremens*) joonud oli, ennast üles olewat poonud. Sest ajast saadik ei andnud Brown mitte enam igale mehele nii palju juna, kui ta tahtis; ta tundis oma poisja.

Sellest wõib lugija näha, et Browni wiinamaja sugugi uhkesti polnud sisseseatud, waid Brown aga teiste asjade kõrwal ka wiina müüis. Siiski oli see wiinamaja meremeste meele järele, sest sääl oli igauks nagu oma kodus, igauks wõis teha, mis ta aga wähe tahtis. Brownil oli see kõik üks, kas mehed laua pääl wõi laua all joiwad, kas nad hoowis wõi küünis, keldris wõi katusel oliwad. Tema juures walitses suur priius, ja see oli meestele, kes Browni juures käiswad, pääasi: Sääl sai siis ka mõnikord mäsastatud, et ime waadata oli. Kui müürid nii paksud poleks olnud, oleks küll wist Browni maja ammugi maa päält ju kadunud olnud.

Uhel reede õhtul tuli ühest Saffa neljamastilijest laewast, mis meist mitte kaugel polnud, paat meie laewa. Paar meest, kellega me Browni juures tutwaks olime saanud, tuliwad meile wõdraks. Nad rääkiswad, et Browni juures pühapäewal pääle lömat suur pall olla. Wana Brown olewat meremeeestele laewades teada andnud, et kõige ilusamad neiud maailmas sinna tulla.

See oli meile ka just meelt mööda. Me wõtsime ette, sinna minna. Ka mehed ees ruhwis olivad suure rõõmuga selle plaani teinud. Laupäewal läksiwad siis ka kõik kapteni juurde raha järele. Kui bootsmann, Schulz ja mina wiimaks sisse astusime, saime ka meie oma raha. Schulzile andis kapten omalt polt ühe naela sterlingi pronu pildi eest, mis ta merel üles oli wõtnud. Schulz ei tahtnud seda raha esiti wastu wõtta, see ei näidanud aga kaptenile meelt mööda olema, selle pääle wõttis siis Schulz ka raha ikka wastu.

Laupäewa õhtu käisime maal ja läksime ka Browni juurde. Wiimane lubas meile näidata, mis ta homme tegetawat. Ta wandus

*) Zoomitse hullustus.

jelle pääle, et see pall maailmas kõige uhkem saada olema ja kõigile, kes tema pääl tantsiwat, igawese ajani meelde jääwat.

Pühapäew jõudis kätte. Riided otstigi wälja, klopiti, puhastati, saapaid wiskiti, paberipesu wõeti wälja, shlips pandi walmis. Kell neli läksime maale. Meestel oliwad leepurjud (nõnda nimetawad meremehed särki kraesid, millel tagasi lööbud otjad on) ees, saapad särastwad neil jalas nagu sõetõrw. Igauks mängis püksti taskus olewate kullatükidega. Mõni oli ju tats päewa hästi joo last ja kuiwa toitu jõunud, et palli pääl joogid hästi maitseks. Nüüd mindi Browni juurde.

Maja ees seisis ju suur hunik rahwast. Wanad naesed ja negripoised, walged ja segatud werega tütarlapsed. Wana Brown oli oma maja wanade lipu räbalatega ära ehtinud ja ta ise enesele pühapäewa kuue selga tõmmanud. Tema lai nägu hiilgas rõõmu pärast, sest ta teadis, et ta täna oma lambaid hästi wõis piigada. Ta andis meile kõigile suud ja ütles: „Astuge sisse, auustud herrad, waprud meremehed, astuge sisse! Täna on taewas maa pääl. Kõige paremad joogid maailmas ja kõige paremad sakuskad ootawad teid. Mis taewa all lendab, mis meres ujub, mis maa pääl käib ja roomab, on praegu ju küpsetatud. Kõigest wiest maailmajaost, mis praeguse ajani tuntud, on kõige ilusamad ja toredamad neiud teid rõõmustama kutsutud, Böhja- ja Lõuna-Amerika kõige kuulsam ja wägewam mängukoos, üle kõige maailma kuulsa kapellmeistri Mr. Loc'i juhutamise all, saab teie kõrwu taewalikkude toonidega kõdistama ning terve waimustuse mere meie kõikide pääle wälja kaldama. Astuge sisse!“ Me astusime.

Sees oliwad ju pingid ja lauad, hoow ja toad täis sinjakkid. Kunn hakkas jõemoodi jooksuma. Siis tuliwad ka mängumehed, Browni neli musta mängumeest: Mr. Black (Mister — herra Black) harmonikuga, fennor Santos (Sennor — herra) kitariga, fennor Lerma wilespilliga ja päämees, Mr. Loc, kontrapasjiga. Mendega ühes tuli suur hunik neiuid, ehitud nagu inglid, eht küll seekord mustad inglid. Mängumehed saiwad igauks suure napsu ja läksiwad siis oma trooni pääle. Nad seadsiwad riistad hästi joonde, ja kära algas. Harmoniku käredate häälte sekka piiksus wilespill, nagu pörsas, kelle sabatja näpistatakse. Kitari rõgises waele, aga kõige wägewamad toonid tegi Mr. Loc oma kontrapasji pääl. Ta polnud weel wäsinud, oli täis jõudu ja poogna kõwasti kolofoniuniga (Colophonium) sisse salwinud. Hirmsa jõuga müristas ta oma riista, nii et lubi seinade päält ja katuse päält kiwid maha kukusiwad.

Rooremad ja tantsuarmastajad tormasiwad nüüd kõik küüni. Ka meie jõime klaasid tühjaks ja läksime sinna. Mängumehed oli-

wad raskest töös; nad kiskustiwad, et nende waesed riistad neil käes aga kägisesiwad. Mõnikord polnud muud midagi kuulda, kui üffi konterbasfi müristamist. Mr. Voe oli hästi joone pääl. Mängijatel oli kontrakt Browniga ära tehtud, et nad igakord, kui mängiwad, rummis peawad ujuma. Sellepärast kallasiwad nad ka ühe karika teise järele oma kaelarätikute taha ja tegiwad oma tööd siis waimustusega edasi. Tants edenes. Meremehed pekswad jalgasid wastu maad, et kivitükid pörandast wälja lendasiwad. Neind hüppasiwad täis rõõmu, nagu oleks igaiüks oma pulma pidanud. Kui tantsu wahel oli, siis joodi ja naljatati. Mustad neind naerasiwad, et su ühest kõrwast teiseni wenis.

Ka minule tuli hirmus julgus südamesse, teadsin ma ju, et naene teisel pool maatera on. Ma istusin kõige ilusama neiu kõrwale, küsisin, mis ta südamekiunituseks soovib, wiisin ta, hästi õrnalt käe alt kinni wõttes, puhweti juurde ja täitsin tema kõhtu. Sääli juures oli mul aega teda hästi uurida.

Jah, ta oli ütlemata ilus ja süsimust, nagu mõni pigiõiga. Päälae pääl kaswasiwad tal lambawilla sarnased karwad pöösaste moodi. Wiimaste wahel oliwad laiad, nagu walge liiwaga kaetud, jalutamise teed. Neiu päälagi nägi wälja nagu suur aiaplaan, mis imelik waadata oli ja südant rõõmustas. Otsaesine oli sel lapsel nii ilus kitsas, et nina juba säält wälja kaswas, kus juuksed otse lõppesiwad. Uudishimulikult sirutas see nina ennast püsti ja oli sedamoodu wõlwitud, et läbi ninasõõrmete neiu otse südamepõhja pääle wõis waadata. Iga pääkülje pääl oli neiu üks kõrw, mis mõlemad nii rammusa maa pääl kaswasiwad, et nad suure, hästi lihase seene suuruse ja kaju oliwad saanud. Nina lähedal seisis paremat kätt üks, pahemat kätt teine film. Silmaterad oliwad kullakarwa kollased, mis nii peenikene wälja nägi, et see suurt wiga ei teinud, et ripse- ja ripsmekarwad puudusiwad. Ülepää oli loodus jellele tütarlapsel nii wahel kui wõimalik karwu andnud. — Niiud tuli juukene, mis pea poole ringmõõtu oma alla wõttis. Suus oli tal just kolmkümmendkaks kollast hammast, püsti nagu werstatulbad, mis ilma armuta nagu westikiwid kallid sakuskaid jahwatasiwad. Wana Brown ladus aga ette, ja mina waenekene ladusin aga raha puhweti pääle. Kaks pakku mokka, nagu kaks praeworsti, palis- tasiwad neiu kesse suud, kust ta mõnikord keele wälja pistis ja sellega kärebeid ära ajas, kes tema ninasõõrmetes edasi ja tagasi kõndisiwad, nagu Dondoni rahwas Themse tunnelites. — Ilus neiu pääkene seisid peenikese luigekaela otjas. Keha oli tal wäga peenikene ja õrn, mispärast ta ka wanad räbalad enesele rinna ette särgi alla oli toppinud, nii et wälja nägi, nagu oleks tal hästi suured rinnad olnud.

Sel ajal kandsiwad linna naesterahwad taga, fääl, kus selg otfa löpöh, riiete all suuri sadulaid, sest üks Pariisi naesterahwa riiete kunstnik oli aru saanud, et naesterahwastel fääl kohal wäga wäikene wölv olla. Ta püüdis seda wiga kõiksuguste riiete alla jeatud sadulate läbi jälle hääks teha. Nii oli siis ka minu neiu, sest et tal wist paremat sadulat käepärast polnud, sinna salpeetri- ja guanokotid köitnud, mis tantsu juures hästi hõljusiwad. — Käe- warred oliwad neiu hästi pikad nagu tindikalal; neid wöis ta mitu korda ümbed tantsija mäsfida. Käed oliwad tal suured nagu leiwa- labidad, sõrmed nagu sirbid ja nende otfas küüned, mis alla poole wölvitud oliwad, nii et neid sülitamisefausfideks oleks wöinud pruufida. Pallikleit rippus tal eest kuni jalgade pääle, tagast oli ta aga jalg lühem, nii et iga inimene tema fääremarjade üle wöis röömus- tada. Need oliwad örnad nagu linalinnul. Jalad all aga oliwad tugewad, neid ehtisiwad laiade talladega saapad. Sest neiuft wöis öelda, et ta wäga suure jala pääl elas. Hääl oli tütarlapsel mahe ja pehme nagu lumelabidal ja riided kõiksuguste paeladega ehitud. Nimi oli tal „Dolores,“ mis Hispania keeles umbes „walurikas“ tähendab. Noh, mulle pole ta suurt walu teinud, küll aga minu rahakotile. Suured hunikud magusaid asju ja kõiksugu toitu kadu- siwad minu filmade eest, nagu oleks maa neid ära neelanud. Wiimaks, kui ärähawitamise wainustus kadunud, tuli hüppamise wainustus tema pääle. Me läksime tantsuküüni. Säääl hüppas ta minu hõl- mas, et saapakontsad wiltu läksiwad. Selle pagana tantsu juures juhtusin ma õnnetusfeks talle ifka jalgade pääle astuma, oliwad wiimased ju hirmus suured ja pikad. See ei teinud aga suuremat wiga, iga pääleastumise pärast pidin ma temale walufannatamise eest ja jüdamekarastufeks kallist wiina ja sakuskat ostma. Ma arwan, et ta wist küll meelega omad jalad minu jalgade alla pistis. Küüid pidin ma ka oma ninarätiku neiuale laenama, nina nuufata, mis ta siis ka minu arwe pääle wäga tihti ja wägewal wiisil tegi. Kui ta mulle seda rätikut tagasi pakkus, olin ma nii uhke ja kintsin ta temale.

Aleg läks mööda, lambid põlesiwad juba. Pilt tantsumajas oli muutunud. Sennor Verma, wilespillipuhuja, oli, sest et tal wäge- wast puhumifest suu alati kuiw, niipalju krofiga oma mokkasid fastnud, et ta takti ja nootide pääle enam waadata ei saanud. Paar takti enne seda, kui teised pääle hakkasiwad, piiksus ta pill juba, mõnikord weel üsna teist tantsu kui teised pillid. Ka Mr. Loc jäi mõnikord oma kontrapasfiga suituma. Siis läks tants ilma passita edasi. Kui herra Loc siis korraga üles ärkas, tõmbas ta ruttu ja ruttu paari tofina jähardust wägewaid ja wöits toonifid passi pääl, et kõik ära ehmatasiwad, tants seisma jäi ja tantsijad täis hirmu

mängijate päale waatafiwad. Selle suure töö päale jäi siis mees jälle suituma. Kui tükk otjas oli, piikfus wilespill üksi edasi. Herra Verma, kes nägi, et herra Lockil magamine nii ilujasti läks, proowis seda ka omalt poolt. Säl juures kukkus tal aga pill juust wälja pörandale, kus ta tantsijate jalgade alla weeres ja puruks astuti. Suure wihaga jõi herra Verma mängijatele antud rummi üksi ära, korjas oma pillitükid kokku ja läks wana Browni juurde, kelle käest ta pilli eest maksu nõudis, sest tema palli pääl olewat ta nii raskesti tööd pidanud tegema, et ta oma pilli lõhki olla puhunud, nagu ta ütles. Wana Brown, kes mehi hästi tundis, wiskas herra Verma wälja, kes seda ka waitfelt teha lastis, naabri majasse läks, trepi laenas ja jelle abil jälle üle müüri jisse ronis, kus ta nüüd tantsijate sekka läks ja nii tegi, nagu oleks ta wõõras inimene ja praegu alles palli päale tulnud.

Selle päale kuulutas wana Brown oma mängumeeestele, et ta neile krocki enam ei anna, sest nad olewat teda ju enam joonud, kui ristiusu pillimeestel seda tarwis olla. Selle kuulutuse päale ütles herra Santos oma teenistuse üles, wiskas kitari nurka ja heitis ise mänguriista kõrwale pöranda päale, kus ta ka kohe sügawasse unesse uinus. Nüüd mängiswad harmonik ja kontrapas üksi, aga nii, et kui harmoniku mäng lõppis, kontrapas üksi toledat müra ja kõra edasi tegi. Sest polnud aga wiga. Kui muusika puudus, tegiwad neid suudega muusikat, kätega tarwilist takti sinna juurde plaksutades. Tantsida pidi aga saama!

Korraga kukkus herra Black tooli päält maha, seadis ruttu oma lahtitõmmatud harmonika pää alla padjaks ja puhkas.

Nüüd tuli wana Brown ja tegi meestega suure tüli. Ta palus wõõrastelt andeks, et tal sähardused halwad mängumehed olla, — see olewat aga kõige parem ja uhkem koor Squiques, ütles ta, teistel kooridel ei olla mänguriistu.

Siis läks ta ja raputas herra Locki, kes koori eestseisja oli, unest ülesse. See mõtles, et uus tükk päale hafanud oli, ja hakkas ruttu ja ruttu oma passi nii wägewal wiisil müristama, et wana Brown kolm sammu eemale kargas. Wanamees wõttis tal riista käest ära, lastis herra Blacki ja Santose hoowi päale kanda ja muusik oligi otjas. Wana Brown kiristas wiha pärast hambaid. Neid hakkaswad nüüd koju poole minema. Mänguga oli ka tantsulust kadunud.

Minu ingel oli ju annugi kaduma läinud. Päale jeda, kui ta mul nii palju raha oli maksnud, et ma sellega kaks nädalat kuus last oleksin toita wõinud, ja ma rahakotti enam nii ruttu tasust wälja ei tõmmanud, waatas ta minule paar korda koledal pilgul otja, milledes kõige sügawam põlgatus põles, ja oligi paari

minuti pärast ühe suure Hamburgi neljamastilise laewa bootsmanni hõlmas, keda ma tänase päewani selle hää eest, et ta mind sest laepest lahti saada aitas, südamest tänan.

Nendega ühes olivad ka enamad meremehed ära kadunud. Mõned olivad neiusid saatma, teised aga jälle uusi röömustusi otsima läinud.

Wana Brown käis ümber ja nuttis, et pidu nii ruttu otja lõpnu, mis juures üksi mängumehed süüdi olivad. Herra Lerma käis majas ümber nagu kodukäija ja otsis rummi ja kroffi. Teised mängumehed olivad hooti pääle kadunud, kus nad wististi kuskil nurgas magasiwad.

Wiimaks tuli Schulzile hää mõtte. Ta ütles peremehele, et me weel koju minna ei taha, käskis ühe suure ilmatu bowli (boli) külma kroffi tulla ja palus herra Santose kitarr — ta tahtwat ise natuke mängida. See anti temale kohe kätte, ja kui mehe käte alt wägewad toonid ja mehe suust wägew laul wälja kõlas, kogusiwad ülesjäänud mehed, kõigest umbes üks tosin, meie ümber, ja nüüd alles muutus asi Browni juures ilusaks. Üksigi ei mõtelnud enam laewamineku pääle. Kroff toodi, jaksukat muretseti, piibud põlesiwad ja igauks näitas, mis ta õppinud. Laulud ja steptantsud kõlasiwad ja käisiwad. Kroff jooksis jõgedes. Uus ja ilusam rööm oli meeste pääle tulnud.

Kõiki maailmarahwa laulusid lauldi: igal rahwal oli oma mees, kes teda emakeeles kiitis. Wana Brown ja Franz istusiwad meie keskse ja olivad röömsjad.

Laas oli herra Blacki harmonika wälja toonud ja pruniks teda tawaste häältega laulusaatsmise tarwis. See läks wäga ilusasti, sest Schulz oli kunstimees kitari, Laas harmonika pääl.

Pääle seda, kui kooris Rule Britannia, Allons enfants de la patrie, Es liegt eine Krone im grünen Rhein, O santa Lucia, Partant pour la Syrie, Twas in Trafalgars bay, Strömt herbei, ihr Völkerschaaren, At night, when we are lying down, ja kõitjused muud laulud ju läbi wõdetud olivad, ka suur Fokke oma keeles O Wanderbeerenboom müristanud oli, tõusis üks mees üles, kes ühe laulu ühes wõdras keeles laulis, mida aga mehed Malay'i keeleks ära tundsiwad. See mees oli Hollandi soldat Hollandi jaartel India archipelis olnud ja sääl selle laulu kätte õppinud.

Nüüd tõusis Laas üles ja lubas ühte laulu ühes keeles laulda, mida üksigi ei tundwat. Ta andis Schulzile wiisi üles, aitas ise harmonikuga, imestusega kuulsin ma, kui mees, küll wist esimene ses majas, Eesti keeles algas:

„Kus Soome meri müristab
Ja peksab vastu kallast;
Kus kangelaste sõjahääl
Kord tungis walda wallast;
Kus sõjalipp kord lehwitas,
Mööd mehi sõi ja häwitas,
Surm waigistas suurt nalga;

Kus Taara troon sai lõhutud
Ja kõwem Jumal wõitis;
Prii rahwas maha rõhutud,
Kui wõinuis käed tal kõitis;
Kus raudses riides rüütlil jääl
Kord pani vastu särgiwääl,
Kes sulane weel polnud:

Kus aastasajad rahwa waim
Sai ahelates peetud;
Kus see, kes wiimseid raputas,
Sai piinatulpa weetud;
Kus Wene keiser lahti löi
Need ahelad ja priiust tõi! —
Tal tuhat tänu andkem!

Kus keisri haamrilöökidest
Mets, maa ja meri paukus,
Kus mõni, ehk küll jalaja,
Kui koer weel vastu haukus;
— Ei aidanud, need ahelad,
Nad kukkusid, ja ilusad
Said päewad edespidi;

Kus sügawates haudades,
Kus kangelased maetud,

Neist wägewatest löökidest
Said wiimseid üles aetud;
Nad kuulsid imestusega,
Mis sünninud ja rõõmuga
Lõid mõõka vastu kilpi;

Kus rahwas, üles äratud,
Kord jättis unewoodi
Ning aru sai, et teine aeg,
Et priius talle toodi;
Mees nurka rauad wirutas,
Waim oma tiibu sirutas
Ja taewa poole lendas;

Kus üle mäe, metsade
Hell fini-taewas särab,
Kus linnades ja külades
Weel rõõmus rahwas kärab;
Kus rikas põld, kus aas ja murm
Nii lahkelt teretab; kus surm
— mu isamaal — on magus;

Kus puude warjus majake,
Mu kullakene elab:
Üks neiu, õrn kui dieke,
Kui linnul laul tal kõlab; —
Kus rahwas elab aunga
Ja kuulutab ilmotsata,
Et isamaa tal armas;

Kus minul elas emake,
Kus minu isa maetud,
Kus kodu kalli mullaga
Ta hand on kinni kaetud:

Sääl on mu kallis Gesti pind,
Mu süda sääl, siin tühi rind, —
Sääl on mu kallis kodu!"

Bootsmann Laas lõpetas, ja toolilt üles kargasiwad kaks meest, tuliwad meie juurde ja kuulutasiwad, et nemadgi eestlased olla. Need nad oliwad, aga ju kaua aega Inglise ja Amerika laewades sõitnud. —

Üks oli ligi kolmkümmend aastat ju kodumaalt ära, sõitis ühe suure Bostoni täislaewa pääl bootsmannina, teine, noorem, oli enam kui kahetateistkümmend aastat kodumaalt kangel ja sõitis ühes Inglise neljamastilises täislaewas timmermannina. Mendega

saime kohe sõbraks, ja selle rõõmu pääle joodi mis kroff ja paar pudelit Kalifornia weini.

Selle aja sees oli herra Verma ifka ümber käinud ja wiina otsinud. Ta oli teda ka nii palju leidnud ja sisse wõtnud, et ta täiem kui efiti oli. Ta astus nüüd meie ette ja palus kogelbades, nii kaua oodata, kuni herra Brown tema lõhki puhutud pilli ära maksab, siis tahtwat ta enesele uue wile osta ja kõigile näidata, et ka tema õppinud on oma ifamaad kiitma.

Mr. Brown wõttis mehe nüüd turjapidi finni ja wiis ta kodutee pääle. Siis tuli ta tagasi ja tänas meie kõigi kuuldes Jumalat, et ta seeford neist meestest nii kergesti lahti pääsenud. Meile ütles ta, et ta sunnitud olewat, neid mängida lastma, nad olewat kõige paremad mängumehed Squiques. — Nad oliwad aga minu arust küll ka kõige odawamad, mispäraft nad Browni ja tema pallide tarmis nagu loodud oliwad.

Nii läks jälle mõni tund mööda. Üks ühendatud riikide mees oli ennaft wanaks neegri naeseks teinud, ta astus ette ja tahtis naljakaid laulusid laulda. Kõik oliwad wait, kui korraga nagu maa alt lauluhääled kostiwad. Hästi oli kuulda, kui klaasid kokku löödi ja lauldi:

Las' wana Brown meid sõimata

Ja palka maha tõmmata.

Me täna tööd küll tegime,

Mis juures waewa nägime.

Nüüd sunnib jänu hästi jooma,

Küll homme saab ehk Brown meid pooma.

Selle laulu järele karjusiwad lauljad nagu kikkad, plaksutasiwad käsa, nagu need kodulinnud seda tiibadega teewad, ja siis kõlas ifka kikeriki, kikeriki üle hoowi.

Wana Brown oli ju esimeste laulusõnade juures üles karanud ja karjus: „Need on Black ja Santos, nad pole weel kodu läinud, need on tarwis wälja wisata!“

Sääl kõlas jälle maa alt:

„Siin keldris on tal palju wiina,

Ei ole sin meil jänu piina.

Mis ta on kokku korjanud

Ja meremeekest orjanud, —

Me tahame kõik nähta juua,

Siis võib ta ise ennaft puua —

Kikeriki, kikeriki, kikeriki!“

Nüüd jai Brown aru, et mehed keldris oliwad. Ta tormas wälja, ja siis oliwad mehed ka paari sekundi jooksul uulitsal, kust

nende kiteriki ikka weel kaugelt ja kaugemalt waitfel ööl meie kõr-
wadesse kõlas.

Enam hommiku poole tuli weel salt mehi meie juurde, kes
neiusid kodu oliwad saatnud. Daulmine ja stepi tansimine oli kõige
paremas joones.

Kell neli hommiku oli hoomi pääl suurt hädakisa kuulda, nii
et meil kõigil juuksed püsti tõusiwad ja süda seisma jäi. Me tor-
masime wälja aitama. See kisa tuli ühest suurest tünnist, mis
hoowinurgas seisis. Kui me lähemale jõudsime, nägime, et Mr.
Lock, kontrapasfi mängija ja mängumeeeste päälif, tünnis oli. Ta
oli õhtu hullu pääga tünni pääle istuda tahtnud, tünn oli ülewalt
ilma põhjata, mees oli sisse kukkunud, kuhu ta, käed jalgade, pää
põlwele juures, magama jäänud. Nüüd oli ta kange nagu pukk
ja karjus hirmja häälega ja wägewate wannetega appi.

Pääle seda kui ta jälle kõndida wõis, wiskas Brown ka selle
mehe wälja.

Wana Brown oli täis wiha, et ta mängumeeestest lahti ei
saanud. Ikka oli neid weel majas leida. Ta ütles, et ta sugugi
ei imestaks, kui mõni weel kusgil nurgas karjuks. Wanamees lu-
bas neid hästi ette wõtta, kui nad raha ja mänguriistade järele
tulwad.

Nüüd oli aeg laewa minna, kui tööajaks jääl tahtsime olla.
Me läksime kõik ära; pall oli peetud. Kõige ilusamad neid maa-
ilmas oliwad meid rõõmustanud, kõige parem ja kuulsam mängu-
koor Põhja- kui ka Lõuna-Amerikas meid oma mänguga taewa
tõstnud. —

See esmaspäew oli töö juures väga raske ja pikk. Õhtu
tuli aga ometi, ja siis oliwad mehed wara juba koides.

Meil oliwad sõed nüüd wäljas. Laewa ruum pesti puhtaks
ja kõik walmistati salpeetri sissewõtmise jaoks.

Kapten polnud meil laewas. Ta rändas Peru maal ühest
linnast teise. Kui teda kord näha oli, siis oli ta ikka hästi palju
joonud. Ehk ta küll just mitte nii palju ei wõtnud, et ta inimeste
sekka ei oleks kõlwanud, oli ta siiski ikka hästi täis. Üle piiri ta
ei astunud, seda ei wõi öelda, nii palju lugu pidas ta oma seisus-
est ikka. Kui aga õhtu tuli ja ta enne magama minemist weel
korra tekki tuli, siis nägi mees, kes wahti pidas, et kapten
küll enam joomud oli, kui kahеле mehele tarwis oleks olnud. — Üksi
rändas ta Perus ümber, ühest linnast teise, nagu ju öeldud. Ta
oli sest ajast saadik, kui me proua merde lastsime, ilma pääta ja
mõistujeta. Nägi nii wälja, et ta wiinaga üksi oma kurwastust
ja muret wähendada tahtis.

Me wõtšime jula jalpeetrit sišse, kui kapten korra Simast üle Cuzco, wana inkade päälinna, tagasi tuli. Ta oli raskesti haige ja heitis koisše. Mis tal wiga oli, ei tea ma. Ta wärises ja jäi nõrgaks. Söögi isu tal ei olnud, aga wiina pruukis ta iga päew enam kui hää oli.

Šfimene tüürimees oli nüüd laewas päämees; tema õladel seisis kõik. Me ei saanud enam ka nii palju raha, sest kapteni lahkus oli kadunud. Tal oli ikka hirmus tõšine, pool wihane nagu ja ei pannud ta laewa tööd ega töömehi tähele. Üksigi ei julenud tema käest niipalju raha küsida kui ennemalt. Ka oli ta ikka oma kois haige ja temaga raske kokku saada. Mõistlikumatele meestele oli see wäga meele järele, et nii kergesti raha saada polnud. Meil läks ju reis Hamburgi, kus meid küll wiist maha munstertati, ja oli sääl raha enam tarwis kui Iquiques.

Nii istusime siis iga õhtu enamasti pääle töölopu ikka laewas koos. Sääl lauldi, mängiti ja aeti juttu, mõnikord kuni keskööni. Wana timmermann Jose oli sääl jälle õigel kohal. Ta istus luugi pääl, mehed ümberringi, ja siis saiwad wainud, tondid ja kodukäijad kujutada. Mõnikord käisime ka weel maal ja teistes laewades.

Oktoobrikuu oli ju pääle hakanud, palju laewu oli kodutee pääle wälja läinud, me olime ka mitmed wälja saanud. Enam kui pool laadungit jalpeetrit oli meil ju sees. Ühel ilusal õhtul istusime jälle koos tekis. Mitmete asjade üle rääkisime. Suurte tormide üle kap Horni juures, hirmsa külma üle, mis sääl walitseb, ilmariwuta ohwrite üle, mis see koht ju nõudnud on ja weel nõuab. — Meil polnud seekord suurt hirmu kap Horni eest, sest kui me sinna jõudšime, pidi ju suweaeg olema. — William rääkis, ta oewat kord lugenud, et üks laew sääl ühe teise laewa leidnud, mis nii wälja näinud, nagu oleks ta juba Jumal teab kui kaua merel purjutanud, ilma et ta sadamaid oleks näinud. Wäljast poolt olnud ta nii laentest ära pestud, et tõrwast ja wärwist ainult weel wäga wähe näha olnud. Tüürimees käinud paari mehega tema pääl, jäälnud kõik wanad, enamasti halli habemetega mehed, kõigil kasufad seljas. Rad olnud wäga lahked tüürimehe wastu, rääkinud aga keelt, mida keegi polla ojanud. Inglisekeelt pole üksigi neist rääkinud. Ka laewatekk ja alumised jooksjad nõõrid (laufendes Gut), wandid ja taalreepid olnud merelaentest ära pestud, wiimased ilma tõrwata. Mehed ja nende riided olnud nii imelikud ja seda moodu tehtud, nagu neid tüürimees kunagi weel polnud näinud. Mehed pidanud seda laewa „lendawa hollandlase“ laewaks, teised jälle üheks Wene wallaskalapüüdjaks, kes wäga kaua merel ümber hulkunud.

Wana Jose ütles, wäga wõimalik olla, et see lendaw hollandlane oli, sest et see ju alati Häälootuse kapi ja kap Horni wahel ristlewat.

Nüüd tuli jutt lendawast hollandlasest. Üksigi ei uskunud jeda wanal ajal nii usutud juttu enam, muud kui Jose üksi wandus jelle pääle, et ta teda näha olla saanud, wiimast kord Atlandi merel, öö enne seda, kui ta laewa oli kaotanud. Siis rääkiswad mehed üks seda, teine teist, mis nad kuulnud.

Lendawa hollandlase üle on ju ka niipalju kirjutatud, temast seda ja teist räägitud, et tema üle juur huiik kirjandust ilmas on. Ühe järele olewat ta Terneuzeni mees, teise järele jälle Amsterdamiist pärit. Üks nimetab teda van der Straateniks, teine van der Beldeks, kolmas ja neljaks annawad talle jälle teised nimed. Ta olewat Indiaist tulnud, Häälootuse kapi juures õhtutormid saanud, nii et ta sääl ju mitu ja mitu nädalat ristlenud, ilma et ta kapist mööda oleks saanud. Ta wandunud taewa ja maa kokku ja iseennast põrgu põhja. Korra wandunud ta jälle hirmsasti ja kiristanud, et ta, kui ta ka wiimse päewani ristlema peaks, ometi mitte järele ei jätta, ja kui ka kuradid ja Jumal ise talle wastu panewat. Sääl kõlanud hääl temale ja laewameestele kõrwa: „Ristle siis ilma rahuta kuni wiimseni päewani mere pääl. Rahu ei pea sul olema, ei pea sa oma maad nägema, enne kui sinu üksit poeg sind ules otsib ja sinule jelle kalli reliikwia (Reliquie) Snnistegija haua päält, mis sul kodus kapis seisab, laewa toob. Sa pead igaweseni ajani merel hulkuma, surma järel igatsema ja kõigile laewadele, mis sinu tee pääl on ja millele ja ennast näitad, põhjaminekut tähendama!“

Ühel õhtul hilja õmmelnud tema naene kodus Terneuzenis ja mõtelnud oma kadunud mehe pääle. Ta oli ju nii kaua ära, et kindel oli, et ta merepõhjas puhkas. Wäljas hulunud kōwa tuul mere poolt ja raputanud akna luukisid. Wäike kaheaastane poeg maganud woodis ju ammugi. Korraga kuulnud naene, et akna külge koputatud. Luuk olnud lahti, ja näinud ta sinna waadates akna taga walget nägu, just nagu tema mehe nägu ja kuju. Akna kistunud kange torm lahti ja lennanud üks paber tupp, kuhu tema mehe käekirjaga kirjutatud, et ta raske patu pärast mere pääl ristlema pidada ja ainult poja läbi ülewal nimetatud moodul päästetud saada wõida.

Kui poeg siis suureks kaswanud, läinud ta isa otsima. Ühe kirjaniku järele on ta isa leidnud ja päästnud, teise järele mitte.

Mõne kirjaniku järele olewat kapten poisimees olnud ja see hääl talle kuulutanud, et ta iga seitsme aasta järele aga kord maale minna tohib ja selleläbi päästetud saada wõib, kui üks ilmarikutud noor ja Jumalat kartja, puhas tütarlaps, ehk ta küll teab, et kapten

ära wannutud pool inimest, pool waimu on, teda priitahtlikult meheks wõtab ja temaga ühes laewa läheb.

Mõne järele on lendaw hollandlane juba päästetud, mõnebe järele hulgub ta weel ümber.

Teiste järele peab ta nii kaua ristlema, kui ta ihu mulda puutuda saab, siis wõida ta surra. Selle järele on Saksa kirjanik W. Hauff ka küll wist oma ennemuistse jutu „Waimude laew“ kirjutanud.

Jutud lendawast hollandlasest on järgmisel wiisil tekkinud:

Pääle Amerika ülesleidmist 1492 aastal Christoph Columbase (Cristobal Colon) läbi, kui ta Hollandi laewad sääl käima hakkasid, olnud Amsterdamis üks kapten, nimega Berent Fokke. See olnud üks hirmsa julgusega, wäga tark mees, aga toores, nagu üksigi kapten sel ajal. Kõik mehed, kes tema all sõitnud, kutsunud teda täieks kuradiks. Nad rääkinud kodus, kuidas ta merel hirmsasti wandunud ja Jumalat teotanud, kuidas ta neid piinannud jne. Sel ajal oliwad mered tundmatad, õiget merekaarti polnud. Dõfeks tehti sellepärast juured purjud kinni, ainult wäikesed alumised jäid üle, millede ees laew triiwis. Meremehed ei julenud pimedas suurt sõitu wõõra wee pääl teha. Berent Fokke oli aga mees, kes ka dõse purjud juures pidas ja edasi kihutas, nagu tänasel päewal, kus mered tuntud on. Ta tundis passaaattuulte abi laewasõidu juures ära, oli ka mees, kes tormisgi nii ruttu purjusid kinni teha ei lastnud, waid pintshis, mis ta wõis. Kas mehed ka mõnikord üle parda lendasid ehk mitte, kas nad märjad ehk kuiwad oliwad, sellest tema ei küsinud. Selle dõsse purjutamise ja hirmsa pintshimise tõttu tegi Berent kats korda rutemad sõidud kui teised kaptenid sel ajal. Tema laewaomanik wõitis tema läbi põhjatu summad. Teised kaptenid, kes aru saada ei suutnud, kuidas ta nii rutulised reisid tegi, mõtlesiwad mõned tõesti, et ta kuradiga kontrahi teinud.

Me peame tähele panema, mil ajal see oli. Sel korral oliwad mehed, kes ülikoolid läbi teinud ja doctorigradusega säält wälja tulnud oliwad, ebausklikumad kui tänapäew wanad saunanaesed. Targemad kaptenid, kes nii wäga ebausklikud polnud, kiitsiwad seda juttu ka tõeks. Nad ei wõinud ju tema pikemaid reisid muidu seletada.

Nii mõtles kõik Amsterdami linn, et Berent Fokke oma hinge kuradile ära müünud olla. Mehed, kes tema laewas oliwad olnud, tegiwad asja weel hullemaks, kui ta ju oli. Mõned tahtsivad ennast sellega kiita, mis nad kõik wälja kannatanud ja mis tublid mehed nad oliwad; teised, keda küll piinatud, laimasiwad kapteni wiha pärast. Siisgi leidis Berent ifka mehi, sest ta maksis enam kui teised, oli tal ju suurem woli omaniku poolt kui teistel.

Siis läks see tubli meremees siis ka hingede ja hiirtega, küll wist oma julguse pärast, põhja — kus kohal? seda ei tea ükski. Nüüd räägiti muidugi, kurat olewat talle järele tulnud, kontrahi aeg olewat lõpul olnud. Wiimaks oli üks teda siin, teine jäl näinud. Suurte laentega, uduga jne. on ju palju näha, mis sääl pole, päälegi weel, kui, nagu mere pääl, mõnikord surm lähedal ja igauks kärsttu on. Ebausk aitas kaasa.

See siis jõudis kirjanikkude kätte, igauks luuletas omal wiisil juurde, mis ta oskas, nimed leiti ja anti, ja „lendaw hollandlane“ oligi walmis. — Tal olewat udulaew, udu käiwa laewa ümber, ees klüwerboomi all põlewat latern, nagu see wanal ajal, kus weel rohelist ja punast küljetuld polnud, oli. Wainud roniwat tal mastides, igauks, kes seda laewa näha, kaotada oma laewa jne. Uduajal on ka wast mõnel udupilwel laewakuju olnud, on ju pilwedel taewa all kõiksugused kujud. Nii on need jutud „lendawast hollandlajest“ tekkinud.

Nüüd ütles Schulz, ta tahtwat ühe jutu rääkida, mis ta ühest Saksa ajakirjast lugenud ja mis, nii imelik kui ta on, tõe põhjal seisab.

See on nüüd kümme aastat tagasi, kui ma seda juttu Schulzi suust kuulsin ja püüan ma teda nii hästi järele rääkida, kui ta mulle meelde on jäänud. Nimed olen ma aga unustanud, ohwitseride nimed üsna, laewa nimi oli küll wist „Niobe.“

Schulz algas:

„Ühel ilusal suwisel õhtul istusiwad ühe Saksa sõjalaewa tekis, mis Rieli linna ees ankrus seisis, selle laewa ohwitserid koos, maalt wõõraks tulnud herradega ja preilitega. Rõõmus jutt ja naermine kõlas üle teki. Paari päewa pärast pidi enne laewa mereleminemist Rielis ohwitseride pall antama ja sellest sääl räägiti palju.“

Üks noor ohwitser, muidu kõige rõõmsam ja lustilikum, oli sel õhtul wagasem kui muidu. Ta ei teadnud isegi, mis tal puudus. Imelik kurb tundmine rõhus tema südant. Ta tõusis istmelt ülesse ja waatas üle laewareelingu wette. Korraga kargas ta reelingu äärelt tagasi, nagu lumiwalge. Teised, kes seda nägiwad, küsisiwad, mis tal wiga, mis ta näinud, et ta nii ehmatanud wälja näha. Ta ei tahtnud esiti rääkida, wiimaks aga ütles ta, naeratada püüdes, ta olewat näinud, et üks kuju wee sees üles tõusnud, tema poole läed sirutanud ja teda nagu oma juurde tõmmata tahtnud. Ohwitserid naeriswad, kõik jooksiswad reelingu juurde, wees polnud midagi näha. Nad pilkasiwad oma sõpra noorte ja ilusate näkineidudega, püüdiswad weel naljakaid juttusid ajada ja pallist rääkida, aga kuidas juttu ka läänati, kõik mõtlesiwad ometi selle imeliku kuju pääle, mis noort, kõigist armastatud ohwitseri oma poole oli tõmmata tahtnud, ja jutt weeres jälle selle pääle tagasi.

Üks wanem laewa-ohwitser tegi wäga tõsise näo ja ütles, et igaford sähardusi ilmutusi tulde lüüa ei tohita. Ta teadwat wäga hästi, et tema sõber mitte ebausklik pole, ta ise olewat ebausust ka wäga kangel, aga ta olewat ju näinud, sessamas laewasgi näinud, et õnnetused mõnikord ennast ette näitawat. Sellepärast oleks ka tema nõu, et tema sõber edespidi hästi ettewaatlik peaks olema.

Müüd palusiwad kõik teda, rääkida, mis ta ses laewas ära elanud ja mis õnnetus ennast ette näidanud.

Ta mõtles siis paar filmapilku järele ja algas:

18 . . aastal olime selle laewaga Dhtu-Indias ja ootasime säääl käsku, kuhu purjutada.

See oli ühel ööl, wahid oliwad üles seatud, wahtipidaja ohwitser kõndis taga teki pääl. Korraga kõlas eesmastist juurest sähardune pauk ja ragin, nagu oleks raske asi, nimelt üks raa wõi steng, mastist tekki kuckunud. Wahid jooksiwad sinna kocku, sest mehed oliwad kõik seda kuulnud; laternad pandi põlema, — tekkis polnud midagi näha. Ka takelast (Takelage) seisis ilmpuutumata ülewal. Ohwitser otsis wahiga weel kõik läbi, mitte midagi wiga polnud jündinud. Hirmus pauk jäi seletamata.

Ühel teisel öösel kuulsiwad wahtipidaja ohwitser ja ka mehed, kes teki all oliwad, nagu oleks ilmatu hull wett kesllaewas tekki kallatud. See oli sähardune wee kolin, nagu suur ilmatu laene seda teeb, kui ta end laewa pääle wiskab. — Ohwitser wahiga waatasiwad järele, kõik oli kuiw, kõik waikne, nagu sadamas ikka. Ka see asi jäi seletamata.

Ühel päewal lõunaajal kõndisiwad ohwitserid taga kwaterteki pääl päewapurju all ja ajasiwad juttu. Korraga kuulsiwad kõik, et taga üle achterpeegli üks raske asi, nagu mõne inimese keha, wette kuckus. Säääl polnud üksigi seisnud, üksigi asi ei puudunud. Ka sellele ei leitud seletust. — Nii jäi kõik.

Sel ajal oli Europas kahe riigi wahel tüli tõusnud, sõda oli oodata, ja laew sai käsu, filmapilk üle mere Europassse purjutada.

Merel, purjude all, oli ühel öösel eesmastist juures suur pauk ja kolin. Ges-bramraa oli tekki kuckunud, otsaga läbi teki lõõnud, kus juures üks mees, kes säääl seisma juhtunud, surma leidis. See pauk kõlas just nõnda nagu enne sadamas, ja tuli kõigile juhtumine Dhtu-Indias meelde.

Laew purjutas edasi. Ilmad oliwad hirmus tormised. Ühel öösel mätsas hirmus marutorm. Meri kohises ja mõirgas ümber ringi, ta tõstis laened nagu ilmatud mäed taewa alla. Säääl sündis tüüri juures wiga. Enne kui see häaks tehti, kuckus laew nii laenete sisse, et need teda matta tahtsiwad. Surm oli kõigil suut ees, laew iga filmapilk kapseisimas. Kui ta pärast jälle õige tee

pääle seati, leiti, et laened neli meest üle parda oliwad wiinud. Vitamine ei olnud mõimalik, nad uppusiwad ära. — Jälle tuli meestele meelde, misjuguist weefkohisemist nad öösel Ohtu-India sadamas oliwad kuulnud. See kõlas just nõndasama.

Ühel ilusal päewal wõeti lõunaaeg päewaförgus. Esimene navigatstoni- (Navigations-) ohwitser istus kassipidi taha teki pääle, et ta laewa hõljumist nii ei tunneks ja sekstanti (Sextant) kindlasti hoida saaks. Säält kukkus ta forraga, enne weel kui keegi talle appi minna sai, üle parda ja oli kadunud nagu tinatükk, mis wette kukkub. Päästmiserõngad wiisati nuudu üle parda, ta ei tulnud sugugi enam wee pääle. Ka see juhtumine tuletas ohwitseridele meele, et sadamas niisama üks raske asi tagast, nagu inimese keha, üle parda kukkus.

Me tulime Europasse; sõjakära oli sel ajal üle läinud, igas paigas rahu.

Seda, mis ma rääkisin, olen ma ise siin laewas läbi teinud, lõpetas wana ohwitser oma jutu.

Kõik jelts oli nüüd tõfiste mõtetega. Seda ja teist räägiti weel, siis läksiwad wõõrad maale.

Paari päewa pärast oli maal suur pall. Üks kõige lustilikumatest oli see noor ohwitseer, kes wees kaju oli näinud. Ta tantsis väga palju oma pruudiga, ühe rikka wäeülema tütreaga, kes ka sel õhtul, millest ülewal räägitud on, laewas wõõraks oli olnud. Ohwitseer pidi aga sel öösel weel laewa minema, sest tal oli hommikuwaht pidada. Kui ta pruudi Zumalaga jättis, oli pruudil imelik kurb ja raskesti südant rõhutu tundmus, nagu näeks ta oma peigmeest wiimast korda. Nad andsiwad üksteisele suud, ja ohwitser sõitis laewa. Ta oli täis rõõmu ja lusti; tulewiku õnn täitis tema südant. — Ta sõitis ära paadiga, ja ei saanud teda ükski inimene enam näha. Madrused, kes teda laewa juurde oliwad sõudnud, rääkisiwad ta olevat, kui laewa trepi pääle astuda tahtnud, kõrwale astunud, wette kukkunud ja nagu tina, nagu oleks teda keegi kiskunud, põhja wajunud. Ta jäi kadunuks, ei olnud ta kehagi enam leida."

Schulz lõpetas oma jutu. Me rääkisime weel palju selle üle. Üks uskus, et niisugune ilmutus wõiwat õige olla, teine ütles ei. Schulz, bootsmann, Charley ja mina mõne teisega jäime selle juurde, et mõnikord sähardune asi kogemata kombel sündida wõib. Kui ta siis kirjaniku kätte puutub, aitab see hästi juurde, on ju paber väga kannatlik ja ei karju kirjutamise juures wastu. Wiimaks läksime magama.

Nii tegime ikka tööd; laew hakkas ju warsti täis saama. Ühel õhtul olime just päewatöö lõpetanud. Me seisime weel pesemataalt suure luugi juures; kaks salpeetri lihterit oli laewa kõrwal.

Korraga tuli kõigil nii ette, nagu oleks grotmastist, ülevalt mars-
raa päält suur must tükk kukkunud. Weest oli suur pahwakat kuulda.
Esimene tüürimees jooksis kwaterteki päält ette ja karjus: „Jim
(Dshin), kus on Jim? Jim kukkus üle parda!“

Jim, laewapois, Peedi ametiwend, tuli eest kesslaewa ja üt-
les: „siin ma olen!“ Me jooksiwe sel ajal reelingu äärde ja waa-
tasime wette. Westi kohises weel, walged mullid tuliwad wee pääle,
aga näha polnud midagi. See teadmata asi oli ju laewa ja ühe
lihteri tagumise otsa wahel merde kukkunud. Ka Peru mehed lihte-
rites oliwad kuulnud, et üks suur asi üle parda kukkus. Nemad
waatasiwad ja otsisiwad bootshaagiga wees, ei leidnud aga midagi.

Esimene tüürimees oli enne seda laewapoisi Jim'i ülesse üht
purju tseisingut, mis wähe ripatile olnud, kinni tegema saatnud.
Seda oli Jim, wäga tubli ja meist kõigist armastatud pois, ka
teinud. Müüb rääkis tüürimees, tema arwates olnud, nagu oleks
Jim ülevalt üle parda merde kukkunud. Tüürimees oli üsna karsitu
ja ka meie kõik olime ehmatanud, kui ta karjus, et Jim kukkus.
See kisa tungis meil läbi südame. Me täisime ülewal mastis ja
otsisime kõik läbi, kas sääl ehk mõni polt wõi teine asi puuduks,
mis üle parda oleks wõinud kukkuda. Takelaash oli terve, iga asi
seisis omal kohal. Wiimaks läksime oma kambriisse ja jõime selle
ehmatuse pääle suure napsu.

Ma ei tea ka jugugi, mispärast me selle asja juures nii wäga
ehmatanud olime. See pole ju laemas suur asi, kui mõni asi üle
parda kukub; seda tuleb tihti ette. Kui sadamas ka mees üle parda
kukub, pole see suur asi. Sellepärast ei ole suuremalt ehmatada tar-
wis; mees tõmmatakse jälle laewa. Ma ise olen lord Shtu-Afrikas
Forkados riveris (üks Nigeri jõe harudest) üle parda kukkunud, kus
laew suure rutuga edasi läks ja suur weejooks mõõna ajal mind
nagu pudeli korki mere poole wiis, ilma et ma wäga ehmatanud
oleksin olnud, mulle tegi see pääle seda weel nalja, kui ma ju pro-
pellerist üles peksatud weest priiks olin saanud. Kui mul aga wi-
maks meelde tuli, et ses jões ka sähardused sõbrad, nagu krokodillid
ja wee ussid (Wasserschlangen), elawad, siis muidugi lõppes nali otsa
ja ma tänasin Jumalat, kui jälle paadis istusin. Ma polnud muud
sääl juures kaotanud, kui ühe puukinga, mis häbematal wiisil minu
juurest ära põgenes ja mere poole ujus. Selle pääle trööstis mind
aga jälle suur naps, mis mulle tüürimees, kelle süü pärast ma siisse
kukkusin, andis ja teine weel suurem, mis ma laewatohtri kaisu pääle
sain. Ses õnnistatud maanurgas ei tohi mehed märjaks saada,
muidu on külmatõbi (Fieber) ja sellega tihti surm käes. Kui seda
aga ometi on juhtunud, siis on rumm wõi konjak (Cognac) kõige
parem rohi.

Siin Iquiques oli meil aga küll wist Schulzist räägitud jutt weel mõtetes, sellepärast langes see lugu meile nii raskesti südame pääle.

Kapten oli ikka weel haige. Laew sai meil täis ja läksime 25. oktobril 1891, ühel reedel, merele. Meid aitaswad teised wälja. Nummi pudel käis tihti ringi ja kõlas terve sadam röömsatest lauludest ankru hüwimise ja purjude heisximise juures. Mõnegi hää sõbra ja meie suguwennad jätsime sinna, mõnele ütlesime jällenagemise pääle Hamburis. Ka Brown ja wana Franz, Santos, Lerma, Black ja Lock oliwad Sumalaga jäetud. Röömsad meremehe laulud kõlasiwad, paadid sõudsiwad tagasi, — kes kõige esiti sadamasse jõudis, sai Browni käest prii joogi. Me jäime üksi mere pääle, kurs oli lõuna poole, ja hakkas wana „Souvenir“ jälle merd kündma. Kõit oliwad röömsad, läks ju reis kodu poole — Europasse.

Iquiques olime 79 päewa olnud, Bondonist olime ju 480 päewa ära.

Wana timmermann Jose kuulutas õhtul prohwetit näoga, see olla jälle halb ettetähendus, et me reedel merele läinud olime. Ta olewat ju näinud, et siis, kui laewad reedel merele lähewad, palju õnnetust juhtuda. Ta rääkis kõiksugu juttusid ja tegi mõne mehe päris kartma.

Lõuna poole purjutades wõisime esiti passaahtuult pruukida. Saared Felix (Felix) ja Ambrose ning pärast Juan Fernandez jäiwad meil tüürbord külge, ehk me neid küll näha ei saanud, sest et nad kangel, kangel meres oliwad. Meil ei sündinud laewas ka midagi, mis tähelepanemise wäärt oleks olnud. Tehti tööd, laewa elu läks waguwal wiisil edasi. Kapten oli haige, teda polnud enam näha. Tekis ta käis paari korda, kus ta pool tundi istus ja siis jälle kajutisse kadus.

Kajuti pois Bob rääkis, kapten olewat enamasti kois. Sääli rääkiwat ta mõnikord iseenesega ja joowat ikka wiina. Kui ta palju wiina wõtnud olewat, siis olla hää küll, muidu olewat ta wäga kuri. Minus jutt tema ja tütre wahel olewat kadunud proua üle. Siis olewat kapten wäga murelik, ja seiswat tal pisarad silmis. Kui aga tütar ära minna, joowat kapten jälle palju wiina, ja siis ei olewat ta enam nii murelik. Tal ei olewat mitte jõudu enam, ka ei tahtwat ta süüa. Herra Windhami ja tütre palumise pääle sööwat ta wahel, see ei jääwat talle aga sisse, sest tema kõht olewat üzna rifutud.

Tema, Bob, kuulnud kord, kui kapten herra Windhamile öelnud: „Waadake hästi järele, herra Windham, et me laewa, ladungi ja inimesed õigel wiisil kodu saame, minust Teil abi pole. Ma tahaks hää meelega, et me kodus oleksime, ja arwan, et see minu

wiimane reis on. Hamburist sõidan ma kodu ja tahan muretseda selle eest, et Teie minu asemel seda laewa edasi juhite. Minu jõud on murtud."

Herra Windham öelnud: „Te teate küll, herra, et ma Teile ja teistele selle laewa omanikkudele truu teener olen olnud. Sellepärast palun ma, mitte pahaks panna, kui ma ka see kord Teie hääks ütlen, et kui Teie mitte ei söö ja nii palju wiina joote, Teie küll wist mitte Hamburgi näha ei saa. Laewa teenistus saab igapidi tähele pandud. Kui Teie surete, müüakse see laew ära, uuel omanikul on ise omad kaptenid, ja selle pärast arwan ka mina, et ma selles laewas oma wiimase reisi teen."

Selle pääle pole kapten midagi wastanud, waid joonud aga pääle tüürimehe äraminekut jälle suure klaasi täie whistht, ohamud ja heitnud koisje.

Seft oli aru saada, et asjad kurwad oliwad. Me ei teadnud isegi, mis me kaptenist pidime mõtlema. Et see mees säharduse tüki teeb ja ennast nii unustab, see käis üle meie mõistuse, ja poleks me paari kuu eft üksigi seda uskunud. Et naese surm teda nii maha löi, on imelik. Surema peab ja igauks, kes sündinud on. Et ühe armsa inimese surm teisele muret teeb, on ju tõsi ja inimlik, aga et üks inimene, päälegi mees, ennast jekt kurwast juhtumijest nii maha löüa lasseb, et ta kõik ja iseennast unustab, seda ei tohiks olla. Glawatel on suurem õigus, kui furnutel, ja oli kaptenil ju kaks last, ta oleks nende najal ennast ülewal hoida wõinud.

Nii purjutasime Chile (Tshile) randa mööda ikka lõuna poole, kuni me 22. nowembril kap Horni kõrguse pääl olime. Meil oli ju mitu päewa hommiku tuul olnud, mis meile hää oli: nüüd aga Horni juures oli see meile nina pääle wastu. — See on ime-lik asi, et jääl ikka üks wõi teine märs laewale juhtub. Du tarwis õhtu poole purjutada, siis on õhtu tuul pääl, ümberkäänatud jälle, kui hommiku poole tarwis purjutada. — Nii hakkas siis ka meil, eht küll suwe aeg, (Sumal hoidku talwise aja eest, kus külm ära tappa tahab), tuul kõwemasti ja kõwemasti hommikust puhuma. Me ristlesime wastu, pidasime purjusid juures, mis wõimalik: ei aidanud midagi. Brampurjud oliwad ammugi kinni, nüüd reewisime ka ülemised marspurjud.

Kap Horni linnud, kõik sugused fajakad, suured merelinnud, nende kuningad — walged albatrossid, õpetajad (Pastore) — mustad linnud, mis nii tõsiselt käiwad tekis edasi sammuwad, nagu firikherrad, kellest nad ka oma nime meremeeste suust saamid, lendasiwad laewa ümber ja tuliwad tekki. See wõib olla, et looduse uurijad wiimasid lindusid teise nimega nimetawad, ma ei tea seda; meie mereme- hed kutsume neid õpetajateks. Nemad ja albatrossid tulewad tihti

laewatekki, nagu öeldud, ja meie Charley oli julge albatrosside püüdjä. Wiimased pole sugugi kartlikud, waid hakkawad mehele, kes neid püüda tahab, wastu. Nad lööwad oma tiiwade ja nokaga jähardused hoobid, et mõni mees selja pääle kukkub. Wanal ajal pidasiwad meremehed albatrossisid pühaks, ja pidi sel mehel wõi laewal, kes sähardust ära huffas ehk kus kohal ta hufati, suur õnnetus juhtuma. Müüdsel ajal lööwad mehed neid aga küllalt jurniiks sulgede pärast. Siha ei pruugita, on ju merelindude lihhal hirmus halb raswamagu juures. Need jamad albatrossid peawad ka sel waesel mehel, kes üle parda ja weel wees ujub, päälae nokaga puruks lööma ja pääajud wälja sööma. Seda ütlewad meremehed näinud olewat. See wõib ka ehk olla, mina pole seda mitte näinud, Charley lähenes neile suurte lindudele seljatagast, tasa nagu indiaanlane. Siis sai ta koha linnu kaela kätte ja käänas selle ümber. Sääl juures oli kija, kära ja sulgede lendamine, nagu lumesadu; mõni kord oli mees ja lind mõlemad tekis maas, kuni wiimaks linnule ots sai. — Horni juures nägime ka küll wallaskalafid, kes Lõuna-Jäämerest sinna oliwad tulnud. Need oliwad pottkalad, passude ninadega.

25. nowembril, ühel esmaspäewal, olime jälle terve päew suurte shlaagidega ristlenud. Dõse läks tuul weel waljumaks, me pidime ülemised marspurjud finni tegema. Tuul puhus wägewasti, õõ oli kottypime, meri jäle suur. Kui me grotmastist ülemise marsraa päält ju maha tulime, karjus esimene tüürimees tekist hirmsa häälega: „Tulge ruttu maha, mees üle parda, üks mees kukkus üle parda!“ Sääl juures wiskas ta päwstijõe rõngad üle parda ja brassid lahti, et me ruttu ümber brassida wõiksim. Me olime ka ruttu tekis, brassisime ümber, kus juures laew hirmus suures laenes mäs-sas ja wett üle wõttis, et aga kohises. See oli tõsine filmapilt. Igauks tegi kafe eest tööd, oli ju inimese elu kaalu pääl. Et me näinud, ei leidnud midagi.

Jim oli wiimseks ülesse grot ülemise marsraa pääle jäänud ja säält leekülje päält merde kukkunud. Kui nüüd tüürimees küsis: „Jim, kus on Jim? Jim kukkus üle parda!“ siis kõlastiwad tema sõnad just nõnda, nagu Squiques sel õhtul. Meil läks külm tundmine läbi südame. See oli ometi hull ja ime, kuidas see nii sellega kokku juhtus, ja just säält samast kohast oli ka Jim kukkunud, kust me Squiques selle muusta tüki sisse kukkuma nägime. — Müüd sai otsitud ja kuulatud, kiikritega ja pikafilmadega waadatud ja kõit tehtud, mis wõimalik, et poisji leida. Kõit oli ilma asjata. Kuni homnikuni ristlesime selle koha pääl, ja kui siis walgega ka midagi näha polnud, pidime jälle homniku poole pidama ja edasi ristlema. Üks mees oli laewas wähen, üks ohwer merel kap Horni juures enam. See tubli poisj, kellest tubli meremees oleks saanud,

oli kadunud, külma weehauda langenud. — Kapten ise tuli ööfe tekki ja kamandas ning otsis suure pikafilmaga, nii haige kui ta oli. — See sündis ööfel 25/26 novembril, esmaspäeval teisipäewa wastu.

Kui Beet peidukoha päält üles otsiti ja seda kuulis, oli ta väga ehmatanud. Ta pidas Jimist suurt lugu, ja oli seda ikka imestanud, et wiimane kõik tööd nagu mees kaasa tegi, julge ning palju madruse töösid juba kätte õppinud oli ja oskas. Tema, Beet, ei osanud mitte midagi, oli rumalam kui laewa tules. Kui tormi ajal suur töö ehk manöwer oli, siis peitis ta ennast seasulgu ära, pidas sea kaela ümbert kinni ja nuttis.

Nüüd öelnud ta madrusele Alex'ile: „Waadake, Alex, nüüd wõite ometi kõik näha, et ma targem olin kui Jim. Kui Jim ka mitte ülesse poleks läinud, oleks ta praegu weel elanud, nagu mina.“

Beedile tulivad nüüd ka teised päewad. Jim oli seni ajani madruse järele käinud ja laewapoisi tööd oma õlgade pääl kandnud. Beedil oli aga sigade ja lammaste talitus ees. Proua pärast ei lubanud kapten, et teda wägisi tööde juurde, mida ta teha ei jule- nud wõi ei osanud, junniti. Nüüd oli aga proua surnud, kapten haige, herra Windhami käes pääwoli. See lastis siis ka sea ära tappa, julu ära puhastada ja sündis poissi laewa töö juurde. Ta ütles poisile, et ta küll ju enam kui aasta herra-päiwi laewas ela- nud olemat, nüüd olla need otsas. Beedil polnud töö küll mitte meele järele, aga ei aidanud midagi.

Herra Windhamil oli ka väga õigus. Jim oli Beedi eest ju küllalt karanud. Wiimane oli tubli noor pois, ja et wiimaks wanemad mehed tema eest jooksuma ja kargama pidiwad, tema nagu wana Israeli rahwa eeswanem wõi patriarch karjust mängis, see ei läinud muidugi korda. Pois, peksti lamba lauda wälja ja pidi tööd tegema. Nüüd sai ta aru, mis kellad oliwad lõõnud. Ta kaebas nuttes oma häda, et tema kõige paremad sõbrad laewas surnud, haiged, ära uppunud ja tapetud olla.

Wiimaks saime kap Hornist mööda, torm ja meri jäiwad waif- semaks, nagu oleks nad ohwri läbi waigistatud. Meil sai kurss põhja-hommiku streek põhja (NGBN.) pääle seatud, ja purjutasime nüüd mööda Lõuna-Amerika hommikuranda ülesse põhja poole. Mida enam põhja poole me jõusime, seda soojemaks jäiwad ilmad. Falkland jaared jäiwad meil bakbord külge; hommiku tuul, mis ikka weel puhus, aitas meid ilusasti edasi. Me saime jälle lõuna-hommiku passattuule, mis meid ruttu edasi puhus. Nüüd oliwad ilmad palawad. Jõulupühade ajal purjutasime Brasilia ranna äärt mööda edasi. Pühad läksiwad tasasel wiisil mööda. Skalkutas oli-

wad jõulud ilusamad kui nüüd. Sääal elas weel proua, kapten oli rõõmus, ja tuli meile nii mõnigi hää suutäis tagast.

31. detsembril 1891 olime kap San Roque (San Roff) kõrguse pääl. Kapten oli nüüd raskesti haige. Siit läks meil kurs põhja poole. 4. jaanuaril 1892 purjutasime jälle üle maapoolitaja.

Kaupäewal, 11 jaanuaril pääle lõunat, ju hästi õhtu poole, tuli kajutipoijs Bob suure kisaga tekki. Ta karjus, kapten olewat surnud. Tüürimehed jooksiwad waatama, ja oligi õigus. Tütar oli kajuti põranda pääl, minestanud, pikali maas. William, kes kois oli, kargas wälja, kaotas oma pää ja jooksis nagu poollolli ümber. Mis esimene tüürimees, herra Windham kartnud, oli sündinud.

See oli õnnetu reis. Muidu oli kõik hästi läinud, aga neli inimest oli juba selle reisi pääl oma elu kaotanud, ehk küll üks õnnetuse läbi.

Üksigi polnud näinud ega kuulnud, kui kapten suri, ka tütar mitte, kes suures kajutis istunud ja naesterahwa käetööd teinud. Meil olnud wiimaks imelik, et isa juures kõik nii wait ja wagane olnud. Ta läinud waatama ja leidnud siis, et surm oma töö ju ära teinud. — Ihu polnud weel külm, ja tõstisime koha surnu koist wälja, et wiimaks, kui ihu tangetks jääb, ka sähardust piina pole teda wälja jaada, kui kadunud timmermanni kehaga Ralkutta reisi pääl.

Madrus Baddy (Siri mees), üks wäga maias mees wiina pääle, kes parajasti tüüris oli, pakkus ennast surnut pesema, ta tundwat seda tööd hästi, sest ta olewat korra häda ajal ühes suures Londoni haigemajas surnute pesija olnud ja ostawat nendega paremasti ümber käia, kui oma lastega. Pesemise tarwis olla tal piiritust waja, ütles ta. Tüürimees, kes surnu esiti suurde kajutisje põranda pääle maha panna lastnud, oli sellega rahul ja ütles Williamile, mehele wälja anda, mis sinna juurde tarwis.

Muidugi oli Baddy waletanud, et ka haigemajas teenistuses olnud. Ta teadis surnutega nii hästi ümber käia, nagu me kõik. Tema tahtis sel wiisil piiritust oma kätte saada.

Nüüd saiwad mehed kõik taha kwarterteki pääle kokku kutsutud, kus herra Windham kõigile kuulutas, et kapten surnud ja tema (Windham) kuni sadamasse kapteni aset täitwat ning tema käjud seaduse järele, nagu kapteni käjud, täidetud peawad saama. — Teise tüürimehe nimetas ta esimeseks tüürimeheks, ja pidi edespäi bootsmann wahis ühes käima ja, kui tarwis, teise tüürimehe wahi wõtma. — Siis läksiwad kõik jälle töö juurde.

William andis Siri Baddyile piiritust wälja. Omas suures mures polnud ta sest märki wõtnud, et Baddy kaks liitripudelit piiritust ju ära wiinud. Ehk William ei teadnud ka, kui palju selle töö juures teda tarwis oli. Baddy wiinud ühe pudeli ette, peitnud selle ära, poolest teisest pudelist teinud ta ka wiina enesele, wett juurde — kal-

lates. Kui ta poole piiritust, pool wett kokku seadis, oli tal ju tubli, umbes 45 kraadiline, naps. Kui palju ta surnu tarwis seda wiljawäge pruufis, kes seda wõib teada?

Kui ta pesemisega walmis oli, oli ta hästi täis. Herra Windham küsis, mispärast ta ennast nii täis joonud. Paddy wastas, säharduse töö juures olla tarwis juua, et surnu küljest haigus külge ei hakkawat. Kõik mehed teha seda, see olla juba sähardune haigemaja-seadus maailmas. Siis tuigerdas ta ette ruhwi.

Kapten seati nüüd riidesse ja pandi sääl kohal üles, kus mõne aga eest tema naenegi puhkas. Herra Windham andis mees-tele ka napši. Nii tuli siis öö. Preili oli nii palju ju nutnud, et et tal enam wett filmis polnud. Tema ja William käiswad edasi ja tagasi, tekist kajutisse ja kajutist tekki, üks teist trööstides. Nad mõlemad oliwad selle reisi pääl küll palju kaotanud, kõige armsamad, mis neil oli; mõlemad, ema kui isa, pidiwad merel surema.

Timmermannil oli juur õigus. Ta tegi kõigile jelgeks, et tal jälle õigus olewat, ja et kõik õnnetus aga sest tulnud, et laew reedel merele läinud. — Säharduste kogemata juhtumiste läbi on nii mõnedgi ebauflikuks jaanud, kui sähardune õnnetuse-kaaren laewas on, kes ette räägib, tähendab ja seletab.

Paddy oli ees ruhwis hulgast piiritusest hulga wiina teinud, ja mõned mehed sest ennast hästi täis joonud. Herra Windham imestas väga ja küsis Williamilt, kas ta mees-tele wiina andnud. See ütles, et ta aga Paddy'le kaks pudelit piiritust andnud. Nüüd oli asi selge, ja tüürimees ei lubanud mehi töö juurde, et mõni ehk ülewalt maha ei kukuks ja weel enam õnnetust laewas ei sünniks. Dõse oli siis ka Paddy ise baki pääle, (et tal wälja luusimise juures aeg igaw ei oleks), wiinapudeli ühes wõtnud ja sääl nii palju joonud, et ta baki ja spilli wahel kuffunud ja oma nina puruks löönud.

Teisipäewal, 14. januaril, ei tohtinud me tööd teha. Käst oli, et kõik mehed puhtais riietes olgu. Kell künne hommiku kanti kapten wälja, seati tellingu pääle, ja sääl õmbletime ta purjuriide sisse. Tütar ja William oliwad teda ju wiimast korda Zumalaga jätnud. Kett sai ka ta jalgade pool otsas kinni tehtud ja lipp üle surnu kaetud. Lipp oli taga ju pooles mastis, siis andis tüürimees, herra Kroon, käsu: „brass back!“ — raad saiwad tagasi brassitud, ja kõik kogusiwad surnu ümber. Herra Windham pidas matuse kõne, mis umbes seda moodi oli:

„Kurb töö kutsub meid siia kokku, mida me aga mitte tege mata jätta ei wõi. See on selle uhke ja ilusa laewa pääomaniku ja juhtija, meie kadunud kapteni, järele-jäädust merele anda, kus pääl ta meheks ja wanaks sai. Loodus nõuab tagasi, mis ta kord kinkis. — Seda pole kaua tagasi, kus see, kes praegu surnult, külmalt ja kangelst wiimast korda meie keskel puhkab, meile ka sä-

hardusel kurwal ja tõsisel filmapilgul, kui praegu, südame pääle pani, et igaiüks oma seadust ja kohust täidaks, et me, kui meil kord kõige laewa jalkade suuradmirali ees wastutamine tuleb, kas me oma töösid õieti oskame, kus meile siis iga ühele oma osatuse ja teenistuse järelle palk wälja maksetakse, ka seda hää südamega ja julgelt, nagu tublid meremehed, teha wõime. Ta noomis meid, ifka walmis olla wiimase suure reisi pääle sinna maale, kust üksigi enam tagasi ei tule. Müüd on ta, kes seekord, terve ja täies mehejõuus, seda meile ütles, ise selle suure reisi pääle läinud, pääle seda, kui ta oma truu abikaasa surma läbi haawa sai, mida ta parandada ei jõudnud.

Ta on kuulsaks ja tubliks meremeheks saanud ja wõib tema ettewaatamine ja mehelik julgus, ja tema teadmine igaiühele eesmärgiks olla. Tema kirjalikud tööd Londoni geografia-seltsile räägiwad tema eest ja näitawad, mis ta teadusest pidas. Ta on aidanud mõne asja päält, mis pimeduses oli, katet maha kiskuda, sest ta oli oma suurte reiside pääl suur looduse tähelepanija. — Ma tean seda kõige paremasti, olen ma ju tema all aastad ja aastad tööd teinud. Ma olen sellest mehest palju õppinud, mitte üksi teadmisi, waid ka inimeste wastu inimene olla. Ta polnud üksi meie herra, waid ka sõber. Ifka püüdis ta igamehele kõige paremat teha. Ta ostas enam kiita kui laita, ja kui ta seda, kus see wäga tarwis oli, kord tegi, siis laitis ta, nagu isa oma last, armuga. Me oleme ta kaotanud ja wõime belda, et me ühe hää herra kaotanud oleme. Temaga üks hää inimene maailmalt lahkunud. Unustagu teda, kes tahab, minule saab ta ifka meelde jääma. Nahu olgu temaga!

Ma tahan kõigest südamest katsuda, tema meeles, nagu tema ise, teie wastu olla ja selle ilusa laewa prahi ja inimestega sadamasse wiia. Andku Jumal, et meie kadunud herra wiimane on, seda me reisi lõpuni merele anname. Jumal aidaku tema lapsi ja trööstigu neid, nad on palju kaotanud. Oma puhkab kauge Waikse-mere põhjas, isa saab, kangel truust abikaasast, sügawas Atlandi mere põhjas puhkama. Lapsed ei saa oma wanemate haua pääle rohelist oksakest istutada, jäägu neile südamesse üks koht priiks, kus nad ühe samba oma wanemate mälestuseks ülesse seada wõiwad.

Selle pääle ei tohi me meremehed mitte waadata, et me kord meres puhkame. Sel päewal, kui kõik surnud üles kutsutakse, annab meri, nõndasama kui maa, omad surnud wälja.

Müüd ütles herra Windham: „Wõtame pääkatted maha,“ siis palus ta „Meie Ija,“ palwet ja siis läks ta Williamiga, nad tõstiwad tellingu ülesse, ja sisse libises see, kes kõige suurem, wägewam ja targem laewas olnud, laewa enese herra ja omanik.

Tütar nuttis rajuti ääres, William aga pigistas hambad kokku ja kannatas nagu mees.

„See on 14° 54' põhja laius ja 15° 30' õhtu pikkuse pääl, puhta siin wagaselt!“ ütles herra Windham, siis kõlasivad kähud, täis brassida ja lipp maha tuua. Telling võeti ära ja meie purjutasime edasi.

25. jaanuaril saime Azori saari, mis Euroopa juurde loetakse, näha ja olime, kui nad selja taha jäiwad, ümber maakera purjutanud.

3. webruaril olime kap Finisterra kõrguse pääl, 10. webruaril Landsendi juures. Tuul lubas purjutada, me jätsime oma taha Dizzardi ja Startpointi. Sääl saime tuule vastu, pidime ristlema. Müüd tulivad aegapidi Portland, Wight (Ueit), Dungeness (Döndsheness). Wiimaks olime 15. webruaril South-Forelandi juures ja läbi Englise kanali.

Säält purjutasime Põhjamerde, kuni Tershelling tulelaewani, kus me lootsi laewa wõtsime. Siis tulivad Borkumi, Langeroogi Spiferoogi, Wangeroogi tulelaewad, siis Neuwerk ja wiimaks Cuxhaven, kust me shlepperi saime.

Cuxhavis tulivad meile wäikeste aurulaewade pääl kaupmeeste runnerid laewa. (Mõnel kaupmehel on selle tarwis ise oma wäike aurulaew.) Igauks püüdis oma ameti eest rääkida ja ostjaid saada. Nad jagasivad ametikaardid wälja, laenasivad meestele raha ja wiisivad, kui me Hamburis olime, mehed maale.

Sõõl wiidakse siis mehed wiinamajasse, kõetakse nende pääd hästi soojaks, et nad helbed on ja kirjude filmadega näha ei wõi, kui odawaid asju nad hirmus kalliste hindade eest ostawad. Mees wõib maale minna, katenud nagu metsaline ehk mereröwvel, tunni pärast on tema juuksed ja habe lõigatud, pää soe, kõht täis wiina, uus ülikond seljas, uued saapad ja sokid jalas, uus triigipeju seljas, shlips ees, uus kübas pääs, uur taskus, siidi ninarätik lehwib taskust wälja, sõrmus sõrme pääl, uus wihmawari ehk kepp käes ja kindad kätte pääl. Siis ostab mees weel uue taskuraamatu ja rahakoti, kus laenatud 50 marka sees kõlisewad. Kõige wõlasumma pääle on ta wõlasirja kirjutanud, kaupmehel on raha kindel ja sada marka teenitud. Puhta raha eest ja kaine pääga oleks mees auustust poest paremad asjad poole hinna eest wõinud osta. Kõik need asjad tõmmataks mehele pool wägisi selga.

Müüd tormab mees, kes enese meelest suur, rikas herra on, teab ta ju, et tal hulk raha saada, et priid ja lustililud päewad tulewad, Sankt Pauli, kus Spielbudenplatz ja Langerreihe täis kontserdi- ja wiinamajasid on ning tantsumajades, nimelt Casinos, langenuid naesterahwad ümber hulgunud. Sääl hakkab mees siis määsama nagu noor lõukoer ja ei saa mõnikord ennem kaineks, kui kõik raha otjas ja uur ja riided paari marga eest müüdnud on. Siis tuleb mehele meelde, et wäga raskesti teenitud raha wõõras-

tele inimestele, ilma et ta selle eest tänugi oleks saanud, ära pillanud on, aga siis on kahetsemine muidugi hilja.

21. webruaril olime Hamburis ja laew pandi finni.

Iziquest olime 119 päewa merel olnud. Herra Windham oli pidanud, mis ta lubas. Nõndasama kui kapteni all elu oli, oli ta ka herra Windhami all olnud.

Londonist olime 598 päewa, s. o. üks aasta ja ligi kahetsa kuud ära olnud.

Sel ajal olime umbes enam kui 35.000 minutit ehk merepeni-foormat, s. o. umbes 8750 geografia-penifoormat ehk 61.250 wersta läbi purjutanud, ja et me 598 päewast 232 päewa sadamates olime, milledest kuus päewa Keelingu saarte pääle tulewad arwata, olime selle teekonna 366 päewaga ära teinud, nii et me tunnis enam kui 4 merepenifoormat segiläbi purjutanud olime. See näib wähe wälja, aga, kui see rehnungi tõmmatakse, et me, ikka homniku poole purjutades, passattuulte ees mitte just lentfida (üksna tagast tuule ees ajada) ei wõinud, ning mõnikord reewitud purjude ees triiwima pidime, on ta purjulaewale ometi küll, pääle seda weel, kui wiimane pika reisi pääl rohuga ja pikkelajatega (loomad, mis laewa põhja külge ennast finni imewad) täis kaswanud on.

Mehed tormasiwad nüüd Hamburgis „ringi;“ Bootzman ja mina käisime Schulki juures, kus ma juba ennemast ajast tutaw olin. Ka bootzmann imestas, kui ta seda peenikest perekonda nägi, selle üle, et meie söber Schulz sähardune wõrukael oli, mis ta ka Schulzile kord naljakal wiisil suu sisse ütles.

24. webruaril 1892, mis üks esmapäew oli, maksti meil palk St. Pauli meremeeste majas wälja. Laew jäi Hamburki, kus teda ära taheti müüa. Ta langes pärast ühe Hamburi laewaomaniku kätte.

Herra Windham, kapteni tütar, William ja printerid sõitsiwad Inglismaale, esimesed laewa ja päranduse asju diendama. Me jätsime nad Jumalaga, nad olwa hdääd inimesed. Ka Beet tahtis kodu sõita, sest meremehe elust oli temale küll. Tema wõib õnnest rääkida, et ta oma esimese reisi hääde inimestega oli koos teinud.

Pääle rahasaamise tuli siis kõigil meestel wiimane kopsolek, kus juures hästi joodi; siis läks igauks oma teed — üks põhja, teine lõuna, kolmas homniku, neljas õhtu poole.

Ka Laas ja mina jätsime Schulki ja tema perekonna Jumalaga ja sõitsime Lübecki kaudu koju.

Nii lähewad häd söbrad koost, kes nii mõnegi korra surmas ja elus kokku pidanud ja kaua aega ühes wäikeses kambris koos elanud. See on juba nii ja ei wõi meremeestegi juures teisiti olla.

VIII.

Danzigi meremeeste haigemajas.

Harboli ja jodoformi lõhn täitis suuri walgeid, helerohelise wärwiga maalitud ruumisid. Bruuni wärwiga maalitud põrandate pääl polnud tolmu põrmugi näha. Baraja sooja- kraadi pääl peetud õhk tegi elamise hoonetes väga lõbusaks, seda enam, et sügijene torm wihma ja lund vastu afnaid peffis ja wäljas elamine ühelgi loomal meelt mööda olla ei wõinud. Need, kes siin wiibisid, polnud priitahtlikult siin. Mõnel neist polnud ka mitte wõimalik ehk himu, ilma üle järele mõelda, kui suur walu liikmetes mässas; olid ju ometi kõik need raud woodite pääl walgetes padjates puhkajad — haiged. See oli Danzigi meremeeste kliiniku chirurgi jaoskond. Naesterahwad, kel ülema käewarre pääl punane Genfi-rist hiilgas, feldsherid ja muud passijad käisid tafa warwaste pääl — ning täitsid oma pääle wõetud tööd ja kohust haigete vastu. Kõik oli wagune, muudkui siin ja sääl tõusid wooditelt ules õhkamised, kus raskeid haiged ja haawatõbes (Wundfieber) mässajad mehed wälja kannatama pidid, mis elu neile wälja kannatada oli andnud.

Ma olin merel oma parema käewarre katki murdnud. See oli kolm päewareift sadamast. Kolm päewa puhkasin ma kois, ilma et õiget abi oleksin saanud. Kapten oli küll katsunud käewarrt kokku seada, aga wiimane oli kahest kohast katki murdunud ja üks luupilbas otsaga läbi liha wälja tunginud; see murd oli üleüldse nii raske, et kapteni arstikunst ei aidanud.

Haigemajasse wiidud, oli arstidel küll tegemist, käewart, mis väga paistetunud ja sinine, õigel wiisil kokku seada, ja mul sääl juures küllalt walu wälja kannatada. Kui ma pool päewa weel ilma arsti abita oleksin jäänud, oleks külm põletik nurdele juurde lõõnud

ja mul käsi öla kohalt maha võetud. Seda ütles mulle üks punaste, lühikeste juuksetega arst, kes päämees sääl oli ja keda kõik väga tubliks haavaarstiks kiitsivad. Ma olin siissetoomise juures raskesti haige ja wist nii nõrk, et arstid mind luude kokkuseadmise juures floroformeerida ei julenud. Luud saidwad ilma selleta kokku seatud, kus juures ma kohe ära minestasin.

Kui see kõik mööda oli ja ma mõne päewa pärast juba natuke ümber waadata võisin, hakkasin ma haigemaja elust aru saama ja teisi haigeid ning nende wigajid tähele panema.

Bahemat kätt minust puhkas üks mees, kes mõlemad jalad puruks oli murdnud. Temal oliwad luutükid wälja võetud ning gummitorud (Canüle) läbi jalgade tõmmatud, kust kaudu mäda wälja jooksis. Tema jalad oliwad nagu ilma luudeta, nii et mul mõnikord ette tuli, nagu oleks nad hõljunud. Mees oli kaua aega surma suus olnud, nüüd aga juba paranemas.

Mõnikord pandi ühe ehk teise woodi ette roheline firm. Kui ma seda esimest korda nägin ja naabrist küsisin, mis pärast jeda tehtakse, rääkis ta, et need haiged, kelle juures see sünnib, surewad, ja firm sellepärast ette tõmmatakse, et teised nende surmawõitlemise läbi hirmutatud ei saaks. — Nii see siis ka oli. Mõnikord tungisid küll hirmsad toonid firmi tagast wälja, ja siis, kui kõik mööda, saidwad surnud wälja kantud, woodid teised padjad ja uutele haigetele uuesti walmistatud. Kui surm lähenes, tuli arst, ja kui ta nägi, et abi võimalik polnud, läks ta jälle ära. Surmaga seisis ta tuttawa jala pääl, ta tundis teda ja oli sähardune sündmus tal igapäewane asi. Mõnikord oli aga ka mitu arsti juures, kui nad mõeldisid, et weel aidata võib. Sääl ma nägin mitmeid surema, ja on mul ikka weel ühe mehe, nimega Ulrich, surm meeles. Ma polnud enne seda üht inimest nii raskesti surema näinud, ei saa jeda ka küll wist nägema. Arstid ise kaotasidwad oma näo jumie ja raputasidwad pääd.

Minu woodi kõrwal oli üks, mis juure koridori pääle wälja läks; säält mindi waimituppa ja weel mujale. Teisel pool ust, meie toas, oli üks woodi, milles üks mustahabemega umbes 35—40 aastane mees puhkas. See oli oma pahema alumise käewarre murdnud. Ta oli juba paranemisel, käis ümber, oli väga lahke ja naljakas mees. Ta käis ühe juurest teise juurde ja aitas raskemaid haigeid. Iga mehe juures tegi ta oma nalja, nii et rasked haigedgi mõnikord naersidwad. Teda armastasidwad kõik.

Sääl haigemajas oli pruuk, et terwemad teisi pididwad aitama. Nii aitas see naljamees ka mind, ja sain ma temaga ruttu hästi tutwaks. Juttu ajades tuli wälja, et me ühe maa mehed, mõlemad eestlased, olime. Tema nimi oli Bergmann. Ta oli wäljamaa

laewades kangel ja kava sõitnud, tundis kõige maailma, ostas kõit murelikud ja rõõmsad juhtumised naljakal wiisil seletada, oli ülepää suur jutu- ja naljamees.

See oli minule väga meelt mõõda; tema naljad aitasid mind mõnikord walu ära unustada.

Päewad läksidwad mõõda, minu käsi ei teinud mulle enam suu-remat walu, minu uus sõber hakkas ju terweks saama. Warsti pidi see aeg tulema, kus ta wälja lasti. Selle pääle ma ei taht- nud sugugi mõelda. Ehk see nüüd küll kuri minu oli, et tema äraminek mind kurtastas, ma pidin ju nagu ristiniimene rõõmus selle üle olema, et sõber terweks ja sest walumajast wälja sai, oli jee aga ometi nii. Nii me inimesed oleme, me soowime ikka seda, mis meile kasu toob, ilma et me selle pääle mõtleksime, kas ehk meie kasu läbi teistele kahju ei sünni.

Ühel õhtul istusime mõlemad koos wannitoas. Wäljas mõir- gas sügisene torm. Me tundsiime ennast soojas, puhtas toas olewat ja olime rõõmsad, et ju paranemas olime. Ma rääkisin sõbrale oma elulugu ja palusin teda, ka minule rääkida, kuidas ta pääle hakanud oli wõõramaa laewades purjutama.

Ta mõtles siis ka järele ja hakkas omal naljakal moodul tõsi- näoga pääle:

Umbes kahetümne ja mõne aasta eest hakkasin ma X. linna laewades merel sõitma, pääle seda, kui ma kodus häädes koolides olin käinud. Et ma kõige südamet ja tahtmisega merel olin, polnud mul ka sugugi raske, kõige tarwilisemad laewatöösid, nagu purjude- kinnitegemine, tüürimine, shleisimine, kleepimine jne. ruttu kätte õppida- kus juures minul hädad õpetajad, paar wana merekaru, kes oma elu, aeg kõigi rahwa laewades ju purjutanud, olema juhtusidwad. Neil meestel oliwad kõif tööd, kõige kunstlikumad ja ilusamad, mis aga kõige kallimates ja toredamates Keiserlikkudes sõjalaewades tehtakse, nii osawad ja tutwad, nagu kassil rotipüüdmine. Ma õppisin neilt mõned kunstitööd ja töösaladused, mis minule pärast kasulikud oli- wad ja mind õhwtiseride filmis tõstsidwad, ja olen ma neid mehi mõnikord jalaja südamest tänanud. Üks neist meestest oli wana Hindrek Tamm Lemalast (Lemmalnaes), teine seekordne tüürimees, üks Norra mees, kes pääle seda ise kapten oli ja X. linna laewa N. . . pääl kõige kangelasemad sõidud tegi. Neile mõlematele tuhat tänu selle eest, mis nad mulle õpetanud on!

X. linna laewades oliwad sel ajal enamasti ühe, oma keele- murde poolest kuulsa, Saksia linna mehed kapteniteks. Nad ostasidwad küll oma madrusid (eestlasi ja lätlasi) naljutada ja töödega ilmotjata piinata, meid meremehi omas kuulsas keelemurdes põrgu ja merepõhja wanduda ning waeste laewapõiste selgasid kõifjuguste

nöörriotsadega, mille passus kõrvaliseks asjaks jäi, mõõta. Kui õnnetus juhtus, et kõieots lühikene oli ja poisi seljakohani ei ulatanud, ehk poisil lühikesed juuksed ehk kõrwad oliwad, nii et teda kõrwade wõi karwupidi naelapingi lähedale wedada ei saanud, siis wõttis herra kapten ka mõnikord ühe raudse kofeynaela ja sihtis sellega poisi hammaste wahela. Oli kapten tarwilise töö teinud, siis läks ta jäharduse ühe ja toreda näoga oma kajutisse, nagu oleks ta ühe lese naese ükfitu poja furnuist üles äratanud, pidalihagid terweks teinud ehk, Sumal teab, mis tuliseid süsa oma waenlase pää päale kogunud. Kajutis jõi siis herra hää napsu oma raske töö ja õiguse kofutuse päale, kus juures „kräät, kräät,“ mis Saksakeeles „Kröte“ ja Gestikeeles „kärnkonn“ tähendab, ikka weel kajutist tekki ja ohwri kõrwadesse kõlas, kes wiimane werejooksmist teiste abil waigistada püüdis.

Sähardusel kaptenil oli ju ka wäga raske elu ja suur mure. Inimesed tahtsiwad igapäew süüa ja weel mitu kordagi, ning sööt maksis kallist, kallist raha. Ülepää ei suutnud mõni neist herradest sugugi aru saada, mispärast loodus seda nii rumalasti sisse seadnud, et madrusedgi sööma peawad. Sähardune löbus töö oleks aga ükfi kaptenite tarwis olla wõtnud. Need waesed tüürimehed ja bootsmannid, kes siis jäharduse laewakuningaga ühes lauas söiwad, kus neil käte päale ja suhu waadati, pidiwad nälgima, nagu Saksa koolmeistrid ja luuletajad ja oli laewatekis tihti nende pükirihmatofasid leida, mis nad maha oliwad löiganud, sest et rihmad pikaks jäiwad ja neid kolm, neli korda ümber kõhu mässida aega polnud, sest tööd oli enam kui tarwis, ja tegiwad ohwitserid eesotjas tööd, higi otsa ees, nagu „Hiina kulid.“

Tuli nüüd waesel kaptenil weel ette, et mõni madrus nii toores ja häbemata oli, nagu meil üks mees, kes julges Jõulu esimesel pühäl bootsmanni käest leiba küsida ja sugugi sel kallil pühäl paastuda ei tahtnud, siis ei ole muidugi ime, kui kapten teda raudadesse löi, besaanwantides kinni kõitis ja lootliiniga poolsurnuks lüüa, pool ära puua tahtis. See oli X . . . liana barflaewa M . . . pääl, ja sõidab see hää kapten praegu ühe aurulaewa pääl, mis ka tihti Gestit sadamatesse käib. Meie läkšime kõik mehele appi, muidu oleks ta palju peksta saanud.

Meestel enestel oli jäharduste asjade juures kõige suurem süü, ei tahtnud ju üksigi, kui laew kodumaale tagasi oli jõudnud, kohtus kapteni üle kaebtust tõsta. Kui merel jähardune taewa poole karjuw ülekohus meestele tehti, siis räägiti: „Nüüd kaebame, seda ära me jätame, ja kui ka maal kohtukäimisega nalga sureme!“ — Laew jõudis kodu, aasta ehk pool oli mööda läinud, wiha unustatud, kõik rõõmsad, taskud raha täis, mõni ruttas kodumaale ehk teise

linna, teistel oli rõõmupühade pühitsemine enam meele järele kui kohtukäimine, ja jäi kaebtus kõstmata. Seda teadsivad kaptenid väga hästi ja tegivad sellepärast, mis nad tahtsivad. Kui mõni neist trahmitud oleks saanud, see oleks ühele ja teisele wähe mõelda andnud ja nende „sakste“ sõrmeküüsi lühemaks lõiganud.

Laewad olivad ka mõned küll päris wee pääle seatud jõelad. Pumbaplastsumine kõlas wahist wahini. Kui talwe ajal Põhjameres ehk Biskaya merelahes mõnikord wähe tormine ilm oli ja wett tekkis tult, siis oli pumpamine ilmaotsata. Ma olen pärast mitu korda kap Horni, Häälootuse kapi juures ja Põhja Atlandi maailmameres selle pääle mõelnud, kui meil weemäed purustades laewa pääle langesiwad, mis sünniks, kui mul üks neist X . . . linna koljeritest jalgade all oleks. — Mõned olivad ju, tähelepanemata sest, paremad kui teised, aga seda ma pean tõesti ütleva, et ma talweajal kõige paremaga neist, mis kahelümne aasta eest jääs sõitsiwad, ümber kap Horni ei purjutaks, ilma testamenti tegemata ja wiimast korda Sumala armu laual käimata. Muidugi ei teinud need laewad ju ka jähardusi reisisid (teekondasid) mitte; nende teed olivad enamasti Inglismaale, Prantsusemaale, Portugaliasse, Hispantiasse, Staliasse ja Afrika põhjaranda — Bonas'se ehk Colos'se, kust nad forgipuga tagasi tuliwad. Paremad laewad purjutasiwad siis ka kord õhtu-Indiasse, käiswad Brasiliast ja Rio de la Platas j. n. e. Kõige paremad tegiwad ka weel kaugemad reisisid, neid pidi aga tulega nii otsima, nagu kadunud greeklane Diogenes laternaga festpäewa ajal Corinth'i turu pääl ühte õiget inimest otsis.

Et nüüd X . . . linna laewasõit ja elu nii mõnus oli, olivad meremehed ka kaptenitele toredad aunnimed ja laewa toidule kunstinimed andnud, ning saiwad laewad ise väga kõrgeks tõstetud ja nendest tähelepanemine wäärt jutud räägitud. — Nii sai üks kapten ernefuningaks, teine supisepaks, kolmas tšement-wennaks (tšemendiks nimetati tanguputru, mis nii kõwa oli, et teda wanal ajal, mereröowlite wastu jõdides, ka juuretükide sisse kuulide asemel laetud olewat, kui tarmis oli, laewa külje sisse suuri aukusid lasta ehk hirmsat werewalamist waenlaste seas pääle hakata) j. n. e. kutsutud; kes neid nimesid kõiki tohib awalbada, kõlawad ju mõned nõnda inetult, et parem on, kui neid ei teata. — Söögid olivad nii hääd ja raswased, et mul praegu weel suur kellade kõlin ja paugutamine kõhus hakkab, kui ma nende pääle mõtlen. Erned, mis päätoit olivad, läkksiwad mõnes laewas weel korda, aga siis sai neid jälle jälle nii palju, et juba ööse magamise juures hirmsad unenäod ernefottidest ja ernepõldudest meremehi piinasiwad. Kord ujusime suurtes ernesupi meredes, kord langesiwad ernemäed meile rindade pääle, hinge kuni wajutades; kord püüdiswad põrguwaimud, kel erned

ninast, hammaste wahelt ja kõrwadest wälja kaswasitwad, meile suurte kappadega aurawat, p rgutulede p al keedetud erneleent juhu kallata ehk tuliseid erneid wastu filmi jälitada. Mõnes laewas, kus wähem erneid sai, oliwad selle eest supid nii paksub ja raswased, et waned mad mehed lõunaajal enestele k wemad prillid ninade päale seadsiwad, et aga l ht kartulit, riisitera ehk raswasilma, kui ka mitte s ua, siis ometi näha saada. — Ka wäga tore toit oli enamasti laupäewal walmistatud ja antud puder, mida nagu eemal r agitud, tsemendiks nimetati. Ta oli nii paksub ja kõwa ning litsus nii raskelt kõhus, nagu tsemendist tehtud kiriku-trepiaste. Kui sel kallil päewal meeste k hud r omup hasid p hitisennid oliwad ja mehed ennast enam painutada ei saanud, sest et tsement-astmed püsti kõhus seisid, karjus kapten meeste päale: üks olewat ennast kangeks ja poolrumalaks j onud, teine bootshaagi alla neelanud, kolmandal olewat kalaluud ehk pudelit fid kõhus jne. Kapten ise, kes seda toitu hullema sti kui dynamiiti kartis, ei wõinud sugugi aru saada, kuidas s hardune tsement inimeste seedimist ära rikkuda ehk mehi kangeks teha wõis, oli ju kofk raswa sulatanud, mille abil see toit kurgust alla libises ja tsemendi tulp ennast kõhus nagu üks konnasifalik painutama, wingerdama jne. pidi. — Mehed oliwad laiad, muud midagi! — See  nnistatud toitew ja maitsew jularasw oli ka küll ilusa w wiga: roheline nägi ta wälja, mis wärw ju lootust tähendab, ja lootfid mehed ikka, et tema s omise järele weel terweks j awad, mis lootus neid mõnikord küll hirmsasti pettis. Tema magu oli hapum ru, ja oli kofk teda laewas kofku otjinud, kus ta teda aga leidis, mis sugugi nõnda raske pole, kui ehk mõni arwab, ripuwad ju ees baki all raswakingad, kus rasw seisab, mida madrused k iespleisimise ja stengide m arimise, käte- ning marlspikerite puhastamise tarwis pruugiwad. Päale s omist oli siis mõnel mehel, kel just mitte terasetorud soolikate asemel kõhus polnud, s hardune kaljude ja mägede kofkufukkumise kolin kõhus, et kõige julgemad ära kahwatastiwad. S hardust looduse m sju on ainult need mehed kuulnud, kes Pompeji, Herculani ja Stabiae  rah witamist, Lisaboni maaw risemist ehk muud s hardusi hirmsaid õnnetusi läbi on teinud. Liha ja pekk oliwad nende lühikeste reisi p al ikka nõnda, nagu laewades, mis kuude kaupa kalmidew os ilma tuuleta seisawad. Peki wärw oli ilus isuandja kollane, liha roheline, ja olewat kord ette tulnud, et meres haikalad plehku pannud, kui kofal tükk pekki üle parda fukkunud. — Laewa leib, suhkar, oli ütlemata häa ja wägew. Sinna juurde polnud wõid tarwis; juured, walged pumastep adega ussid oliwad leiwa oma m nguplatsiks ja eluforteriks waliunud, kus nad rahus elada ja sigineda wõisid. Kui ka päewal mõnel ehk tahtmist polnud, nende p rnikutega s brustada, siis

ootas ta, kuni õhtu tuli, kus pime oli. See oli see kallis aeg, kus rõõmuga leiba süüa võis, sest filmad ei näinud, mis keel maitstes. Sai see laewaleib siis õhtu thees pehmeks tehtud, ujus rajw thee pääl, mis hästi wägew oli. Kes nõnda peenikene oli, et see leib temale meelt mööda polnud, võis ju wanu köieotsasid, wärki, kivi-
jüsa ehk muud asju tema asemel süüa. — Kohwi ja thee oli alati teise maoga, kui puhas wesi, ehk neil küll enamasti segase wee wärw oli. Kord oli meil thee süsimust kui kivitõrw ja hää pakš, magu oli ka palju parem kui ialgi olnud. Selle üle olime wäga rõõmsad ja ja jõime ühe kummi teise järele nahka. Kui nüüd üks endale weel kallata tahtis, ei tulnud suure theekannu torust mitte piiskagi enam wälja. Mees waatas järele, mis wiga sääl juures on, sest raskuse järele pidi weel küll theed sees olema. Sääl leidšime siis ühe wil-
lase jofi seest. Kui nüüd kofale selgeks tegime, et inimeste ärakihw-
timine keelatud on, olgu sel kihwtil ka parem magu, kui laewatoidul, tuli wälja, et laewapoisš omad märjad sokid kambüsis raudpliidi kohale üles riputanud ja säält üks neist laewahõljumise läbi theepotti kufunud oli. Et nüüd poisš oma sokkisid paar nädalat ju kandnud ja neid ilmpesemata, aga sellepärast, et tekis märjad jalad saanud, kuiwatada tahtnud, polnud ju sugugi ime, et meie õhtuthee nii kange oli.

Laewade üle räägiti kenad asjad. — Üks olnud nii tubli ja kõwa, et tal ühes Sakjamaa sadamas ööse mast üle parda kufunud. Kui teisel hommikul sadamas aga üks suur öökull kinni piütud, ar-
wanud kõik asjatundjad, et see elukas ööse masti ümber wisanud. Üks laew olewat nõnda palju wett teinud, et ka sadamas pumpa-
pamine ööd ja päewad kestnud. Igawesti pumbaplastutamisest ole-
wat teistel meremeestel, kes oma laewadega ka sadamas olnud kõrwad kinni kufunud, nii et nad enam käskusid pole kuulnud ja kõrwaarstidel igas sadamas, kuhu laew aga tulnud, kuldne sissetu-
lek olnud. Teised arstid olewat aga kadeduse pärast asja nii kau-
gele ajanud, et sadama politsei laewale igas sadamas iseäralise ko-
ha andnud, kus mehed siis, teistest laewadest kaugel, osawusega oma pumba tööd edasi teinud, nii et linnud õhust tekki kufunud ja sur-
nud kalad wee pääl ununud. Et nüüd Sakja keeles pumpamine ka laenamist tähendab, olewat selle laewa meestel pumpamisega ühes ka laenamine nii selge olnud, et nad igas sadamas hirnjate summade wiifil joogiwõlgasid kõrtsidesse järele jätnud. — Ühel teisel lae-
wal olnud jälle nii suured augud põhjas, et kui ta kord Gangesse jõe (Sugli) pääl Kalkutta linna ees tühjalt seisnud, ööse läbi põhja-
aukude kaimanid (India krokodilid) tühja ruumi sisse roninud ja teisel hommikul, kui mehed ruumi töösse läinud, wiimaseid sööma hata-
nud. Kui siis mehed neid käespaakidega ruumist wälja pekja pole

jõudnud, kapten ka luugi päält neid mitu raudkoffeinaelaga ähwardanud ja „kräätideks“ kutsunud, tulnud bootzmanile wiimaks hää mõte. Ta wõtnud sellepäewase lõunasöögi ja wisanud selle krokodilidele ette. Selle pääle pannud targemad elajad, sööki nähes, kohe plehku, teised, rumalamad, aga, kes söönud, olewat mõned kohe surunud, teised jälle, keda hirmsad kõhukrambid woewanud, ruttu ära ujuda saanud, — Ida=India krokodilidele hirmsa ja mäsajaja katku wiinud, mis kätte tuhanded surnud, nii et sest ajast saadik Indias palju vähem kaimaniseid olewat. Selle tembu pärast olewat pühadel hindudel Indias suur wiha linna vastu, on ju nende pühade elajate arm vähemaks saanud, kelledest nad Brama auuks ennast pühas Gangeses süüa lastsiwad. — Ühes laewas jälle püüdnud üks kapten teaduse hääks mehi näljutada. Ta olewat wälja uurida tahtnud, kui kaua inimesed raskele tööle ja näljale vastu panna jõuawad. Küll saanud tüürimees, kes söömakraami üle seatud olnud, kõwa käsu, wäga wähe wälja kaaluda, ja kapten ise, kes peenemad asjad (konserwid, juhkru, jahu j. n. e.) kajutis pääpadja all ja oma taskutes pidanud, pole neid sugugi wälja andnud, aga siisgi pole mehed surunud. Wiimastel oli õnn olnud, sest merelinnud, kajakad, oliwad päästmise paadi aukudesse ja pragudesse pesi teinud ja jääd nunenud; — nendest oliwad mehed siis elanud, nagu Shoti madrus Aleksander Selkirk wäitese saare Juan Fernandez'i pääl (1704—1709).

Kui meremehed mõnikord ka asja hullemaks teha armastawad kui tarwis, ja üks wäga õige sõna ütleb, et madrujed kunagi rahul pole ja ikka nurijewad, olgu neil ka kõige parem elu, on see õige küll. See jääb aga ka õigeks, et laewas ikka mõistlikuid mehi on, kes nurisajatete selgeks teewad, et neil õigus pole, ja et hääd kaptenid nõndajama kuuljad ja meremestest tuntud on, nagu inimeste piinajad.

Mereelu jääb teiseks, kui maaelu. Kui maal inimesele ülekohtu tehtaakse, jookseb ta kohe kohtusse. Seda meremees ei saa, ei wõi, sest kohus on mõnikord paartuhat wersta kaugel ja suur, sügaw wesi kohtumaja ja kaebaja wahel. Kui kaebaja wiimaks sinna jõuab, kus kohtumaja seisab ja kus ta õigust saada wõib, on haawad ammugi ju paranenud, enamasti wiha kadunud, ettetulnud asi unustatud. Kui maal sulasel sant elu on, otjib ta omale teise peremehe, ta wõib ikka abi saada, on ju seadus tema poolt; kui tal õigus on ja kohtumaja lähedal, tunnismehed käepärast, wõib ta omas keeles kohtu ees rääkida ja kui seda mitte, siis ennast tõlgu abil wabandada. Merel ei saa ju laewast kujukile pääseda, ei lasse ka häämeelega ükski konsul wõõralmaal meest, kui tal ka õigus on, laewast ära, sest mis mees jääb pääle hakkab, kus ta kumbeid ega keelt

ei oska, kui ta warsti laewa ei leia? Kui mees sääl kimpu jääb, on ta konsulil kaela pääl; see peab tema eest muretsema ja, kui muud midagi üle ei jää, ta kodu saatma. Sellepärast waatab konsul sellele pääle, et mees ikka laewa jääks. — Nüüd on mees kapteni wastu kaebtust tõstnud, kapten neelab esiti wiha olla, maksab aga meres seda mehele protsentidega tagasi. — Kaptenil on teised digused laewamehe, kui peremehel sulase üle, ja see peab ka nii olema. Kui sulased peremehe käsku ei täida, siis püüab wiimane teisi sulasid saada. Ta kaotab ehk sääl juures, aga siiski jääb tema talu seisma. Kui aga madrused kapteni käsku ei kuula, siis võib laew põhja minna ja sellega, inimeste eludest ja lastest ning naistest, kes maal nälga jääwad, tähelepanemata, paari minuti sees miljonid rublad merepõhja wajuda; teisi mehi pole ju saada, mõnikord ei ole ka aegagi neid otsida, ja kui nad ka nagu kalad meres ümber ujaks. Meremees ei tohi ühelegi laewatööle wastu panna, ja võib teda kapten ilmaasjata tööga (päälegi purjulaewas) poolsumruks piinata ja mehele tagasi maksta, kui ta aga ise tahab. Sellepärast ei taha naljalt ükski meremees wäljamaal kapteni pääle kaebtust tõsta, sest ta teab, et ta kergesti laewast lahti ei pääse ja et kapten selle eest muretseb, et ta pärast merel juba ses elus põrgupiinast aru saama hakkab. Kodus on kaebtusetõstmine mõnikord ka raske. Kui keegi kaebtust tõsta tahaks, siis on tunnismehed, nagu eemal ju räägitud, Jumal teab, kus. Nii kaua, kui meestel raha on, pole neil aega kohut käia, ja kui raha otsas, siis on weel wähem aega, igauks püüab nii ruttu kui võimalik jälle merele, uut raha teenima, minna.

Kohtuasjadest rääkides peab ju igauks püüdma, oma asja ses keeles seletada, mis tal kõige selgem ja osawam on. Üks ainus sõnakene wõltsi toha pääl võib ju kohtuotsust muuta.

Kuidas mees, kes, ütleme, üksi Gesti ehk Lätikeelt rääkis, tahatis näituseks ühes Brasilia sadamas konsulil juures eimast wabandada. Kui konsul Portugalia ja ütleme ka Wenekeelt rääkis ja mitte Saksa keelt ei osanud, wõis kapten, kel laewa raha käes, ikka ühe Saksa tõlgu leida, kes tema asja raha eest seletas. Kust mees ühe Gesti tõlgu leidis, päälegi kui mitte kopikat taskus polnud? Sakslastel on suur ülemere kaubaajamine nüüdsel ajal, ja on neid igas paigas leida. Kus eestlast wõi lätlast wõõralmaal, wõõras suures linnas, leida on? Neid on ju ka wõõralmaal, aga wähem, sest rahwad ise on wäiksed. Päälegi oli kaptenil aega digust ja tõlku otsida, mees pidi kella kuuest hommiku kuni kella kuueni õhtu laewas tööd tegema. — Peremees maal teab, et ta mitte digust ei saa, kui sulasel digus on, ta ei püüagi teda kiusata, ta häbeneb terwe walla ja teiste peremeeste eest. Kapten teadis aga, et ta ikka

õiguse saab, ja et madrus tema vastu väljamaal midagi teha ei wõi, sellepärast pidas ta ennast pooleks Sumalaks ja tegi, mis tahtis. Kui mõistlik kapten oli, läks ju kõik ilusasti. Ta andis iga ühele seaduse järele, ehk kui palju ta wõis, aga ka tema käed olivad mõnikord köidetud. Kui, ütleme näituseks, ühel laewaomanikul kaks kapteni oli, ja üks näljutamise kunsti läbi wäiksemad rehnungid kodus ette anda wõis, kui teine, siis õeldi hääle ja õigele mehele, et, kui ta kapteniks jääda tahab, tema rehnungid ka wäiksemad peawad olema. Nii püüdis üks kapten omaniku silmis parem olla ja temale enam kasu tuua, kui teine, et ta enam kiidetud saaks ja leiwa-koht kindlam oli. Selle wõitlemise pärast ja ka mõnikord selle pärast, et kaptenid endale raha tasku pistiwad, pidiwad siis töömehed, kes terwe ja hää ja täieliku laewasöögi pääle munsterdanud, nälgima ja toitu sööma, et häbi ja hale selle pääle mõelda oli. Nõnda sai mõni kapten oma laewaomaniku läbi sunnitud, halwem olla, kui ta ise tahtis. — Ja weel enam, laewaomanikkude rahaahnuuse läbi sünnib seegi, et palju laewu põhja wajub ja palju inimesi meres oma elu kaotawad. Selle üle kirjutab kuuluis merekirjanik, Saksa Kontre-admiral R. Werner, kes küll asjatundja on, wäga selgesti. Nagu ta räägib, sünnib kõige enam õnnetust uuemal ajal, mil palju auru-laewu merel on, jelleläbi, et nad kokku jooksewad ja siis üks wõi teine neist põhja wajub. Päälegi uduse ilmaga juhtub seda tihti, kus laewatulesid näha pole. Seadus sünnib laewu uduse ilmaga poole jõuga sõitma. Aga mis see tähendab? Üks laew sõidab kümme merepenikoormat tunnis, see oleks poolejõuga 5 penikoormat, teine, kiirlaew, aga sõidab kakskümmend kaks penikoormat, poolejõuga üksteistkümmend penikoormat, see on enam kui teine täie jõuga. See seadus on sellepärast puudulik, ja peaks seadus kõiki laewu sundima, mitte poolejõuga, waid neli kuni viis penikoormat tunnis sõitma, nagu seda sõjalaewad uduga teewad. Siis peaks laewaomanikka trahwitama, kui õnnetus juhtub, aga mitte kaptenisid nagu nüüd. Laewaomanikud peaks aga ka oma kaptenitele kowa kasu andma, udus mitte enam kui seadus lubab sõita. Kui asi nii tehtud on, ei saa ka ükski kapten enam sõitma kui lubatud, mängib ta ju, kui seaduse vastu teeb, nii kui nii oma eluga. Kui seda siisgi juhtub, et kapten keelu vastu teeb, siis on muidugi temal süüd, ja katab trahw tema pääle. — Braegu on aga asi teistit. Kui omanikul mitu laewa on, siis on ikka see kapten tema silmas kõige parem, kes kõige rutemad sõidud teeb ja jelleläbi kõige enam kasu toob. Seda meest ta kiidab teiste vastu ja paneb teda ja tema osawust (?) teistele ette. — See mees on selle pääle tore, ta ei waata udu ega ühegi asja pääle, ta ajab laewaga edasi; mis temal seadusega asja on? Kes näeb? Kes kaebab? — Teine mees,

kes ehk nõndasama julge on, peab seadusest lugu ja sõidab tasa, kus tarwis, teeb pikemad sõidud, ei too niipalju kasu omanikule. Wiimane peab teda argpüksiks ja võtab parema, mehisea kapteni. Selleläbi sunnib omanik kaptenisid seaduse vastu tegema. Kui õnnetus juhtub, ei ole ju omanikul kahju, laew ja praht on kinnitatud ja saavad kinnituse seltsidest wälja makstud. Ise jääb omanik ka elama: mis temale jurnud ja nende perekonnad maal korda lähewad?! Nõnda kirjutab Werner, kes ses asjas küll asjatundja on.

Kui nüüd omanik ja kapten mõlemad oma kasuks mehi näljutasiwad, siis pole ime, et riidusid ette tuli. Enamasti sündis K. linna laewades ikka tüli nälja hirmus halwa söögi pärast. Oli merel siis kapteni ja mõne mehe wahel riid ja asi pidi esimeses sadamas konsuli ette tulema, siis läks lugu ikka enamasti järgmiselt: Oli linn suur, kus üks kindralkonsulat oli, siis ei tulnud kaptenilgi meelde, merel sündinud asja konsuli ette wiia, ülepää kui ta aru sai, et ta õigus just mitte silma ei paistnud. Wäiksetes linnades aga, kus wiitse-konsulid wäiksemad kaupmehed oliwad, mõnikord ehk weel shiffshändler (laewakaupmees) ise wiitse-konsul oli, — kes kapteniga, kui laew ju enam kordasid jääl sadamas käinud, sündame sõber oli ja mõlemad maal koos theatris ja üksteise juures wõõrats oliwad käinud, kelle käest kapten kauba ostis jne., jääl oli madrusel raske küll õigust jaada. Kapten oli ju esimene, kes maale läks; jääl ta seletas omal wiisil ja oma hääks asja ära. Tuli nüüd paari päewa pärast mees ette, kes ka weel muud keelt ei osanud, kui ehk oma emakeelt ja weel nii wähe Saksa keelt, et aga laewas käskudest wõis aru saada, noh, siis tehti temaga, mis herrad aga tahtsiwad. — Ma ise olen näinud, kui üks kõigist meremeestest kolmweerand hulluks peetud kapten, kes ühe kahemastilise shooneriga Dporto ja K. linna wahet sõitis, sinna piipsteebidega ja tagasi weiniga, ja kes praegu tüürimees ühes laewas on, mis Peterburi ja K. linna wahet sõidab, üht poissti päris Sumala muudu päha ja vastu filmi pekkis, nii et weri pääst, ninast ja suust wälja woolas. Siis laskis kapten poissti weel politseiga maale wiia ja mitu päewa wangis pidada. Ta tahtis kõigile näidata, mis ta teha wõis. Dportos oli ta nii tuntud, nagu üks jäälsündinud linnalaps ja shiffshändler Schneider jääl tema kõige suurem sõber ja nõuandja. Mõni kapten mängis weel kenama tüki. Ta ei wiinudgi meest konsuli ette, waid sõbra schiffshändleri juurde, kes siis konsulit mängis ja poissti hirmutas, nii et ta, kui rumal ja argpüks oli, Sumal teab mis protokollide alla oma nime kirjutas. Nii sündis sel mehel, kes Jõulu esimesel pühal süüa tahtis, millest ma eespool ju rääkisin. Pääle seda, kui meie pekkule otsa olime teinud, jäeti rauad mehe käte ümber. Kapten läks kajutisse ja tegi suure proto-

kolli, kuhu alla mees oma nime pidi kirjutama. Kui mees seda oleks teinud, oleks teda nende süüde eest, mis protokollis üles tähendatud, julgesti puua ehk kõige vähem Siberisse wõidud jaata. Mees oli aga tark küllalt, seda mitte teha. Siis jäi mees raudadesse pühad läbi, kuni tööaeg jälle tuli, kus ta muudugi lahti tehti ja tööle aeti. Kui meie nüüd Nocheforti linna Brantsufemaale jõud-
sime, sai meie sõber ühel kenal päewal käsu, ennast riidesse panna ja kapteniga ühes maale konsul'i juurde minna.

Meie kõit andsime temale nõuu, mitte protokolli alla nime kirjutada, kui see just mitte nii üles wõetud ei ole, kuidas asi sündis. Kui ta säält tagasi tuli, rääkis ta imelikka asju. Kapten wiinud ta shiffshändleri poe ette ja käskinud uulitsa pääl oodata. Ise läi-
nud ta poodi. Siis tulnud ta weerand tunni pärast wälja ja öel-
nud, konsul olewat kodus ning wiinud mehe sisse, aga teisest uksest ühte tuppa, mis just poe kõrwal olnud. Sääl olewat walge linaga kaetud laud olnud, kus pääl, tindipott, ja sulg ja laewas walmista-
tud protokoll seisnud. Üks herra, wist shiffshändler, istunud lauas, kapten teise tooli pääl, ja siis kutsutud mees ette. Wõõras herra rääkinud kurja näoga Saksa keeles: „Teie olete laewas kaptenile vastu pannud ja teisa mehi tema vastu üles kihutanud, nii et kap-
ten oleks wõinud ära tapetud saada ja laew kõige ladungi ja ini-
mestega hukka oleks wõinud minna. Päälegi on kapten ennast selle Teie tembu üle nii wihasanud, et ta tänase päewani haige on. Kirjutage kohe oma nimi siia protokolli alla, sest see asi saab X. lin-
nas kohtus ette tulema ja Teie kõwasti trahwitud. Protokolli pole Teile tarwis ette lugeda, sest Teie teate ju wäga hästi, mis kurjad teod Teie olete teinud.“ Mees wastanud, et ta konsul'i juurde minna ja säääl oma asja tunnismeeeste abil seletada tahtwat.

Säääl karjunud see teine herra: „Mina olen konsul!“
Nüüd saanud mees aru, et teda narriks peetud. Et ta maja küljes wäljas ühtegi märki polnud leidnud, et konsul säääl elab, nõndasama ka toas kusgil seinapääl keisri pilti ega muud asju ei näinud, mis konsul'atides alati leida on, saanud temale selgeks, et asi õige pole. Ta polnud ka muudu mitte üks pää pääle kukkunud poisiks ehk argpüks, ja wastanud siis: „Muustatud herra konsul, ma palun andeks, et ma Teid shiffshändleriks pidasin ja tänase päewani weel ei teadnud, et ühe shiffshändleri poe kõrwalisesse ruumi suure ja wägewa riigi konsul'at sisse on seatud. Seda protokolli ma olen juba laewas näinud ja ei wõi temast aru saada, sest et ta Saksa-
keeles kirjutatud on. Nii palju ma saan aga ometi aru, et säääl kur-
jused ja süüd üles tähendatud on, milledest ma oma elus weel sugugi kuulnud polnud, kuni kapten mind nendega tutwaks tegi ja nii hää oli, neid tegusid minu kaela pääle tõukama. Et ma nüüd, nagu

õelbud, Saksa keelest mitte täiesti aru ei saa ja oma raskesti teenitud raha ka mitte wette wisata ei taha, ei kirjuta ma oma nime selle protokollile alla mitte, ja kui ta taewas ja maa praegu kokku kukuks. Kodus, kohtu ees, saan ma oma nime sada korda kirjutama, kui seda nõutakse, siin mitte ialgi!" Selle juurde jäänud ta siis ka, ehk teda küll wangitoriniga ja muude asjadega ähwardatud ja wiimaks häägagi meelitada proowitud. Kui laew pärast kodu jõudis, ei rääkinud kapten sest asjast midagi, kõik oli unustatud. Oleks mees aga nime alla kirjutanud, oleks tal kõige wähem teenitud palk metja läinud. Mees, kellele see lugu sündis, oli jaarlane — Torgu pois.

Ülepää olivad kaptenid kodureisi pääl kõige paremad mehed, sest igal ühel neist oli enamasti üks wõi teine tükk meestega ette juhtunud, mis tal nüüd ehk südame pääl kipitas.

Tõtt rääkida, oli nüüd küll kaptenite hulgas ka paremaid, mõistlikumaid mehi, aga wähe, wähe. Üks õppis teise käest. — —

— Ma olin siis jälle kord ühe parga pääle munsterdanud, kus üks X. linna kuulus ja kardetud meeste piinaja kapteniks oli. Ta oli selle kuulsa keelemurdoga Saksa linna kõige tublim ja parem poeg, ja kõlas üks „kräät, Kräät“ hommikust õhtuni meestele tehis kõrwadesse. Pool-kuradit, nr. 1 inimeste nülgi ja ilmaasjata töödega waewaja, oskas ta riistadega, mis talle aga kätte juhtusiwad, paremasti ja julgemasti poiste päade pääle sihtida, kui Schweitzi tütt Wilhelm Tell. Teiste kaptenite juures, kes ka küll enam Ida-India õshunglitesse kui ristitiinimeste keskele oleks kõlwannd, oli ometi ühel wõi teisel mõni hää kül, nii oli see mees, kes, nagu eemal räägitud, Dportos oma tükkisid armastas mängida, tubli, kiiduwäärt ja julge nr. 1 nawigator ja laewa juhtija, kes, mida rassem torn ja meri, jeda lustilikum oli ja kartust ei tundnud. Mõni teine oli jälle teistes asjades mees. See herra aga, kellest nüüd räägin, see oli küll wist ühel minutil sündinud, mil kurjade waimude kätte woli ja wõimus langenud. Kui ta magama läks, siis wandus ta une, kui üles tõusis, raske elu ja töö üle. Kui lõuna ajal päikese ees pilwed olivad, nii et päewafõrgust wõtta ei saadud, wandus ta päikese ja pilwed, õõse, kui nooreknu ajal pime oli, kui põrgu põhja. Lõunaaeg piinas ja nülgis ta kofka ja tödajal mehi. Saewapoisja peksti, ja ka tüürimees sai naha täie, et raske lumetorni ajal tuul udufarwe, mis ees baki pääl staagide külge kinni lashitud sai, lund täis oli puhunud ja farw õiget häält ei andnud. See kapten oli inimene, kes teist ega ifeenast ei uskunud, argpüks meres ja sadamas, kel muud tahtmist polnud, kui oma tööliste näidata, mis wõimus tal nende üle oli ja nende jõudu kõige wiimase kraadini, higi ja weretilgani, wälja imeda.

Kui ta teisa novremaid mehi ju küll piinannud oli, tuli ka rida minu waesekese kätte. Meie olime reisi pääl X. linnast Cardiffi (Inglismaal, Bristolil kanalil). Oma tempudega oli ta meid nooremaid mehi ju ammugi nii kaugele wiinud, et meil kõigil poolelt ettwõetud oli, jääb laewast ära pageda, et aga sest põrgust korra lahti ja wälja pääseks. Wiimane tükk, mis ta minule mängis, oli Böhjameres. Sääb jündis järgmine lugu: Ma pidin hirmsa külma ilmaga ülewal besaangaffelinokki, mis walgeks maalitud on, soodaweega pesema. Seda tööd ei lase ükski mõistlik kapten teha, kui ta laewaga ühe sõeplatši pääle, nagu Cardiffi, läheb, kus kõik õht sõetolmu täis on, kui sõed, ikka üks raudteewagun korraga, sõetippidest laewa kallatakse ja igas paigas laewas sõrmepeafune tolm on. Päälegi ei oleks kapten, kel wähegi inimesearmastust südames, säharduse külma talwise ilmaga inimest külma weega ülesse kihutanud nokkisid pesema. Ja ülepea ei lasegi mõistlik kapten nokkisid pesta. Sest on küll, kui nad enne maalimist purjuriideräbalaga ära pühitakse. Kui ma tööga waluis ja parajalt kinnipentsjeldatud pütsi lahti teinud olin, tuli siis ette, et tuul äkitselt kõwemasti purjude sisse puhus ja üks suurem laene laewa enam leekülje pääle wiskas, mis juures ma peaaegu, et ma ühe käega ju pütsi hoidsin, ülevalt maha oleksin kukkunud. Käed oliwad mul ka nii külmetanud, et mul nendes sugugi tundmist polnud. Ma ise sain ennast küll finni pidada, aga jäätanud pütsipentsel libises mul läbi käe ja püts weega kukkus tekki. Kui mul käed nii külmetanud ja ilma tundmuseta poleks olnud, ei oleks se tõesti mitte süündinud. Oh Jumal, seda karjumist ja sõimamist! Kapten lubas mul palga maha tõmmata, et ma õigel wiisil tööd ei oskawat teha, logiraamatusse (Journal wõi päewaraamat) kirjutada, et ma mastist pütsiga tema pääle sihtinud ja teda surmata olewat tahtnud jne., jne., jne.

Püts libises ilusasti õõusat besaanpurju mööda alla (laew oli ju väga ühe külje pääl ja luvgaffelgäärt ka hästi äraõiritud) ja kukkus aga besaanbooni kõrguselt äkitselt tekki, kus juures üks wits maha kargas, ta ise aga terweks jäi. Kui ma ise tekki sain, kargas see herra mulle kallale, lõi mul mütsi pääst maha ja purjukinda plaadiga kaunis ilusa augu päha, nii et weri aga wälja woolas, minule silmadesse jookkis ja mind paariks minutis pimedaks tegi. Tal oli purjukinnas käe pääl, sest ta aitas bootsmanni, kes taga kwaterteki pääl ka selle külma ilmaga purjusid pidi õmblema. Wana meremehe eest oli kaptenil häbi, et ta teda selles külmas purjusid õmblema sundis, sellepärast tegi ta weerand tundi tööd ühes, sellega näidates, et tööd teha wõib ja ka tema, suur herra, külma ei kardada. Bootsmann pidi muidugi pool päewa tööd tegema, tema aga läks

weerand tunni pärast ju kajutisje, jõi sääl hirmsa wiha ja äparduse pääle tubli napsu ja oli tore, et oma wõimust oli näidanud.

See wõib nüüd küll olla, et ta minule just mitte auku päha liilia ei tahtnud ja wiha ning äkilise meelega ära unustas, et tal purjukinnas käe pääle tõmmatud oli, siisgi oli mul auk pääs, ja auk jääb auguks, olgu ta äkilise meelega ehk meelega lööb. See asi löi nüüd waadil põhja wälja, ja wandusin ma kõige hirmsamate meremeeste wannetega, Inglisemaal plehku panna. Oma kindlat ettewõtmist awaldasin ma ainult kaele mehele. Need, wanemad mehed, minu hääd sõbrad, andsiwad siis ka nõuu, kuidas seda teha, et kõik joonde läheks. Ma olin noor mees, oskasin tööd, ühegi eest polnud mul muretseda, wanemad oleks ehk weel kodustgi aidanud, kui tarwis oleks olnud. Seda ei pruukinud ma aga mitte. Wäeteenistujeni oli weel paar aastat, ja tahtsin ma seda kroonuasja, kui aeg, diendada. See sai ka õigel ajal seaduslikul wiisil diendatud, nii et mul sest midagi päha pole sündinud. Mina ei ole mitte esimene ega wiimane olnud, kes X. linna laewadest ära põgenes. Wiimased sõnad ei pea ka mitte wabandust tähendama, waid jääb see asi ikka seadusewastaliseks, aga need kuulsad X. linna kaptenid on oma poiste ja meeste piinamisega ise neid ära põgenema sundinud. Üksigi inimene ei taha ennast ju piinata lasta, ja põgeneks lapsgi ema juurest ära, kui ema teda piinama hakkaks.

Kui meie siis Cardiffi lähedale jõudsime ja ühest suurest maailmatust Inglise neljamastilijest raudtäislaewast mööda purjutasime, ütles mulle kapten väga lahke näoga, kui ma parajalt tüüris seisin: „Waata, Arthur, need laewad, nagu see sääl, näewad küll toredad ja uhked wälja, aga nälg on nende pääl, mis hirmus, ja poiste weri jookseb igapäew tekis. Ära ja rumal ole, säharduse pääle minema. Meie X. linna laewades on kuldne elu selle wastu, mis sääl walitseb. Poisid on rumalad ja lajewad endid runneritest petta ja säharduste laewade pääle ära müüa. Kui siis enam tagasi ei saa, igatjewad nad Egiptuse lihapottide järele, aga siis on hilja, kui neil Inglise mehed ju käespaakidega suured augud päha on löönud. Siis sõidawad need laewad ka palawas wöös, kus hirmsad haigused, malaria ja kollane töbi (gelbes Fieber) mehi maha rõhuwad, käiwad kap Horni ümber, kus rasked tormid ja suur meri ohwirfid nõuawad. Mis meie laewadel wiga on? Weil pole muud karta, kui mõnikord külma ilmaga nohu ehk wähe kõha.“

Ma mõtelsin omas meeles: „Ja, jah, laula aga pääle, ma tunnen sinu hääd südant ju väga hästi ning tean, mis wainu laps sa oled. See on mul ükskõik, kas Inglise mees mulle käespaagiga augu päha lööb ehk sakslane purjukindaga. Walu jääb waluks ja auk auguks. Weril jookseb ühest august nagu teisest wälja. Egiptuse

lihapottidest rääkides, ei wõi ka Inglise meestel lahjem liha pottides ja wäiksemad potid olla, kui meil. Ma ei ole ka mitte merel sõitma hakanud, et üksi Lääne, Põhja ja Bahemerid, Inglise kanaali ja Biskaya merelahte tundma õppida, waid ma tahtsin maailma näha saada. Haigustest rääkides on minu elu sääl maal, kus ka kõige suuremad kattud mäsawatad, ifka kindlam ja enam wäärt, kui sinu ehk mõne teise K. linna käre pääl. Seiwateenimise pärast üksi polnud mul tarwis merel sõitma hakata, seda oleksin ma maal kerge-masti ja paremasti teha wõinud." — Muidugi pidasin ma oma juu ja õelsin aga: „ja, jah.“

Siisgi wiidi meie, „nooremate meeste“ merekastid riietega kapteni kaju pääle taha, kus tüürimees nad luku taha pani. Minul oliwad seda juba meres wanemad sõbrad ette õelnud, ja olin ma selle pärast oma kastist paremad asjad salaja wälja wõtnud ja sõprade kätte andnud. Minu ettewõtmisest ei teadnud muu, kui kaks wanemat meest ja mina, nagu ju õeldud. Ma toppisin siis oma kasti ka wanade räbalatega täis ja jätsin Sumalaga, kui ta taha kanti.

Wanemate meeste kastisid muidugi ei puudunud. Nende wastu oliwad kaptenid ju ifka paremad, neid nad ei julenud nii sõimata. Tõõbega piinati neid nõndasama, nad pidiwad ka nõndasama nälgima. Üleüldse seadsiwad kaptenid nii jisse, et kui nad mõnda, kelle pääle neil iseäraline wiha oli, nülgima hakkasiwad, nad teiste wastu jälle paremad oliwad, sest kõikidega ühekorraga pääle hakata, ei lubanud nende tarkus. Nad ei pruukinud ka karta, et wanad ära jooksewad, neil (wanadel) oliwad ju naesed kodus, kes meeste poolekuu palga laewaomaniku kontorist saiwad jne.

Siis jõudsiwe Cardiffi, laew pandi paiga pääle ja tehti maal finni. Meil oli plankide ja splittpuude (Splittholz), mis wiimane sõkaewanduste tugedeks pruugitakse, praht sees ja hakkasime kohe kõwasti selle juures tööse. Kapten, kes õõsist arapagemist kartis, oli õõsaks ühe politzmani (policeman) laewa kõrwale seadnud, kes igauhte, kes pääle kella kuumet maale minna tahtis, turjapidi tema juurde kajutisse pidi wedama. Sääl juures sündis siis ka üks tükk, mis mind, ehk ma küll mitte just kättemaksmist armastaja inimene pole, ometi hästi rõõmustas. Laewas oliwad kõik lätlased, muud kui laewa puusepp (timmermann) ja mina olime eestlased. Üks Väti pois, ka lihtmadrus nagu mina, esimene, keda kapten piinama hakkas ja terve reis kõige enam waewas, oli wäga tihti minuga tülis ja riis. Ta oli julge suguwendade abi pääle, ja läks see hull aega nõnda edasi, kuni ma wiimaks, tema suguwendadest, hoolimata, selle asjale otsa tegin. Ei tulnud temale ka üksigi appi, ja siis jai meie wahel rahu, meie andsiwe üksiteisele kätt ja lubasime edespidi sõbrad olla. Siisgi polnud pois, seda rahutegemise moodu mitte unustanud

ja oli, kui kapten ka tema kasti taha wiia lastis, öelnud, ta ei tahtwat mitte ära põgeneda, küll aga mina, lastu kapten mind hästi tähele panna. Bootsmann, lätlane, oli jeda kuulnud, ta tuli kohe ette ja rääkis meestele, et poiss mind laimanud olla. Selle pääle wõtswad mehed, ehk küll tema suguwennad, tema just mitte wäga peenikesel kombel, ette ja wiskawad ta ruhwi wälja. See asti langes jälle unustuse hõlma, kuni ta meile imelikul wiisil meelde tuletati. Ma olin ühel õhtul maal käinud ja enesele ühe wäga kena wäikese niklist walmistatud tubakatoosi, mida ka paberosside ehk sigarettide tarwis pruukida wõis, ostnud.

Kell oli kümme läbi, kui ma laewa tulin. Niipea kui poiss selle ilusa tubakatoosi minu käes nägi, tahtis ta teda kohe minu käest ära osta. Ta pakkus minule wägisi raha, ma ei müünud aga asja mitte, sest et ta mulle enesele wäga meesjärele oli. Wiimaks pidin poisile juhatama, kus müümise koht oli. Pood, kust ma toosi ostsin, polnud ka mitte wäga kaugel laewast, Bute Dock unlitfas. Müüd ajas poiss kohe riided selga, unustas kapteni kõwa käsu, pääle kella kümnet mitte laewast wälja minna, ja läks tubakatoosi ostma.

Politzman aga, kes nagu kütt rebase pääle, plangihuniku taga maal pagejaid luuris, sai poisi kinni ja wedas tema, nagu kästud, turjapidi kapteni juurde. Wiimane, kes maal hästi whiskyt wõtnud ja nagu karu koopas kois norises, äratati üles ja põgeneja anti tema kätte. Kapten andnud seaduse mehele hää sigari, tubli napsu, Zumal teab, mis weel, ja palunud, hästi filmad lahti hoida, sest tal olewat weel sõhardusi mehi laewas. Siis karanud kapten — kui politzman maale jõudnud, nagu hüääne poisi pääle ja tulnud suur kõrwalopsude wäljajagamine. Poiss jooksis kisaga tekki, kapten tagast järele, kus ta siis meie kõikide kuuldes mõirgas: „Sa põrgukoer räägid minule, ilma et ma sind küsinud oleksin, et teised ära pageda tahtwat, müüd oled ise esimene, sa krää!“ Siis pandi poiss taha kabelgatti selleks ööks luku taha. Kõik mehed naeriswad, ja ka minul oli wäga hää meel.

Müüd tegin ma tublisti tööd, kuna laew tühjaks sai. Siis läks laew teise koha pääle, kus ta walmis seis, sedamaid, kui söed tulewad, tipi alla minema. Ma tõmbasin iga õhtu mitmed särgid selga, mitmed püksid jalga ja wiisin selwiisil kõik omad asjad runneri korterisse, kust ma ikka ühe särgi ja ühe ülikonnaga tagasi tulin. Müüd ei seisnud enam ka politzmangi laewa juures, sest kapten nähti mõtlewat, et üksigi temast lahkuda ei taha, pidas ta iseennast ju kõige paremaks meheks sinise taewa all. — Nii tuli siis üks pime öö ja saime meie arwata kell üks käsu, tipi alla minna, meie söed olewat tulemas. Tipp oli hää tükk kaugemal, just docki otsas, ja sain ma käsu maale minna ja drossifid ühe paali päält teise pääle wiia

ning kinni teha. Et mul nüüd suurt hinu polnud, enne äramine-
kut ennaft sötolnuga mustats teha, arwasiin ma õige filmapiigu
tulnud olewat — ära kaduda. Ma olin sellega aga nii kaua wiivi-
tanud, et mulle nõuu oli antud, niikaua kui võimalik, laewa jääda,
sest muidu oleks ma ennaft nädalate kaupa ära peitma pidanud ja
kaptenil oleks palju aega olnud, mind otsida. Kui ma nüüd ka
weel maale minema pidin, oli just õige mees maale saadetud, nagu
kõiks mõnikord kärneriks tehtakse. Ma toppisin taskud tubatut täis,
wõtsin tikud ja piibu ühes, pigistasin kahel sõbral weel kord kätt,
neid Sumalaga jättes, ja läksin maale. Oh! see nüüd küll mitte
ilus pole, ei wõinud ma aga siiski tegemata jätta, kapteni herrat
enne ära kadumist wähe wihastada. Ma wiisin esiti droõfid ilu-
asti ühe paali päält teise pääle, siis, kui paraja aja arwasiin olewat,
istusin ühe paali otsa ja hakkasin piipu põletama. Kui nüüd kap-
ten jälle karjus, et droõs kaugema paali pääle tarwis on wiia, ei
andnud ma esiti wastust, kui siis kapten hirmsasti wanduma ja kar-
juma hakkas, tõmbasin ma ikka tikufid ülesse ja panin tuld piibu
pääle, nii et ta nägema pidi, et ma istun ja piipu põletan. Kui ta
siis seda wiimaks nägi, lubas ta mind, kui ma laewa tulen, nal-
jutada, nagu usufannatajat. Mina aga wastasin ikka „ja, ja“ selle
pääle, mis teda weel enam wihastas. Siis palusin ma teda wäga
auwakklikult, niikaua oodata, kuni ma oma piibupõletamisega walmsis
olen. Pääle seda tahtwat ma kõhe tööle hakata; ma palusin teda,
nii kauaks ka oma piipu põletada, siis polla tal aeg igaw. Kapten
tantsis nüüd tehis ja mõirgas nagu lõukoer. Maale ta ei saanud,
sest laew oli maalt ära, droõs lahki wifatud ja paati ei olnud ka wees.
Kui siis aru sain, et asjale ots tuleb teha, jätsin kapteni herra
Sumalaga, pidasin ühe kõne, mille läbi ma temale selgeks tegin, et
mul tarwis olewat temast lahkuda. Kui ta arwata, et see rumal
tükk olewat, siis wõida tal küll õigus olla, aga sest ajast, kui ta
mulle augu päha löönud, olewat minu meel nii segane, et ma isegi
ei teadwat, mis ma mõnikord ette wõtan, ei sedagi, mis hää, mis halb
olla. Ma palusin teda ja ka teisi, kui kodu jõuawad, K. linna mere-
meeste wanemale seletada, et mind kapten põolrumalaks löönud, ja
ma sõharduses rumalaks tunjus selle hää laewa päält ära olen põge-
nenud ning oma õnne teistes katsuda tahtwat. Siis kinkisin ma
kaptenile oma räbalad mälestuseks, andsin temale nõur, inimeseliha
sõbjate juurde minna, kus tal suur lootus olewat, kuningaks saada,
sest inimese niilgija olewat ta ju nüüd jne. Selle pääle jätsin ma
weel teisi Sumalaga ja läksin sinna, kus tarwis.

Nüüd ei näidanud ma ennaft uulitja pääl enne, kui laew
merde oli läinud. Siis tuln ma wälja, sain rummeri abiga ühe

juure Inglise raud=barilaewa ja sõitsin jelle pääl kats aastat, mil ma kodu läksin ja wäeteenistuse asjad ära diendasin.

Pääle seda sõitsin ma kuni tänase päewani ikka wäljamaa laewades, wiimaks ühe Norra aurulaewa pääl, kus ma oma käewarre katki murdsin, lõpetas Bergmann oma elulugu, ja siis läksime ma-gama.

— Ühel ennelõunal wiidi minu sõber wälja ja wõeti tema käewarre ümbert gipsi=side ära. Ma ootasin, et mees rõõmsalt tagasi tuleb, aga see polnud nii. Luud polnud mitte õigelt kokku seatud, ja murdnud arstid, punanepää eesotfas, mehel weel korra käewarre ja seadnud ta siis uuesti kokku ning uue gipsi sideme sisse. Mehite toodi tagasi, kus ta nii hirmsasti wandus kui Suur-Türk.

Nüüd olin mina temale abiks, sest mind lubas haigus juba ülewal käia. Ma olin nüüd terwise tee pääl, tema aga hästi haige.

Bergmann ütles ise, et tohtrit tema käe katki murdma pida-nud, sest käsi olnud tal hirmus paistetunud ja wõltsisti kokku seatud, kui ta haigemajasse tulnud, et ta ka mitte koge õiget abi polnud saanud. Kui arstid gipsi sideme maha wõtnud ja järele waadanud, rääkinud nad mõned sõnad Ladina keeles, siis käskinud päätohter käe laua pääle panna. Ta teinud seda, siis lõõnud tohter käewarre pääle, ja murdnud see katki, nii kergelt nagu pilliroo.

Sõber oli küll, nagu öeldud, hästi haige, aga siisgi paranes tema käsi ruttu, nii et me paari nädala pärast juba jälle mõlemad kõndida wõisime.

Me käisime kõik haigemaja keelatud ja mittekeelatud ruumid läbi, operatsioonisaalis ja furnute lahtilõikamise saalis. Surnute juures, kes karboliga märjaks tehtud linade all keldris laudade pääl puhkasiwad, käisime ja waatasime nii mõnigi kord, kui feldsher neid finni õmbleb. Muidugi maksis see meil ikka wäikese jootraha, ilma rahata ei saa ju siin maailmas kaugele. Säär wõisime jälle näha, kui wäga puhtasti haigemajad nüüdsel ajal sisse on seatud, ja mis hääd nad inimestele teewad. Kus üks waene inimene sähar-dust puhtust ju rutulist abi kodus leida wõiks? Aga kes teda sää-l nii wäga waewata suudab? Kust ta sää-l sähardust rahu ju puhtast õhku leiab? Kuhu peaks inimene wõõral maal jääma, kui sähar-dusi afutusi ei oleks? Haigemajades on kõik uuemal ajal leitud ja wäljauritud teaduslikud abinõund ja tohtrid ööd kui päewa käe-pärast, mis kodus ainult kalli raha eest saadakse. Wanal ajal hai-gemajades kardetud haawapõletikku, mis sää-l tuhandeid tappis, pole enam karta, seda oskawad arstid ära hoida. Haigemajad on wae-semale rahwale kõige suuremaks õnnistuseks. Kes nende ja koolide afutamise eest raha wälja annab, on inimesesooles ütle mata suurt hääd teinud.

Bergmann ja mina saime wiimats ühel ajal termeks ja sõit-
sime mölemad Hamburki, sest Danzigis polnud meil talwisel ajal
laewa saamiseks lootust.

Hamburis munsterdamise ühe Inglise aurulaewa pääle, mil-
lega me Afrika õhturanna sadamates käisime.

Sellest aga teine kord.

Tähelepanemiseks.

Auuliste lugejate tähelepanemist juhime auupaklikult meie kirjastuses ilmuma suure adreßsitähtraamatu pääle, mis iga aasta korralikult ilmub ja oma täieliku, hästi väljawalitud sisu poolest igale era- kui ka ärimehele sündsaks käsiraamatuks on, kuna ta lisa jao eest meie tähtsamad kirjanikud hoolt kannawad. Tähtsaraamatu nimi on:

Isamaa Kalender 1903. aastaks.

„Isamaa Kalendri“ sisu on pääle muu: Täielik kalendarium. Märkide seletamine. Aastaajad. Päikese ja kuu marjutamised. Juutide pühad. Kellade wahke suurus. Liikumad pühad 1903—1923. Aja ja pühade arwomine. Kuupäewade näitaja. Päikese ja kuu tõus ning loojamine. Kiriku- ja kroonupühad. Wene keisri suguwõsa. Laadad. Tempelpaberite hinnad. Tempelmargid. Wõõraste maade rahad. Kursitabel. Intressi protsenditabel. Koolide ülemad. Liwi ja Gesti kubermangu walitjused. Suuremad koolid Tartus. Woorimeeste takst Tartus, Tallinnas ja Narwas. Wene õigeusu kirikud Liwi- ja Gestimaal. Seisuseliigid riigiteenistuses. Gesti ajalehed, raamatukauplused ja trükikojad. Gesti- moa kihelkondade elanikkude arw. Gesti, Liwi ja Kuuramaa linnade ja alewite elanikkude suurus. Wenemaa tähtsamad linnad, kaubalinnad, kindlused ja ülitoolid. Europa riikide suurus. Wasikate toitmise tabel. Koduloomade imetamise aeg. Tohtrid, apteregid, hambaarstid. Loomade sugut. teatused. Mõõbub ja kaalub. Postiseadused. Telegrahwi teatused. Raudteesõidub. Täielikud waldade ja kihelkondade adreßsid ning lommiszaride jaoskonnad. Ülemad talurahwa kohtunifud ja nende asupaigad. Rahukohtud. Gesti kogudused wäljaspool kodumaad Tartu linna tänawate ja majaomanikkude nimed. Lisas on: Baljud jutud, laulud ja teaduslikud tööd, algupäralised ja ümberpanekud, tähtsamate kirjanikkude sulest. Pääle muu wõime iseäranis nimetada ülinaljakat ja wäga huwitawat algupäralist pilke- jutustust:

Esimene Gesti miljonär,

mis wististi paljude poolt suurt huwitust saab leidma. Selles piitsutab kirjanik „rahwakasju“ nime all aetawat „omakasju“: püüdmist.

„Isamaa Kalender“ maksab raamatukauplustest ostes ainult 35 kop., mis hind ta suuruse kohta üli odaw on. Müüa kõigis Gesti paremates raamatukauplustes. Suurel hulgal Tartus Schnakenburgi juures.

Teiseks uudiseks võime soovitada:

Kasuline

Talurahwa Kalender.

Suures kaustas, 80 lehekülge pakis, hind ainult 10 kop.

Selle kalendri, mis enne ainult 64 lehekülge pakis oli, oleme 1903. aasta jaoks 80 lehekülge pakisu teinud, nii et ta oma juuruse ja sisu mitmekesisuse poolest ainsasti teiste poolt väljaantud tähtsamatute kõrwale võib astuda. Lisas on tal põnewad jutud ja huwitawad teaduslikud tööd, nii et lugeja nalja ja tõtt ühtlasi omandab.

Praegu ilmus trükist uus raamat:

Sines.

N. W. Gogoli järele

eestistanud

N. Leismann

32 lehekülge, hind 10 kop.

Huwitaw lugu kuulsä Wene kirjaniku julest. Tõlge on küll natuke puudulik, aga jutu sisu on siiski huwitaw. Õstetagu!

Koerakoonlased

ehf

Peninuki rahwas

Kirjutanud Mag. Kooli Aleksander

Hind 20 kop.

Huwitaw kogu Eesti muinasjutte M. J. Eiseni kirjandusest.

Gesti kõige tähtsamate kirjameeste toodetest joovitame:

Kalewipoeg.

Gesti ennemuistne jutt 20. laulus.

Neljas parandatud trükk.

Wäljaandnud

Dr. Fr. R. Kreukwald.

Hind poogitult 1 rbl. 20 kop.

Ühegi eestlase raamaturiikul ei tohiks see kaunis raamat puududa, mis Gesti rahwa maailmas kuulsaks on teinud.

Kodutohter.

Õpetus, kuidas haigetega peab ümber käidama ja neile arstiabi puudusel fergitust tehtama.

Kirjutanud

Dr. Fr. R. Kreukwald.

Teine trükk.

Hind poogitult 80 kop.

Peaks igas majas olema. Nimetab rohtu iga häda ja haiguse vastu.

Looduse nõuud ja jõuud.

Kirjutanud

A. Grenzstein.

3. annet à 25 kop.

Sügawad rahwalikud seletused loodusest, mis iga lugejat saawad huwitama. Wähe on Gesti keeles selle sarnaseid raamatud olemas. Dstetagu ja loetagu.

Gesti keele healte õpetus.

Kirja pannud

Dr. M. Weske.

Hind 60 kop.

Igale ühele, kes oma ema keele kohta rohkem seletust nõuab, lugemise väärt.

Geometria õpetus.

Kirjutanud

J. Tülf.

2. raamatut: I. 30 kop., II. 50 kop.

Mõlemad geometr. iaraamatud on osawästi walmistatud ja piltidega kaunistatud. Viimasel ajal ei ole Gesti keeles enam midagi sarnast ilmunud.

Kirjutamise õpetus.

Raste õpetajatele ja päästkirja õppijatele juhatuses kirja pannud

J. Kurrit.

Hind 42 kop.

Kes dieti tahab oma mõtteid üles kirjutada, peab seda raamatut lugema, mis selles tükis rohkesti kasulikku õpetust annab.

Üleüldine ajalugu.

Koolidele ja igale teaduse nõudjale

Kirja pannud

J. Bergmann

Paistu õpetaja.

Kahes jaos. Hind á 80 kop.

Huvitaval viisil tutvustab tuntud ja lugupeetud kirjamees meid neis raamatutes ajaloo käiguga. Keel on üliilus ja pildirikas, nagu J. Bergmanni keel kunagi. Eesti keeles on ajaloost alles õige vähe räägitud, seda enam osavõtmist soovime nendele ajalooraamatutele. Wahest teeb Bergmanni herra siis võimalikuks ja annab kabele esimesele andele veel kolmandama — uuemast ajast — lisaks. Argu jäetagu häid asju tähelepanemata.

Wenemaa ajalugu.

Eesti rahwa kasuks kirja pannud

M. S. Eisen.

Hind 45 kop.

Wenemaa tundmiseks on seda raamatut hädasti waja. Meie maa on iseäranis täielikult kirjeldatud. Tähtsamatel kordadel Wene keeli nimed kõrwal. Kõigile soovitaw.

Eesti, Liimi ja Kuuramaa ajalugu.

Muistselt ajast lähema minewikuni. Kõigile isamaa armastajatele kirja pannud

M. S. Eisen.

Hind 60 kop.

Kellegil isamaa armastajal ei tohiks see raamat lugemata olla. Teeb filmaringi igal ühel laiemaks. Huwitaw lugeda. Tänu tähtsale kirjamehele niisuguse toode eest.

Maamootmise juhatus.

Igale Geesti põllumehele kirja pannud

J. Tütt.

Zoonistuste ja piltidega.

Hind 60 kop.

Ülitarwilik raamat ja igapidi soovitamise väärt.

Wiisika õpetus.

Koolidele ja igale teaduse nõudjale

Kirja pannud

J. Tütt.

Hind 1 rubla.

Wõib auuga wõõra keeli hääde raamatute kõrwale astuda. Igale teaduse armastajale soovida.

Looduse õpetus.

Kirja pannud

J. Runder.

Kolmes jaos, piltidega.

I. jagu (Elajate riik) 80 kop., II. jagu (Taimede riik) 60 kop., III. jagu (Kiwi riik) 40 kop.

Annab sügawat õpetust loodusest ja tema olust. Kenad pildid seletawad õpetust. Looduse sõpradele väga soovitaw.

Kaluline köögi ja majapidamise raamat.

Kirjutanud

Liida Pank.

1163 söögivalmistuse õpetust. Hind poogitult 120 kop.

Soowitaw igale hääde toitude armastajale ja ärksamale perenaesele.